Emal bint Salih Nusajr

POKAJANJE

u svjetlu Kur'ana Časnog

BOOKLINE

Emal bint Salih Nusajr

POKAJANJE

u svjetlu Kur'ana časnog

Sarajevo, 2012.

Dr. Emal bint Salih Nusajr

POKAJANJE

u svjetlu Kur'ana i Sunneta

Sadržaj

DRUGO POGLAVLJE

Ova je knjiga magistarska teza odbranjena na Katedri za islamske studije Pedagoškog fakulteta za žene u Džiddi, Odsjek tefsira. Teza je odbranjena 1410. h. g. s odličnom ocjenom.

Vrata spoznaje Allahovog dara

Uzvišeni Stvoritelj kaže: *"O, vi koji vjerujete, učinite pokajanje Allahu iskreno, da bi Gospodar vaš preko ružnih postupaka vaših prešao i da bi vas u džennetske bašče, kroz koje će rijeke teći, uveo, na Dan u kojem Allah neće osramotiti Vjerovjesnika i one koji su zajedno sa njim vjerovali; svjetlo njihovo će ići ispred njih i s njihove desne strane. 'Gospodaru naš' – govorit će oni – 'učini potpunim svjetlo naše i oprosti nam jer Ti, doista, sve možeš.'"* (Et-Tahrim, 8)

Božiji Poslanik, s.a.v.s., je rekao: "Zaista, moje srce perda pokušava pokriti, pa molim za oprost svaki dan više od stotinu puta." (Muslim)

Tevba, pokajanje ili povratak Stvoritelju, elementarni je pojam islamskog identiteta. Čovjekov život na ovom svijetu prate nemar, pogreške ili grijesi stoga je Uzvišeni Stvoritelj otvorio vrata pokajanja svakome sve dok samrtni hropac ne nastupi. Njegov Poslanik, Muhammed, s.a.v.s., uči nas svojim životnim stilom da se stalno Gospodaru vraćamo, grijehe Njemu priznajemo i kajemo se kako bismo postigli na oba svijeta smiraj i zadovoljstvo. Naređena Kur'anom i sunnetom tevba podrazumjeva niz spoznaja i znanja nužnih kako bismo je živjeli u svojim životima. Tevba je da vidiš svoj grijeh, odnosno da stalno misliš o veličini Stvoritelja prema Kojem si grijeh počinio, a tevba je i da ne vidiš svoj grijeh, odnosno da čvrsto vjeruješ da je uz pokajanje Gospodar Taj Koji grijehe briše.

Tekstovi Kur'ana i sunneta su općeniti kada govore o tevbi. Tevba se traži od svakoga ko je odgovoran i u svako vrijeme. Najopasnije kod izostavljanja tevbe jeste činjenica da

je takav odnos ustrajnost u grijehu, pa je odgoj ljudskog srca usko vezan za tevbu bez kojeg ne može funkcionisati. Stoga je bitno upoznati se sa temom tevbe i otvoriti vrata spoznaja ovog veličanstvenog odnosa i dara Uzvišenog Stvoritelja cijelom čovječanstvu.

Knjiga "Pokajanje u svjetlu Kur'ana časnog" uvodi nas u nužna znanja o tevbi. Napisana u duhu naučnog rada definira grijehe i pokajanje, razlučuje velike od malih grijeha, pojašnjava pojmove istigfara i tevbe, pojašnjava posljedice grijeha i ulogu tevbe u svemu tome, te na metodičan način nudi spoznaje u vezi sa tevbom sa kojima svaki musliman i muslimanka moraju biti upoznati.

Mr. hfz. Kenan Musić

Predgovor

Neka je hvala Allahu, Koji oprašta grijehe i prima pokajanje. Otvorio je vrata milosti Svoje grješnicima da bi Mu se vratili. Neka blagoslov i mir prate plemenitog Božijeg Poslanika, s.a.v.s., koji je propagirao čišćenje duše od grijeha, i sve njegove ashabe.

Pokajanje[1] je jedna od najvažnijih tema zato što je nasušna ljudska potreba. Uzvišeni Allah stvorio je stvorenja znajući da će ih zadesiti trenuci slabosti nakon kojih će im biti potrebna Njegova pomoć kako bi savladali dušu sklonu zlu, kako bi savladali šejtana, strasti i nahođenja.

Onaj ko pažljivije analizira Allahovu plemenitu Knjigu osvjedočit će se da o tevbi govori sedamdeset ajeta. Oni podstiču i ohrabruju ljude da čine tevbu. Ta činjenica govori o pažnji koju Uzvišeni posvećuje robovima koji su griješenjem sebi učinili nepravdu.

Tevba o kojoj govori Kur'an predstavlja put spasa. Tim putem vjernik stupa u novu fazu čistoće i zastire svoju sramnu prošlost. U njoj nalazi odmor za dušu i smiraj srca. Njegovo se ponašanje iz korijena mijenja, tako da se počinje natjecati u činjenju dobra i izbjegavanju lošeg.

Razlozi odabira ove teme

1. Upoznavanje s elementima i posljedicama iskrenog pokajanja te spoznaja opasnosti od grijeha i njihovih negativnih posljedica po pojedinca i društvo mogu biti od pomoći vjerniku da se vrati Allahu i da bude ustrajan u pokajanju.

---

[1] U daljem tekstu knjige za pokajanje će biti korištena riječ *tevba*, odomaćena u islamskoj terminologiji na našim prostorima. - Prim. ur.

2. Kur'an opširno govori o pokajanju s različitih aspekata koji pobuđuju pažnju. Nisam naišla na knjigu koja u potpunosti obuhvata ovu temu i analizira kur'anske odredbe kada je riječ o tevbi.
3. Najčasnije djelo koje vjernik može učiniti jeste služba Allahovoj knjizi. Zato sam željela ovom studijom dati svoj doprinos na tom putu.
4. Pokajanje je jedna od najvažnijih potreba čovjeka u svim etapama njegova života.
5. Isticanje načina na koji Kur'an tretira pitanje tevbe. U jednom navratu Kur'an govori o pokajanju poslanikā, a u drugom o otvaranju vrata molbi i povratku pokajnika, čime se iznova bude volja i ambicija dok namjere postaju iskrene, a djela primljena.
6. Postavljaju se pitanja o vezi između tevbe i kazne te o vezi s drugim velikim grijesima za koje nije propisana određena kazna.
7. Vrijeme u kojem živimo preplavljeno je materijalizmom, a neprijatelji islama postavili su svoje zamke i odapeli otrovne strijele. Mnogi muslimani odali su se grijesima i porocima. Stoga sam željela ukazati na put spasa od tih grijeha, što se može postići jedino iskrenom tevbom.

Metodologija istraživanja

1. Temu tevbe istražila sam u svjetlu Kur'ana časnog kroz kur'anske ajete, oslanjajući se na vjerodostojne hadise i mišljenja učenjaka. Odabirala sam ona mišljenja koja sam smatrala ispravnim i najbolje utemeljenim.
2. Temu sam istraživala u primarnim izvorima tefsira i kur'anskih nauka, hadisa i hadiskih nauka te fikha i metodologije fikha (*usula*).
3. Navela sam tumačenje ajeta o tevbi i objasnila nepoznate pojmove iz hadisa.
4. Kada su u pitanju izvori hadisa, navela sam ime knjige, tom, poglavlje i broj stranice. Nisam istraživala sve verzije hadisa. U nekim slučajevima spomenula sam kratku ocjenu

vjerodostojnosti, ako se hadis nalazi u drugim zbirkama. Ponekad sam s aspekta hadiskih znanosti govorila o razlogu slabosti hadisa ili prenosioca.

U pogovoru sam govorila o najznačajnijim rezultatima do kojih sam došla tokom istraživanja.

Struktura rada

Ovaj rad sastoji se od predgovora, dva centralna dijela i pogovora.

U predgovoru sam govorila o razlozima odabira teme i metodologiji istraživanja.

Prvi dio govori o uvjetima tevbe i u njemu su navedeni neki primjeri pokajanja. Ovaj se dio sastoji od četiri poglavlja, a svako poglavlje čini nekoliko tema.

Drugi dio govori o posljedicama tevbe i također se sastoji od četiri poglavlja koja obrađuju po nekoliko tema.

Skraćenice:

1. Izd. – izdanje;
2. 1/450 umjesto 1. tom, str. 450.

Ovo su najznačajnije napomene u vezi s istraživanjem. Uložila sam u njega mnogo truda i ne smatram ga savršenim. Ako sam u nečemu bila u pravu, to pripada jedino Allahu, a ako nisam, u ljudskoj su prirodi pogreške i zaborav. Molim Allaha da mi oprosti. On čuje i uslišava dove. Moja posljednja dova je: Hvala Allahu, Gospodaru svjetova, i neka mir prati poslanike.

PRVO POGLAVLJE

Uvjeti i primjeri tevbe

1. Suština tevbe – propisi, uvjeti i njezin odnos s traženjem oprosta (istigfarom)
2. Zbog čega se čini tevba
3. Iskrena tevba i njezini uvjeti
4. Tevba poslanikā

Suština tevbe – propisi, uvjeti i njezin odnos s traženjem oprosta (istigfarom)

Definicija tevbe

Semantička definicija tevbe jeste da je to povratak od grijeha. Gramatičar Ahfeš navodi da je tevba vraćanje iz grijeha u pokornost.

Ebu Mensur u prilog ovoj definiciji citira hadis: "Gospodaru, primi moje pokajanje, izbriši moje grijehe."[2] Tevba znači opraštanje.[3]

Tevba je "izraz koji se koristi u kontekstu Uzvišenog Gospodara i roba. U kontekstu čovjeka, tevba znači povratak Gospodaru od griješenja, a u kontekstu Uzvišenog Gospodara, znači povratak robu s milošću i blagodatima. Allahovo lijepo ime *Tevvab – Onaj koji mnogo prašta* može značiti da On mnogo prašta i prihvata pokajanje, da je mnogo pokajnika, ili da On nadahnjuje ljude da Mu se kaju."[4]

---

[2] Ovaj hadis prenosi Ibn Abbas i u njemu stoji da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Gospodaru, podupri me (protiv mojih neprijatelja), a nemoj njih podupirati protiv mene, pomozi me (protiv njih), a nemoj njih potpomagati protiv mene, pomozi mi u razotkrivanju njihovih zamki i ometi njihove zamke prema meni, uputi me na dobro i olakšaj mi da činim dobro i pomozi me protiv onih koji me ugnjetavaju. Gospodaru, učini me da budem od onih koji Ti puno zahvaljuju, koji Te se puno sjećaju, koji Te se puno boje, koji su Ti puno pokorni, koji su Ti puno ponizni, koji Te često dozivaju i koji Ti se vraćaju. Gospodaru, primi moje pokajanje, izbriši moje grijehe, primi moju dovu, učini moje dokaze uvjerljivim, učini moj jezik ispravnim, uputi moje srce i izbaci iz mojih prsa mržnju i podlost." Tirmizi, *Knjiga o dovama*, 5/214, br. had. 3621, uz napomenu da je hadis hasen-sahih.

[3] Autorica navodi više jezičkih izvora u kojima se spominje ova definicija.

[4] *Tefsir et-Tahrir vet-tenvir*, 1/439.

Uzvišeni kaže: *"On prima pokajanje od robova Svojih..."* (Eš-Šura, 25)

O tumačenju riječi *tevvab* Halimi veli: "On se vraća Svome robu blagodatima i milošću kad god se rob vrati pokornosti i pokaje se zbog svojih grijeha. Nijedno dobro kod Njega ne može propasti niti će rob biti uskraćen za obećanu dobrotu."[5]

Ovaj je smisao vjerovatno shvaćen iz ajeta: *"Ali onima koji se pokaju i uzvjeruju i dobra djela čine, Allah će njihova hrđava djela u dobra promijeniti..."* (El-Furkan, 70) Ipak, o pretvaranju loših djela u dobra učenjaci imaju različita mišljenja, o čemu će kasnije biti riječi.

Hattabi kaže: "*Onaj Koji mnogo prašta* prihvata pokajanje kad god čovjek napusti grijeh i pokaje se."[6]

Tevvab kao osobina čovjeka tumači se kao često očitovanje pokajanja. Uzvišeni kaže: *"Allah zaista voli one koji se često kaju i one koji se mnogo čiste."* (El-Bekara, 223)

Učenjaci u vjerskoj terminologiji navode više definicija tevbe:

1. Ibn Džerir et-Taberi kaže: "Tevba u odnosu između čovjeka i Gospodara znači ponovnu pokornost i povratak Njegovu zadovoljstvu tako što će napustiti zabranjene stvari koje su srdile Gospodara."[7] Po njegovu mišljenju, tevba se sastoji od odstupanja od grijeha i činjenja dobrih djela.

2. Prema Kurtubiju, tevba je "kajanje u srcu, momentalno napuštanje grijeha, čvrsta odluka da se neće vratiti griješenju i da to bude iz stida od Allaha."[8] Kao što vidimo, Kurtubi je obuhvatio većinu uvjeta tevbe, ali ne sve. Ipak, spomenuo je važnu stvar, a to je da se tevba čini iz stida od Allaha, a ne iz straha za poziciju ili iz nekog interesa. Tevba se čini samo radi Allaha.

---

[5] *Fethul-Bari šerh Sahihil-Buhari*, 11/104.

[6] *Ibid.*

[7] *Tefsir Ibn Džerir et-Taberi*, 1/195.

[8] *Tefsirul-Kurtubi*, 5/91.

3. Imam Ibn Kesir navodi definiciju nekih učenjaka: "Iskrena je tevba napuštanje grijeha u sadašnjosti, kajanje zbog prošlosti i čvrsta odluka da se neće griješiti u budućnosti. Ako uz to postoji dug prema nekom čovjeku, treba ga na odgovarajući način vratiti."[9]

4. Ragib el-Asfahani daje sljedeću definiciju: "Tevba je napuštanje ružnoće grijeha, kajanje zbog počinjenog, čvrsta odluka da se neće vratiti grijehu, nadoknada onoga što se može nadoknaditi... Ovi elementi čine tevbu potpunom."[10]

Ragib smatra da ostavljanje grijeha treba biti rezultat svijesti o ružnoći tog postupka. To je svakako element koji tevbu čini trajnom. Ibn Hadžer el-Askalani Ragibovoj definiciji dodaje: "...i obeštećenje za načinjenu nepravdu, odnosno oprost oštećenog."[11] Ovo se odnosi na prava ljudi.

5. Definicija imama Ibn Kajjima el-Dževzijja glasi: "Napuštanje grijeha, odluka i kajanje nisu dovoljni za tevbu. Potrebna je čvrsta čovjekova odluka da će izvršavati vjerske propise... To je suština tevbe. Ona obuhvata ova dva elementa... Iz tog razloga Uzvišeni kao preduvjet za tevbu postavlja dosljednost u činjenju dobrih djela i izbjegavanju loših: *'I svi se Allahu pokajte, o vjernici, da biste postigli ono što želite.'* (En-Nur, 31) Svaki je pokajnik uspješan, a uspjeh se postiže upravo izvršavanjem naređenih djela i poštivanjem zabranjenih. Uzvišeni kaže: *'A oni koji se ne pokaju – sami sebi čine nepravdu.'* (El-Hudžurat, 11)

Onaj ko ne izvršava (vjerske) obaveze nepravedan je kao i onaj ko ne poštuje zabrane. Oslobađanje od epiteta nepravednika postiže se tevbom koja sadrži oba ova elementa."[12]

Imam Ibn Kajjim smatra da kod tevbe nije dovoljno napustiti grijeh, već se mora donijeti čvrsta odluka da će se izvršavati vjerske obaveze i dužnosti.

---

[9] *Tefsirul-Kur'anil-azim*, 4/392.

[10] *El-Mufredat*, 76 i *Iršadus-sari šerh Sahihil-Buhari*, 9/177.

[11] *Fethul-Bari*, 11/103.

[12] *Medaridžus-salikin*, 1/305, 306.

6. Definicija imama Gazalija glasi: "Tevba se sastoji od tri sukcesivna elementa: znanja, stanja i rada – znanja o grijehu i njegovoj opasnosti, stanja u kojem duša boli od posljedica grijeha, što se naziva pokajanjem, i rada na ostavljanju grijeha i nadoknadi onoga što se može nadoknaditi u budućnosti."[13]

Ovo je ispravno mišljenje zato što čovjek izbjegava grijehe zahvaljujući svom znanju o njihovoj opasnosti i štetnosti.

Imam Gazali zagovarao je ideju da se tevba ne realizira negativnim (nečinjenjem), već se mora sastojati od ulaganja napora u dobra djela, premda je djela spomenuo generalno.

Iz navedenih definicija možemo zaključiti da se tevba sastoji od čovjekove spoznaje ružnoće i opasnosti grijeha, nakon čega će on napustiti grijeh isključivo radi Allaha, kajući se zbog grijeha koje je počinio namjerno ili u neznanju. Pritom treba donijeti čvrstu odluku da nikada više to neće učiniti. Posvetit će se dobročinstvu i činjenju dobrih djela, tražeći halala od ljudi – kroz izmirenje štete ili njihov oprost.

[13] *Ihja ulumid-din*, 4/3, uz neznatna odstupanja.

Propisi tevbe

Obaveznost tevbe

Propis o obavezi tevbe navode se u Kur'anu časnom te u Poslanikovu, s.a.v.s., sunnetu. Naredba tevbe u Kur'anu nalazi se u sljedećim ajetima:

"I svi se Allahu pokajte, o vjernici, da biste postigli ono što želite." (En-Nur, 31); *"I tražite oprost od Gospodara svoga, i onda Mu se pokajte! Gospodar moj je, uistinu, samilostan i pun ljubavi."* (Hud, 90); *"O vi koji vjerujete, učinite pokajanje Allahu iskreno..."* (Et-Tahrim, 8)

Naredba tevbe u sunnetu nalzi se u predanju u kojem Ebu Burda kaže da je čuo Egarra el-Muzenija, r.a., kako prenosi od Ibn Omera, r.a., da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Ljudi, pokajte se Allahu, jer ja mu se kajem dnevno po sto puta."[14]

Navedeni ajeti i hadis sadrže naredbu tevbe. Imperativ u osnovi ukazuje na obavezu (vudžub), osim ako u kontekstu postoji indikacija da se radi o pohvaljenom, a ovdje takva indikacija ne postoji.[15]

---

[14] Muslim, Poglavlje o tevbi, 2/474.

[15] *Nihajetus-su'li fi šerh Minhadžil-usul*, 2/251 i *Iršadul-fuhul ila tahkikil-hakki min ilmil-usul*, 86, 102. U djelu *El-musevvede fi usulil-fikh* navodi se: "Osnovni smisao imperativa jeste obaveza (vudžub). O tome se na više mjesta govori i to je stav svih malikijskih učenjaka i većine islamskih pravnika, pripadnika šafijskog i drugih mezheba. Mu'tezile i jedan dio učenjaka šafijskog mezheba smatraju da je osnovni smisao imperativa ukazivanje na pohvalnost nekog postupka (mendub). Veći dio eš'arija, uključujući i utemeljitelja, smatraju da se imperativu pristupa s rezervom. Neki učenjaci smatraju da imperativ ukazuje samo na dozvoljenost. Mejmuni navodi da je Ahmed rekao: 'Imperativ je lakši od zabrane.'"

Kurtubi kaže: "Ummet je jedinstven u stavu da je tevba fardi-ajn za vjernike."[16] On dodaje: "To je obaveza svakog pojedinca, u svakoj situaciji i u svakom vremenu."[17]

Imam el-Gazali kaže: "Postignut je konsenzus o tome da je tevba obavezna."[18]

Šejhul-islam Ibn Tejmija kaže: "Svakom je čovjeku potrebna tevba. Ona je potrebna i drevnima i kasnijima."[19]

Jasna predanja podudaraju se sa zdravim razumom. Ljudi su po svojoj prirodi skloni griješenju u manjoj ili većoj mjeri. Na ovo ukazuje Poslanik, s.a.v.s., u hadisu: "Svaki Ademov sin je grješnik. Najbolji su grješnici oni koji se (nakon griješenja) pokaju."[20]

Tevba obuhvata sve grijehe

Tevba je obavezna kada su u pitanju svi grijesi, mali ili veliki, poznati ili nepoznati, učinjeni namjerno ili nenamjerno, u šali ili u zbilji... Uzvišeni u mnogim kur'anskim ajetima naređuje činjenje tevbe:

"I svi se Allahu pokajte, o vjernici, da biste postigli ono što želite." (En-Nur, 31); *"O vi koji vjerujete, učinite pokajanje Allahu iskreno..."* (Et-Tahrim, 8)

Uzvišeni, dakle, Svojim robovima naređuje tevbu. Ovo je opća naredba koja obuhvata sve grijehe. Tevba nije vezana samo za neke vrste grijeha...

Autor knjige *El-Futuhat el-ilahijje* kaže: "Učenjaci smatraju da je obavezno pokajati se od svakog grijeha, malog ili velikog. To je obaveza za svaku vrstu grijeha."[21]

---

[16] *El-Džami li ahkamil-Kur'an*, 5/90.

[17] Ibid, 18/197, 12/238; *Šerhul-mekasid*, 178; *Mukašefetul-kulub el-mukarrib ila hadreti Allamil-gujub*, 82; *El-Erbein fi usulid-din*, 218; *El-Iršad*, 339; *Lubabut-te'vil fi meanit-tenzil*, 3/328; *El-Furkan bejne evlijair-rahman ve evlijaiš-šejtan*, 93; *Delilul-falihine lituruki Rijadis-salihin*, 1/88.

[18] *Ihja ulumid-din*, 4/5.

[19] *Medžmuul-fetava*, 10/310.

[20] Tirmizi, *Sunen*, 49, Poglavlja o Sudnjem danu, br. hadisa 2616, uz napomenu da je hadis garib, poznat samo u predanju Alije ibn Mesada od Katade.

[21] *Bitevdih Tefsiril-Dželalejni lid-dekaikil-hafijje*, 4/369.

U komentaru ajeta *"Oprostit ću samo onima koji se pokaju i poprave i to javno ispolje, a Ja primam pokajanje."* (El-Bekara, 160), Er-Razi kaže: "Tevba se može postići samo napuštanjem lošeg i činjenjem onoga što je dobro."[22]

Poslanikov, s.a.v.s., sunnet obiluje hadisima koji govore da je i on često činio tevbu. Takvim postupcima on je želio podučiti svoj ummet.

Ebu Bekr es-Siddik, r.a., prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Širk je skriveniji od mravljeg hoda. Kazat ću ti nešto što će te zaštititi od malog i velikog širka. Reci: 'Gospodaru moj, utječem Ti se od činjenja širka u nečemu što znam, a tražim oprosta od Tebe za ono što ne znam!'"[23]

Ibn Ebu Musa posredstvom svog oca prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., učio ovu dovu: "Allahu, oprosti mi moje greške i neznanje, moje pretjerivanje u postupcima i sve ono što Ti kod mene bolje poznaješ. Allahu, oprosti mi ono što ozbiljno uradim i ono što se našalim, oprosti mi moje greške i ono što svjesno uradim, a sve to kod mene postoji. Allahu, oprosti mi sve što sam prije učinio i ono što ću kasnije učiniti, ono što skrivam i ono što javno činim i sve ono što Ti bolje poznaješ kod mene. Ti si Taj Koji čini da se nešto prije ili kasnije dogodi i Ti si Svemoćan."[24]

Ovi hadisi pokazuju da se čovjek treba obraćati Allahu za oprost i pokajanje u svim okolnostima – kada namjerno, nenamjerno ili u šali počini grijeh, kao i za ono što uradi tajno ili javno.

Imam en-Nevevi u komentaru kudsi-hadisa "Ja sam s mišlju Svoga roba o Meni..."[25] navodi: "Tevba je obavezna

---

[22] Fahruddin Razi, *Tefsir*, 4/165.

[23] *Sahihul-džamiis-sagir ve zijadetuh*, 3/233, hadis br. 3625.

[24] Buhari, *Knjiga o dovama*, Poglavlje o riječima Poslanika, s.a.v.s.: "Allahu, oprosti mi sve što sam prije učinio i ono što ću kasnije učiniti...", 7/116; *Fethul-Bari*, 11/196.

[25] Hadis u cijelosti prenosi Ebu Hurejra, r.a.: "Uzvišeni Allah rekao je: 'Ja sam s mišlju Mog roba o Meni. Ja sam s njim kad Me se sjeti, pa ako Me se sjeti u sebi, i Ja se njega tako sjetim, ako me spomene pred onima koji Me spominju,

kod svih grijeha i to bez odlaganja. Nije dozvoljeno odlagati tevbu bez obzira na to da li se radi o velikom ili malom grijehu. Tevba je jedna od islamskih obaveza i potvrđenih pravila. Prema ehli-sunnetu, njezinu obaveznost nalaže Šerijat."[26]

Obaveznost pokajanja od svih grijeha Gazali obrazlaže riječima: "Kada je riječ o obaveznosti pokajanja u svakoj situaciji, treba znati da nijedno ljudsko biće nije pošteđeno zbog bilo kojeg oblika neposlušnosti svojih organa, s obzirom na to da od toga nisu pošteđeni ni vjerovjesnici, kako je navedeno u Kur'anu i predanjima o prestupima vjerovjesnika te o njihovom pokajanju i plakanju zbog prestupa. Čovjek može biti pošteđen u nekim situacijama od neposlušnosti organa, ali ne i od nauma za griješenje srcem. Ako je u nekim situacijama pošteđen od namjere, nije pošteđen šejtanskog došaptavanja prepunog različitih misli koje odvraćaju od sjećanja na Allaha. Ako je pošteđen toga, nije pošteđen nemara i manjkavosti u znanju o Allahu, Njegovim osobinama i Njegovim djelima. Svi ovi nedostaci imaju svoje uzroke. Ostavljanje tih uzroka, predajući se onome što im je suprotno, znači povratak (pokajanje) s jednog puta na drugi."[27]

Kao odgovor na pitanje – Je li obavezno pokajati se od svih grijeha generalno ili pojedinačno? – postoji više mišljenja.

Pokajanje treba učiniti općenito

Učenjaci ehli-sunneta smatraju da se za grijehe treba pokajati uopćeno iako su detalji poznati, zbog prisustva kajanja i čvrste odluke.[28] Imam Alusi kaže: "Ispravno je pokajati se od svih grijeha, generalno, bez detaljnog navođenja, čak i kada to ne predstavlja poteškoću."[29]

---

i Ja ću se njega sjetiti pred boljim skupom. Ako Mi se približi za pedalj, Ja ću mu se približiti za lakat. Ako Mi se približi za lakat, Ja ću mu se približiti za hvat. Ako mi dođe idući, Ja ću doći trčeći.'" Hadis bilježi Muslim.

[26] *Sahih Muslim bišerhin-Nevevi*, 17/59.

[27] *Ihja ulumid-din*, 4/10, uz manja odstupanja.

[28] *Šerhul-mekasid*, 179.

[29] *Ruhul-meani fi tefsiril-Kur'anil-azim*, 28/159.

Očigledno je da su se oni oslanjali na dokaze koji u Kur'anu uopćeno govore o tevbi.

"I svi se Allahu pokajte, o vjernici, da biste postigli ono što želite." (En-Nur, 31)

"O vi koji vjerujete, učinite pokajanje Allahu iskreno." (Et-Tahrim, 8)

Iz ovih ajeta može se zaključiti da Uzvišeni Allah ljudima naređuje da se pokaju, bez detaljnog navođenja grijeha.

Riječi i djela Poslanika, s.a.v.s., ukazuju na to da je on činio pokajanje u raznim prilikama, a daleko od toga da se njemu mogao desiti grijeh.

Ebu Burda, r.a., posredstvom Egarra el-Muzenija navodi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Ljudi, pokajte se Allahu, jer ja Mu se dnevno kajem po stotinu puta."[30]

Ibn Omer, r.a., kaže: "Jednom su prilikom izbrojali da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., samo tokom jednog sijela, prije nego što je ustao, stotinu puta rekao: '*Rabigfirli ve tub alejje inneke Entet-tevvabul-gafur.*' ('Gospodaru, oprosti mi i primi od mene pokajanje, uistinu samo Ti primaš pokajanje i praštaš.')"[31]

Iz ovih hadisa vidi se da je naređeno činiti tevbu bez preciziranja određenog grijeha.

---

[30] Hadis je ranije citiran.

[31] Tirmizi, *Sunen*, 5/158; uz napomenu da je hadis hasen-garib.

Neki smatraju da pokajanje mora biti detaljno

Mu'tezile[32] smatraju da se pokajanje mora izvršiti pojedinačno za grijehe koji su poznati. Oni su se, vjerovatno[33], bazirali na sljedećim dokazima iz Kur'ana:

"I oni koji se mimo Allaha drugom bogu ne klanjaju i koji, one koje je Allah zabranio, ne ubijaju, osim kada pravda zahtijeva, i koji ne bludniče; a ko to radi, iskusit će kaznu, patnja će mu na onome svijetu udvostručena biti i vječno će u njoj ponižen ostati. Ali onima koji se pokaju i uzvjeruju i dobra djela čine, Allah će njihova hrđava djela u dobra promijeniti, a Allah prašta i samilostan je." (El-Furkan, 68-70)

U ovom se ajetu tevba spominje nakon niza grijeha. Isto tako i pokajnik treba učiniti tevbu za svaki grijeh pojedinačno.

"O vjernici, bojte se Allaha i od ostatka kamate odustanite, ako ste pravi vjernici. Ako ne učinite, eto vam onda, neka znate, rata od Allaha i Poslanika Njegova! A ako se pokajete, ostat će vam glavnice imetaka vaših – nećete nikoga oštetiti, niti ćete oštećeni biti." (El-Bekara, 278, 279)

Uzvišeni Allah u ovom ajetu naređuje vjernicima da se pokaju isključivo od kamate. To je dokaz da se tevba mora činiti za svaki grijeh.

Kao dokaz za ovo mišljenje iz sunneta uzima se hadis u kojem Ebu Umejja, r.a., prenosi da su Poslaniku, s.a.v.s., doveli kradljivca koji je priznao krađu iako sa sobom nije imao robu. Božiji Poslanik, s.a.v.s., upita ga: "Jesi li siguran da si ukrao?" "Jesam", odgovori on. Poslanik, s.a.v.s., ponovi: "Jesi li

[32] Mu'tezile su frakcija koja je dobila naziv po *i'tizalu*, tj. aktu kojim je Vasil ibn Ataa, predvodnik frakcije, napustio Hasana el-Basrija. Oni smatraju da čovjek čini dobre i loše postupke, te da zaslužuje nagradu i kaznu na budućem svijetu. Gospodar je Uzvišen da bi Mu se moglo pripisati zlo, nepravda ili postupak poput nevjerovanja ili grijeha... Medu njihovim principima jeste i stav da Uzvišeni Allah neće oprostiti velikom grješniku bez pokajanja... *El-Ferku bejnel-firek*, 114, 116.

[33] Nisam našla da se pozivaju na određene argumente. Smatram da se oslanjaju na ove dokaze.

siguran da si ukrao?" "Jesam", odgovori. "Jesi li siguran da si ukrao?", upita ga Poslanik, s.a.v.s. Kada je i treći put potvrdio, Alejhisselam naredi da mu odsijeku šaku. Potom mu reče: "Traži oprost od Allaha." Kada je to učinio, Poslanik, s.a.v.s., reče: "Gospodaru, oprosti mu dva puta."[34]

Prema ovom hadisu, Poslanik, s.a.v.s., naredio je čovjeku da se pokaje od krađe. To je najveći dokaz da se tevba treba činiti od određenog grijeha, ukoliko je poznat.

Dokaz je i obraćanje Poslanik, s.a.v.s., ženi Gamidijki koja je priznala grijeh: "Teško tebi! Vrati se, traži oprost od Allaha i pokaj se!"[35]

Ovaj događaj jasno ukazuje da je Poslanik, s.a.v.s., zahtijevao da se pokajanje učini od određenog grijeha, u ovom slučaju bluda.

Mišljenje imama Ibn Tejmija

Imam Ibn Tejmija smatra da potpuna tevba mora biti općenita, pri čemu on pravi razliku između ove i apsolutne tevbe[36]: "Čovjek se može sjećati nekih grijeha i kajati se zbog njih. S druge strane, njegovo pokajanje može biti generalno, bez prisjećanja na pojedinačne grijehe. Međutim, ako je nijjet tevbe općenit, ona se odnosi na sve što se smatra grijehom, zato što opća tevba podrazumijeva čvrstu odluku činjenja dobra i ostavljanja lošeg. Isto tako, ona podrazumijeva kajanje za svako učinjeno nedjelo. Potpuna tevba nosi sa sobom oprost svih grijeha, uključujući i one koje čovjek nije imao na umu u momentu pokajanja. Izuzetak predstavljaju grijesi od kojih se ne bi pokajao da ih je imao na umu. Oni ne ulaze u tevbu, za razliku od onih za koje bi se pokajao da ih se sjetio. Ti postupci ulaze u općenitost tevbe. Što se tiče apsolutne tevbe, tj. generalne tevbe koja ne podrazumijeva pokajanje

[34] Hadis bilježi Ibn Madža u Sunenu, 2/866. Hattabi navodi da je vjerodostojnost ovog predanja sporna. Hadis koji navodi nepoznati prenosilac ne može biti dokaz niti se na osnovu njega može donositi propis.

[35] Muslim, 2/52.

[36] *Muhtesarul-fetaval-misrijje*, 138, 139.

od svakog grijeha, ona ne mora obavezno uključivati ili isključivati svaki pojedinačni grijeh, kao ni apsolutni izraz."

Odabrano mišljenje

Smatram, a Allah najbolje zna, da se grješnik treba pokajati od svakog grijeha koji mu je poznat. Ispravna je općenita tevba od grijeha kojih čovjek u trenutku tevbe nije ni svjestan ili mu ih je teško nabrojati. Ovo je stav nekih učenjaka malikijskog mezheba.

Navodeći njihov stav, imam Alusi kaže: "Ispravno je učiniti generalnu tevbu. Međutim, grijesi koji su detaljno poznati, moraju biti predmet posebne tevbe."[37]

Stanje u kojem se vjernik kaje od nekih grijeha uz ustrajavanje u činjenju drugih

Ovdje treba spomenuti situaciju u kojoj se čovjek kaje od nekih grijeha, a istovremeno čini druge. O ovome učenjaci imaju različite stavove:

Prvo mišljenje: Tevba može biti primljena za neki grijeh iako osoba istovremeno čini drugi grijeh. Ovo je stav učenjaka ehli-sunneta.[38]

Autor djela *El-Futuhatul-ilahijje* navodi mišljenje nekih učenjaka o značenju ajeta *"O vi koji vjerujete, učinite pokajanje Allahu iskreno..."* (Et-Tahrim, 8): "U slučaju da se čovjek pokaje od nekih grijeha, to je pokajanje ispravno kada su u pitanju ti grijesi, ali ne važi za ostale."

Imam Haremejn el-Džuvejni kaže: "Ko preuzme teret i počini grijehe, može se pokajati od jednih, iako istovremeno čini neke druge grijehe."[39]

Imam Ibn Tejmija kaže: "Prema mišljenju savremenih i klasičnih učenjaka, čovjek se može pokajati od jednih grijeha, iako istovremeno čini neke druge."[40]

---

[37] *Ruhul-meani fi tefsiril-Kur'anil-azim*, 28/159.

[38] Muslim, *Sahih* s Nevevijevim komentarom, 17/59, 60.

[39] *Iršad*, 340.

[40] *Muhtesarul-fetaval-misrijje*, 275, 276.

Imam Ibn Kajjim daje detaljnije objašnjenje ovog pitanja. Prema njegovu mišljenju, tevba se može činiti za samo jedan grijeh. Međutim, neće biti prihvaćena ukoliko se čini drugi grijeh iste vrste. On kaže[41]: "Pokajanje od jednog grijeha, uz činjenje drugog koji nema veze s njim, niti je iste vrste – poput pokajanja od kamate, a ne i od pijenja alkohola – pokajanje od kamate je ispravno. Međutim, ako se pokaje od kamate na višak, a ne od kamate na odgodu ili obratno, ili se pokaje od pušenja nargile ali ne i od alkohola ili obratno, takvo pokajanje nije ispravno. Onome ko se pokaje od ubistva i krađe, a ne i od konzumiranja alkohola i razvrata, pokajanje će biti ispravno za ono za što se pokajao i za to neće biti kažnjen, za razliku od grijeha u kojima je bio ustrajan."

Drugo mišljenje: Takva tevba nije moguća. Ovo je stav mu'tezila.[42]

"Uzrok neslaganja mišljenja jeste u pitanju da li je tevba djeljiva kao i grijeh, ili nije? Oni koji smatraju da je tevba djeljiva kao i grijeh, smatraju da se ona može činiti samo od nekih grijeha. Oni koji smatraju da tevba nije djeljiva, smatraju da to nije dozvoljeno."[43]

Argumenti prve skupine

1. Budući da je ispravno prihvatiti islam – u smislu pokajanja od nevjerovanja – uz ustrajavanje na činjenju nekih grijeha, isto tako, dozvoljeno je pokajati se od jednog grijeha, a ustrajati na drugom.

2. Svaki grijeh zahtijeva pokajanje. To je obaveza koja nema veze s pokajanjem od drugog grijeha, kao što ni grijesi nisu međusobno povezani.[44]

---

[41] *Medaridžus-salikin*, 1/275, 276.
[42] *Iršad*, 340.
[43] *Medaridžus-salikin*, 1/274, 275, uz odstupanje.
[44] *Ibid*, 1/273-275, uz odstupanje.

Imam Er-Razi[45] kaže: "Većina učenjaka smatra da je ispravno pokajanje od nekih grijeha, iako se ustrajava u drugima."

Imam Ibn Tejmija[46] kaže: "Onaj ko se pokaje od nekih grijeha, zaslužit će oprost samo za te grijehe."

Argumenti druge skupine

1. Tevba je povratak Allahu, odnosno prelazak iz nepokornosti u pokornost. Šta znači pokajanje od jednog grijeha uz ustrajavanje u hiljadu drugih?

2. Uzvišeni Allah ne kažnjava pokajnika za grijehe zato što se vratio pokornosti i robovanju i iskreno se pokajao. Onaj ko i pored pokajanja čini isti ili veći grijeh, taj se nije vratio pokornosti niti se iskreno pokajao.

3. Nakon vraćanja Allahu, pokajnik gubi epitet grješnika, kao što čovjek gubi epitet nevjernika kada prihvati islam. Međutim, ako čovjek ustraje u nekom drugom grijehu od onoga za koji se pokajao, neće izgubiti epitet grješnika i stoga njegovo pokajanje nije ispravno.

4. Pokajanje je postupak koji podrazumijeva napuštanje onoga što je Allahu mrsko, kajanje zbog toga i povratak pokornosti.

Odabrano mišljenje

Odabirem prvo mišljenje koje kaže da je ispravna tevba čovjeka koji se pokaje od jednog grijeha, usprkos ustrajavanju u činjenju drugog. On je i dalje odgovoran za grijehe koje čini, makar bili istorodni – poput čovjeka koji se pokaje od bluda, ali i dalje gleda žene i razgovara s njima na način kojim Uzvišeni nije zadovoljan. Ovaj je stav opravdan zato što Uzvišeni direktno naređuje robovima da se pokaju od nekih grijeha: "*...ako se pokajete, ostat će vam glavnice imetaka vaših – nećete nikoga oštetiti, niti ćete oštećeni biti.*" (El-Bekara, 279)

---

[45] *Malim usulid-din*, 137.

[46] *Muhtesarul-fetaval-misrijje*, 137.

Uzvišeni ovim ajetom naređuje pokajanje od kamate, što ne znači da čovjek koji se bavi zelenaštvom ne čini druge grijehe.

On, također, navodi propise o kradljivcima: "*A onome ko se poslije nedjela svoga pokaje i popravi – Allah će sigurno oprostiti.*" (El-Maida, 39) Poziv na pokajanje od krađe ne znači da kradljivci ne čine neke druge grijehe. Ova se tevba odnosi striktno na krađu.

Uzvišeni kaže: "*...osim onih koji se poslije toga pokaju i poprave, jer i Allah prašta i samilostan je!*" (En-Nur, 5)

Uzvišeni spominje i poziva na pokajanje nakon navođenja propisa o kleveti, što može značiti da se ovo pokajanje odnosi samo na klevetu.

Primjer iz Poslanikovog, s.a.v.s., sunneta jeste predanje koje Sulejman ibn Burejda prenosi od svog oca, u kojem stoji da je Maiz ibn Malik došao Poslaniku, s.a.v.s., i rekao: "Božiji Poslaniče, očisti me." "Teško tebi!", odgovori mu on, "vrati se, traži oprost od Allaha i pokaj se." Čovjek je otišao, a zatim se vratio. "Božiji Poslaniče, očisti me." "Teško tebi!", ponovi on, "vrati se, traži oprost od Allaha i pokaj se."[47] Nakon što se nad njim sprovela kazna, Alejhisselam reče: "Njegova je tevba tolika da bi bila dovoljna za cijeli ummet kada bi se podijelila."[48]

Alejhisselam je za Gamidijku rekao: "Ona se tako iskreno pokajala da bi i onome ko čini nepravdu (varajući pri trgovini i sl.) bilo oprošteno kada bi se tako pokajao."[49]

Ovi hadisi jasno pokazuju da je pokajanje od nekih grijeha usprkos istrajnosti u drugima ispravno, uz Božiju pomoć. Kada takva tevba ne bi bila ispravna, Božiji bi Poslanik, s.a.v.s., od Maiza i Gamidijke tražio da se pokaju od svih grijeha koje su počinili. Jer, Poslanikove, s.a.v.s., riječi uslijedile su odmah

---

[47] Muslim, 2/51.

[48] Ibid, 2/52.

[49] Ibid, 2/53.

nakon spominjanja grijeha, što ukazuje na to da se odnose na konkretan grijeh.

Imam Ibn Tejmija, Allah mu se smilovao, kaže: "Pokajanje za neke grijehe podrazumijeva da je oprošteno ono za što se čovjek pokajao."[50]

Rasprava o mišljenju druge skupine

Stav mu'tezila, potkrijepljen racionalnim argumentima, navodi imam Ibn Kajjim u djelu *Medaridžus-salikin*[51]:

1. Kako može biti primljeno pokajanje za jedan grijeh uz ustrajavanje u činjenju hiljadu drugih?!

"Zašto čovjeku koji se pokajao zbog pijenja alkohola ne bi bilo prihvaćeno pokajanje iako nastavi koristiti kamatu, naprimjer. Njemu će biti zabilježeno pokajanje od jednog grijeha i odgovornost za činjenje drugog, sve dok se i zbog njega ne pokaje."

2. Onaj ko nastavi činiti grijeh poput onoga za koji se pokajao ili još teži, nije se vratio pokornosti niti se iskreno pokajao.

"Ovakvo je mišljenje prema ljudskim mjerilima i shvaćanjima. Ipak, Uzvišeni Allah će svaki ljudski postupak podvrgnuti pravednoj vagi, nakon čega će uslijediti pravedna nagrada za dobro i kazna za zlo. Izuzetak predstavlja Allahova volja da nekome oprosti, a to zavisi jedino od Njega, Uzvišenog."

3. Nakon vraćanja Allahu, pokajnik gubi epitet grješnika, kao što čovjek gubi epitet nevjernika kada prihvati islam. Međutim, ako čovjek ustraje u nekom drugom grijehu, osim onoga od kojeg se pokajao, neće izgubiti epitet grješnika i stoga njegovo pokajanje nije ispravno.

"Ovo je ispravno mišljenje. Međutim, ono se odnosi konkretno na griješenje, a ne na sve postupke. Tako, naprimjer, hoćemo li za čovjeka koji se bavi zelenaštvom, a istovremeno

---

[50] *Muhtesarul-fetaval-misrijje*, 137.

[51] *Medaridžus-salikin*, 1/273, 572.

obavlja namaz u džematu, reći da je grješnik u trenutku dok obavlja namaz ili u trenutku dok čini taj grijeh?"

U prilog ovom mišljenju govori hadis koji bilježe imami Buhari i Muslim, u kojem Ebu Hurejra navodi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Bludnik, dok čini bludnu radnju, nije vjernik; kradljivac, dok krade, nije vjernik; onaj ko konzumira alkohol, dok to čini, nije vjernik, a niti je vjernik onaj ko će uzeti od ljudi ono što im je vrijedno toliko da će ga prijeko pogledati dok to uzima!"[52]

Iz ovog hadisa zaključujemo da bludnik gubi potpuni iman zbog grijeha, kako učenjaci navode, tako da mu preostaje svojstvo grijeha koji je počinio, koje traje sve do trenutka kada se pokaje.

4. Pokajanje je postupak koji podrazumijeva napuštanje onoga što je Allahu mrsko, kajanje zbog toga i povratak pokornosti.

U ovome nema kontradiktornosti. Pokajanje zbog jednog grijeha znači povratak Allahu, a ne mora značiti pokajanje od svih grijeha.

Trajnost tevbe

Činjenje tevbe naređeno je tekstom Kur'ana i sunnetom. Postoje mnoge naznake da se taj postupak treba činiti često i trajno.

Jedna od tih naznaka jeste trajna praksa Poslanika, s.a.v.s. Ibn Omer, r.a., kaže: "Jednom su prilikom izbrojali da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., samo tokom jednog sijela, prije nego što je ustao, stotinu puta rekao: '*Rabigfirli ve tub alejje inneke Entet-tevvabul-gafur.*' ('Gospodaru, oprosti mi i primi od mene pokajanje, uistinu samo Ti primaš pokajanje i praštaš.')"[53]

Njegovi postupci predstavljaju primjer ashabima i cijelom ummetu. Ljudi nisu zaštićeni od malih i velikih grijeha i propusta pri činjenju ibadeta. Potrebno im je pokajanje u

---

[52] Buhari, 3/107 i Muslim, 1/69.

[53] Hadis je već citiran.

svakom vremenu i svakoj situaciji. Učestalo ponavljanje tevbe obnavlja vezu čovjeka s Gospodarom, čime njegova svijest o Bogu i vlastitoj nesavršenosti postaje trajna.

Imam Ibn Tejmija kaže: "Niko nema pravo misliti da mu nije potrebno pokajanje i traženje oprosta grijeha. Naprotiv, to je potrebno svakom čovjeku u svakom trenutku."[54]

Pravovremenost tevbe

Tevba se mora učiniti bez odlaganja, što se može zaključiti po imperativnoj formi, kako smatraju hanbelije, hanefije, malikije, dio učenjaka šafijskog mezheba i njihovi istomišljenici.

Ovo se može zaključiti i na osnovu vanjskih indikatora, što smatraju mu'tezile i veći dio učenjaka šafijskog mezheba.[55]

Postoji mnogo indikacija da se tevba mora činiti bez odlaganja:

1. Odlaganje tevbe vodi ka razuzdanom griješenju. Razuzdanost je ružna stvar, a ružna stvar mora se iskorijeniti bez odlaganja.

2. Nečinjenje pokajanja dovodi do odugovlačenja, što može biti uzrok zapečaćenja srca i stvaranja koprene: *"A nije tako! Ono što su radili prekrilo je srca njihova."* (El-Mutaffifin, 14)

Štaviše, grješnika može zadesiti smrt prije pokajanja, tako da će biti kažnjen zbog odlaganja.[56]

Imam Ibn Kajjim, Allah mu se smilovao, kaže[57]: "Obaveza tevbe nastupa odmah nakon činjenja grijeha. Ona se ne smije odlagati. Svako odlaganje smatra se grijehom."

---

[54] *El-Furkan bejne evlijair-rahman ve evlijaiš-šejtan*, 95.

[55] *Nihajetus-sevl*, 2/286-289.

[56] "Onaj ko odugovlači obično govori: 'Pokajat ću se sutra; pokajat ću se prekosutra...' Ovo je samoobmana. Kako se može pokajati sutra kada ne posjeduje sutrašnjicu?" Ovo su riječi Sehla ibn Abdullaha koje Kurtubi navodi u svom Tefsiru, uz komentar: "Ovo je ispravno mišljenje i neoboriv argument. Uzvišeni kaže: *'A čovjek ne zna šta će sutra zaraditi i ne zna čovjek u kojoj će zemlji umrijeti.'*" 4/211.

[57] *Medaridžus-salikin*, 1/272.

Imam En-Nevevi tvrdi da su učenjaci složni o ovom pitanju. Komentirajući hadis "Allah se više obraduje pokajanju Svoga roba"[58], on kaže: "Učenjaci su složni o tome da je pokajanje od svih grijeha obavezno, bez odlaganja. Ne smije se odlagati bez obzira na to da li se radi o malom ili velikom grijehu."[59]

3. Grijesi su otrov koji uništava čovjeka i lišava ga vječne sreće. Oni ga udaljavaju od Gospodara i stoga se od njih mora što prije pobjeći.

Imam Ebu Hamid el-Gazali kaže[60]: "Nema sumnje da se tevba mora činiti bez odlaganja, zato što sama spoznaja da su grijesi pogubni predstavlja srž imana, a to se ne može odlagati."

Spoznaja štetnosti grijeha ima za cilj podsticanje na ostavljanje grijeha. Ko ne ostavi grijeh, znači da ne posjeduje tu komponentu imana. Zato Alejhisselam kaže: "Bludnik, dok čini bludnu radnju, nije vjernik..."[61]

4. Uzvišeni kaže: *"I nastojte zaslužiti oprost Gospodara svoga."* (Alu Imran, 133)

Ovim ajetom Uzvišeni naređuje nastojanje da se zasluži oprost, a riječ *nastojanje* znači da se tevba mora učiniti bez odlaganja.[62]

5. Uzvišeni Allah osudio je Iblisa zato što naredbu da učini sedždu nije smjesta izvršio: *"'Zašto se nisi poklonio kad sam ti naredio?' - upita On"* (El-A'raf, 12), izrečenu u ajetu: *"I kada rekosmo melekima: 'Poklonite se Ademu!' - oni se svi pokloniše..."* (El-Bekara, 34) Kontekst ukazuje na to da je ova naredba neodložna, jer u suprotnom ne bi zaslužio osudu Uzvišenog[63] i progon iz Dženneta.

---

[58] *Sahihu Muslim*, 2/490.
[59] *Muslim, Sahih s komentarom Nevevija*, 17/59.
[60] *Ihja ulumid-din*, 4/7.
[61] Hadis je već citiran.
[62] *Iršadul-fuhul*, 89.
[63] Ibid, 88.

Na neodložnost naredbe u ajetu ukazuje upotreba priloga *kad*: *"Zašto se nisi poklonio kad sam ti naredio?"* (El-A'raf, 12), tako da se može zaključiti da je osuda proizašla iz nepoštivanja naredbe o sedždi u trenutku kada je izrečena.

Uvjeti primanja tevbe

Vrata tevbe širom su otvorena u svakom trenutku, svakom pokajniku probuđenog srca kome se javila snažna volja da napusti grijehe i nepokornost.

Profesor Sejjid Kutb kaže: "Vrata tevbe uvijek su otvorena. Na njih može ući svaki pojedinac kome se savjest probudila, koji se želi vratiti... Niko s tih vrata neće biti vraćen i ni pred kim ona neće biti zatvorena, bez obzira na to o kome se radi i kakvi su grijesi počinjeni."[64]

Analizirajući navedene definicije tevbe može se zaključiti koji su uvjeti primanja pokajanja. Neki uvjeti tiču se ostavljanja grijeha, a neki vremena primanja tevbe.

Uvjeti koji se tiču ostavljanja grijeha:

1. islam,
2. iskrenost,
3. priznanje grijeha,
4. napuštanje grijeha,
5. kajanje,
6. odlučnost,
7. obeštećenje,
8. ustrajnost,
9. dobronamjernost,
10. ispoljavanje ustrajnosti.

Uvjeti koji se tiču vremena primanja tevbe:

1. tevbu treba učiniti prije samrtnog hropca,
2. tevbu učiniti prije izlaska Sunca sa zapada.

Ove ću uvjete, uz Božiju pomoć, detaljno objasniti.

---

[64] *U okrilju Kur'ana*, 1/258, 5/2790.

Uvjeti koji se tiču ostavljanja grijeha

Islam

Pokajanje se prima samo od muslimana. Kada je u pitanju nevjernik, njegovo pokajanje znači prihvatanje islama.

Ibn Hadžer navodi Kurtubijev[65] stav iz *Mufhima*: "Znaj da se pokajanje čini od nevjerovanja ili od grijeha. Pokajanje nevjernika bez sumnje je prihvaćeno, dok je pokajanje grješnika prihvaćeno uz iskreno obećanje."[66]

Uzvišeni kaže: *"Uzaludno je kajanje onih koji čine hrđava djela, a koji, kad se nekom od njih smrt približi, govore: 'Sad se zaista kajem!' – a i onima koji umru kao nevjernici. Njima smo bolnu patnju pripremili."* (En-Nisa, 18) Ovaj ajet isključuje ispravnost tevbe mušrika, kojima to pravo ne pripada. Riječi Uzvišenog "*a i onima koji umru kao nevjernici*" znače da je uzaludno kajanje i jednima i drugima.[67]

Uzvišeni kaže: *"Allah, sigurno, neće oprostiti da Njemu druge smatraju ravnim, a oprostit će kome hoće ono što je manje od toga. A daleko je zalutao onaj ko smatra da je Allahu neko ravan."* (En-Nisa, 116)

Profesor Sejjid Kutb kaže: "Grijeh širka neće biti oprošten ukoliko čovjek u tome umre. Osim toga, vrata oprosta otvorena su za svaki grijeh koji Allah želi oprostiti... Razlog ovolike pogubnosti i neoprostivosti širka jeste u tome što vjerovanje u druge bogove, uz Allaha, eliminira svako moguće dobro i ispravnost. Širk izobličava ljudsku prirodu tako da ona ne vrijedi ničemu."[68]

---

[65] Ne radi se o Kurtubiju mufessiru (Ebu Abdullahu Muhammedu b. Ahmedu el-Ensariju el-Kurtubiju), već o muhaddisu Ebu el-'Abbasu Ahmedu b. Omeru el-Kurtubiju (u. 656/1258), autoru djela *El-Mufhim lima eškele min telhisi Kitab Muslim / Komentar Sahiha imama Muslima.*

[66] *Fethul-Bari šerh Sahihil-Buhari*, 11/103.

[67] *Tefsirul-menar*, 4/448-450.

[68] *U okrilju Kur'ana*, 2/760.

Uzvišeni kaže: *"Ali ako se oni budu pokajali i molitvu obavljali i zekat davali, braća su vam po vjeri. – A Mi dokaze objašnjavamo ljudima koji razumiju."* (Et-Tevba, 11)

Iskrenost

Pokajanje od grijeha ispravno je samo uz iskrenost. Tevba nije ispravna ukoliko se grijeh ostavi iz straha od sramote, tuđe osude, nemogućnosti počinjenja grijeha, zbog vlastitih interesa i sl.

Primjer neiskrenosti jeste pokajanje od primanja mita ne iz straha od Allaha i kazne koja primaocu pripada, već zbog toga što njegov društveni položaj ne dopušta primanje mita. Takvo pokajanje, po jednoglasnom mišljenju učenjaka, neće biti primljeno.[69]

Na kraju sure El-Kehf Uzvišeni kaže: *"Ko žudi da od Gospodara svoga bude lijepo primljen, neka čini dobra djela i neka, klanjajući se Gospodaru svome, Njemu nikoga ne pridružuje!"* (El-Kehf, 110)

Autor djela *Advaul-bejan* kaže: "Riječi *'i neka Njemu nikoga ne pridružuje'* imaju šire značenje od licemjera i sl. Dakle, neka ne robuje Gospodaru kako bi ga drugi vidjeli i čuli i neka isključio pravo Stvoritelja ne pruža nijednom stvorenju. Uzvišeni kaže: *"Allah, sigurno, neće oprostiti da Njemu druge smatraju ravnim..."* (En-Nisa, 116), što se naglašava i u drugim ajetima. Poruka ovog ajeta jeste da onaj ko Gospodaru svome nekoga pridružuje i ko ne čini dobra djela, taj ne žudi da od Gospodara svoga bude lijepo primljen. A od onoga ko ne žudi za susretom s Gospodarom nema nikakve koristi na Sudnjem danu."[70]

Prema tome, tevba predstavlja dobro djelo koje se treba posvetiti smo Uzvišenom Allahu.

Uzvišeni kaže: *"I svi se Allahu pokajte, o vjernici, da biste postigli ono što želite."* (En-Nur, 31)

---

[69] *Fethul-Bari šerh Sahihil-Buhari*, 11/103.

[70] *Advaul-bejan fi idahil-Kur'an bil-Kur'an*, 4/199.

U suri Et-Tahrim, u 4. ajetu, *"Ako vas dvije učinite pokajanje Allahu, pa vi ste bile učinile ono zbog čega ste se trebale pokajati"*, Uzvišeni naglašava da tevbu treba iskreno zbog Njega učiniti.

"A onaj ko se bude pokajao i dobra djela činio, on se, uistinu, Allahu iskreno vratio." (El-Furkan, 71)

"Ali oni koji se pokaju i poprave i koji čvrsto Allaha prihvate i vjeru svoju u Allaha iskreno ispolje, bit će s vjernicima – a Allah će, sigurno, vjernicima veliku nagradu dati." (En-Nisa, 146)

Ebu Umama, r.a., prenosi: "Došao je jedan čovjek Poslaniku, s.a.v.s., i rekao: 'Božiji Poslaniče, ako se čovjek bori radi nagrade i čuvenja, šta će imati?' 'Neće imati ništa.' On mu tri puta ponovi pitanje, a Božiji Poslanik, s.a.v.s., reče mu: 'Neće imati ništa.' Zatim dodade: 'Uzvišeni Allah primit će samo ono što je iskreno i Njegovu zadovoljstvu posvećeno.'"[71]

Esved ibn Seri, r.a., kaže: "Poslaniku, s.a.v.s., doveli su zarobljenog beduina koji reče: 'Kajem se Allahu, ali se ne kajem Muhammedu.' Božiji Poslanik, s.a.v.s., na to reče: 'Zna kome šta pripada.'"[72]

Imam Ibn Hadžer[73], Allah mu se smilovao, navodi Kurtubijev citat iz djela *El-Mufhim*: "Propisana tevba ispravna je samo uz iskrenost. Onaj ko ostavi grijeh radi nekog drugog, a ne radi Allaha, po jednoglasnom stavu učenjaka, ne smatra se pokajnikom."

Komentator djela *El-Fikhul-ekber* kaže: "Onaj ko prestane piti alkohol zato što on opija, otupljuje čula, navodi na svađu, ugrožava čast i imetak, taj se ne smatra pokajnikom s aspekta vjere."[74]

---

[71] *Sunenun-Nesai*, uz Sujutijev komentar, 6/25.
[72] *El-Mustedrek*, 4/255.
[73] *Fethul-Bari*, 11/103.
[74] *Ali el-Kari el-Hanefi*, uz manje odstupanje.

Priznavanje grijeha

Pokajanje se čini zbog grijeha. Drugim riječima, pokajnik mora biti svjestan i upoznat s grijehom.[75] Izostanak svijesti o grijehu oprečan je uputi. Stoga je tevba ispravna tek nakon što čovjek spozna i prizna grijeh te se poželi osloboditi štetnih posljedica tog grijeha.

Primjer iz sunneta jesu riječi koje je Alejhisselam uputio Aiši, r.a., nakon potvore[76]: "Aiša, čuo sam o tebi tako i tako. Ako si nevina, Allah će to objelodaniti, a ako si počinila grijeh, zatraži oprost od Njega i pokaj se, jer čovjek kada prizna grijeh, a potom se pokaje, Allah će mu oprostiti."

Imam Ibn Kajjim el-Dževzijj kaže[77]: "Potpuna uputa na Pravi put može se ostvariti samo uz neznanje o grijehu, a ne uz ustrajavanje u njemu. Neznanje je oprečno spoznaji upute, dok je ustrajavanje suludost koja je oprečna namjeri i volji. Stoga se tevba može učiniti tek nakon što se grijeh spozna, prizna i potraži spas od njegovih loših posljedica."

Napuštanje grijeha

Napuštanje grijeha osnovni je uvjet da tevba bude primljena. Onaj ko se vrati Allahu i dalje čineći grijeh, ne smatra se pokajnikom. Riječi Uzvišenog *"I svi se Allahu pokajte"* nagovještavaju napuštanje grijeha. Jer, čovjek upleten u grijeh teško se može odlučiti na dobro djelo. Iz tog razloga pokajnik se treba truditi da iskorijeni grijeh iz srca, kako bi mu duša ojačala da čini dobro i teži dobru, osjećajući istovremeno odbojnost i superiornost nad zlom, uz Allahovu pomoć.

Kajanje

Kajanje je neizostavni element tevbe. Poslanik, s.a.v.s., ukazuje na vrijednost kajanja riječima: "Kajanje je tevba."[78] Smisao riječi "kajanje je tevba" jeste da kajanje predstavlja

---

[75] Ovo se odnosi na grijehe koje zna i kojih se sjeća. Grijesi kojih se ne sjeća predmet su generalne tevbe, kao što je prethodno objašnjeno.

[76] Muslim, 1/179.

[77] *Medaridžus-salikin*, 1/179.

[78] Ibn Madža, *Sunen*, 2/1420.

stup i okosnicu tevbe, kao što boravak na Arefatu predstavlja stup i okosnicu hadža.

Ibn Hadžer[79] navodi riječi Kurtubija u ovom smislu: "Vara se onaj ko kaže da je za tevbu dovoljno kajanje. Nije tako! Onaj ko se pokaje, ali ne ostavi grijeh i ne donese odluku da se neće vratiti griješenju, po mišljenju svih učenjaka, ne smatra se pokajnikom."

Tevba koja nije praćena kajanjem možda nije dovoljno jaka da čovjeka spriječi da ponovo počini grijeh. Jer, kajanje izaziva osjećaj boli i žaljenja zbog grijeha. Grješnik se prisjeća i osuđuje svoj postupak s gnušanjem. Ovakav stav pomaže pokajniku da bude ustrajan u tevbi, traženju oprosta i činjenju dobrih, bogougodnih djela.

Ovo je istinsko kajanje o kojem se govori u Alejhisselamovom hadisu. Iz ovog se kajanja rađa tevba i ono ima veliki utjecaj na ponašanje pokajnika. Upravo gnušanje od grijeha budi trajno kajanje. To se može postići samo uz tri uvjeta: poštivanje naredbe, poštivanje Naredbodavca i vjerovanje u kaznu.

Uzvišeni u suri El-Hadž, u 32. ajetu, kaže: *"Eto toliko! Pa ko poštuje Allahove propise – znak je čestita srca."* Ibn Mes'ud, r.a., kaže: "Vjerniku grijesi izgledaju poput brda koje svakog trenutka može pasti na njega, dok grješniku grijesi izgledaju poput muhe koja mu je sletjela na nos."[80]

Odlučnost

Čvrsta odluka rezultat je kajanja. To znači da pokajnik mora čvrsto odlučiti da ponovo ne počini grijeh.

U Kur'anu se na nekoliko mjesta pohvalno govori o odlučnosti: *"A kada se odlučiš, onda se pouzdaj u Allaha."* (Alu Imran, 159)

O Ademu, a.s., Uzvišeni kaže: *"A Ademu smo odmah u početku naredili, ali on je zaboravio i nije odlučan bio."* (Ta-Ha, 115) Znači, nije bio strpljiv i odlučan već ga je obuzeo

[79] *Fethul-Bari*, 11/103.

[80] Buhari, 7/145, 146.

nemar i šejtanska sašaptavanja. Ovaj ajet govori o tome da vjernik mora biti odlučan i imati snažnu volju. Odlučnost i snažna volja najpotrebniji su pokajniku kako bi savladao strasti i želje i snažno im se suprotstavio. Na taj se način on neće vratiti griješenju, a njegovo će pokajanje biti ispravno i primljeno.

Obeštećenje

Da bi tevba bila potpuna potrebno je izmiriti nanesenu štetu, koja može biti materijalne ili nematerijalne prirode. Ukoliko se radi o materijalnoj šteti nanesenoj otimanjem ili krađom, pokajnik je mora nadoknaditi vlasnicima, ako je posjeduje, ili tražiti oprost od njih. Ako se radi o nematerijalnoj šteti, onda se mora tražiti oprost ili na drugi način postići zadovoljenje oštećene strane.

O ovome Alejhisselam kaže: "Ko bude svome bratu nanio neku štetu po čast ili nešto drugo, neka zatraži od njega halala ili mu nadoknadi štetu prije nego što nestane dinara i dirhema. Jer će tog dana, kada nestane dobrih djela nepravednika, biti uzeta loša djela oštećenog i natovariti se na njega."[81]

Imam Ibn Hadžer, Allah mu se smilovao, kaže[82]: "Po mom mišljenju, ovaj hadis znači da će grješnik oštećenom vjerniku davati svoja dobra djela u visini nanesene štete. Kada nestane dobrih djela, bit će uzeta loša djela oštećenog i natovarena na grješnika. Za to će biti kažnjen bez mogućnosti oprosta. Nakon što izdrži propisanu kaznu, bit će uveden u Džennet gdje će uživati u plodovima svog vjerovanja. Oštećenom neće biti dato više dobrih djela nego što je počinjeno štete, na osnovu udvostručenja. To je Allahova milost koju će On pružiti vjernicima na Sudnjem danu, a Allah najbolje zna."

---

[81] Ibid, 7/197.

[82] *Fethul-Bari*, 11/397.

Ustrajnost

Nakon što pokajnik iskreno učini tevbu, prizna i pokaje se zbog grijeha, potrebno je da se usmjeri putem ispravnosti i istrajnosti u činjenju dobrih djela:

"Ti idi Pravim putem, kao što ti je naređeno, i nek tako postupe i vjernici koji su uz tebe, i obijesni ne budite, jer On dobro vidi ono što radite." (Hud, 112)

Uzvišeni Allah obraća se pokajniku da se smjerno uputi k Njemu, da ne pretjeruje niti zapostavlja dobra djela, jer ga to može izvesti iz vjere. Sve to proistječe iz svijesti o grijehu i stoga Uzvišeni naređuje ustrajnost, odnosno umjerenost, te smjerno slijeđenje Allahova puta.[83]

Profesor Sejjid Kutb[84], Allah mu se smilovao, kaže: "Ustrajnost, koja u grješniku budi svijest i savjest, može preći u pretjerivanje i neumjerenost u vjeri, zbog čega ona postaje teška. Uzvišeni traži da se Njegova vjera primjenjuje i živi u obliku u kojem je objavljena. Pretjerivanje i neumjerenost mijenjaju prirodu ove vjere, kao i zapostavljanje i nepažnja. Ova je napomena jako vrijedna kako bi se ljudi uputili na Pravi put, te odvratili kako od pretjerivanja tako i od zanemarivanja.

Dobročinstvo

Nakon što je ustrajao na Allahovu putu, pokajnik se treba posvetiti dobrim djelima i vrijedno nastojati nadoknaditi ibadete i pokornosti koje je propustio. Na taj će se način uzdići na stepene dobrih Allahovih robova.

Kur'an precizira ovaj uvjet: *"A kada ti dođu oni koji u riječi Naše vjeruju, ti reci: 'Mir vama! Gospodar vaš je sam Sebi propisao da bude milostiv: ako neko od vas kakvo ružno djelo iz lahkomislenosti učini, pa se poslije pokaje i popravi – pa Allah će doista oprostiti i samilostan biti.'"* (El-En'am, 54) Ovaj ajet znači: "Okanio se nedjela koja je činio, osjećajući gnušanje, kajanje i strah od posljedica toga. Vratio se

---

[83] *U okrilju Kur'ana*, 4/1931.

[84] Ibid.

Pravom putu, čineći nakon loših dobra djela, čime je iz srca iskorijenio tragove nedjela. Na taj je način svojoj duši vratio čistoću i neokaljanost."[85]

Uzvišeni kaže: *"A onome ko se poslije nedjela svoga pokaje i popravi – Allah će, sigurno, oprostiti. Allah doista prašta i samilostan je."* (El-Maida, 39); *"A onima koji se poslije toga pokaju i poprave, njima će Allah oprostiti i samilostan biti."* (Alu Imran, 89); *"...pa se kasnije pokaju i poprave, Gospodar tvoj će poslije toga, sigurno, oprostiti i samilostan biti."* (En-Nahl, 119)

U komentaru ovog ajeta profesor Sejjid Kutb, Allah mu se smilovao[86], kaže: "Ko se pokaje zbog nedjela koja je u neznanju počinio i ne ustraje u griješenju sve dok se smrt ne približi, te nakon tevbe čini dobra djela, toga će obuhvatiti Allahov oprost i milost."

Uzvišeni Allah podstiče da se čini tevba i da se pritom pojača činjenje dobrih djela. Obećao je da će onome ko bude činio dobro, loša djela biti pretvorena u dobra: *"Ali onima koji se pokaju i uzvjeruju i dobra djela čine, Allah će njihova hrđava djela u dobra promijeniti, a Allah prašta i samilostan je."* (El-Furkan, 70)

Još jedna naznaka da je dobročinstvo uvjet tevbe jeste činjenica da Uzvišeni Allah prima pokajanje Svoga grješnog roba kada je ovaj u stanju činiti dobro djelo. Stoga se tevba ne prihvata u samrtnom hropcu. Uzvišeni kaže: *"Uzaludno je kajanje onih koji čine hrđava djela, a koji, kad se nekom od njih smrt približi, govore: 'Sad se zaista kajem!' – a i onima koji umru kao nevjernici. Njima smo bolnu patnju pripremili."* (En-Nisa, 18)

Ispoljavanje ustrajnosti

U slučaju da su grijesi i nedjela počinjeni tajno, između čovjeka i Gospodara, tada nije potrebno oglašavati pokajanje. Međutim, ako je neko bio poznat po određenim nedjelima,

---

[85] *Tefsirul-Kur'anil-hakim*, 7/450.

[86] *U okrilju Kur'ana*, 4/2200.

poput razbojništva, krađe, ugrožavanja sigurnosti na kopnu, moru ili u zraku, pisanja knjige protiv islama, pozivanja na nepoštivanje nekog pravila Šerijata – takve stvari zahtijevaju javno obraćanje u vidu knjige ili proglasa kojim će se pokajati od svojih nedjela.

Kur'an časni izričito govori da se pokajanje mora obznaniti: *"One koji budu tajili jasne dokaze, koje smo Mi objavili, i Pravi put, koji smo u Knjizi ljudima označili, njih će Allah prokleti, a proklet će ih i oni koji imaju pravo proklinjati. Oprostit ću samo onima koji se pokaju i poprave i to javno ispolje, a Ja primam pokajanje i Ja sam milostiv."* (El-Bekara, 159, 160)

O značenju riječi *"i to javno ispolje"* autor djela *El-Menar* kaže: "I ispolje ono što su krili; ispolje da su se popravili javno čineći dobro. Neki ljudi znaju i prihvataju istinu, ali skrivaju svoja djela kako se ne bi isticali u društvu i primali kritike. Ovo je vrsta skrivenog širka i davanje prednosti stvorenjima nad istinom. Stoga je u ovom slučaju obavezno obznaniti tevbu, javno ispoljiti povratak na Pravi put i otvoreno činiti dobra djela kako bi bili primjer osporavateljima i uzor nejakim pokajnicima."[87]

Je li tevba valjana ukoliko se ponovo počini grijeh?

Može se desiti da čovjek ponovo počini grijeh od kojeg se pokajao. Kako se, u tom slučaju, tretira njegovo prvo pokajanje?

Učenjaci imaju dva mišljenja o ovom pitanju:

1. Neponavljanje grijeha uvjet je ispravnosti tevbe. Onog trenutka kada čovjek ponovi grijeh od kojeg se pokajao, njegova je tevba nevažeća.[88] Ovo je stav mu'tezila.[89]

Njihovi su argumenti sljedeći:

a. Pokajanje i grijeh u istoj su vezi kao i islam i nevjerovanje. Prihvatanjem islama nevjernik briše sve grijehe koje je

---

[87] *Tefsirul-Kur'anil-hakim*, 2/50.
[88] *Medaridžus-salikin*, 1/276.
[89] *Komentar pet načela*, 794.

u nevjerovanju počinio. Ako nakon toga napusti islam, vratit će mu se raniji grijesi uz grijeh napuštanja.

Kao dokaz navodi se predanje Ibn Mes'uda, r.a.: "Neki čovjek je upitao: 'Božiji Poslaniče, hoćemo li ispaštati za ono što smo činili u džahilijjetu?' On je odgovorio: 'Ko bude dobar musliman, neće ispaštati za ono što je činio u džahilijjetu, a ko bude loš musliman, ispaštat će i za jedno i za drugo.'"[90]

Mu'tezile smatraju da isto važi i za onoga ko prihvati islam ali se nastavi loše vladati. Poznato je da je odmetništvo najgore vladanje koje se može zamisliti. Ako se čovjek nakon prihvatanja islama bude vladao jednako loše kao i prije, njegove grijehe islam neće izbrisati. Isto važi i za tevbu koja se desila između dvaju grijeha – ona neće izbrisati raniji grijeh, kao što nije mogla spriječiti da do njega dođe.[91]

b. Valjanost tevbe uvjetovana je trajnošću i principijelnošću. Izostanak uvjeta dovodi do prestanka valjanosti određene stvari. Isto tako, uvjet za valjanost islama jeste trajnost i principijelnost u vjeri.[92] Uzvišeni kaže: "*...i umirite samo kao muslimani!*" (Alu Imran, 102)

c. "Tevba je obaveza ograničena životnim vijekom. Zato se čovjek mora držati nje i njezinih propisa dok god je živ. Tevba se može usporediti s postom i sustezanjem od svega što kvari post. Ako bi čovjek ispostio većinu dana, a potom pokvario post, sav njegov post bio bi neispravan i pokvaren. Takav čovjek ne bi imao nikakvu nagradu i bio bi isti kao i onaj ko nikako nije postio."[93]

Ovaj stav argumentiraju i predanjem Abdullaha, r.a., koje bilježi Muslim: "Tako mi Onoga osim Koga boga nema, čovjek čini djela stanovnika Dženneta sve dok između njega i Dženneta ne bude koliko je lakat, pa ga pretekne ono što mu je zapisano i uradi djelo stanovnika Vatre i uđe u nju." Ovo

---

[90] Buhari, 8/49.

[91] *Medaridžus-salikin*, 1/276, 277.

[92] *Ibid.*

[93] *Ibid.*

ima širi smisao od mogućnosti da drugo djelo predstavlja nevjerništvo i vječni boravak u Vatri, niti grijeh za koji je kazna ulazak u Vatru. U hadisu se ne govori o odmetništvu ili izlasku iz islama, već o postupku koji za sobom povlači Džehennem."[94]

2. Ova skupina smatra da povratak grijehu ne predstavlja uvjet za valjanost tevbe. Oni tvrde da je dovoljno pokajati se i napustiti grijeh, uz čvrstu odluku da se taj grijeh neće ponovo počiniti.[95] Ovo je stav ehli-sunneta.[96]

Njihovi su argumenti sljedeći:

a. "Oni, također, smatraju da nije uvjet za valjanost tevbe tvrdnja da čovjek više nikada do smrti neće počiniti takav grijeh. Učinjeni grijeh nestaje s pokajanjem, prestankom i čvrstom odlukom da se taj grijeh ne čini. U slučaju da ponovo učini taj grijeh, on mu se piše kao novi."[97]

b. "Ovi učenjaci tevbu smatraju jednim od najodabranijih i najuzvišenijih dobrih djela. Ako bi grijeh mogao otkloniti i izbrisati pokajanje, onda bi to isto učinio i sa svim ostalim dobrim djelima. U Kur'anu je kazano: *"Allah neće nikome ni trunku nepravde učiniti. Dobro djelo On će umnogostručiti i još od Sebe nagradu veliku dati."* (En-Nisa, 40)[98]

c. Oni tvrde da je tevba uvjetovana traženjem oprosta od Allaha, dž.š., i neustrajavanjem u tom grijehu, ali ne i nevraćanjem njemu. Stoga je Allah, dž.š., kazao: *"I za one koji se, kad grijeh počine ili kad se prema sebi ogriješe, Allaha sjete i oprost za grijehe svoje zamole – a ko će oprostiti grijehe ako ne Allah? – i koji svjesno u grijehu ne ustraju."* (Alu Imran, 135, 136) Spomenuta svjesna ustrajnost u grijehu jeste odlučnost srca da se vrati istom grijehu kada mu se za to ukaže prilika, a to sprečava oprost grijeha.[99]

---

[94] *Ibid.*

[95] *Ibid*, 1/280.

[96] *Muslim, Sahih s Nevevijevim komentarom*, 17/59.

[97] *Medaridžus-salikin*, 1/280.

[98] *Ibid.*

[99] *Ibid*, 1/281.

d. "Kada govore o ustrajavanju u tevbi, ovi učenjaci tvrde da je ono uvjet za njezinu potpunost i korist, ali ne i uvjet ispravnosti onoga što je iz nje proisteklo. Tevba se ne može porediti s ibadetima poput posta ili broja rekata u namazu. Svaki ovaj ibadet jedna je cjelina koja neće biti primljena ukoliko se ne ispoštuju svi njezini dijelovi. No, tevba je složeniji ibadet. Ona je poput skupa ibadeta koji su jednaki broju počinjenih grijeha. Za svaki grijeh ima pokajanje. Stoga, ako čovjek uradi jedan ibadet, a drugi izostavi, to mu neće izbrisati već učinjeno."[100]

Imamul-haremejn[101] kaže: "Tevba predstavlja jedan od ibadeta koji može biti ispravan ili neispravan. Ukoliko ona sadrži sve uvjete ispravnosti, ne mogu je poništiti naknadno učinjeni postupci."

Ibn Kajjim[102] elaborira ovaj stav: "Učinjena tevba jeste jedno dobro djelo, a povratak grijehu loše. No, taj povratak ne potire ni vrijednost tevbe niti vrijednost ranije urađenih dobrih djela."

Odgovor učenjaka ehli-sunneta mu'tezilijama

Odgovor učenjaka onima koji povratak grijehu nakon tevbe smatraju jednakim vraćanju nevjerništvu nakon prihvatanja islama glasi:

1. Povratak činjenju grijeha nakon tevbe ne može se porediti s nevjerništvom koje poništava djela. Nevjerništvo ima drugačiji tretman i iz tog razloga ono poništava dobra djela. Međutim, ponavljanje grijeha ne poništava prethodno učinjena dobra djela.[103]

2. Grijeh nije isto što i nevjerništvo. Grješnik nije nevjernik i on neće vječno boraviti u Vatri.

---

[100] *Ibid.*

[101] *El-Iršad*, 343.

[102] *Medaridžus-salikin*, 1/281.

[103] *Ibid*, 1/280.

Odabrano mišljenje

Smatram da je drugo mišljenje ispravno, a Allah najbolje zna. Prema tome, povratak grijehu ne poništava prethodno učinjenu tevbu. Mnogo je ajeta koji govore o Allahovom oprostu i plemenitosti prema grješnicima: *"Koji oprašta grijehe i prima pokajanje..."* (Gafir, 3); *"Reci onima koji ne vjeruju: ako se okane, bit će im oprošteno ono što je prije bilo"* (El-Enfal, 38); *"Ja ću sigurno oprostiti onome ko se pokaje i uzvjeruje i dobra djela čini i ko zatim na Pravome putu istraje."* (Ta-Ha, 82); *"Allah prima pokajanje samo od onih koji učine kakvo hrđavo djelo samo iz lahkomislenosti."* (En-Nisa, 17)

Svi ovi ajeti govore o tome kako Allah prima tevbu od ljudi. Ovdje se ne ulazi u detalje da li se radi o prvoj ili drugoj tevbi. Uzvišeni oprašta grijehe i prima pokajanje bez obzira na to koji se put čovjek kaje. Štaviše, u ajetu se koristi sadašnje vrijeme: *"...a ko oprašta grijehe ako ne Allah?"* (Alu Imran, 135), kako bi se ukazalo na kontinuitet Allahova opraštanja grješnicima, pa makar i nakon povratka grijehu.

Osim toga, Uzvišeni obećava da će prihvatiti tevbu i oprostiti. A On, Uzvišeni, neće obećanje Svoje prekršiti. To je znak Njegove milosti i blagodati: *"One koji budu tajili jasne dokaze, koje smo Mi objavili, i Pravi put, koji smo u Knjizi ljudima označili, njih će Allah prokleti, a proklet će ih i oni koji imaju pravo proklinjati. Oprostit ću samo onima koji se pokaju i poprave i to javno ispolje, a Ja primam pokajanje i Ja sam milostiv."* (El-Bekara, 159, 160)

Uzvišeni "Sebe opisuje kao Onoga Koji mnogo oprašta i često pokajanja prihvata. Ovim se misli na ponavljanje oprosta kadgod čovjek pogriješi i pokaje se. Čovjek ne smije gubiti nadu u Allahovu milost ako se vrati grijehu. Ima li većeg i djelotvornijeg poticaja od ovoga?"[104]

Argument iz sunneta koji potvrđuje ovaj stav jeste predanje koje bilježi Muslim u *Sahihu*. Ebu Hurejra, r.a., prenosi da

---

[104] *Tefsirul-menar*, 2/50.

je Poslanik, s.a.v.s., prenio od svoga Gospodara: "Čovjek učini grijeh i reče: 'Bože, oprosti mi moj grijeh.' Uzvišeni na to reče: 'Moj rob počini grijeh i sjeti se da ima svoga Gospodara Koji oprašta i uzima grijehe.' Čovjek se ponovo vrati, počini grijeh i reče: 'Gospodaru, oprosti mi moj grijeh.' Uzvišeni kaže: 'Moj rob počini grijeh pa spozna da ima svoga Gospodara Koji uzima i prašta grijehe.' Čovjek se ponovo vrati, počini grijeh i kaže: 'Gospodaru, oprosti mi moj grijeh.' Allah tada reče: 'Moj rob počini grijeh i sjeti se da ima svoga Gospodara Koji oprašta i uzima grijehe. Radi šta hoćeš, oprostio sam ti.'" Abdul A'la kaže: "Nisam siguran da li je nakon trećeg ili četvrtog ponavljanja rekao: 'Radi šta hoćeš...'"

Imam Nevevi[105] kaže: "Ovaj hadis jasno pokazuje da će, ukoliko se grijeh ponovi stotinu, hiljadu ili više puta, pokajavši se svaki put, tevba biti primljena, a grijesi oprošteni. Ukoliko bi nakon svih grijeha učinio jedno pokajanje, ono bi bilo ispravno." Ovo su izravne i nedvosmislene riječi Poslanika, s.a.v.s., tako da su sva ostala mišljenja zanemariva.

Isto tako, imam Buhari bilježi predanje Ibn Abbasa, r.a., koji je čuo Božijeg Poslanika, s.a.v.s., kako govori: "Allah oprašta onome ko se pokaje."[106] Sadašnje vrijeme ukazuje na to da se tevba može iznova činiti i da se iznova prihvata.

Ukba ibn Amir, r.a., prenosi da je neki čovjek upitao: "Božiji Poslaniče, šta se dešava ako neko od nas zgriješi?" "Upisat će mu se grijeh", odgovori Poslanik, s.a.v.s. "A ako zatraži oprost i pokaje se?", upita. "Grijeh će mu biti oprošten i pokajanje prihvaćeno", odgovori. "A ako ponovo počini grijeh?" "Upisat će mu se grijeh. Allahu neće dosaditi, već vama."[107]

Imam Nevevi kaže: "Ako čovjek učini tevbu na ispravan način i potom ponovi grijeh, bit će mu upisan drugi grijeh, a

---

[105] *Muslim, Sahih s komentarom Nevevija*, 17/75.
[106] Buhari, 7/175.
[107] Hakim, *Mustedrek*.

tevba neće biti poništena. Ovo je stav učenjaka ehli-sunneta o ovim pitanjima."[108]

Vrijeme primanja tevbe

Tevba će biti primljena ako bude učinjena:

1. prije samrtnog hropca;
2. prije izlaska Sunca sa zapada.

Dva ajeta iz sure En-Nisa ukazuju na to da se tevba mora učiniti prije samrtnog hropca: *"Allah prima pokajanje samo od onih koji učine kakvo hrđavo djelo samo iz lahkomislenosti, i koji se ubrzo pokaju; njima će Allah oprostiti. – A Allah sve zna i mudar je. Uzaludno je kajanje onih koji čine hrđava djela, a koji, kad se nekom od njih približi smrt, govore: 'Sad se zaista kajem!' – a i onima koji umru kao nevjernici. Njima smo bolnu patnju pripremili."* (En-Nisa, 17, 18)

Komentar ovih ajeta daje nam pravo objašnjenje. Allah zasigurno prima pokajanje, jer je On to obećao, a Njegovo se obećanje ne krši. Stoga je ovo poput obaveze. Allah prihvata pokajanje iz samilosti i plemenitosti, a ne iz primoranosti i obaveze. Njemu ništa nije obavezno, po mišljenju učenjaka ehli-sunneta.[109]

Mu'tezile smatraju da je Allah obavezan prihvatiti tevbu. Oni smatraju da je "grješnik tevbom učinio sve što je u njegovoj moći kako bi eliminirao kaznu i stoga je ukidanje kazne obavezno. Ovo se tretira kao duboko izvinjenje koje se uputi čovjeku prema kome smo se loše ponijeli."[110]

Smatram da je nepristojno reći ovako nešto o Allahu. Čak i kada je u pitanju čovjek, ne može se tvrditi da je prihvatanje izvinjenja obavezno. S druge strane, poređenje ovog odnosa s Allahom nije prikladno. Neka je On uzvišen od onoga što govore. Kako se može porediti nešto što pripada samo Uzvišenom Vladaru?

---

[108] *Muslim, Sahih s komentarom Nevevija,* 17/59, 60.

[109] *Ruhul-meani fi tefsiril-Kur'anil-kerim,* 4/238, 239.

[110] *Šerhul-mekasid, Keššaf,* 1/512.

Imam Er-Razi odgovara na njihove argumente na sljedeći način:[111]

1. Ukoliko postoji obaveza, onda bi izostavljanje povlačilo pokudu, a to nije moguće. Izostavljanje obaveze povlači za sobom pokudu, a to se ne može pripisati Uzvišenom Allahu.

2. Čovjek dragovoljno čini tevbu. U skladu s tim, njegov bi postupak utjecao na Allahovo Biće i osobine. Tako nešto pametan čovjek ne može tvrditi.

Hrđava su djela grijesi i nepokornosti, bili oni mali ili veliki. Nazivaju se tako zbog hrđavog ishoda ukoliko se ne učini tevba.[112]

Lahkomislenost (neznanje) tumači se na različite načine:

1. Svaka svjesna ili nesvjesna nepokornost Allahu smatra se lahkomislenošću sve dok se ne prekine s griješenjem.[113]

Pobornici ovog mišljenja pozivaju se na riječi Jusufa, a.s.: *"I ako Ti ne odvratiš od mene lukavstva njihova, ja mogu prema njima naklonost osjetiti i lahkomislen postati"* (Jusuf, 33); *"A znate li" – upita on – "šta ste s Jusufom i bratom njegovim nepromišljeno uradili?"* (Jusuf, 89)

Imam Er-Razi[114] u prilog ovom mišljenju kaže: "Grješnik se naziva neznalicom zato što ne bi učinio grijeh da je bio svjestan nagrade i kazne. Budući da to znanje nije djelovalo na njega naziva se neznalicom."

Međutim, Ebu Hajjan ne prihvata ovo mišljenje. Kako se čovjek koji namjerno čini grijeh može nazvati neznalicom? "Grijeh se može učiniti samo iz lahkomislenosti. Razum poziva na pokornost, a strasti i požuda pozivaju na nepokornost. U tom smislu svaki grješnik može se nazvati neznalicom."[115]

---

[111] *Et-Tefsirul-kebir*, 10/2, 3.

[112] *Tefsirul-hazin* s Nesefijevim napomenama, 1/330 i *Tefsirul-Bahril-muhit*, 3/197.

[113] *Tefsir Ibn Džerir*, 4/202, 203.

[114] *Et-Tefsirul-kebir*, 10/4, uz mala odstupanja.

[115] *El-Bahrul-muhit*, 3/197, 198.

Prema tome, neznanje se ovdje ne može protumačiti kao namjera, kao što smatra Dahhak.

2. Neznalica je onaj ko nije svjestan veličine kazne za grijeh. Stoga se naziva neznalicom.[116]

3. Neznanje je kratkotrajno činjenje grijeha, o čemu se govori u daljem tekstu ajeta: "*...i koji se ubrzo pokaju...*"[117]

4. Pod neznanjem u ovom ajetu misli se na istrajnost u griješenju.[118]

Smatram da kao rezultat istrajnosti u griješenju tevba neće biti primljena. Pokajanje onoga ko ne napušta grijeh nije primljeno, za razliku od pokajanja onoga ko počini grijeh iz neznanja i lahkomislenosti.

Odabrano mišljenje

Smatram da je ispravno mišljenje ono koje kaže da se grješnik smatra neznalicom zato što nije upotrijebio znanje o nagradi i kazni, već je podlegao utjecaju strasti i požude. Da je bio svjestan, ne bi počinio nepokornost svome Gospodaru slijedeći svoje želje radi prolaznih uživanja i zaboravljajući kaznu za grijeh. Po ovom tumačenju on je neznalica. Veliki broj ashaba na ovaj je način tumačio navedeni ajet.

Ibn Džerir et-Taberi kaže[119]: "Katada prenosi posredstvom Ebul-Alije da su ashabi Božijeg Poslanika, s.a.v.s., govorili: 'Svaki grijeh koji čovjek počini rezultat je neznanja.'"

Abdurrezzak u *Musannefu* navodi predanje Katade: "Ashabi Božijeg Poslanika, s.a.v.s., okupili su se i zauzeli jedinstven stav o tome da svaka nepokornost Allahu proizlazi iz neznanja, bez obzira na to da li je namjerno ili nenamjerno počinjena."[120]

Riječi Uzvišenog: "*...i koji se ubrzo pokaju...*" znače da se to treba desiti u skoro vrijeme, tj. prije dolaska smrti.

---

[116] *Tefsiru meanil-Kur'an*, 1/259.
[117] *El-Bahrul-muhit*, 3/198.
[118] Ibid.
[119] *Džamiul-bejan fi tefsiril-Kur'an*, 4/203.
[120] *Tefsir ibn Džerir et-Taberi*, 4/203.

Učenjaci dvojako tumače riječ *ubrzo*:

1. Tevba se treba učiniti u stanju zdravlja.[121] Takva će tevba vrlo vjerovatno biti primljena.

Kurtubi[122] kaže: "Naši učenjaci smatraju da je tevba ispravna samo ako se učini u takvom stanju, zato što nada postoji te postoji iskrenost u kajanju i odlučnosti da se ne počini grijeh."

2. Tevba se treba učiniti prije susreta s melekom smrti, u trenutku kada čovjek vlada sobom.[123]

Kadija El-Bejdavi daje sljedeće objašnjenje: "Koji se pokaju u bilo kojem skorom dijelu vremena prije dolaska smrti ili navikavanja na grijeh."[124]

Prihvaćeno mišljenje

Tevba će biti bolje primljena ukoliko se čovjek pokaje neposredno nakon činjenja grijeha. Meleki u knjigama ne zapisuju grijeh odmah. Božiji Poslanik, s.a.v.s., kaže: "Koji god musliman počini neki grijeh, melek sačeka tri sata, pa ako zatraži oprost za njega, neće mu ga upisati niti će zbog njega biti kažnjen na Sudnjem danu."[125]

Osim toga, čovjek spoznaje da je počinio grijeh prema Gospodaru, zbog čega Mu se vraća, strahujući od kazne i nadajući se nagradi. S druge strane, odgađanje može dovesti do smrti bez tevbe. To je pokuđena stvar budući da smo utvrdili da je obavezno učiniti tevbu bez odlaganja.

Mišljenje koje sam odabrala zastupa i autor djela *El-Menar*: "Što je tevba bliža grijehu, nada u oprost je veća. Kako vrijeme prolazi u činjenju grijeha, nemarnosti i odgađanju, strah od neprihvatanja je veći. Ustrajnost može dovesti

---

[121] *Zadul-mesir fi ilmit-tefsir*, 2/37.

[122] *Tefsirul-Kurtubi*, 5/92.

[123] *Zadul-mesir*, 2/37.

[124] El-Bejdavi, 106.

[125] *Mustedrek*.

do stvaranja koprene, okorjelosti srca i prevladavanja grijeha i prije smrti."[126]

Riječi *"...njima će Allah oprostiti..."* znače da će doista primiti tevbu onoga ko se pokaje. Ovdje se ne radi o ponavljanju prethodne rečenice, zato što ajet *"Allah prima pokajanje samo od onih koji učine kakvo hrđavo djelo samo iz lahkomislenosti"* (En-Nisa, 17) predstavlja čvrsto obećanje Uzvišenog da će primiti tevbu, a ovdje se govori o konkretnom primanju.

Prema drugom tumačenju, ovaj ajet znači da će Allah uputiti pokajnike i navesti ih da traže oprost zbog kojeg će im tevba biti prihvaćena. U drugom ajetu govori se o konkretnom primanju tevbe i stoga nema ponavljanja.[127]

"A Allah sve zna i mudar je": "Allah zna da je čovjek počinio grijeh pod utjecajem strasti, srdžbe i lahkomislenosti; mudar je zato što je čovjek pohitao s pokajanjem od svoje pogreške, a Plemeniti Allah mu je pokajanje primio."[128]

"Uzaludno je kajanje onih koji čine hrđava djela, a koji, kad se nekom od njih približi smrt, govore: 'Sad se zaista kajem!'" (En-Nisa, 18) Uzalud se kaju oni koji odgađaju tevbu sve dok ne istekne vrijeme njihove obaveznosti, tj. dok ne nastupe predznaci smrti i susret s Melekom smrti. Tevba tih ljudi nije prihvaćena, zato što se radi o prinudnom, a ne dragovoljnom postupku. Prihvatanje tevbe nagrada je koju će dobiti samo odabrani.

Kurtubi[129] kaže: "Uzvišeni negira status pokajnika osobi koja se suočila sa smrću i koja se nalazi u beznađu, kao što se desilo s Faraonom koji se utopio. U tom trenutku nije mu pomoglo svjedočenje vjere. Pokajanje u tom trenutku nije prihvaćeno zato što se desilo izvan vremena obaveznosti."

---

[126] *Tefsirul-Kur'anil-hakim*, 4/441.
[127] *Tefsirur-Razi*, 10/5, 6.
[128] *Ibid*, 10/6.
[129] *El-Džami li ahkamil-Kur'an*, 5/93.

Na ovo ukazuje hadis koji prenosi Abdullah ibn Amr, r.a., od Poslanika, s.a.v.s.: "Doista Allah prihvata tevbu sve dok čovjeka ne zadesi smrtni hropac."[130]

Autor djela *Tuhfetul-ahvezi* kaže: "To jest, sve dok duša do guše ne dopre, odnosno prije nego što se čovjek suoči sa smrću. Tevba postaje nevažeća kada se čovjek suoči sa smrću."[131]

Učenjaci na dva načina tumače ajet *"...a koji, kad se nekom od njih približi smrt..."*:

1. stanje agonije,
2. susret s Melekom smrti koji oduzima dušu.[132]

Odabrano mišljenje

Smatram da nema razlike između ovih dvaju mišljenja. Prvo vrijeme je stanje agonije i izlazak duše iz tijela. To je sāma smrt. Drugo vrijeme jest dolazak Meleka smrti. Čovjekov susret s njima znak je smrti. Sve se to može podvesti pod pojam smrti. Otuda se ovo razilaženje među ulemom tiče nijansi, a ne suštine.

Kad je riječ o uvjetu da se tevba učini prije izlaska Sunca sa zapada, on se bazira na riječima Uzvišenog: *"Onoga dana kada neki predznaci od Gospodara tvoga dođu, nijednom čovjeku neće biti od koristi to što će tada vjerovati."* (El-En'am, 158)

Imam Alusi kaže[133]: "Pravilno tumačenje ovog ajeta jeste da čovjeku neće koristiti to što će vjerovati kada Sunce izađe sa zapada."

Dvojica šejhova[134] navode predanje Ebu Hurejre, r.a., u kojem stoji da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Neće nastupiti Sudnji dan sve dok Sunce ne izađe sa zapada. Kada izađe, ljudi će ga vidjeti i svi će povjerovati. Tada čovjeku neće kori-

[130] Tirmizi.
[131] *Tuhfetul-ahvezi šerh Džami et-Tirmizi*, 9/521.
[132] *Tefsirut-Taberi*, 3/206.
[133] *Ruhul-meani*, 8/63.
[134] Buhari i Muslim.

stiti vjerovanje ako prije toga nije vjerovao ili ako nije, kao vjernik, kakvo dobro učinio."

Ebu Hurejra, r.a., prenosi da je Alejhisselam rekao: "Onom ko se pokaje prije nego što Sunce izađe sa zapada, Allah će prihvatiti pokajanje."[135]

Ebu Musa el-Eš'ari navodi da je Poslanik, s.a.v.s., kazao: "Zaista, Allah drži Svoju ruku ispruženom tokom noći, primajući pokajanja onih koji su danju griješili, a danju pruža ruku, primajući pokajanja onih koji su noću griješili, sve dok Sunce ne izađe sa zapada."[136]

Kurtubi navodi riječi nekoliko učenjaka koji objašnjavaju zašto Allah, dž.š., neće prihvatiti pokajanja ljudi koji nisu vjerovali, kao i onih koji se nisu pokajali prije izlaska Sunca sa zapada[137]: "U trenutku kada Sunce izađe sa zapada vjerovanje neće koristiti zato što će taj prizor u čovjeku uništiti svaku tjelesnu strast i nagon. Osjećajući dolazak Sudnjeg dana svi će se ljudi ponašati kao da su u agoniji. Iz njihovih će tijela nestati svaki poriv za griješenjem. Onome ko se pokaje u tom trenutku neće biti prihvaćena tevba, kao ni onome ko se pokaje u agoniji."

Gazali daje lijepo objašnjenje ograničavanja roka za tevbu na ovaj veliki događaj – izlazak Sunca sa zapada: "Vrijeme za primanje tevbe ograničeno je na ovaj veliki događaj zato što to predstavlja kraj roka postavljenog ljudima da uzvjeruju slobodnom voljom. Ispit je ispravan samo ukoliko student odgovara iz svoje memorije. Ako on otvori knjigu i pročita odgovor, ispit nije valjan."[138]

---

135 Muslim.

136 Ibid.

137 *Tefsirul-Kurtubi*, 7/149.

138 *El-Mehavirul-hamse lil-Kur'anil-kerim*, 202.

Veza između povratka i pokajanja

Veza između pojmova *evba* i *tevba*

Pojam *evba* nosi značenje povratka, kao i riječ *tevba.*

Ragib el-Asfahani kaže[139]: "*Evvab* je onaj koji se vraća Allahu Uzvišenom ostavljajući grijehe i čineći dobra djela."

Za razliku od njega, Ebu Hilal el-Askeri smatra da se riječju *evba* izražava povratak krajnjem cilju. Za onoga ko se vrati s pola puta ovaj se izraz ne koristi. Uzvišeni kaže: "*Nama će se oni zaista vratiti.*" (El-Gašija, 25) Sudnji dan je predstavljen kao krajnji cilj nakon kojeg nema drugog odredišta.[140]

Kurtubi, prilikom tumačenja ajeta "*...pa Allah će doista oprostiti onima koji se kaju*" (El-Isra, 25), kaže[141]: "Riječju *evba* izražava se kontinuirani povratak Uzvišenom."

Riječju *evba* koja se u nekim ajetima koristi u značenju tevbe izražava se povratak krajnjem cilju, po Ebu Hilalu el-Askeriju, odnosno kontinuirani povratak, po Kurtubiju.

Ipak, čini se da kontinuitet pokajanja u ovom ajetu ne potječe iz samog izraza *evba,* već iz hiperboličnog oblika riječi, tj. intenzivnog povratka. Sama riječ *evba* znači povratak.

Tumačenje ajeta "*Nama će se oni zaista vratiti*" krajnjom tačkom također proizlazi iz okolnosti. Nakon dunjaluka postoji jedino ahiret. Iz te činjenice dolazimo do povratka krajnjem odredištu.

Veza između pojmova *inaba* i tevba

Pojam *inaba* također nosi značenje povratka.

---

139 *El-Mufredat fi garibil-Kur'an,* 30.

140 *El-Furukul-lugavijje,* 250.

141 *El-Džami li ahkamil-Kur'an,* 10/46-247.

Neki učenjaci, poput Ragiba el-Asfahanija, Ibn Kajjima, Maverdija, Ibn Menzura i Dževherija, smatraju da riječi *inaba* nosi dodatno značenje.

Ragib el-Asfahani kaže: "*Inaba* je povratak Allahu s pokajanjem, uz posvećivanje dobrih djela Njemu."[142]

Navodi se da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Sretan je onaj čiji je život dug i kome Allah podari tevbu."[143]

Imam Ibn Kajjim smatra *inabu* stepenom iznad tevbe[144]: "Već si saznao to da onaj ko uđe u zonu 'tevbe' i zadrži se u njoj, ušao je u sve zone islama, budući da 'potpuna tevba' sadrži sve njih, zadire u sve njih. Pa ipak nužno ju je navesti izdvojenu i kazati nešto samo o njoj, kako bi se pojasnile njezine realnosti, njezine karakteristike i uvjeti. Tako, kad se ustali u sferi 'pokajanja', ulazi u zonu 'obraćanja' (el-inaba), koju je Allah naredio u Svojoj knjizi..."

On, dalje, kaže: "Postoje dvije vrste obraćanja. Prvo je obraćanje Njemu kao Jedinom Gospodaru (*rububijjet*) koje je svojstveno svim Njegovim stvorenjima. U njemu sudjeluju i vjernik i nevjernik, i dobar i loš. Uzvišeni kaže: *'Kada ljude zadesi nevolja, oni zazivaju Gospodara svoga, obraćajući se Njemu!'* (Er-Rum, 33).

Druga vrsta obraćanja jeste ona kojom Mu se obraćaju Njegovi dobri robovi, i to obraćanje odnosi se na Njega kao Jedinog Boga (*Uluhijjet*), to je obraćanje robovanja i ljubavi. Ono sadrži četiri stvari: ljubav prema Njemu, skrušenost pred Njim, posvećenost Njemu i okrenutost od svega drugoga mimo Njega. Tako se riječi: 'onaj ko se Njemu obraća' mogu upotrijebiti samo za onoga u kome se nađu sve ove četiri stvari."

Po njemu, "sva tumačenja ovog izraza koja su dali raniji učenjaci kreću se u tom krugu. Taj izraz odražava žurbu,

---

142 *El-Mufredat*, 507.

143 Hakim, *Mustedrek*, uz napomenu da je lanac prenosilaca ovog hadisa pouzdan.

144 *Medaridžus-salikin*, 1/133, 134.

vraćanje i napredovanje. 'Onaj ko se obraća Allahu' žuri Njegovome zadovoljstvu, svakoga trenutka vraća se Njemu i ide naprijed prema onome što On voli."

Iz Ibn Kajjimovih riječi možemo zaključiti da *inaba* predstavlja sferu nakon tevbe, odnosno da tevba predstavlja kapiju ili put do *inabe.*

Čini se da Ibn Kajjim ovo tumačenje preuzima iz ajeta: *"Reci: 'O robovi Moji koji ste se prema sebi ogriješili, ne gubite nadu u Allahovu milost! Allah će, sigurno, sve grijehe oprostiti. On, doista, mnogo prašta i On je milostiv.' I povratite se Gospodaru svome i pokorite Mu se prije nego što vam kazna dođe – poslije vam niko neće u pomoć priskočiti."* (Ez-Zumer, 53, 54)

U ovom ajetu Uzvišeni spominje *inabu* nakon tevbe, što znači da se radi o stepenu koji slijedi tevbi. Potpuna tevba postiže se samo iskrenim vraćanjem Allahu. Kada do toga dođe, onda je i *inaba* neizbježna.

Što se tiče značenja riječi "žurbe Njegovom zadovoljstvu", nije mi poznato odakle taj smisao potječe. *Inaba* znači povratak, vraćanje. U ovom ajetu nije upotrijebljen izraz "žurba".

Ipak, iz konteksta se može izvući smisao žurbe, budući da je upotrijebljen imperativ (*"...povratite se..."*), koji se treba izvršiti bez odlaganja.

Neki smatraju da je tevba vraćanje iz straha od kazne, a *inaba* vraćanje iz želje za nagradom. Tako se postupak onog ko se pokaje iz poslušnosti Uzvišenom ili iz želje za nagradom, a ne iz straha od kazne naziva *evbom.*

Ebu Ali ed-Dekkak, prema Kušejriju, kaže: "Tri su vrste tevbe: *tevba, inaba* i *evba.* Pokajanje iz straha od kazne naziva se *tevbom*; pokajanje iz želje za nagradom naziva se *inabom.* Tevba je osobina vjernika: *"I svi se Allahu pokajte, o vjernici, da biste postigli ono što želite."* (En-Nur, 31) *Inaba* je osobina evlija i Allahu bliskih robova: *"...i koji je srce odano donio"*

(Kaf, 33), dok je *evba* svojstvo evlija i poslanikā: "*...divan je on rob bio i mnogo se kajao!*" (Sad, 30)[145]

Kušejriju se može prigovoriti da *tevba* može nastati usljed straha i stida od Allaha. S druge strane, osobina *evbe* u Kur'anu se pripisuje i drugim ljudima, osim poslanikā i vjerovjesnikā. Kaže Uzvišeni: "*A Džennet će biti primaknut čestitima, neće biti ni od jednog daleko: 'Ovo je ono što vam je obećano, svakome onome ko se kajao i čuvao'*" (Kaf, 31, 32); "*Gospodar vaš dobro zna šta je u dušama vašim: ako budete poslušni – pa Allah će doista oprostiti onima koji se kaju.*" (El-Isra, 25) Ovaj izraz odnosi se na svakog ko se vrati Uzvišenom nakon griješenja.

Tumačeći hadis "koji Te često dozivaju i koji Ti se vraćaju"[146], imam Muhammed el-Mubarekfuri kaže: "Smatra se da je *tevba* vraćanje pokornosti nakon griješenja; *inaba* je vraćanje razmišljanju i sjećanju nakon nemarnosti, a *evba* je vraćanje prisutnosti i vidljivosti nakon odsutnosti."[147]

Ovakva specifikacija nema osnove, zato što pokajnik u svakom slučaju mora biti budan, lucidan i samosvjestan.

Na osnovu rečenog možemo zaključiti da *inaba* u sferi jezika znači povratak, te da joj neki učenjaci dodaju značenje stepena nakon tevbe.

Kušejri tevbu dijeli prema motivu – ako je motiv strah od kazne, onda se naziva *tevbom*, a ako je motiv želja za nagradom, onda se naziva *inabom*. Sve se ostalo naziva *evbom*. Prema ovom tumačenju, tevba se oblikuje prema motivu.

Ukratko, *inaba* je termin koji se odnosi na iskrenu obraćenost.

---

145 *Risala Kušejrija*, 1/317, 318.

146 Hadis je ranije citiran.

147 *Tuhfetul-ahvezi bi šerh Džami et-Tirmizi*, 9/539.

Veza između istigfara i tevbe

Traženje oprosta u nekim slučajevima navodi se odvojeno od pokajanja, a na mnogim mjestima u Kur'anu i sunnetu navode se zajedno. Evo nekih primjera:

Odvojenost tevbe od istigfara

Primjeri iz Kur'ana: "*One koji vjernike i vjernice budu na muke stavljali, pa se ne budu pokajali – čeka patnja u Džehennemu i isto tako prženje u ognju.*" (El-Burudž, 10); "*A onaj ko se bude pokajao i dobra djela činio, on se, uistinu, Allahu iskreno vratio.*" (El-Furkan, 71); "*A onome ko se poslije nedjela svoga pokaje i popravi – Allah će, sigurno, oprostiti.*" (El-Maida, 39)

Primjeri iz sunneta: Enes, r.a., prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Allahova radost zbog pokajanja nekog od Njegovih robova veća je od radosti čovjeka koji pronađe devu u pustinji, nakon što ju je izgubio."[148]

Ebu Burda prenosi od Egarra el-Muzenija, r.a., da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Ljudi, činite tevbu Allahu! Ja dnevno stotinu puta Allahu tevbu činim."[149]

Odvojenost istigfara od tevbe

Primjeri iz Kur'ana: "*...zato se Njemu iskreno klanjajte i od Njega oprosta tražite!*" (Fussilet, 6); "*i Allah ih neće kazniti sve dok neki od njih mole da im se oprosti.*" (El-Enfal, 33)

Uzvišeni navodi riječi Nuha, a.s.: "*...i govorio: 'Tražite od Gospodara svoga oprost, jer On doista mnogo prašta.'*" (Nuh, 10)

---

[148] Buhari.

[149] Muslim.

Primjeri iz sunneta: Šeddad ibn Evs, r.a., prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Najbolji način traženja oprosta jeste da se kaže: '**Allahumme ente rabbi la ilahe illa ente halekteni ve ene abduke ve ene ala ahdike ve va'dike mesteta'tu euzu bike min šerri ma sana'tu ve ebu'u leke bi ni'metike alejje ve ebu'u bi zenbi fagfir li fe innehu la jagfiruz-zunube illa ente.**' ('Allahu, Ti si moj Gospodar. Nema boga osim Tebe. Stvorio si me i ja sam Tvoj rob. Ja se pridržavam Tvog ugovora i obećanja koliko mogu i utječem Ti se od zla koje sam počinio. Priznajem Tvoju blagodat koju si mi dao i priznajem svoj grijeh, pa mi oprosti jer samo Ti grijehe opraštaš.')

Ko izgovori te riječi kad omrkne, vjerujući u njih, i umre te noći, ući će u Džennet, a ko ih rekne kada osvane, vjerujući u njih, i umre taj dan ući će u Džennet."[150]

Ebu Hurejra, r.a., navodi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Naš se Gospodar svake noći u njezinoj posljednjoj trećini spušta na zemaljsko nebo i kaže: 'Ko Me moli, pa da mu se odazovem, ko od Mene traži, pa da mu dadnem, ko traži oprost, pa da mu oprostim.'"[151]

Spajanje istigfara s tevbom

Primjeri iz Kur'ana: "*...da od Gospodara svoga oprosta tražite i da se pokajete, a On će vam dati da do smrtnoga časa lijepo proživite i svakom čestitom dat će zasluženu nagradu. A ako leđa okrenete – pa ja se, zaista, bojim za vas patnje na Velikom danu.*" (Hud, 3); "*I tražite oprost od Gospodara svoga, i onda Mu se pokajte! Gospodar moj je, uistinu, samilostan i pun ljubavi.*" (Hud, 90); "*...molite Gospodara svoga da vam oprosti, i pokajte Mu se, a On će vam slati kišu obilnu i dat će vam još veću snagu, uz onu koju imate.*" (Hud, 52)

Primjeri iz sunneta: Ebu Hurejra kaže da je čuo Božijeg Poslanika, s.a.v.s., kako govori: "Tako mi Allaha, ja tražim oprost od Allaha i kajem se više od sedamdeset puta na dan."[152]

[150] Buhari.
[151] Tirmizi.
[152] Buhari.

Ibn Omer, r.a., kaže: "Jednom prilikom izbrojali su da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., samo tokom jednog sijela, prije nego što je ustao, stotinu puta rekao: 'Rabigfirli ve tub alejje inneke Entet-tevvabul-gafur.' ('Gospodaru, oprosti mi i primi od mene pokajanje, uistinu samo Ti primaš pokajanje i praštaš.')"[153]

Ovim raznovrsnim stilom naglašava se obaveza povratka Allahu, dž.š., i napuštanja grijeha. Ali i pored toga, učenjaci su pokušali utvrditi razliku između istigfara i tevbe (traženja oprosta i pokajanja) s jedne strane, i između tevbe i istigfara s druge. Pritom su nastojali doći do razloga pridruživanja ovih dvaju pojmova.

Mišljenja učenjaka o odvojenosti istigfara od tevbe

Autor djela *El-Furukul-lugavijje*[154] istigfar tumači kao "traženje oprosta kroz dovu", a tevbu kao "kajanje zbog grijeha uz čvrstu odluku da se neće ponovo griješiti."

Neki učenjaci smatraju da istigfar spomenut izvan konteksta nosi značenje tevbe, štaviše, predstavlja sāmu tevbu, uključujući i smisao traženja oprosta. Ovo je stav imama Ibn Kajjima, Allah mu se smilovao, koji kaže[155]: "Izdvojeno traženje oprosta jeste poput tevbe. Ustvari, ono i jeste pokajanje koje sadrži traženje oprosta od Allaha, dž.š. Njime se traži da se izbrišu grijesi, da se uklone njihovi tragovi i posljedice kao i zaštita od njihova zla. Njome se ne zahtijeva, kao što su neki ljudi mislili, prikrivanje grijeha (*sitr*). Allah, dž.š., naime, prikriva grijehe onima kojima ne prašta, ali i onima kojima prašta. Tako je i prikrivanje grijeha jedan njezin dio."

Mišljenja o spajanju istigfara s tevbom

Kada se istigfar i tevba spomenu u istom kontekstu, kao što je slučaj u ajetu: "*...da od Gospodara svoga oprosta tražite*

[153] Hadis je ranije citiran.

[154] Ebu Hilal el-Askeri, *Jezičke razlike*, 195.

[155] *Medaridžus-salikin*, 1/307, 308.

i da se pokajete..." (Hud, 3), neki učenjaci istigfar tumače kao pokajanje zbog počinjenih grijeha, a tevbu kao traženje oprosta za griješenje u budućnosti.

Prema tome, smisao ajeta bio bi: Tražite oprost od Allaha zbog grijeha koje ste činili, a zatim se pokajte zbog onoga što ćete učiniti.

Prema drugom tumačenju, istigfar može nositi značenje tevbe. Pod istigfarom se podrazumijeva traženje oprosta kojem prethodi pokajanje, a koje ima smisao kajanja. Stoga bi smisao ajeta bio: Tražite oprost od vašeg Gospodara nakon pokajanja. Zatim se pokajte, tj. budite iskreni i ustrajni u tevbi. Ovo tumačenje preferira imam Alusi.[156]

Imam Ibn Kajjim detaljno je razmatrao ovo pitanje. On ukazuje da istigfar, kada se spomene u kontekstu tevbe, predstavlja zaštitu od zla koje je prošlo, a tevba od loših djela koja se mogu desiti u budućnosti. Osim toga, svrha istigfara jeste otklanjanje štete, a svrha tevbe pribavljanje dobiti. Oprost znači zaštitu od zlih posljedica grijeha, a pokajanjem se nakon ove zaštite dobija ono što se želi.

Odabrano mišljenje

Kada se istigfar spomene izvan konteksta tevbe, njegovo je značenje ono koje navodi Ebu Hilal el-Askeri, zato što uporno traženje oprosta ne mora biti uvjetovano pokajanjem.[157]

Kada se istigfar nađe u kontekstu tevbe, onda se to tumači prema Ibn Kajjimovom mišljenju. Jer, čovjek prije svega treba tražiti oprost grijeha od Allaha, kako bi se riješio grijeha koje je počinio. Istigfar treba činiti prije tevbe, zato što se čovjek može odlučiti da se neće vratiti griješenju tek kada očisti dušu od tragova grijeha i nepokornosti. Učenjaci kažu da se slano treba jesti prije slatkog.

---

[156] *Tefsirul-Alusi*, 11/207.
[157] *Fethul-Bari*, 13/472.

Zbog čega se čini tevba

Veliki i mali grijesi

Stav učenjaka o podjeli grijeha na male i velike

Učenjaci zastupaju dva pravca o ovom pitanju. Jedni smatraju da se grijesi dijele na male i velike (stav većine), a drugi da su svi grijesi veliki. Većina učenjaka smatra da postoje mali i veliki[158] grijesi, budući da je takva podjela zastupljena u Kur'anu i sunnetu.

Njihov argument jest ajet: *"...one koji se klone velikih grijeha i naročito razvrata, a grijehe bezazlene On će oprostiti"* (En-Nedžm, 32) u kojem je zastupljeno prekinuto izuzimanje, budući da bezazleni spadaju u male grijehe. Ovdje se radi o izuzimanju bezazlenih grijeha iz grupe velikih.

U ajetu *"Ako se budete klonili velikih grijeha, onih koji su vam zabranjeni, Mi ćemo preći preko manjih ispada vaših"* (En-Nisa, 31) ukazuje se na postojanje velikih i malih grijeha.

"'Teško nama!' – govorit će – 'Kakva je ovo Knjiga: ni mali ni veliki grijeh nije propustila, sve je nabrojala!'" (El-Kehf, 49)

"...i sve, i malo i veliko, u retke je stavljeno." (El-Kamer, 53)

Navedeni ajeti eksplicitno govore o postojanju malih i velikih grijeha.

Kod tumačenja ajeta *"Ako se budete klonili velikih grijeha, onih koji su vam zabranjeni..."* imam el-Kurtubi kaže: "Nakon što je Uzvišeni u ovoj suri zabranio velike grijehe,

---

[158] *Subulus-selam*, 4/106, 107.

obećao je da će one koji ih se budu klonili osloboditi malih. Ovo tumačenje zastupa grupa mufesira i fakiha."[159]

Argument iz sunneta jeste predanje, koje bilježi Muslim[160] u *Sahihu* od Ebu Hurejre, r.a., u kojem stoji da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Pet dnevnih namaza, džuma do džume, ramazan do ramazana, brišu hrđave postupke ako se čovjek uzdrži od velikih grijeha."

Očigledno je da se pod hrđavim postupcima misli na male grijehe počinjene u tom periodu.

Druga grupa učenjaka, među kojima su Ebu Ishak el-Esfarajini, Ebu Bekr el-Bakillani, imamul-haremejn u djelu *El-Iršad*, Ibn Kušejri, kao i eš'arija Ibn Furk, smatra da su svi grijesi veliki.[161]

Njihov je stav da ne treba posmatrati sam grijeh, već počinioca. Za uporište uzimaju riječi Ibn Abbasa: "Svaki grijeh koji se počini prema Allahu veliki je."[162]

Ibn Hadžer el-Hejtemi navodi da je kadija Abdulvehhab rekao: "Ne može se za grijeh reći da je mali, osim u smislu da se činjenjem malih grijeha izbjegavaju veliki."[163]

Kadija Ijad odbacuje mogućnost da ove riječi potječu od Ibn Abbasa: "Smatram da predanje o tome kako Ibn Abbas ne razlikuje male od velikih grijeha nije vjerodostojno. O ovoj razlici govori se u ajetima: *'Ako se budete klonili...'*, *'...one koji se klone...'*, čime su i mali i veliki grijesi svrstani u zabranjene stvari. Razlika se ogleda u tome što će se preko malih grijeha preći ukoliko se čovjek bude klonio velikih. Bezazleni grijesi izuzeti su iz velikih grijeha i razvrata. Kako ova razlika može promaći ashabu koga su zvali 'Znalac Kur'ana'? Ovo je predanje podmetnuto ili je nevjerodostojno. Rašireno mišljenje je da se grijesi dijele na male i velike."

---

[159] *El-Džami li ahkamil-Kur'an*, 5/158.
[160] Muslim, *Sahih*, 1/117.
[161] *Ez-Zevadžir*, 1/5 i *Iršad*, 328.
[162] *Eš-Šifa*, 2/144.
[163] *Ez-Zevadžir*, 1/5.

Pokušaj usklađivanja dvaju navedenih mišljenja

Neki su učenjaci pokušali uskladiti ova dva mišljenja. Ibn Hadžer el-Hejtemi kaže: "Ne postoji razilaženje u suštini, već samo u nazivu. Svi su jedinstveni u stavu da postoje grijesi koji utječu na pouzdanost čovjeka, kao i oni koji ne utječu."[164]

Jedan od tih učenjaka jest Ibn Kajjim el-Dževzijj[165], koji smatra da je jedina razlika između ovih dvaju mišljenja u izrazu. Tako oni koji smatraju da su svi grijesi veliki gledaju u Onoga prema kome se griješi. I pored toga, neki su grijesi za njih opasniji, a neki manje opasni. Oni ne smatraju da je grijeh pogleda jednak grijehu bluda. Prema tome, za njih grijesi nisu jednaki. Budući da je tako, onda se učenjaci razilaze oko izraza, a ne oko suštine.

Razmatranje navedenih mišljenja

Učenjaci koji tvrde da su svi grijesi veliki čine to kako bi naglasili opasnost griješenja i kako bi prikazali grijeh u što ružnijem svjetlu. Iako je cilj ovog mišljenja častan, ja dajem prednost stavu većine učenjaka. Ono više odgovara tekstu Objave, a uz tekst Objave nema idžtihada.

Tekst Objave govori o podjeli grijeha na male i velike, na osnovu čega zaključujemo da ta razlika postoji.

Ibn Hadžer el-Hejtemi navodi mišljenje imama Gazalija da nije pohvalno negirati razliku između malih i velikih grijeha, koja se očituje u Šerijatu.[166]

Imam en-Nevevi, Allah mu se smilovao, kaže[167]: "Nema sumnje da su grijesi veoma ružni s aspekta Allahove veličine. Međutim, jedni su veći od drugih. Prema tome dijele se na one koji se ukidaju dnevnim namazima, postom ramazana, hadžom, umrom, abdestom, postom dana boravka hadžija na Arefatu, postom dana Ašure, dobrim djelom i sl., o čemu govore vjerodostojni hadisi, te na one koji se svime ovim ne

---

[164] *Ez-Zevadžir*, 1/5.

[165] *Medaridžus-salikin*, 1/315.

[166] *Ez-Zevadžir an iktirafil-kebair*, 1/5.

[167] *Muslim, Sahih s komentarom Nevevija*, 2/85.

ukidaju. U vjerodostojnom hadisu navodi se: '...ako se uzdrži od velikih grijeha.' Na ovaj način Šerijat je grijehe koje brišu namaz i slična djela nazvao malim, a ostale grijehe velikim. Nema sumnje da je ovo mišljenje ispravno. Ovom podjelom ti grijesi nisu prestali biti ružni u odnosu na Allahovu uzvišenost, već su mali u odnosu na teže grijehe, zato što su manje ružni i što mogu biti izbrisani. A Allah najbolje zna."

Definicija velikog grijeha u jeziku, vjerozakonu i mišljenja učenjaka o tome

Semantička definicija velikog grijeha kaže da veliki grijeh predstavlja ružno djelo koje vjera zabranjuje i čije su posljedice teške, poput ubistva, bluda, bijega s bojnog polja i sl.

Pojam velikog grijeha iz aspekta Šerijata učenjaci definiraju na različite načine. Jedni kao mjerilo uzimaju standard, a drugi broj.

Definicije na osnovu standarda

1. (To je onaj) "grijeh koji za sobom povlači žestoku kaznu tekstom Kur'ana ili sunneta."[168]

2. "Svaki grijeh koji povlači šerijatsku kaznu, po mišljenju Begavija i drugih."[169]

3. "Sve što se u Kur'anu naziva haramom; što za sobom povlači kaznu; neizvršavanje neodložnog farza; lažno svjedočenje, prenošenje ili zakletva."[170]

Nedostatak ovog mišljenja u tome je što su mnogi veliki grijesi zabranjeni Poslanikovim, s.a.v.s., sunnetom.

4. Veliki grijeh je onaj koji oslikava nemarnost počinitelja prema vjeri ili nestabilnost vjerovanja. Ovo je definicija imamul-haremejna El-Džuvejnija.[171]

Nedostatak ovog mišljenja u tome je što se ono može odnositi na sitne prostote, poput intimnog odnosa sa ženom

---

[168] *Ez-Zevadžir*, 1/5.
[169] Ibid.
[170] Ibid, 1/6.
[171] Ibid.

tokom menstruacije; učenja Kur'ana u stanju džunupluka; osjećaja sigurnosti od Allahove kazne; gubitka nade u Allahov oprost, zato što sve to oslikava nemarnost prema vjeri i nestabilnost vjerovanja. Prema ovoj definiciji svi ovi postupci tretirali bi se kao veliki grijesi, premda se radi o malim grijesima. Iz tog razloga ova definicija nije isključiva.[172]

Ibn Abdusselam navodi sljedeću definiciju: "Ako želiš znati razliku između malih i velikih grijeha onda usporedi težinu posljedica dotičnog grijeha s grijesima za koje je navedeno da spadaju u velike, pa ako budu manje od najmanjeg spomenutog velikog grijeha, onda on spada u male grijehe, a ako se izjednače s posljedicama najmanjeg spomenutog od velikih grijeha, ili budu veće od njih, onda spada u veliki grijeh."

Ibn Hadžer el-Hejtemi navodi Ezruijev komentar Abdusselamove definicije: "Ezrui zamjera ovoj definiciji to da je nabrojati sve grijehe spomenute u tekstovima i poređenje njihovih posljedica nemoguća stvar." Ibn Hadžer el-Hejtemi podržava ovu kritiku: "Ako pretpostavimo da se mogu skupiti svi vjerodostojni hadisi o tome, opet bi ispitivanje i poređenje posljedica bilo teško izvodljivo, štaviše, nemoguće. To može uraditi samo Zakonodavac, s.a.v.s."[173]

5. "Svaki direktni haram koji je sam po sebi zabranjen pretvara se u razvrat ukoliko se istovremeno počini dva ili više harama. Tako se veliki grijeh bluda pretvara u teški razvrat ukoliko se počini s komšijinom ženom. Mali grijeh je ono što je na nižem stupnju od preciziranog grijeha, ili onaj grijeh koji se počini u blažoj formi od one koja je precizirana. Ukoliko jedan mali grijeh sadrži dva aspekta zabrane, pretvara se u veliki. Poljubac, dodir i milovanje žene koja nije dozvoljena – zabranjeno je, ali u slučaju komšijine žene – veliki je grijeh."[174]

[172] *Šerh Risaletis-sagair*, 77, 78.
[173] *Ez-Zevadžir*, 1/8.
[174] Ibid, 1/7.

Nedostatak ovog prikaza u tome je što postoje mnoge indirektne zabranjene stvari, poput potvore vjernika, bježanja s bojnog polja zato što to dovodi do slabljenja muslimana, zabrana bluda zbog ispravnosti potomstva, pijenja alkohola zbog očuvanja mentalnog zdravlja...[175]

6. Veliki je svaki grijeh koji se može nazvati ili ocijeniti velikim. Neki od pokazatelja takvog grijeha su: obavezna kazna, prijetnja patnjom u Vatri ili slično u Kur'anu ili sunnetu, davanje epiteta grješnika počinitelju ili prokletstvo... Ovaj stav zastupa Ibn Salah, pripisujući ga Dželaluddinu el-Belkiniju.[176]

Ibn Tejmija se protivi ovom konceptu i kaže: "Ovaj stav je pogrešan zato što iz njeg proizlazi da se neznatna količina ukradenog imetka ili imetka siročeta, izdaja, jedna laž, male pogreške i tome slično ubrajaju u velike grijehe. Po istom shvaćanju, bježanje s bojnog polja nije veliki grijeh zato što džihad nije propisan u svim zakonima. S druge strane, ženidba sa ženama koje su zabranjene po mlijeku, tazbinstvu ili tome slično, ne bi se ubrajali u velike grijehe. Jer ni to nije jednako u svim zakonodavstvima."[177]

8. Mali i veliki grijeh su relativni. Zato se moraju pridružiti jednoj od tri stvari: pokornosti, grijehu ili nagradi. Što se tiče pokornosti, sve što može biti izbrisano namazom spada u male grijehe. Što se tiče grijeha, svaki grijeh koji za sobom povlači prijetnju ili kaznu veću od prijetnje, ili kaznu zbog drugog grijeha – tretira se velikim grijehom. Što se tiče nagrade, za pobožnjaka je i mali grijeh veliki. Poslanici su ukoreni zbog nekih postupaka koji se kod drugih ljudi ne smatraju grijesima. Ovo su riječi Tibija.[178]

Ova definicija je dobra. Ipak, po njoj je veliki grijeh onaj koji je strožije zabranjen od drugih. Zbog toga veliki

[175] *Šerh Risaletis-sagair vel-kebair*, 81.
[176] *Ez-Zevadžir*, 1/9.
[177] *Nejlul-evtar*, 8/222.
[178] *Komentar Tahavijeve poslanice*, 371, 372.

grijeh ostaje neprecizno definiran i prepušten slobodnom rasuđivanju.

9. Dehlevi definira veliki grijeh iz dva aspekta: 1. prema mudrosti dobročinstva i griješenja, 2. prema zakonodavstvima i sistemima koji važe za određeno vrijeme. Iz aspekta mudrosti dobročinstva i griješenja veliki grijeh je onaj koji neminovno vodi patnji u kaburu i u proživljenju. Takav grijeh nanosi veliku štetu dobrim djelima i nalazi se u potpunoj oprečnosti s ljudskom prirodom.

Mali grijeh predstavlja dio velikog grijeha, postupak koji vodi do toga, ili uzrokuje dio spomenute odgovornosti iz nekih aspekata. Primjer ovog grijeha jeste čovjek koji dijeli na Allahovu putu, a porodica mu je gladna. Takav se čovjek oslobodio ružne osobine škrtosti, ali je zapostavio svoju kuću.

Iz aspekta posebnih zakonodavstava veliki grijeh obuhvata postupke koji će biti sankcionirani kaznom u Vatri, ovosvjetskom kaznom, ili koji su toliko krupni da počinioca izvode iz vjere."[179]

Iz Dehlevijeve definicije može se zaključiti da veliki grijeh ne samo što vodi u Vatru na budućem svijetu, na osnovu Šerijata, već i uništava dobra djela. Kur'an ukazuje na to da će dobra djela biti poništena ako čovjek počini veliki grijeh, poput odmetništva. Nevjerništvo i napuštanje islama poništava dobra djela: *"Ako budeš druge Allahu ravnim smatrao, tvoja će djela sigurno propasti, a ti ćeš izgubljen biti"* (Ez-Zumer, 65); *"To su oni koji u dokaze Gospodara svoga ne budu vjerovali i koji budu poricali da će pred Njega izići; zbog toga će trud njihov uzaludan biti"* (El-Kehf, 105); *"...i ne razgovarajte s njim glasno, kao što glasno jedan s drugim razgovarate, da ne bi bila poništena vaša djela, a da vi i ne primijetite."* (El-Hudžurat, 2) Navodi se da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Ko propusti ikindiju namaz, djela će mu biti poništena."[180]

---

[179] *Hudždžetullahil-baliga*, 1/78.

[180] Ibn Ebu Šejba, *Musannef*.

10. "Veliki grijeh je ono što je strogo zabranjeno u vjeri i što se naziva razvratom, poput homoseksualizma. Taj grijeh za sobom povlači strogu kaznu na ovom svijetu i boravak u Vatri na ahiretu."[181]

11. Veliki grijeh je svaki postupak koji muslimani smatraju ružnim i kojim se krše Allahove i vjerske svetinje. Ovu definiciju navodi Halvani.[182]

Iz ove definicije zaključuje se da se velikim grijehom smatra onaj postupak koji ljudi smatraju sramotnim i ružnim.

Odabrano mišljenje

Veliki je svaki grijeh koji je takvim okarakteriziran u Kur'anu, sunnetu, idžmau (konsenzusu), zatim grijeh koji povlači šerijatsku kaznu na ovom svijetu, ili boravak u Džehennemu na budućem, kao i grijeh zbog kojeg se počinilac proklinje ili opisuje kao grješnik.

Imam ibn Hadžer el-Askelani[183] kaže: "Jednu od najboljih definicija navodi Kurtubi u djelu *El-Mufhim*: 'Veliki grijeh je onaj za koji se u tekstu Kur'ana ili sunneta navodi da je veliki ili težak; onaj za koji se prijeti žestokom kaznom; koji povlači ovosvjetsku kaznu ili koji je naglašeno pokuđen."

Definicija na osnovu broja

Druga grupa učenjaka smatra da su veliki grijesi određeni brojem, a ne karakteristikama. Međutim, razilaze se oko samog broja. Jedni kažu da velikih grijeha ima trideset, a drugi sedamdeset šest (naprimjer, hafiz ez-Zehebi[184]). Imam Ibn Hadžer el-Hejtemi[185] nabrojao je četiristo šezdeset sedam velikih grijeha. Kada su Ibn Abbasa pitali o velikim grijesima, rekao je: "Ima ih blizu sedam stotina."[186]

Primjeri velikih grijeha

[181] *Šerh Risaletis-sagair vel-kebair*, 81.
[182] Ibid, 82.
[183] *Fethul-Bari šerh Sahihil-Buhari*, 12/182.
[184] *El-Kebair ve tebjinul-meharim*, 38/169.
[185] *Ez-Zevadžir an iktirafil-kebair*, 1/27-269 i 2/3-264.
[186] *Tefsirut-Taberi*, 5/27.

1. Buhari i Muslim bilježe predanje u kojem se spominju tri velika grijeha. Ebu Bekr, r.a., prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: "'Hoćete li da vam kažem šta je najveći grijeh?' 'Hoćemo, Božiji Poslaniče', odgovoriše ashabi. 'Pripisivanje Allahu druga (širk) i neposlušnost roditeljima.' Dotada je Poslanik, s.a.v.s., bio oslonjen, pa sjede i reče: 'Da, i lažno svjedočenje (potvora) i lažan govor.' Ponavljao je ove riječi tako da sam pomislio da neće ušutjeti."

2. Četiri velika grijeha spominju se u hadisu koji navodi Buhari u *Sahihu.* Abdullah ibn Amr, r.a., prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Veliki su grijesi: pripisivati Allahu druga, neposlušnost roditeljima i lažna zakletva."

3. Sedam velikih grijeha navodi se u Buharijevom i Muslimovom *Sahihu.* Ebu Hurejra, r.a., prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Čuvajte se sedam velikih grijeha (koji upropaštavaju onoga ko ih čini): širka, sihra (vračanja), ubistva onoga koga je Allah zabranio da se ubije, osim kada to pravda (Šerijat) zahtijeva, kamate, trošenja imetka jetima (siročeta), bježanja s bojnog polja i potvore za blud pobožnih i čestitih muslimanki."

Spominjanje broja grijeha od dva, četiri ili sedam nema za cilj da se oni nabroje. To nije smisao hadisa. Tim brojevima želi se ukazati na brojnost. Drugo objašnjenje jeste da je Poslanik, s.a.v.s., postepeno ukazivao na velike grijehe, kako bi ih ljudi lakše napustili i očistili društvo. Zato je započinjao najvažnijim, najružnijim i najrazvratnijim.

O tome imam Nevevi, Allah mu se smilovao, kaže[187]: "Poslanikove riječi da je sedam velikih grijeha izgledaju uopćene, ali se ustvari odnose na specifične grijehe. U različitim predanjima navode se brojke od sedam, tri ili četiri grijeha, kako bi se ukazalo na to da su to najogavniji i najzastupljeniji grijesi, koji su se činili i u džahilijjetu. U tim se predanjima ne navode isti grijesi, što jasno ukazuje na to da se radi samo o dijelu velikih grijeha."

---

[187] *Muslim, Sahih s komentarom Nevevija,* 2/84.

4. Neki navode da je osam velikih grijeha. Prenosi se da je Hasan el-Basri rekao: "Veliki grijesi su: širk, neposlušnost roditeljima, ubistvo vjernika, potvora, blud, trošenje imetka siročeta, lažno svjedočenje te mijenjanje obaveze prema Allahu i zakletve nečim što malo vrijedi."[188]

Iako ovo predanje ne doseže do Poslanika, s.a.v.s., veliki grijesi koji su u njemu navedeni spomenuti su i u prethodnim hadisima.

Blud je spomenut u ajetima: *"I što dalje od bluda, jer to je razvrat, kako je to ružan put!"* (Isra, 32); *"...i oni koji se mimo Allaha drugom bogu ne klanjaju i koji, one koje je Allah zabranio, ne ubijaju, osim kada pravda zahtijeva, i koji ne bludniče; a ko to radi, iskusit će kaznu."* (El-Furkan, 68)

Buhari i Muslim navode predanje Ebu Hurejre u kojem se navodi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Bludnik, dok čini bludnu radnju, nije vjernik; kradljivac, dok krade, nije vjernik; onaj ko konzumira alkohol, dok to čini, nije vjernik! A niti je vjernik onaj ko će uzeti od ljudi ono što im je vrijedno toliko da će ga prijeko pogledati dok to uzima!"[189]

Što se tiče mijenjanja obaveze prema Allahu i zakletve nečim što malo vrijedi, o tome se govori u hadisu koji prenosi Ebu Umama, r.a., u kojem Božiji Poslanik, s.a.v.s., kaže: "'Ko svojom zakletvom nastoji oduzeti pravo nekog muslimana, Allah mu je Džehennem učinio boravištem, a zabranio mu je Džennet.' Neki čovjek upita: 'Božiji Poslaniče, a ako je posrijedi nešto sasvim malo?' 'Makar bila i grančica misvak-drveta', zaključi on."[190]

5. Prenosi se da je devet velikih grijeha. Ubejd ibn Umejr posredstvom svog oca, ashaba, prenosi da je neki čovjek pitao Božijeg Poslanika, s.a.v.s.: "Koji su veliki grijesi?" "Devet je velikih grijeha: širk (pripisivanje Allahu druga), ubistvo nedužnog vjernika, bježanje s bojnog polja, uzurpiranje

[188] *Zadul-mesir fi ilmit-tefsir*, 2/66.
[189] Hadis je ranije citiran.
[190] Muslim.

imetka siročeta, uzimanje kamate, potvora čestite žene, neposlušnost roditeljima muslimanima, te kršenje svetosti Kabe, kible vaših živih i mrtvih."[191]

6. Prema nekim predanjima velikih je grijeha jedanaest: pripisivanje Allahu druga, neposlušnost roditeljima, lažna zakletva, ubistvo, uzurpacija imetka siročeta, uzimanje kamate, napuštanje bojnog polja, potvora čestitih žena, lažno svjedočenje, sihr i izdaja. Ovo je predanje Ibn Mes'uda, r.a.[192]

Ibn Mes'ud je ove velike grijehe nabrojao na osnovu spomenutih hadisa.

Kada je riječ o izdaji, nju je u velike grijehe uvrstio na osnovu ajeta: "*..Allaha i Poslanika ne varajte i svjesno međusobno povjerenje ne proigravajte.*" (El-Enfal, 27)

Enes, r.a., kaže: "Svaki put kada bi nam se obratio, Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao bi: 'Nema vjere onaj ko nema emaneta, niti ima vjere onaj ko ne poštuje dogovore.'"[193]

7. Sedamnaest velikih grijeha navodi Ebu Talib el-Mekki. Ovi su grijesi, po njemu, raspoređeni na sljedeći način:

- četiri se nalaze u srcu: mnogoboštvo, ustrajnost u griješenju, gubljenje nade i osjećaj sigurnosti od Allahove kazne;
- četiri su na jeziku: potvora, lažno svjedočenje, sihr, odnosno riječi kojima se čovjek može u potpunosti ili djelomično izmijeniti i lažno zaklinjanje kojim se negira istina ili potvrđuje laž;
- tri su u stomaku: trošenje imetka siročeta, trošenje kamate i konzumiranje opojnih pića;
- dva su velika grijeha u spolnom organu: blud i homoseksualizam;
- dva su u rukama: ubojstvo i krađa;
- jedan veliki grijeh vezan je za noge: bježanje s bojnog polja;

[191] Hakim, *Mustedrek*.
[192] *Zadul-mesir fi ilmit-tefsir*, 2/66.
[193] Ahmed, *Musned*.

– jedan je vezan za cijelo tijelo: neposlušnost roditeljima.[194]

Većina ovih grijeha spomenuta je u prethodnim hadisima.

Ustrajnost u griješenju spomenuta je u ajetu: "*...i koji svjesno u grijehu ne ustraju.*" (Alu Imran, 135), u kontekstu postupaka koji neće biti oprošteni. Stoga se zaključuje da je to veliki grijeh.

Gubljenje nade spomenuto je u ajetu: "*...samo nevjernici gube nadu u Allahovu milost.*" (Jusuf, 87) Činjenica da samo nevjernici gube nadu u Allahovu milost ukazuje na to da je to veliki grijeh.

Osjećaj sigurnosti od Allahove kazne navodi se u ajetu: "*Allahove kazne ne boji se samo narod kome propast predstoji.*" (El-A'raf, 99) Ova prijetnja ukazuje na to da je veliki grijeh ne bojati se Allahove kazne.

Konzumiranje opojnih pića spominje se u ajetu: "*O vjernici, vino i kocka i kumiri i strelice za gatanje odvratne su stvari, šejtanovo djelo – zato se toga klonite da biste postigli što želite.*" (El-Maida, 90)

Džabir, r.a., pripovijeda kako je neki čovjek došao iz Džejšana, mjesta u Jemenu. Pitao ga je o piću *mizr* koje u njegovu mjestu prave od kukuruza i piju. Poslanik, s.a.v.s., upita ga: "Opija li to piće?" "Opija", odgovori on. Božiji Poslanik, s.a.v.s., reče: "Sve što opija haram je (zabranjeno). Allah se obavezao da će onoga ko pije opojna pića napojiti (na Sudnjem danu) 'tinetu-habalom'". Ashabi upitaše: "A šta je to 'tinetul-habal', o Božiji Poslaniče?" "Znoj stanovnika Džehennema", odgovori Poslanik.[195]

Zabrana homoseksualizma proistječe iz osude postupaka Lutovog naroda, o čemu se govori u Kur'anu, kao i konsenzusu muslimana da to spada u velike grijehe:

"*Zašto činite razvrat koji niko prije vas na svijetu nije činio?*" (El-A'raf, 80); "*Zašto vi, mimo sveg svijeta, s*

[194] *Ez-Zevadžir*, 1/12.

[195] Muslim.

muškarcima općite, a žene svoje, koje je za vas Gospodar vaš stvorio, ostavljate? Vi ste ljudi koji svaku granicu zla prelazite." (Eš-Šuara, 166, 167)

Karakteriziranje ovog postupka kao *prelaženje granica zla* predstavlja pokazatelj da se radi o velikom grijehu. Štaviše, to je jedan od najogavnijih grijeha, zato što je suprotan ljudskoj prirodi.

Ibn Abbas, r.a., kaže: "Koga zateknete da čini grijeh Lutova, a.s., naroda, ubijte i aktivnog i pasivnog učesnika u tome." Smrtna kazna za ovo djelo ukazuje na to da se radi o velikom grijehu.

Krađa je spomenuta u ajetu: *"Kradljivcu i kradljivici odsijecite ruke njihove, neka im to bude kazna za ono što su učinili i opomena od Allaha!"* (El-Maida, 38) Kazna odsijecanjem ruke dokaz je da je krađa veliki grijeh.

Ebu Hurejra, r.a., navodi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Bludnik, dok čini bludnu radnju, nije vjernik; kradljivac, dok krade, nije vjernik...!"[196] Negiranje vjerovanja kod izvršilaca ovih nedjela govori o veličini grijeha.

8. U predanjima se također navodi da je trideset velikih grijeha. Imam Ibn Hadžer el-Hejtemi prenosi od šejhul-islama el-Alaija dvadeset pet velikih grijeha, koji su izvedeni iz hadisa. Na to Ibn Hadžer el-Hejtemi dodaje još pet[197]: širk, ubistvo, blud, blud sa ženom komšije, bježanje s bojnog polja, uzimanje kamate, uzurpacija imetka siročeta, potvora čestitih žena, sihr, atak na čast muslimana, lažno svjedočenje, lažno zaklinjanje, prenošenje tuđeg govora, krađa, opojna pića, narušavanje svetosti Allahove kuće, kršenje ugovora, ostavljanje sunneta, povratak u pustinju nakon hidžre, gubljenje nade u Allahovu milost, osjećaj sigurnosti od Allahove kazne, uskraćivanje vode putniku namjerniku, nečuvanje od mokraće, neposlušnost roditeljima, iniciranje psovanja rodi-

[196] Hadis je ranije citiran.

[197] *Ez-Zevadžir an iktirafil-kebair*, 1/9,10.

telja i štetna oporuka. Alai kaže: "Ovih 25 grijeha doslovce su označeni u hadisima kao veliki grijesi."

Ibn Hadžer el-Hejtemi na ovo je dodao utaju dijela ratnog plijena, uskraćivanje rasplodnih mužjaka domaćih životinja, nevjerovanje u Bejtullah, učenje i traženje usluge sihra, te loše mišljenje o Uzvišenom Allahu.

Većina grijeha koje Alai navodi spomenuti su u hadisima koje smo naveli, osim sljedećeg:

Blud sa suprugom komšije spominje se u hadisu koji bilježe Buhari i Muslim u *Sahihima.* Abdullah ibn Mes'ud, r.a., pitao je Božijeg Poslanika, s.a.v.s.: "Koji je najveći grijeh?", pa mu je on odgovorio: "Da Allahu pridružiš druga, a On te je stvorio." "Zatim koji?", ponovo upitaše, a on opet odgovori: "Da čovjek ubije svoje dijete iz straha da ga neće moći prehraniti!" "Zatim koji?", ponovo upitaše, a on im reče: "Da bludničiš sa ženom svog komšije!" U prilog Poslanikovim riječima Uzvišeni je objavio: "*...i oni koji se mimo Allaha drugom bogu ne klanjaju.*" (El-Furkan, 68)[198]

Seid ibn Zejd prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Među najveće grijehe spada bespravno napadanje tuđe časti."[199]

O prenošenju tuđih riječi Uzvišeni kaže: "*I ne slušaj nijednog krivokletnika prezrena, klevetnika, onoga ko tuđe riječi prenosi...*" (El-Kalem, 10, 11) Buhari i Muslim u *Sahihima* bilježe predanje Huzejfe, r.a., koji je čuo da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: "U Džennet neće ući onaj ko prenosi tuđe riječi."[200]

O kršenju ugovora i ostavljanju sunneta govori se u predanju koje bilježi Hakim u *Mustedreku,* od Ebu Hurejre, r.a. Alejhisselam kaže: "Propisani namaz briše grijehe koji se učine do narednog namaza, osim u tri slučaja: pripisivanje Allahu druga, kršenje ugovora i ostavljanje sunneta. Kršenje

[198] Buhari i Muslim.
[199] Ebu Davud.
[200] Buhari i Muslim.

ugovora jeste to da nakon što daš prisegu vođi, digneš sablju na njega. Ostavljanje sunneta je u napuštanju džemata."

O povratku u pustinju nakon hidžre govori predanje Ebu Hurejre, r.a., u kojem Božiji Poslanik, s.a.v.s., kaže: "Veliki su grijesi pripisivanje Allahu druga, ubistvo nedužne osobe, uzimanje kamate, jedenje jetimskog imetka, bježanje s bojnog polja i povratak u pustinju nakon Hidžre."[201] Hejsemi kaže: "Hadis bilježi Bezzar. U lancu prenosilaca nalazi se Amr ibn Ebu Selema koga Šu'ba i drugi smatraju nepouzdanim. Ebu Hatim, Ibn Hibban i drugi smatraju ga povjerljivim."

O uskraćivanju vode putniku namjerniku govori Alejhisselam u predanju Ebu Hurejre: "S trojicom Allah neće progovoriti na Sudnjem danu, neće im ni oprostiti niti ih pogledati i njih čeka teška i bolna patnja. To su: čovjek koji pored puta ima vodu u izobilju (višak) i zabrani prolaznicima i putnicima namjernicima da je koriste..."[202]

U drugoj Buharijevoj verziji navodi se: "I čovjek koji pored puta ima vodu u izobilju. Njemu će Uzvišeni reći: 'Danas ti uskraćujem Svoje izobilje, kao što si ti zabranio ono što nisi svojim rukama napravio."

Nečuvanje od mokraće spomenuto je u Ibn Abbasovom predanju: "Jednom je prilikom Božiji Poslanik, s.a.v.s., prošao pored dva kabura i rekao: 'Ova dvojica pate, a ne pate samo zbog nekog velikog grijeha. Jedan je prenosio tuđe riječi, a drugi se nije pazio od mokraće.'"[203]

Uzrokovanje psovanja roditelja spominje se u predanju Abdullaha ibn Omera, r.a. Božiji Poslanik, s.a.v.s., kaže: "U najveće grijehe spada i to da čovjek proklinje svoje roditelje." Neko od ashaba reče: "Božiji Poslaniče, kako to čovjek proklinje svoje roditelje?" Poslanik, s.a.v.s., odgovori: "Čovjek

---

[201] *Kešful-estar an zevadil-Bezzar alel-kutubis-sitte*, 1/72.
[202] Buhari.
[203] Muslim.

opsuje čovjeku oca pa mu ovaj uzvrati i opsuje njegova, i opsuje njegovu majku pa mu uzvrati i opsuje njegovu."[204]

Štetna oporuka spominje se u hadisu Ebu Hurejre, r.a. Božiji Poslanik, s.a.v.s., kaže: "Čovjek i žena šezdeset godina rade dobra djela pokoravajući se Allahu, a onda im se prikuči smrt i oni oporukom oštete (svoje nasljednike) i tako zasluže Džehennem."[205] Potom mi Ebu Hurejra prouči: *"...pošto se izvrši, ne oštećujući nikoga, oporuka koja je ostavljena ili podmiri dug; to je Allahova zapovijed! – A Allah sve zna i blag je. To su Allahovi propisi. Onoga ko se pokorava Allahu i Poslaniku Njegovu – On će uvesti u dženetske bašče, kroz koje će rijeke teći, u kojima će vječno ostati, i to je uspjeh veliki."* (En-Nisa, 12, 13)

Utaja ratnog plijena spomenuta je u ajetu: *"Nezamislivo je da Vjerovjesnik šta utaji! A onaj ko nešto utaji – donijet će na Sudnji dan to što je utajio."* (Alu Imran, 161)

Abdullah ibn Amr, r.a., kaže: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., trebao je dodijeliti dio ratnog plijena nekom čovjeku koji se zvao Kerkera. Čovjek je umro pa je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: 'On je Džehenemlija.' Ashabi su počeli tražiti razlog zbog čega je otišao u Džehennem, pa su našli neki ogrtač koji je uzeo prije podjele ratnog plijena."[206]

Kad je riječ o uskraćivanju mužjaka životinje, hadis koji o tome govori nije vjerodostojan. Po riječima hafiza Hejtemija, to predanje navodi Bezzar, a u lancu prenosilaca nalazi se Salih ibn Hajjan, koji je slab i čija predanja niko ne smatra pouzdanim.[207]

Abdullah ibn Burejda prenosi od svog oca, r.a., da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Najveći su grijesi pripisiva-

---

[204] Buhari.

[205] Zasluže Džehennem zbog toga što su oštetili svoje nasljednike oporučivši nekome trećem više od jedne trećine svoje imovine, ili nekog od njih time što su jednom nasljedniku dali svu imovinu ili veći dio koji mu ne pripada, a na što, po šerijatskim propisima, nemaju pravo. (Prim. prev.)

[206] Buhari.

[207] *Medžmeuz-zevaid ve menbeul-fevaid*, 1/105.

nje Allahu druga, neposlušnost roditeljima i uskraćivanje mužjaka."[208]

Loše mišljenje o Allahu veliki je grijeh zato što se kosi s osnovom vjerovanja. Uzvišeni kaže: "*...i da bi kaznio licemjere i licemjerke i mnogobošce i mnogoboškinje koji o Allahu zlo misle – neka zlo njih snađe! Allah se na njih rasrdio i prokleo ih i pripremio im Džehennem, a grozno je on boravište!*" (El-Feth, 6)

U sunnetu[209] se navodi predanje Abdullaha, r.a.: "Sastala su se kod Ka'be dvojica Kurejšija i jedan čovjek iz plemena Sekif (ili dvojica ljudi iz plemena Sekif i jedan Kurejšija). Bili su debeli i slabo su rasuđivali. Jedan je (od njih) upitao: 'Zar mislite da Allah čuje ono što mi kažemo?!' 'Čuje ako glasno kažemo, a ne čuje ako to glasno ne izgovorimo!', reče drugi. 'Ako čuje ono što glasno izgovorimo, onda čuje i kada to tiho kažemo!', primijeti treći. Tada je Uzvišeni Allah objavio: *'Vi se niste krili zato da ne bi uši vaše i oči vaše i kože vaše protiv vas svjedočile...*" (Fussilet, 22)

Izučavanje i traženje usluge sihra spominje se u hadisu Ebu Hurejre o sedam velikih grijeha u kojem se spominje sihr.[210]

Ibn Abbas, r.a., prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Ko izučava nauku o zvijezdama, izučava dio sihra. Što više uči, sve je veći grijeh."[211]

Ograničit ću se na spomenute velike grijehe, zato što ih je teško sve obuhvatiti. Ono što sam spomenula općeprihvaćeno je kod učenjaka i potvrđeno u vjerskim izvorima. Ibn Hadžer el-Hejsemi[212] navodi spisak od četiristo šezdeset sedam velikih grijeha. Međutim, kada se ovaj spisak analizira, vidi se da se mnogi grijesi mogu podvesti pod neke druge, već spomenute.

---

[208] *Kešful-estar*, 1/72.

[209] Buhari.

[210] Hadis je ranije citiran.

[211] Ibn Madža.

[212] *Ez-Zevadžir an iktirafil-kebair.*

Primjer je šezdeset šesti grijeh: "Izrada kovanica, poput dirhema i dinara, na način u kojem ima prevare, koje ljudi ne bi prihvatili kada bi za to znali." Ovaj veliki grijeh može se podvesti pod grijeh podvale ili bespravnu uzurpaciju tuđeg imetka.

Nastojanje učenjaka da definiraju velike grijehe na osnovu standarda ili broja govori o velikoj pažnji koju posvećuju svemu što se navodi u Kur'anu i sunnetu. Oni time žele naglasiti upozorenje na grijehe. Nabrajanjem i potvrdom ovih grijeha žele upozoriti na njihovu opasnost i ružnoću.

Izgleda da je definiranje velikih grijeha na osnovu standarda ili broja neminovno. Ove su definicije zavisne jedna od druge. Oni koji definiraju grijehe na osnovu standarda mogu to učiniti samo nakon što ih nabroje.

Onaj ko, naprimjer, tvrdi da je veliki grijeh ono što za sobom povlači energičnu prijetnju, mora istražiti tekstove Kur'ana i sunneta kako bi ostvario željeni rezultat.

S druge strane, onaj ko želi nabrojati velike grijehe, dužan je prije svega postaviti definiciju tog grijeha, kako bi kasnije mogao pristupiti brojanju.

Definicija malog grijeha i mišljenja učenjaka o tome

Neko se može pitati da li ima potrebe definirati male grijehe nakon izlaganja velikih, budući da je ta definicija sada jasna. Ipak, želim ih posebno obraditi kako bi njihov smisao bio potpuno jasan. Ovdje se govori o izbjegavanju, a za to je potrebna jasnoća: *"One koji se klone velikih grijeha i naročito razvrata, a grijehe bezazlene On će oprostiti."* (En-Nedžm, 32)

U dva *Sahiha* bilježi se predanje Ebu Hurejre, r.a., u kojem Poslanik, s.a.v.s., kaže: "Ne pitajte me za ono što vam ja ne spomenem! One prije vas upropastilo je to što su mnogo pitali i razilazili se sa svojim poslanicima. Kada vam nešto zabranim, klonite se toga, a kada vam nešto naredim, obavljajte to koliko možete!"

Ovdje se radi o ostavljanju, a ono je bazirano na insistiranju. Iz tog sam razloga malim grijesima posvetila zasebno poglavlje, kako bi se lakše izbjegavali.

Ovom pitanju pristupila sam iz dva aspekta:

1. neka mišljenja učenjaka o značenju malog grijeha;
2. značenje bezazlenog grijeha i mišljenja učenjaka o tome.

Neka mišljenja učenjaka o značenju malog grijeha

Neki su učenjaci ovako definirali mali grijeh: "Svaki prekršaj koji ne oslikava nezainteresiranost počinitelja za vjeru ili slabost vjere. Naprotiv, o prekršitelju treba imati pozitivno mišljenje." Ovo je definicija imamul-haremejna El-Džuvejnija.[213]

Drugi kažu: "Mali grijeh je prekršaj koji je ispod onog koji je preciziran tekstom, ili koji je počinjen na drugi način od onog spomenutog u tekstu."[214]

Dehlevijeva definicija[215]: "To je dio velikog grijeha, postupak koji vodi do njega, ili uzrokuje dio spomenute odgovornosti iz nekih aspekata. Primjer ovoga grijeha jeste čovjek koji dijeli na Allahovu putu, a porodica mu je gladna. Takav se čovjek oslobodio ružne osobine škrtosti, ali je zapostavio svoju kuću."

"Ono što je Poslanik, s.a.v.s., zabranio smatra se malim grijehom, a ono što je zabranjeno u Kur'anu smatra se velikim grijehom."[216]

"Svaki grijeh koji nije obilježen prokletstvom, srdžbom ili Vatrom."[217]

Imam Ibn Tejmija[218] preferira ovo mišljenje iz više razloga:

---

[213] *El-Iršad ila kavatiil-edille fi usulil-i'tikad*, 329.

[214] *Ez-Zevadžir an iktirafil-kebair*, 1/7.

[215] *Hudždžetullahil-baliga*, 1/78.

[216] *El-Dževabul-kafi*, 136.

[217] *Šerhul-akidetit-Tahavije*, 371.

[218] *El-Fetaval-kubra*, 4/297.

1. To je stav znamenitih prethodnika, poput Ibn Abbasa, Ahmeda ibn Hanbela i drugih.

2. Uzvišeni kaže: *"Ako se budete klonili velikih grijeha, onih koji su vam zabranjeni, Mi ćemo preći preko manjih ispada vaših..."* (En-Nisa, 31) Obećao je onome ko se bude klonio većih grijeha oprost manjih ispada. Svako kome se prijeti Allahovom srdžbom, prokletstvom, Vatrom, uskraćivanjem Dženneta ili sličnom prijetnjom, nije predmet ovog obećanja. Takva se osoba ne kloni velikih grijeha. Isto tako, onaj ko počini djelo za koje sljeduje ovosvjetska kazna, njegovi ispadi neće biti izbrisani zbog izbjegavanja velikih. Jer, da se klonio velikih grijeha, ne bi učinio nešto za što slijedi kazna.

3. Ovo je mjerilo uspostavljeno na osnovu govora Uzvišenog i Njegova Poslanika o grijesima. Ta je definicija proizašla iz teksta Zakonodavca.

4. Na osnovu ovog mjerila može se napraviti razlika između velikih i malih grijeha, za razliku od ostalih definicija.

Smatram da se sve definicije mogu primijeniti na mali grijeh, osim četvrte. Njen je nedostatak u tome što su i u vjerodostojnim hadisima nabrojani veliki grijesi koje smo već naveli.

Značenje bezazlenog grijeha i mišljenja učenjaka o tome

Definicija bezazlenog grijeha

Izraz lemem koristi se za približavanje nečemu, bez izravnog kontakta. *Ilmam* označava malu količinu.

Prema *Lisanu*[219], *ilmam* i *lemem* označavaju približavanje grijehu. Po drugom tumačenju, *lemem* je mali grijeh, odnosno približavanje grijehu, bez direktnog učešća.

Prema mišljenju Ahfeša, *lemem* je približavanje grijehu, odnosno kratkotrajno činjenje grijeha nakon čega je uslijedilo pokajanje. O tome govori nastavak ajeta: *"...jer Gospodar tvoj,*

---

[219] *Lisanul-areb*, 12/549.

zaista, mnogo prašta", s tim što *lemem* znači neustrajavanje u grijehu. Iz aspekta jezika, time se označava trenutačni kontakt bez zadržavanja. O tome govore primjeri iz govora Arapa.

Stavovi učenjaka o značenju izraza *lemem*

1. Bezazleni grijeh je onaj koji ne doseže visinu bluda, poput poljupca, namigivanja, pogleda, milovanja i sl. Ovaj se stav pripisuje Ibn Mes'udu, Huzejfi i Mesruku.[220]

Ovaj stav argumentiraju predanjem koje bilježe Buhari i Muslim, od Ibn Abbasa, r.a.: "Ništa ne opisuje bezazleni grijeh kao riječi Ebu Hurejre, r.a. On prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Allah je odredio čovjeku udio u bludu koji će neizbježno počiniti. Tako je blud oka bludan pogled, blud jezika bludan govor, blud duše bludna želja i strast, a spolni organ to potvrđuje ili negira."

2. Bezazleni grijeh je onaj kojem slijedi pokajanje.

Amr ibn Dinar prenosi od Ataa i Ibn Abbasa: "*One koji se klone velikih grijeha i naročito razvrata, a grijehe bezazlene On će oprostiti...*" (En-Nedžm, 32) Poslanik, s.a.v.s., kaže: "Ako ćeš oprostiti, o Allahu, onda oprosti velike (grijehe), jer koji se to rob ne ražalosti kada pogriješi prema Tebi."[221]

3. Bezazleni grijeh je onaj koji se ne ponovi.

Ovo mišljenje prenosi se od Šu'be, Mensura, Mudžahida, Ibn Abbasa i Zuhrija[222]: "*Lemem* je činjenje bluda, krađa ili pijenje alkohola, nakon čega se čovjek pokaje i ne ponovi taj grijeh."

U prilog ovom tumačenju oni navode riječi Uzvišenog: "*I za one koji se, kada grijeh počine ili kad se prema sebi ogriješe, Allaha sjete i oprost za grijehe svoje zamole...*"; potom im garantira oprost: "Njih čeka nagrada – oprost od Gospodara njihova..." (Alu Imran, 135, 136)

4. *Lemem* je približavanje nekom predmetu, bez direktnog kontakta.

---

[220] *Tefsir et-Taberi*, 27/39.

[221] Tirmizi, *Sunen i Tefsir et-Taberi*, 27/39, 40.

[222] *Tefsirul-Kurtubi*, 17/107.

Ovo se tumačenje poklapa s tumačenjem jezikoslovaca i Ahfeša.

5. Bezazleni grijeh, prema mišljenju Seida ibn Musejjeba, znači ono što padne na um.[223]

6. Kelbi navodi da *lemem* može značiti dvije stvari:

Prva – svaki grijeh koji za sobom ne povlači kaznu na ovom svijetu niti patnju na ahiretu. Takav se grijeh ukida dnevnim namazima, ukoliko se ne uradi neki veliki grijeh ili razvrat.

Druga – to je veliki grijeh koji musliman na trenutak počini, a potom se pokaje. Ovo je tumačenje Ataa ibn Ebu Rebaha, koje proistječe iz druge definicije *lemema*.[224]

Ova je definicija sukladna jezičkoj. Izraz *lemem* u nekim se situacijama koristi za postupak koji se čini s vremena na vrijeme.[225]

7. Neki učenjaci smatraju da se izraz *lemem* odnosi na grijehe koji su počinjeni u džahilijjetu, prije islama.[226]

Odabrano mišljenje

Nakon analize navedenih definicija smatram da je najispravnija Kelbijeva, prema kojoj je mali svaki grijeh koji ne povlači kaznu na ovom, niti patnju na budućem svijetu. Takve grijehe brišu dnevni namazi, ukoliko se ne počini veliki grijeh ili razvrat.

Ovo mišljenje podržava i Kurtubi: "*Lemem* predstavlja male grijehe koje može izbjeći samo onaj koga Allah zaštiti i sačuva."[227]

Definicija *lemema* kao bilo kojeg grijeha od kojeg se treba pokajati ne odgovara ajetu iz sure En-Nedžm, u kojem se grijesi dijele na male i velike...

---

[223] *Ibid*, 27/108.
[224] *Ibid.*
[225] *Lisanul-areb*, 12/550.
[226] *Tefsir et-Taberi*, 27/38.
[227] *El-Džami li ahkamil-Kur'an*, 17/106.

Isto tako, ne postoji dokaz koji bi bezazlene grijehe definirao kao one koji su počinjeni u džahilijjetu. Štaviše, takvi će grijesi biti oprošteni: *"Reci onima koji ne vjeruju: ako se okane, bit će im oprošteno ono što je prije bilo."* (El-Enfal, 38) Ajet iz sure En-Nedžm ima općenito značenje.

Što se tiče tumačenja da je *lemem* pomisao na grijeh, ono nije ispravno. Čovjek neće odgovarati zbog pomisli. To nije smisao ajeta, zato što Uzvišeni kaže: *"Allah nikoga ne opterećuje preko mogućnosti njegovih: u njegovu je korist dobro koje učini, a na njegovu štetu zlo koje uradi."* (El-Bekara, 286) Ebu Hurejra, r.a., prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., kazao: "Allah oprašta mojim sljedbenicima ono što im na um dođe da učine (od grijeha) – ako (sve dok) to ne urade ili ne izgovore."[228]

[228]Buhari.

Opasnost i negativne posljedice grijeha na pojedinca i zajednicu

U ovoj će temi biti riječi o posljedicama grijeha po pojedinca i društvo.

Posljedice za pojedinca

Grijesi ostavljaju snažne posljedice na pojedinca i to iz više aspekata. Spomenut ćemo neke:

Slabljenje volje

Najopasnija posljedica grijeha jeste slabljenje volje, tako da čovjek postaje rob svoje pohote i strasti. To samo po sebi predstavlja bolest koja napada grješnika.

Na taj način čovjek postaje negativan, egoista, rob strasti, hirova i nahođenja. Za njega su hirovi važniji od dobrobiti djece ili društva. Zajednica nema nikakve koristi od njega, niti je on koristan član.

Kada čovjeka preplave grijesi, slabi mu sposobnost raspoznavanja dobrog od lošeg. Postaje pokoran šejtanu i ne može se oduprijeti njegovim sašaptavanjima. Usljed toga slabi i njegova želja za tevbom. Stalno je odlaže i čak ne pomišlja na pokajanje. Grijesi su oslabili njegovo srce za pokajanje, a ojačali za griješenje. Grješnik gubi mogućnost pokajanja i oslobađanja od ružnih navika i krivog puta.

Imam Ibn Kajjim el-Dževzijj[229] navodi: "Ovo je jedna od najopasnijih posljedica grijeha – u srcu je sve slabija volja za dobrom, a sve jača volja za zlodjelima. Potreba za pokajanjem postepeno slabi sve dok potpuno ne iščezne. Kada bi napola umro, takav se čovjek ne bi pokajao Allahu."

---

[229] *Bolest i lijek*, 37.

Trajnost grijeha

Redovnost griješenja ostavlja loš trag u duši pojedinca. On postaje ovisnik koji se ne osvrće na opasne posljedice. Štaviše, za njega to nije ružno. Čovjek koji ustraje u grijesima teško može prestati da ih čini. Kao posljedica toga, on se ne boji da će ga Allah kazniti, niti misli na loše posljedice grijeha. U toj fazi on luta, nesvjestan lošeg kraja koji ga očekuje.

Imam Ibn Kajjim el-Dževzijj[230] kaže: "Grješnik biva lišen osjećaja da je to što radi ružno. To mu postaje navika i ne smeta mu što ga ljudi vide ili što o njemu govore. Teškim grješnicima vrhunac raskalašenosti i uživanja predstavlja hvalisanje grijesima pred onima koji nisu znali da su oni to uradili, govoreći: 'O ti, tog i tog dana radio sam to i to', otkrivajući sebe..."

Grijesi zapečaćuju srce

Jedna od posljedica grijeha jeste pečaćenje i prekrivanje srca koprenom. Kur'an o tome kaže: *"A nije tako! Ono što su radili prekrilo je srca njihova."* (El-Mutaffifin, 14) Do toga dolazi usljed ponavljanja grijeha. Srce postaje okorjelo, tako da do njega ne dopire Allahovo svjetlo niti strah koji krasi Njegove vjerne robove.

U takvom stanju grješnik predstavlja lahak plijen i žrtvu za šejtana i njegovu vojsku: *"Onome ko se bude slijepim pravio da ne bi Milostivog veličao, Mi ćemo šejtana natovariti, pa će mu on nerazdvojni drug postati."* (Ez-Zuhruf, 36)

Ovo je neminovan rezultat zanemarivanja spominjanja Allaha. Ako zamislimo šejtana kako boravi uz takvu osobu, kako mu unosi zle misli i uljepšava ružne stvari, uvidjeli smo u kakvoj se opasnosti grješnik nalazi.[231]

Kako se može osvijestiti onaj ko se nalazi u šejtanovoj mreži? Kako se može pameti dozvati onaj ko se nalazi pod njegovim utjecajem? Iz svega ovoga vidimo kako je griješenje ružno i opasno.

---

[230] Ibid.

[231] *U okrilju Kur'ana*, 5/3189.

Nestanak blagodati i dolazak gorčine

Grijesi vode ka nestanku blagodati i pojavi gorčine kod grješnika.

Uzvišeni kaže: "*Kakva god vas bijeda zadesi, to je zbog grijeha koje ste zaradili.*" (Eš-Šura, 30)

Sevban, r.a., prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Vijek može produžiti samo dobročinstvo; sudbinu može promijeniti samo dova, a čovjeku može biti uskraćena nafaka zbog grijeha koji počini."[232]

Ibn Kajjim el-Dževzijj kaže: "Jedna od posljedica grijeha jeste nestanak blagodati i nastanak nedaća. Blagodati nestaju usljed grijeha, kao što i nedaće nastaju usljed grijeha."

Uskraćenost opskrbe ne očituje se samo lišavanjem od hrane i pića, propašću trgovine ili imetka, već ima znatno širi smisao. Kao posljedica griješenja, čovjek biva lišen blagodati zdravlja, snage, znanja, pronicljivosti i tačnosti u svim stvarima.

Iz ovog razloga grješnik živi u permanentnom strahu od grijeha.

Duševni poremećaj i zebnja

Grijesi utječu na mentalno zdravlje čovjeka unoseći zebnju, nervozu, nesigurnost, tjeskobu... Takav čovjek ne osjeća slast mira i sigurnosti.

Uzvišeni kaže: "*A onaj ko okrene glavu od Knjige Moje, taj će teškim životom živjeti i na Sudnjem danu slijepim ćemo ga oživjeti.*" (Ta-Ha, 124)

Znači da će onaj ko okrene glavu od Allahove upute i krene šejtanskim putem neminovno biti izložen duševnim poremećajima, zebnji i snažnoj tjeskobi kao rezultatu prekidanja veze s Uzvišenim Allahom.

Takvo stanje na kraju može odvesti u samoubistvo, razne duševne bolesti i psihopatije. Afif Tabara[233] kaže: "Mnoge

[232] Ibn Madža.

[233] *El-Hataja fi nezaril-islam*, 21.

duševne bolesti nisu ništa do rezultat bježanja od duševnih boli i savjesti."

Dr. Muhammed Osman Nedžati[234], objašnjava kako griža savjesti može dovesti do pojave znakova duševnih bolesti: "Grižnja savjesti u čovjeku budi osjećaj inferiornosti i zebnje, što dovodi do pojave znakova duševnih bolesti."

Štaviše, psihološka i neurološka istraživanja mnogih bolesti pokazuju da su one najčešće nastale usljed osjećaja krivnje i griže savjesti.

Dr. Abdurrahman el-Isavi o tome kaže: "Osjećaj krivnje destruktivno djeluje na čovjekovu psihu. Mnoge raširene duševne bolesti u današnje vrijeme nastale su usljed naglašenog osjećaja krivnje. Zato nije čudo što taj osjećaj predstavlja simptom mnogih duševnih i mentalnih bolesti. Jedan od simptoma bolesti anksioznosti jeste osjećaj krivnje ili nekog vida kritike samog sebe, korenja, grdnje ili kažnjavanja. Jedan od simptoma melanholije jeste osjećaj krivnje."

Iz ovog razloga treba vidjeti da Kur'an odobrava taj blagodarni osjećaj za ljudsku dušu. Stvoritelj se kune dušom koja sebe kori: *"i kunem se dušom koja sebe kori."* (El-Kijame, 2) Ovo je korenje kod muslimana pozitivno i ne prelazi granice umjerenosti i srednjeg puta. Grijeh ne smije odvesti čovjeka u samoubistvo, beznađe ili očaj, već treba biti pokretač ka pokornosti i povratku Uzvišenom Allahu.

Posljedice za zajednicu

Osim što negativno utječu na pojedinca, grijesi su pogubni i po zajednice i narode.

Zbog grijeha je Uzvišeni uništio prošle narode koji su u laž utjerivali poslanike, borili se protiv Gospodara, odbijali Njegov zakon i vjeru slijedeći svoja nahođenja... Njihov je kraj bio neslavan.

---

[234] *Tevba i mentalno zdravlje muslimana*, Časopis Halidovog vojnog fakulteta, br. 6, 70.

Uzvišeni Allah govori o sudbini nevjerničkih naroda: *"I sve smo prema grijesima njihovim kaznili: na neke vjetar, pun pijeska poslali, a neke strašnim glasom uništili; neke u zemlju utjerali, a neke potopili. – Allah im nije učinio nepravdu, sami su sebi nepravdu nanijeli."* (El-Ankebut, 40)

U surama El-A'raf, Hud, Eš-Šuara, El-Kasas, Es-Sebe, Es-Saffat, Es-Sedžde i El-Hakka govori se o kažnjavanju nestalih naroda i kaznama koje su ih zadesile.

Allah je počastio Muhammedov ummet spasivši ga istrebljenja zato što je među njima bio Poslanik, s.a.v.s.

Međutim, postoje drugi vidovi kazni kojima će biti kažnjeni grješnici i neposlušnici u islamskom ummetu, što je Allahov zakon koji važi za svakog ko se udalji od Njegova puta i zakona.

Navest ćemo neke vidove kazni.

Cijepanje na suprotstavljene stranke

Jedna od najvećih kazni koje Uzvišeni može uputiti narodima i društvima jeste razjedinjenost na suprotstavljene stranke i partije. To je kazna za njihovu otuđenost od Gospodara i kršenje Njegovih svetinja. Narod čije je stanje takvo ne može biti miran niti stabilan, zato što svaka grupa pokušava vladati i dominirati nad drugima. Oni žele da svi slijede njihove zakone. Takva situacija donosi bijedu, nedoumicu i nemire. Previranja nikada ne prestaju. Ljudi nemaju sigurnosti niti se zajednica može razvijati.

Kur'an časni govori o tome da će islamski ummet biti izložen ovoj kazni ako skrene s Allahova puta: *"Reci: 'On je kadar poslati protiv vas kaznu iznad vaših glava ili ispod vaših nogu ili vas u stranke podijeliti i učiniti da silu jedni drugih iskusite.'"* (El-En'am, 65)

Kazna iznad glava u vidu je munja ili vladara; ispod nogu je u vidu katastrofa i zemljotresa ili pobuna nižih slojeva društva i sluga. Kazna može biti i u vidu razjedinjavanja na

sukobljene neprijateljske frakcije[235] koje vrebaju jedna drugu i koje će iskusiti silu jedne drugih.

Profesor Sejjid Kutb[236] kaže: "Jedan mogući vid kazne koju će Allah preduzeti protiv ljudi, kada bude htio, jeste podjela na stranke i partije. Te se partije međusobno prožimaju i jedne od drugih ne razlikuju niti ističu. Neprestano se raspravljaju, prepiru, svađaju i jedni drugima pakoste."

U hadisu koji bilježi imam Muslim navodi se da Muhammedov ummet neće biti siguran od ovakve kazne.

Sevban, r.a., pripovijeda da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., kazao: "Zaista mi je Allah, dž.š., sažeo Zemlju tako da sam vidio njezine istoke i zapade, a vlast mog ummeta dosegnut će granice dijela koji mi je sažet i meni su data dva blaga, crveno i bijelo. Za svoj sam ummet tražio od moga Gospodara da ga ne uništi sveopćom sušom i da ne dadne vlast nad njim nekome (neprijatelju) izvan njega ko bi ga uništio.

Moj mi je Gospodar rekao: 'Muhammede, zaista, kad Ja nešto odlučim, tu nema izmjene, a tebi ću uslišati tvoju molbu za tvoj ummet pa ga neću uništiti sveopćom sušom, niti ću dati vlast nad njim nekome izvan njega samoga ko bi ga uništio, ali će se iz tih oblasti (u kojima ummet ima vlast) (ili je rekao: između tih oblasti) sakupiti neki koji će jedni druge uništavati i porobljavati.'"

Kur'an na drugom mjestu ukazuje na ovu razjedinjenost, isključujući odgovornost Božijeg Poslanika, s.a.v.s., za to: *"Tebe se ništa ne tiču oni koji su vjeru svoju raskomadali i u stranke se podijelili, Allah će se za njih pobrinuti."* (El-En'am, 159)

Znači: "Nećeš biti pitan za njih, za njihovu razjedinjenost ili kaznu. Ti nemaš ništa s njima."[237]

---

[235] *Tefsirul-Alusi*, 7/180.
[236] *U okviru Kur'ana*, 2/1124, 1125.
[237] *Tefsirul-Alusi*, 18/68.

Poslanik, s.a.v.s., napomenuo je da će se jevreji i kršćani podijeliti na frakcije, te da će se njegov ummet također podijeliti na mnoge frakcije.

Ebu Hurejra, r.a., prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Jevreji su se razjedinili na sedamdeset i jednu ili na sedamdeset i dvije grupe, kršćani isto tako, a moji će se sljedbenici razdijeliti na sedamdeset i tri grupe."[238]

Od Enesa ibn Malika, r.a., prenosi se da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., kazao: "Doista su se Israelićani podijelili na sedamdeset i jednu grupu. Moj će se ummet podijeliti na sedamdeset dvije. Sve će završiti u Vatri, osim jedne, a to je džemat (zajednica koja primjenjuje sunnet)."[239]

Ovi hadisi predstavljaju znakove poslanstva. Istovremeno, oni pozivaju na jedinstvo i držanje za Allahovo uže, pod zastavom islama. Uzvišeni kaže: *"Ova vaša vjera – jedina je prava vjera, a Ja sam vaš Gospodar, zato se samo Meni klanjajte!"* (El-Enbija, 92)

Izloženost gladi, strahu i gubitku ljetine

Najveće kazne koje društvo mogu zadesiti jesu glad, odnosno nedostatak osnovnih životnih potreba – vode i pića, i strah, odnosno nedostatak sigurnosti i duševnog mira, te nastupanje straha i uznemirenosti:

"Allah kao primjer navodi grad, siguran i spokojan, kome je u obilju dolazila hrana sa svih strana, a koji je nezahvalan na Allahovim blagodatima bio, pa mu je Allah zbog onoga što je radio dao da iskusi i glad i strah." (En-Nahl, 112)

"Mi ćemo vas dovoditi u iskušenje malo sa strahom i gladovanjem, i time što ćete gubiti imanja i živote, i ljetine." (El-Bekara, 155)

Uzvišeni šalje ovom ummetu različita iskušenja, poput straha zbog ratova i sukoba, neprijateljskih napada, suše, uništenja ljetine, ratova... U savremenom dobu ova se iskušenja očituju kroz periode suše, pomor stoke, ekonomske gubitke

---

[238] Tirmizi.

[239] Ibn Madža.

u ratu, pad proizvodnje, smanjenje broja stanovništva usljed ratova, prirodnih katastrofa ili bolesti, gubitak ljetine zbog različitih bolesti i sl., usljed čega nastupaju destabilizacija i neredi nakon blagostanja i ugodnog života.[240]

Na više mjesta u Kur'anu Uzvišeni povezuje istigfar (traženje oprosta) sa spuštanjem opskrbe i blagodati s neba: *"Da od Gospodara svoga oprosta tražite i da se pokajete, a On će vam dati da do smrtnoga časa lijepo proživite i svakom čestitom dat će zasluženu nagradu. A ako leđa okrenete – pa ja se, zaista, bojim za vas patnje na Velikom danu."* (Hud, 2); *"O narode moj, molite Gospodara svoga da vam oprosti, i pokajte Mu se, a On će vam slati kišu obilnu i dat će vam još veću snagu, uz onu koju imate, i ne odlazite kao mnogobošci!"* (Hud, 52)

Uzvišeni citira riječi Nuha, a.s.: *"...i govorio: 'Tražite od Gospodara svoga oprost, jer On doista mnogo prašta. On će vam kišu obilnu slati i pomoći će vas imanjima i sinovima, i dat će vam bašče, i rijeke će vam dati.'"* (Nuh, 10-12)

Razumijevanje ovih ajeta na osnovu suprotnosti kazuje nam da ustrajnost u grijesima uzrokuje nestanak dobrih djela. Onaj ko se bude klonio loših djela, uživat će u ovim blagodatima. O tome govori podudarni smisao ajeta.

Sličan je smisao i sljedećih ajeta: *"A da su stanovnici sela i gradova vjerovali i grijeha se klonili, Mi bismo im blagoslove i s neba i iz zemlje slali – ali oni su poricali, pa smo ih kažnjavali za ono što su zaradili."* (El-A'raf, 96); *"A da sljedbenici Knjige vjeruju i grijeha se čuvaju, Mi bismo prešli preko ružnih postupaka njihovih i uveli bismo ih, sigurno, u dženetske bašče uživanja. Da se oni pridržavaju Tevrata i Indžila i onoga što im objavljuje Gospodar njihov, imali bi šta jesti i od onoga što je iznad njih i od onoga što je ispod nogu njihovih."* (El-Maida, 65, 66)

Poslanik, s.a.v.s., ukazuje na različite modele kazni koje su zadesile društvo zbog određenih grijeha.

---

[240] *Tefsirur-Razi*, 4/151.

Abdullah ibn Omer, r.a., prenosi: "Došao nam je Poslanik, s.a.v.s., i rekao: 'O skupino muhadžira! Bit ćete iskušani s petero, a ja se utječem Allahu od toga da to vi dočekate: niti u jednom narodu nije se počeo javno činiti razvrat, a da ih nisu zadesile epidemije i teške bolesti, koje nisu pogađale njihove pretke; nisu zakidali na vagi, a da ih nisu zadesile nerodne godine, tegoban život i nasilni vladari; nisu prestali davati zekat, a da im nije uskraćena kiša s neba, a da nema stoke, ne bi ljudima padala kiša; nisu se oglušili o zavjet dat Allahu i Poslaniku, s.a.v.s., a da im Allah nije poslao neprijatelja izvan njih da im oduzme ono malo što im je ostalo u rukama; nisu njihove vođe (imami) počeli suditi po Knjizi, odabirući od onoga što je objavljeno, a da Allah nije dao da silu jedni drugih iskuse!'"[241]

Alejhisselam nam ukazuje na to da do pojave neprijatelja i gubitka vlasti i imetka dolazi usljed kršenja zavjeta datog Allahu i Poslaniku: *"I ispunjavajte obavezu, jer će se za obavezu zaista odgovarati!"* (El-Isra, 34) Isto tako, nesuđenje po Allahovoj knjizi uzrokuje smutnje, nerede, razdor i nesigurnost. U današnje vrijeme možemo jasno vidjeti šta znači gubitak sigurnosti.

Pojava iskušenja

Uzvišeni Allah upozorava islamski ummet da ih može zadesiti kušnja ukoliko ne budu pokorni Gospodaru, Njegovu Poslaniku i ukoliko se udalje od Šerijata:

"Neka se pripaze oni koji postupaju suprotno naređenju Njegovu da ih iskušenje kakvo ne stigne ili da ih patnja bolna ne snađe." (En-Nur, 63) Ovo iskušenje može se očitovati kroz različite vidove kazni: međusobne sukobe, zemljotrese i vulkane, vladavinu tirana, pojavu bolesti, siromaštva, teških uvjeta življenja i sl.[242]

Kada se ta kušnja pojavi, ona će zadesiti cijelo društvo, bez izuzetka: *"I izbjegavajte ono što će dovesti do smutnje*

---

[241] Ibn Madža.

[242] *Tefsirur-Razi*, 24/42.

koja neće pogoditi samo one među vama koji su krivi." (El-Enfal, 25)

Imam Er-Razi[243] u tom smislu kaže: "Čuvajte se smutnje koja neće pogoditi samo one među vama koji su krivi. Ona će pogoditi sve vas – i dobre i loše." Loši će biti kažnjeni zbog grijeha, a dobri zato što ih nisu pokušali spriječiti.

Profesor Sejjid Kutb, tumačeći ajet: "*Neka se pripaze oni koji postupaju suprotno naređenju Njegovu*", kaže: "Neka se pripaze da ih ne zadesi smutnja koja će poremetiti mjerila, ukinuti standarde, narušiti sistem, što će dovesti do miješanja istine i neistine, dobrog i lošeg. Društveni život bit će uništen i niko neće biti siguran. U takvom stanju svako može raditi šta želi. Dobro se neće razlikovati od zla. To će biti nesreća za sve: '*ili da ih patnja bolna ne snađe*' na ovom ili budućem svijetu, kao odmazda za kršenje Allahove naredbe i odstupanje od Njegova puta."

U navedenom se ogleda opasnost grijeha. Svaki pojedinac treba se što hitnije pokajati, tražiti oprost i vratiti na Pravi put, a društvo mora prihvatiti Allahov zakon u kojem je dobrobit pojedinca i zajednice.

---

[243] *Et-Tefsirul-kebir*, 15/149.

Elementi koji male grijehe pretvaraju u velike

U ovoj temi navest ću najvažnije uzroke zbog kojih se mali grijesi pretvaraju u velike. Pod ovim se podrazumijeva preobražaj malog grijeha u veliki iz aspekta težine i propisa, a ne doslovni preobražaj u veliki grijeh.

Ibn Hadžer el-Hejtemi[244] u *Komentaru Četrdeset Nevevijevih hadisa* kaže: "Mali grijeh dobija težinu velikog, a ne preobražava se u njega."

Ustrajavanje u grijehu

Ponavljanjem i ustrajnošću u malom grijehu on može postati veliki.

Buhari u djelu *El-Edebul-mufred* navodi predanje Abdullaha ibn Amra ibn el-Asa u kojem stoji da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., kazao: "Budite milostivi, i vama će se smilovati; opraštajte, i vama će biti oprošteno; teško onima koji su pored ušiju gluhi i teško onima koji su uporni u onome što rade."

Ovo strogo upozorenje ukazuje na to da je riječ o velikom grijehu. Stoga je jasno da mali grijeh dobija status velikog zbog upornosti njegova činjenja.

Štaviše, veliki grijeh bit će oprošten ukoliko se čovjek brzo pokaje. S druge strane, grijeh koji se čini u kontinuitetu neće biti oprošten makar bio mali. Uzvišeni kaže: "*...i za one koji se, kada grijeh počine ili kad se prema sebi ogriješe, Allaha sjete i oprost za grijehe svoje zamole – a ko će oprostiti ako ne Allah? – i koji svjesno u grijehu ne ustraju.*" (Alu Imran, 135)

[244] *Šerh Dževheretit-tevhid*, 196.

Kurtubi kaže: "To jest, koji konstantno i uporno ne čine grijehe."[245]

Oprost je uvjetovan neponavljanjem grijeha. Činjenica da ustrajnost u grijehu sprečava oprost dovoljno govori o opasnosti tog postupka, pa makar se radilo o malom grijehu. Jer, u ajetu ova ustrajnost nije konkretizirana, već se odnosi i na male i na velike grijehe, a Allah najbolje zna. Ustrajnost podrazumijeva upornost i privrženost nečemu. Učenjaci upornost definiraju kao vezanost i odbijanje napuštanja grijeha. Ebu Bekr ibn Tajjib kaže: "Čovjek će odgovarati za ono što se ustali u njegovoj duši i grijeh za koji se veže."[246]

Ibn Kutejba kaže: "Ustrajnost je boravak u grijehu."[247]

Po drugima, to je "namjerno ili nenamjerno ponavljanje grijeha."[248]

Napominjem da se kontinuitet i nenamjerno ponavljanje grijeha ne smatra ustrajnošću.

Autor djela *Šerh Dževheretit-tevhid* kaže: "Ukoliko se grijeh nenamjerno ponovi, to se ne smatra ustrajnošću."[249]

Prema Muhasibiju, ustrajnost je kada se "u srcu zadrži slast grijeha premda ga nije u mogućnosti ponovo počiniti. Žudnja duše za grijehom i vezanost srca smatra se ustrajnošću."[250]

Osvrt na navedena mišljenja

1. Veza između jezičkog i terminološkog značenja ustrajnosti je očigledna. Štaviše, učenjaci se baziraju na jezičkom značenju ove riječi, koja podrazumijeva ustrajnost i ponavljanje grijeha.

---

[245] *El-Džami li ahkamil-Kur'an*, 4/211.
[246] *Tefsirul-Kurtubi*, 4/215.
[247] *Tefsir garibil-Kur'an*, 112.
[248] *Šerh Dževheretit-tevhid*, 196.
[249] Ibid.
[250] *Tevba*, 56.

2. Iz navedenih izreka učenjaka vidi se da ustrajnost može nastati iz osjećaja slasti prema grijehu ili iz njegova ponavljanja.

Ispravno je, a Allah najbolje zna, da će čovjek odgovarati za ono što učini, a ne i za ono što naumi. Uzvišeni kaže: *"Allah nikoga ne opterećuje preko mogućnosti njegovih."* (El-Bekara, 286) Alejhisselam kaže: "Allah će oprostiti mom ummetu za ono što pomisli ili naumi, ukoliko to ne uradi ili ne izgovori."[251]

Redovnost činjenja grijeha[252]

Redovnost može, također, pretvoriti mali grijeh u veliki. Na taj se način gradi okorjelost u srcu i koprena o kojoj se govori u ajetu: *"A nije tako! Ono što su radili prekrilo je srca njihova."* (El-Mutaffifin, 14)

Ebu Hurejra prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., kazao: "Kada vjernik zgriješi, utisne mu se na srcu jedna mrlja. Pa ako prestane griješiti i pokaje se, s njega se ona izbriše, a ako se vrati griješenju, mrlje se povećavaju sve dok ne prekriju srce. To je *ran* (koprena) koji je Allah spomenuo u sljedećem ajetu: *'Ono što su radili prekrilo je srca njihova.'*"[253]

U hadisu se govori o griješenju koje obuhvata i male i velike grijehe. Budući da ponavljanje ima opasne posljedice, makar se radilo o malom grijehu, ono ima težinu velikog.

Sehl ibn Sa'd, r.a., prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., kazao: "Čuvajte se sitnih grijeha, zaista se oni kod čovjeka gomilaju sve dok ga ne unište. Ti su grijesi poput onoga kada narod odsjedne u pustinji i kad dođe vrijeme jela, jedan čovjek krene da traži drvo, a i drugi učine isto to sve dok se ne sakupi gomila, pa onda oni potpale vatru i skuhaju ono što su imali. Kada se nagomilaju, mali grijesi uništavaju čovjeka."[254]

---

[251] Hadis je ranije citiran.

[252] Ovoj sam temi dala posebnu važnost zato što čovjek može griješiti i biti ustrajan, ali ne i redovan u grijehu.

[253] Ibn Madža i Tirmizi.

[254] Ahmed, *Musned*.

Imam El-Gazali[255] pojašnjava ove riječi: "Kapi vode koje u kontinuitetu padaju, ostavljaju trag na kamenu. Kada bi se posuda s toliko vode odjednom prolila, ne bi ostavila traga."

On nastavlja: "Božiji Poslanik, s.a.v.s., kaže: 'Allahu najdraža djela jesu ona na kojima se ustraje, pa makar bila i neznatna.'[256] Neznatno djelo na kojem se ustraje povećava svjetlost srca. S druge strane, veliko djelo koje nije trajno ne povećava svjetlost srca. Prema tome, možemo reći da mali grijesi, ukoliko se ponavljaju, povećavaju tminu srca."

Neki smatraju da pojmovi *istrajnost* i *redovnost* imaju isto značenje. Smatram, a Allah najbolje zna, da se *redovnost* može podvesti pod *istrajnost*. Ipak, može se reći da je svaki redovan grješnik istovremeno istrajan, dok svako ko je istrajan nije istovremeno i redovan.

Omalovažavanje grijeha

Svako omalovažavanje i nebriga o grijehu dovodi do istrajnosti i upornosti u tome. Imam Gazali[257] kaže: "Mali grijeh može se pretvoriti u veliki usljed omalovažavanja i nedostatka osjećaja krivnje zbog grijeha."

"Svaki grijeh koji čovjek smatra velikim kod Allaha je mali. Veličina grijeha proistječe iz odbojnosti prema tom postupku, a ta odbojnost sprečava vezivanje za grijeh. Omalovažavanje grijeha proistječe iz naklonosti, što dovodi do vezivanja za taj postupak."[258]

Smatram da omalovažavanje pretvara mali grijeh u veliki, zato što vodi ka potcjenjivanju grijeha. Na taj način grješnik postepeno s malih grijeha prelazi na velike.

---

[255] *Ihja ulumid-din*, 4/32.
[256] Buhari.
[257] *El-Erbeun fi usulid-din*, 226.
[258] *Ihja ulumid-din*, 4/32.

Alejhisselam je upozorio Aišu, r.a.: "Aiša, čuvaj se da ne budeš od onih koji potcjenjuju male grijehe, jer ćeš biti pitana za njih."[259]

Abdullah ibn Mes'ud prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Čuvajte se sitnih grijeha, zaista se oni kod čovjeka gomilaju sve dok ga ne unište." Dalje je Ibn Mes'ud prenio da je za njih "Poslanik, s.a.v.s., dao primjer naroda koji odsjedne u pustinji, i kad dođe vrijeme jela, jedan čovjek krene da traži drvo, a i drugi učine to isto, sve dok se ne sakupi gomila, pa onda oni potpale vatru i skuhaju ono što su imali."[260]

Ibn Hadžer navodi riječi Ibn Bettala: "Kada sitni grijesi postanu mnogobrojni, pretvaraju se u velike zbog ustrajnosti u njihovu činjenju."[261]

Vjernik je savjestan, srce mu je ispunjeno strahopoštovanjem prema Stvoritelju i opreznošću kada su u pitanju grijesi. Za njega je svaki grijeh težak i omražen.

Abdullah ibn Mes'ud kaže: "Pravi vjernik svoje grijehe vidi poput brda za koje se boji da ne padne na njega, a pokvarenjak svoje grijehe vidi poput muhe koja sleti na njegov nos pa je otjera ovako (rukom)."[262]

Ashabi Božijeg Poslanika, s.a.v.s., najbolje su se čuvali malih i velikih grijeha.

Enes, r.a., kaže: "Vi činite djela koja su u vašim očima tanja od dlake, a mi smo ih u vrijeme Allahova Poslanika, s.a.v.s., smatrali velikim grijesima."[263]

Imam Ibn Hadžer kaže: "To znači da vi činite djela koja smatrate sitnicom, a ona su, ustvari, krupna i opasna."[264]

---

[259] Ahmed, *Musned.*
[260] Ibid.
[261] *Fethul-Bari šerh Sahihil-Buhari,* 11/330.
[262] Predanje je ranije citirano.
[263] Buhari.
[264] *Fethul-Bari,* 11/330.

Radovanje malom grijehu

Radovanje zbog grijeha može mali grijeh pretvoriti u veliki. Tim gestom grješnik želi pokazati svoju ustrajnost. On ne razmišlja o Allahovoj kazni i srdžbi. Štaviše, to ga može odvesti u javnu demonstraciju grijeha i hvalisanje, naprimjer: "Jesi li vidio šta sam uradio tom čovjeku – kako sam ga prevario, ponizio, nasamario..."

Gazali kaže[265]: "Što je snažniji osjećaj slasti zbog grijeha kod čovjeka, mali grijeh postaje sve većim i utjecajnijim na okorjelost srca."

Kao argument u prilog našem mišljenju jeste hadis koji ćemo navesti u temi o neskrivenom činjenju grijeha, zato što javna demonstracija grijeha predstavlja radovanje malom grijehu. Radovanje je jednako ustrajnosti, a ustrajnost se smatra velikim grijehom.

Javno činjenje grijeha

Javno činjenje male grijehe pretvara u velike. Na taj se način povodljivi ljudi podstiču na griješenje. Oni grješnike uzimaju za primjer. Oni im uljepšavaju grijehe, tako da ih počinju odobravati i privikavati se na njih. Iz tog razloga oni koji javno čine grijehe zaslužuju kazne i sankcije.

Uzvišeni kaže: *"Allah ne voli da se o nepravdi glasno govori."* (En-Nisa, 148) To znači da je Allah srdit zbog tog postupka, a Njegova ljutnja ukazuje na to da javno činjenje grijeha predstavlja veliki grijeh.

Ebu Hurejra, r.a., prenosi da je čuo Božijeg Poslanika, s.a.v.s., kako govori: "Cijelom mom ummetu (mojim sljedbenicima) bit će oprošteno, osim onima koji javno čine grijehe. Jedna vrsta 'javnog griješenja' jeste i to da čovjek uradi nešto (grijeh) noću, a zatim osvane, a Allah, dž.š., je pokrio taj grijeh, i on kaže (počne pričati): 'Sinoć sam uradio to i to.' Bio

[265] *Ihja ulumid-din*, 4/32.

je zanoćio i njegov ga je Gospodar pokrio, a onda osvanuo i otkrio ono što je Allah prikrio (od njegovih grijeha)."[266]

Ibn Bettal[267] kaže: "Javno činjenje grijeha znak je prezira prema Allahu, Poslaniku i dobrim vjernicima. To je vrsta prkosa prema njima. Prikrivanje grijeha isključuje mogućnost prezira."

Iz ovog hadisa zaključujemo da Allah neće oprostiti onome ko javno čini grijeh. To nagovještava veličinu grijeha koji je doveo do tako stroge kazne.

Zloupotreba Allahova skrivanja grijeha

Samoobmana Allahovim skrivanjem grijeha također može mali grijeh preobraziti u veliki.

Zebidi[268] kaže: "Zloupotreba Allahova skrivanja grijeha i omalovažavanje Njegove milosti mali grijeh pretvara u veliki, zato što se time izražava sigurnost od Allahove kazne, koja se smatra velikim grijehom."

Uzvišeni prijeti propašću onima koji se tako ponašaju: *"Allahove kazne ne boji se samo narod kome propast predstoji."* (El-A'raf, 99)

Mali grijesi uglednog alima

Mali grijeh se kod alima smatra velikim, zato što njega ljudi slijede i na njegove se postupke ugledaju. Oponašanje ljudi njegov mali grijeh pretvara u veliki. Primjer takvih postupaka jeste oblačenje duge odjeće, brijanje brade, skrivanje istine pred diktatorom, druženje s kriminalcima i razuzdanim ljudima bez upućivanja kritike i dr.

Imam Gazali[269] kaže: "Ovo su grijesi u kojima se slijedi učenjak. On umire, ali njegovo zlo ostaje rasprostranjeno dugi niz godina..."

---

[266] Buhari.
[267] *Fethul-Bari*, 10/487.
[268] *Ithafu sadetil-muttekin*, 7/89.
[269] *Ihja ulumid-din*, 4/33.

Smatram da to zlo ne ostaje samo nakon njegove smrti, nego traje i za vrijeme njegova života. Na njegove se postupke drugi ugledaju, tako da se oni dalje šire, a to, bez sumnje, predstavlja veliki grijeh.

Svi navedeni postupci koji mali grijeh pretvaraju u veliki izgledaju neznatni. Međutim, oni nose obilježja velikog grijeha zbog pratećih pojava, poput ustrajnosti, redovnosti, omalovažavanja ili ponašanje učenjaka. Iz ovoga možemo zaključiti da svaki mali grijeh postaje veliki ako mu se pridruži jedan od ovih opasnih elemenata.

Iskrena tevba i njezini uvjeti

Semantička i terminološka definicija tevbe

Uzvišeni kaže: *"O vi koji vjerujete, učinite pokajanje Allahu iskreno."* (Et-Tahrim, 8)

Objašnjenje riječi *nash*

Izraz *nes h* (iskren) koristi se u smislu čistoće, neuprljanosti, iskrenosti... Nosi suprotno značenje izrazu *gišš* (materija u kojoj ima primjesa).

Dževheri[270] navodi da se ova riječ odnosi na primanje savjeta, kao i u smislu čistoće. Ebu Zejd kaže da riječ *nes h* znači iskren. Drugi smisao ove riječi jeste konac kojim se šije, a iz te je riječi izveden glagol *nesaha* (šiti).

Prema prvom tumačenju, iskrenom tevbom pokajnik nastoji pobrisati grijehe, ispraviti loša djela, ukloniti posljedice...

Tumačeći ajet: *"O vi koji vjerujete, učinite pokajanje Allahu iskreno."* (Et-Tahrim, 8) Ibn Kesir[271] kaže: "Pokajte se iskreno, odlučno, pokajanjem koje će pobrisati prethodne grijehe, ojačati pokajnika i očistiti ga od prljavštine grijeha."

Ibn Kajjim el-Dževzijj[272] kaže: "Iskreno pokajanje lišeno je svake prljavštine, nedostatka i pokvarenosti. Pokajanje treba izvršiti na najpotpuniji način, bez ikakvih neiskrenih primjesa."

Iskrena je tevba ona koja ostavlja trag na pokajnika, što druge poziva da krenu njegovim putem.

---

[270] *Es-Sihah*, 1/411.
[271] *Tefsirul-Kur'anil-azim*, 1/411.
[272] *Medaridžus-salikin*, 1/309, 310.

Imam Alusi[273] kaže: "Iskrena tevba (*tevbei-nesuh*) može se protumačiti i kao tevba savjeta, kojom se ljudi pozivaju da isto urade. Takva tevba ostavlja trag na pokajnika i podstiče druge da naprave taj odlučni korak."

Prema drugom značenju ove riječi, tevbom čovjek učvršćuje svoju vezu i povratak Gospodaru. Dobrim djelima on tu tevbu potvrđuje kao što krojač učvršćuje i ojačava odjeću.

Ebu Ishak kaže: "Tevbei-nesuh je ona koja učvršćuje. Grijesima se tkanina kida, a pokajanjem zašiva."[274]

Imam Alusi[275] kaže: "Tevba zašiva raspor na tvojoj vjeri i popravlja pogreške."

Kurtubi navodi još jedan aspekt usporedbe pokajanja sa šivenjem: "Tevba sastavlja i spaja Allaha s Njegovim robovima kao što krojač sastavlja dijelove odjeće."[276]

---

[273] *Ruhul-meani fi tefsiril-Kur'anil-azim*, 28/158.

[274] *Umdetul-kari šerh Sahihil-Buhari*, 22/280.

[275] *Ruhul-meani fi tefsiril-Kur'anil-azim*, 28/157, 158.

[276] *El-Džami li ahkamil-Kur'an*, 18/199.

Najvažniji elementi iskrene tevbe

Ustrajnost u iskrenoj tevbi i povratku u okrilje čistoće, čednosti i zadovoljstva Stvoritelja zahtijeva Allahovu milost, prije svega. Navest ću elemente koji pomažu u ustrajnosti nakon iskrenog pokajanja, upornosti u činjenju dobrih djela i izbjegavanju grijeha, uz pomoć Uzvišenog. Ovi su elementi poredani po prioritetima.

1. Napuštanje loše sredine, što podrazumijeva:
a. napuštanje lošeg društva;
b. napuštanje mjesta griješenja.
2. Borba protiv šejtana
3. Obračun sa samim sobom
4. Neprestano kajanje
5. Traženje oprosta
6. Upražnjavanje dobročinstva
7. Zikr
8. Dova
9. Nada i lijepo mišljenje o Allahu, dž.š.

Napuštanje loše sredine

Napuštanje lošeg društva

Nema sumnje da drugovi vrše veliki utjecaj jedan na drugoga, zato što oni dosta vremena provode zajedno, druže se i poznaju slabosti jedan drugog. Činjenica je da zlo ima snažniji i brži utjecaj od dobra. Koliko je puta zbog društva čovjek bio izložen nesreći i propasti. U nekim ajetima Kur'an

nas upozorava na teške posljedice lošeg društva, te kajanja i žaljenja na Sudnjem danu zbog toga. Loše društvo pogubno je za čovjeka:

"Na Dan kada nevjernik prste svoje bude grizao govoreći: 'Kamo sreće da sam se uz Poslanika Pravoga puta držao, kamo sreće, teško meni, da toga i toga za prijatelja nisam uzeo, on me je od Kur'ana odvratio nakon što mi je priopćen bio!' – a šejtan čovjeka uvijek ostavlja na cjedilu." (El-Furkan, 27-29)

"Uzvišeni govori o kajanju nevjernika koji odbacuje put Poslanika, s.a.v.s., istinito učenje koje propovijeda, u koje nema sumnje i odabere drugi put. Taj će se nevjernik na Sudnjem danu kajati, ali mu tada to neće koristiti. Moći će samo gristi svoje prste iz očaja i žaljenja."[277]

Postoji i drugi primjer utjecaja lošeg društva, o čemu nam govori Kur'an. To je društvo moglo biti uzrokom propasti, da nije Allahove milosti. Uzvišeni kaže:

"I jedan će od njih reći: 'Imao sam druga jednoga koji je govorio: 'Zar i ti vjeruješ da ćemo, kada poumiremo i zemlja i kosti postanemo, doista račun polagati?' 'Hoćete li pogledati?' I oni će pogledati, i toga usred Džehennema ugledati. 'Allaha mi,' – reći će – 'zamalo me nisi upropastio! Da nije bilo milosti Gospodara moga, i ja bih se sada mučio.'" (Es-Saffat, 51-57)

Iz tog razloga Poslanik, s.a.v.s., zabranjuje druženje s lošim ljudima i podstiče na druženje s dobrima i iskrenima.

Ebu Musa el-Eš'ari prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Primjeri dobrog i lošeg sabesjednika jesu vlasnik miska i puhač kovačkog mijeha. Što se tiče vlasnika miska – on će ti ili dati mirisa, ili ćeš ga kupiti od njega, ili ćeš od njega osjetiti ugodan miris! A što se tiče puhača kovačkog mijeha – on će ti ili spaliti odjeću, ili ćeš od njega osjetiti neugodan miris!"[278]

Budući da je druženje s dobrim ljudima preporučeno i pohvaljeno iz aspekta vjere, pokajniku je takvo društvo

---

[277] *Tefsir Ibn Kesir*, 3/317.

[278] Muslim.

potrebnije. Dobri drugovi pomoći će mu da ustraje u iskrenoj tevbi; otvorit će mu vrata dobra; pružiti mu ruku upute; podržati ga kada posrne ili zaluta. Pokajnik je u početku nesiguran. S druge strane, strast i žudnja vrebaju sa svake strane. Iz tog razloga pokajnik mora pri ruci imati dobrog druga koji će ga podsjetiti kada zaboravi, posavjetovati kada naumi učiniti loše i opomenuti kada zaluta.

Kušejri[279] kaže: "Kada grješnik uvidi koliko je ružno ono što čini i koliko je pogrešan njegov put, u srcu mu se javi potreba za pokajanjem. On želi napustiti ružna djela, a Uzvišeni mu pruža čvrstu volju, omogućava povratak i otvara vrata pokajanja. Kao prvo, mora napustiti loše društvo, jer ga ono može odvratiti od te namjere i pokolebati njegovu odlučnost.

Napuštanje mjesta grijeha

Kur'an časni obavezuje na napuštanje mjesta grijeha: *"Reci: 'O robovi Moji koji vjerujete, bojte se Gospodara svoga! One koji na ovome svijetu dobra djela budu činili čeka nagrada, a Allahova je zemlja prostrana – samo oni koji budu strpljivi, bit će bez računa nagrađeni.'"* (Ez-Zumer, 10)

Boravkom na mjestu griješenja, u nepodnošljivoj sredini koja podsjeća i podstiče na grijeh, pokajnik lahko može pasti u mrežu strasti, prepustiti se šejtanu i duši koja je sklona zlu. Pokajnik je, kao što je već rečeno, nedavno ostavio griješenje i stoga mora napustiti to mjesto, kako bi započeo novi život. Potrebna mu je duhovna i misaona izolacija. U takvoj sredini neće biti izložen porivima koji mogu oslabiti njegovu odluku.

O napuštanju mjesta griješenja govori se u ajetu: *"Kad budu uzimali duše onima koji su se prema sebi ogriješili, meleki će upitati: 'Šta je bilo s vama?' 'Bili smo potlačeni na Zemlji' – odgovorit će. 'Zar Allahova Zemlja nije prostrana i zar se niste mogli nekud iseliti?' – reći će meleki, i zato će njihovo prebivalište biti Džehennem, a užasno je on boravište."* (En-Nisa, 97)

---

[279] *Er-Risale el-kušejrije*, 1/313, 314.

O ovome se govori i u hadisu o čovjeku koji je ubio devedeset devet ljudi. Ebu Seid el-Hudri prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Prije vas živio je čovjek koji je ubio devedeset i devet ljudi, pa je pitao za najučenijeg čovjeka na svijetu. Uputili su ga jednom monahu. Došao mu je i rekao da je ubio devedeset i devet ljudi, te ga upitao da li ima tevbe za njega. On mu odgovori: 'Ne.' Ovaj i njega ubi, pa je njime upotpunio stotinu ljudi. Ponovo je pitao za najučenijeg čovjeka, pa su ga uputili na jednog učenjaka. Došao mu je i rekao da je ubio stotinu ljudi, te ga upitao da li za njega ima pokajanja. On mu reče: 'Da. Ko se može isprriječiti između tebe i tevbe? Idi u tu i tu zemlju! U njoj je narod koji robuje Allahu, pa i ti robuj Allahu s njima. I nikako se ne vraćaj u svoju zemlju, jer je ona zemlja zla!...'"[280]

Hadis ukazuje na to da se zemlja u kojoj su počinjena nedjela treba napustiti, ukoliko je moguće. Na taj će se način pokajnik sačuvati od ponovnog pada u ponor razvrata, nakon što se uspeo u visine čistoće i poštenja.

Kur'an časni upozorava da sredinu s negativnim idejama, običajima i vrijednostima treba napustiti nakon što se učini tevba: *"A ako te šejtan navede da zaboraviš, onda ne sjedi više s nevjernicima kad se opomene sjetiš."* (El-En'am, 68) Znači: "Ako te šejtan navede da u njihovu društvu na trenutak zaboraviš na zabranu, a potom se sjetiš, napusti ih i nemoj više s nevjernicima sjediti."[281] Ajet je upućen Poslaniku, ali se odnosi na cijeli ummet.

Kur'an upozorava na opasnost i štetnost loše sredine: *"I izbjegavajte ono što će dovesti do smutnje koja neće pogoditi samo one među vama koji su krivi, i znajte da Allah strašno kažnjava."* (El-Enfal, 25)

Boravak u negativnoj sredini čovjeka izlaže opasnosti od kazne koju može doživjeti zajedno s nevjernicima. Stoga pokajnik treba, ako je moguće, napustiti negativnu

---

[280] Muslim.

[281] *Tefsirul-Meragi*, 7/160.

sredinu, kako se u njemu ne bi ponovo pobudila žudnja za grijehom.

Borba protiv šejtana

Pokajnik se mora paziti šejtanskih sašaptavanja i zamki. Šejtan se trudi uljepšati mu grijeh i odvratiti ga od pomisli na opasnost i loše posljedice griješenja. To je najljući neprijatelj čovječanstva. Nastoji u ljudima pobuditi odbojnost prema ibadetima i dobrim djelima i uljepšati im grijehe, strasti i sumnjive stvari. Uzvišeni kaže: *"On vas navraća na grijeh i razvrat i na to da o Allahu govorite ono što ne znate."* (El-Bekara, 169)

Šejh Sejjid Sabik[282] kaže: "Šejtan je oličenje zla na Zemlji. Neprestano radi na uništenju čovjekova života tako što će ga odvratiti od Allahove upute, te udaljiti od Pravog puta."

Kur'an na više mjesta govori o šejtanu i upozorava na njega. Kazuje nam o njegovu neprijateljstvu prema Ademovim sinovima. Uzvišeni kaže: *"Šejtan je, uistinu, vaš neprijatelj, pa ga takvim i smatrajte! On poziva pristaše svoje da budu stanovnici u Vatri."* (Fatir, 6)

Možemo primijetiti da se u Kur'anu češće spominje upozorenje na šejtana nego na dušu koja naređuje zlo.[283] Uzvišeni nam otkriva sredstva kojima se šejtan služi, kako bismo bili oprezni. Jedna od šejtanovih metoda jeste nagovaranje na grijeh. Uzvišeni kaže: *"Zar ne vidiš da Mi nevjernike šejtanima prepuštamo da ih što više na zlo navraćaju?"* (Merjem, 83) Drugim riječima: "Bude u njima jaku žudnju za grijesima pomoću raznih iskušenja i podmetanja."[284]

Šejtanu se možemo oduprijeti na dva načina:

1. Prvi je način kontrola misli tako što nećemo dozvoliti da one lutaju niti da nas pogrešnim putem odvedu. Uzvišeni

---

[282] *El-Akidetul-islamijje*, 146.

[283] Šejtan je u Kur'anu časnom spomenut osamdeset osam puta, a duša koja unosi sumnju, uljepšava grijeh i navodi na zlo spomenuta je dvanaest puta.

[284] *Tefsirul-Alusi*, 16/134.

kaže: *"Oni koji se Allaha boje, čim ih sablazan šejtanska dodirne, sjete se – i odjednom dođu sebi."* (El-A'raf, 201) Imam Ibn Kajjim kaže: "Pravilo koje vodi ispravnosti sastoji se od dva elementa: prvi je kontrola misli, tako što nećemo dozvoliti da one lutaju niti da nas pogrešnim putem odvedu. Jer, zlo otuda dolazi. Njih šejtan i duša siju u srcu. Kada ih uspiju posijati, zalijevaju ih sve dok ne postanu namjere. Nakon toga postaju čvrste odluke koje rezultiraju djelima."[285]

2. Drugi je način traženje utočišta od prokletog šejtana i njegovih zala. Uzvišeni kaže: *"A kad te šejtan pokuša na zle misli navesti, ti zatraži utočište u Allaha."* (El-A'raf, 200) "To znači, ako šejtan u tebi pobudi nagon prema zlu i neredu usljed srdžbe ili požude, čineći da hrliš prema tom postupku poput životinje pobodene mamuzama – u tom trenutku zatraži utočište kod Allaha. Usmjeri svoje srce Njemu, kako bi te sačuvao od tog lošeg poriva i kako ne bi dozvolio da počiniš zlo. Učini to jezikom, izgovarajući: 'Utječem se Allahu od prokletog šejtana.'"[286]

Uzvišeni kaže: *"...i reci: 'Tebi se ja, Gospodaru moj, obraćam za zaštitu od priviđenja šejtanskih.'"* (El-Mu'minun, 97, 98)

Šejtan pokušava uljepšati put grijeha: *"...šejtan im je prikazao lijepim postupke njihove..."* (El-Enfal, 48); i navratiti ljude na grijeh i razvrat: *"O vjernici, ne idite šejtanovim stopama! Onoga ko bude išao šejtanovim stopama on će na razvrat i odvratna djela navoditi."* (En-Nur, 21)

Najstrože upozorenje na opasnost slijeđenja šejtana izrečeno je u ajetu: *"A na Dan kada On sve sakupi: 'O skupe šejtanski, vi ste mnoge ljude zaveli!' 'Gospodaru naš', reći će ljudi, štićenici njihovi, 'mi smo jedni drugima bili od koristi...'"* (El-En'am, 128)

---

[285] *Tarikul-hidžretejni ve babus-seadetejn*, 175, 176.
[286] *Tefsirul-Meragi*, 9/150.

Profesor Sejjid Kutb[287] kaže: “Među ljudima je mnogo vaših sljedbenika, pobornika, poslušnika, oponašatelja... Ljudi se prepuštaju zavođenju džina i uljepšavanju predodžbi, ideja, prkosa i omalovažavanja te javnih i tajnih grijeha. Upravo preko tog zavođenja šejtan pokušava pristupiti čovjeku.”

Iz svega navedenog zaključujemo da se pokajnik mora čuvati od šejtana i truditi se da mu se odupre. Šejtan je izvor svakog zla. Na taj će se način izbjeći ponovan povratak grijehu.

Obračun sa samim sobom

Jedno od osnovnih sredstava zaštite pokajnika jeste obračun sa samim sobom. Duša koju je šejtan jednom već zaveo ostaje sklona griješenju.

Kur’an časni ukazuje na dušu koja na zlo navodi, citirajući riječi upravnikove žene[288]: *“Ja ne pravdam sebe, ta duša je sklona zlu...”* (Jusuf, 53) “Po svojoj prirodi, ljudska je duša sklona zlu i strastima i teško ju je odvratiti od toga.”[289]

Budući da je tako, duša se neprestano mora odgajati i suočavati sa svakim djelom i postupkom.

Primjećujemo da Kur’an u kontekstu duše, koja je sklona zlu, koristi ovaj izraz u formi hiperbole (أَمَّارَةٌ), umjesto običnog izraza (آمِرَةٌ). Iz toga zaključujemo da je ta sklonost intenzivna. Pokajnik mora biti na oprezu i neprestano voditi računa o duši, kažnjavajući je za svaki propust kada su u pitanju obaveze prema Uzvišenom. Kur’an na više mjesta podstiče na obračun sa samim sobom, čišćenje duše od loših navika i šejtanskih sašaptavanja: *“O vjernici, Allaha se bojte i neka svaki čovjek gleda šta je za sutra pripremio. I Allaha se bojte, jer On dobro zna šta radite.”* (El-Hašr, 18)

---

[287] *U okrilju Kur’ana*, 3/1207.

[288] Prema odabranom mišljenju, ovo su riječi upravnikove žene. Postoji mišljenje da su ovo riječi Jusufa, a.s., o čemu će biti riječi u poglavlju o pokajanju poslanikā, a.s.

[289] *Fethul-Kadir*, 3/35.

Ovaj ajet navodi na razmišljanje o onome što čovjek priprema za sutra. Stavlja mu na uvid djela koja je sakupio. Ovo će razmišljanje, po riječima profesora Sejjida Kutba, "neminovno ukazati čovjeku na nedostatke, slabosti i pozitivne strane... Nakon tog momenta srce nikada neće zaspati niti će prestati razmišljati i istraživati."

Riječi Uzivšenog: *"A onome ko je pred dostojanstvom Gospodara svoga strepio i dušu od prohtjeva uzdržao..."* (En-Naziat, 40) također sadrže zabranu prepuštanja prohtjevima.

Tumačeći ovaj ajet, imam Ibn Kesir[290] kaže: "To jest, onaj ko strepi od stajanja pred Allahom Uzvišenim; ko strepi od Njegove presude i dušu uzdrži od prohtjeva vraćajući je pokornosti Gospodaru."

Omer Ibn Hattab, r.a., kaže: "Vodite računa o sebi prije nego što budete račun polagali. Pripremite se za veliki dan (kad ćete pred Gospodara biti dovedeni)!"[291]

Dok preispituje sebe, pokajnik uviđa da li je ono što radi dobro ili loše. Dobra će djela nastaviti činiti, a loših će se okaniti. Otuda Imam Gazali[292] preispitivanje smatra obaveznim: "Nijedan razuman čovjek, koji vjeruje u Allaha i Sudnji dan, ne smije zanemariti preispitivanje samog sebe. On mora obuzdati postupke i namjere svoje duše."

Autor djela *Ithafus-sadetil-muttekin*[293] govori o vrijednosti preispitivanja: "Preispitivanje je vaga djela i stanja. Jedino se na taj način mogu razlučiti dobra od loših djela, te pozitivna i negativna stanja. Preispitivanje djela i stanja poput je argumentacije naučnih stavova."

Pod preispitivanjem se, prema Harisu el-Muhasibiju, podrazumijeva: "Umom spriječiti prevaru duše i uviđati pozitivne i negativne strane. Treba se preispitati zašto je i

---

[290] *Tefsir Ibn Kesir*, 4/469.

[291] Et-Tirmizi.

[292] *Ihja ulumid-din*, 4/394.

[293] *Ithafus-sadetil-muttekin bi šerh Ihja ulumid-din*, 8/90, 91.

zbog koga učinjeno svako djelo. Ako je zbog Allaha, onda se ono treba nastaviti. Ako nije, treba se prekinuti. Dušu treba kuditi i kazniti ukoliko poziva na strasti. Pred razumom treba ukazati na njezino neznanje. Na taj ćeš način spoznati da ti je ona neprijatelj zbog toga što čini, čemu te poziva i od Gospodara udaljava."[294]

Smatram da je razum, kojem je povjereno čuvanje duše, trezven, dalekovidan, napojen s izvora Šerijata i lišen strasti.

Neprestano kajanje

Neprestano kajanje jedno je od sredstava koje učvršćuje tevbu, pomaže čovjeku da se uzdigne od loših djela i okiti lijepim... Kajanje ima pozitivno djelovanje iz dva aspekta:

1. kajanje oslikava grozotu nepokornosti, usljed čega grješnik osjeća strah i strepnju pred Gospodarom kojem je zgriješio;

2. kajanje u grješniku budi tugu i bojazan. Samo za sebe, to vodi ka čuvanju i udaljavanju od zabranjenih stvari, zato što je srce osjetljivo i pokorno Allahu Uzvišenom. U takvom stanju, pokajnik u srcu osjeća odbojnost prema grijesima.

Imam Gazali[295] kaže: "Osjetljivost srca i obilje suza znaci su iskrenog kajanja... Gorčina grijeha zamijenila je slast u srcu. Naklonost je zamijenjena osudom, a želja odbojnošću."

Imam Gazali također ukazuje na motive kajanja[296]: "Čovjek pati i plače kada njegovo dijete ili dragu osobu zadesi kakva nesreća. A postoji li iko bliži od samog sebe? Ima li veće nesreće od Vatre? Ima li jasnijeg nagovještaja kazne od grijeha? Koji je vjesnik iskreniji od Allaha i Njegova Poslanika?"

---

[294] *El-Kasdu ver-rudžuu ilallah*, 40.

[295] *Ihja ulumid-din*, 4/34.

[296] Ibid.

Traženje oprosta

Traženje oprosta (istigfar) djelotvorno je sredstvo u učvršćivanju tevbe nakon čišćenja srca od grijeha. To je jedno od najvažnijih sredstava iz sljedećih razloga:

1. Allah će oprostiti pokajniku koji iskreno zatraži oprost. To je obećanje koje se ne može prekršiti: "*...i govorio (sam): 'Tražite od Gospodara svoga oprost, jer On doista mnogo prašta*" (Nuh, 10); "*...i za one koji se, kada grijeh počine ili kad se prema sebi ogriješe, Allaha sjete i oprost za grijehe svoje zamole – a ko će oprostiti grijehe ako ne Allah? – i koji svjesno u grijehu ne ustraju.*" (Alu Imran, 135)

Ebu Seid el-Hudri, r.a., prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Iblis je kazao: 'Gospodaru, zavodit ću Ademove sinove sve dok budu živi.' Uzvišeni Gospodar odgovori: 'A ja ću im opraštati sve dok oprost budu tražili.'"[297]

2. Traženje oprosta uzrok je lijepog i ugodnog života: "*... da od Gospodara svoga oprosta tražite i da se pokajete, a On će vam dati da do smrtnoga časa lijepo proživite i svakom čestitom dat će zasluženu nagradu.*" (Hud, 3)

Zemahšeri[298] kaže: "Riječi 'dat će vam da lijepo proživite' znače – imat ćete koristi na ovom svijetu kroz dobitak, ugodan život i neprestane blagodati."

3. Traženje oprosta jedan je od najboljih načina sprečavanja Allahove kazne i srdžbe: "*...i Allah ih neće kazniti sve dok neki od njih mole da im se oprosti.*" (El-Enfal, 33) Ovo traženje oprosta mora biti ispravno, iz iskrenih pobuda. Na taj će se način, uz pokajanje, spriječiti Allahova kazna i srdžba.

4. Traženje oprosta proizvodi snagu u duši pokajnika. Njegova volja postaje snažna i on postaje pozitivan prema sebi i drugima. Kur'an govori o ovoj snazi: "*O narode moj, molite Gospodara svoga da vam oprosti, i pokajte Mu se, a*

---

[297] Ahmed, *Musned*.

[298] *Tefsirul-keššaf*, 3/258.

On će vam slati kišu obilnu i dat će vam još veću snagu, uz onu koju imate..." (Hud, 52) U ajetu se govori o fizičkoj i mentalnoj snazi.

5. Neprestano traženje oprosta otvara pokajniku vrata opskrbe i udaljava od njega brigu i tugu. Uzvišeni, u suri Nuh, kaže: "*...i govorio: 'Tražite od Gospodara svoga oprost, jer On doista mnogo prašta. On će vam kišu obilnu slati i pomoći će vas imanjima i sinovima, i dat će vam bašče, i rijeke će vam dati.*" (Nuh, 10-12) Ajet navodi više vrsta blagodati – imetak, potomstvo i dr., koje se mogu dobiti iskrenim pokajanjem.

Abdullah ibn Abbas, r.a., prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Ko stalno čini istigfar, Allah će mu otkloniti svaku brigu, dati mu izlaz iz svake situacije i opskrbiti ga odakle se i ne nada."[299] Ovaj hadis govori o koristi istigfara i podstiče na tevbu.

6. Istigfar čisti srce od tragova koje su grijesi ostavili na srcu i duši. Ebu Hurejra, r.a., prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Kada čovjek uradi neki grijeh, utisne mu se na srcu jedna mrlja, pa ako ga prestane činiti i pokaje se, s njega se ona izbriše, a ako se vrati griješenju, mrlje se povećavaju sve dok ne prekriju srce. To je *ran* (koprena) koji je Allah spomenuo u sljedećem ajetu: '*Ono što su radili prekrilo je srca njihova.*' (El-Mutaffifin, 14)"[300]

Činjenje dobrih djela

U mnogim ajetima Kur'an govori o dobrim djelima koja su u vezi s tevbom: "*Ali oni koji su se pokajali, i vjerovali, i dobro činili njima se neće nikakva nepravda učiniti, oni će u Džennet ući.*" (Merjem, 60); "*Ja ću sigurno oprostiti onome ko se pokaje i uzvjeruje i dobra djela čini i koji zatim na Pravome putu istraje*" (Ta-Ha, 82); "*A onaj ko se bude pokajao, i ko bude vjerovao, i ko bude dobra djela činio – on će postići šta je želio.*" (El-Kasas, 67)

---

[299] Ibn Madža.

[300] Hadis je ranije citiran.

Bavljenje dobrim djelima pospješuje tevbu iz više aspekata:

1. Dobro djelo je praktična alternativa grijesima koji su činjeni prije pokajanja. Ukoliko pokajnik ne ispuni svoje vrijeme dobrim djelima i raznim vrstama dobročinstva, postoji opasnost od ponovnog povratka grijesima. Tumačeći ajet: *"A onaj ko se bude pokajao i dobra djela činio, on se, uistinu, Allahu iskreno vratio"* (El-Furkan, 71), profesor Sejjid Kutb[301] kaže: "Dobra djela potvrđuju da je tevba ispravna i ozbiljna. Istovremeno, njima se na pozitivan način nadomještava prostor nakon grijeha. Grijeh se sastoji od postupaka i pokreta, čija se praznina mora popuniti adekvatnim postupcima i pokretima kako se u toj praznini duša ponovo ne bi vratila grijehu."

Uzvišeni podstiče na dobročinstvo: *"I obavljaj molitvu početkom i krajem dana, i u prvim časovima noći! Dobra djela zaista poništavaju hrđava. To je pouka za one koji pouku žele."* (Hud, 114)

2. Činjenje dobrih djela uz ibadete i pokornost u pokajniku budi osjećaj slasti zbog dobročinstva, istovremeno jačajući njegovu volju. Kao što grijesi slabe volju za pokajanjem, tako dobra djela jačaju želju za tevbom. Takva je tevba iskrena, jer je nastala kao rezultat ispravnog života i ulaganja truda da se približi Allahu, da se savladaju strasti i šejtan. Iz tog se razloga tevba u Kur'anu spominje u kontekstu dobrih djela: *"Ali onima koji se pokaju i uzvjeruju i dobra djela čine, Allah će njihova hrđava djela u dobra promijeniti, a Allah prašta i samilostan je."* (El-Furkan, 70); *"Ali oni koji su se pokajali, i vjerovali, i dobro činili njima se neće nikakva nepravda učiniti, oni će u Džennet ući."* (Merjem, 60); *"Ja ću sigurno oprostiti onome ko se pokaje i uzvjeruje i dobra djela čini i ko zatim na Pravome putu istraje."* (Ta-Ha, 82)

[301] *U okrilju Kur'ana*, 5/2850.

3. Dobročinstvo rastjeruje tamu grijeha u duši pokajnika i dobro zamjenjuje zlo. Na taj način pokajnik postaje blizak Uzvišenom Allahu i ustrajan u svojoj tevbi.

Zikr

Zikr je mehlem koji učvršćuje i pomaže na putu tevbe, i to iz tri razloga:

1. Duša pokajnika ubijena je grijesima i zlodjelima. Kruta je i okorjela. Spominjanje Uzvišenog Allaha oživljava dušu i budi je iz sna jačajući njezinu vezu s Gospodarom. Što je ta veza jača, veći je i intenzitet tevbe i povratka Allahu.

Imam Ibn Kajjim[302] kaže: "Zikr vodi povratku Allahu. Ponavljanjem tog povratka čovjek se srcem veže s Allahom u svim situacijama. Tako Allah postaje njegov oslonac u strahu, njegovo pribježište i utočište u teškim situacijama."

2. Pokajnikovo spominjanje Allaha u njemu odgaja osjećaj samokontrole koji mu pomaže da ne pogriješi.

3. Zikr kod pokajnika gradi smirenost. Uzvišeni kaže: "*...a srca se doista, kad se Allah spomene, smiruju!*" (Er-Ra'd, 28), a takav osjećaj učvršćuje pokajnikov put.

Dova

1. Steći Allahovu uputu i ustrajati u tome može se samo uz Allahovu pomoć. Stoga nam Uzvišeni govori da tražimo uputu: "*Uputi nas na Pravi put!*" (El-Fatiha, 6) U hadisi-kudsiju koji prenosi Ebu Zerr, r.a., Božiji Poslanik, s.a.v.s., navodi da je Uzvišeni rekao: "Robovi Moji, Ja sam Sebi zabranio nasilje, i vama sam ga učinio zabranjenim, pa ne činite jedni drugima nepravdu. Robovi Moji, svi ste vi zalutali, osim onoga koga Ja uputim, pa tražite uputu od Mene, uputit ću vas. Robovi Moji, svi ste vi gladni, osim onoga koga Ja nahranim, pa tražite da vas nahranim, nahranit ću vas..."[303]

---

[302] *El-Vabilus-sajjib*, 50.

[303] Muslim.

Iz poruke "tražite uputu od Mene" zaključujemo da se to treba činiti u kontinuitetu. Pokajniku je to potrebno u svakom trenutku.

Imam Ibn Kajjim[304] kaže: "Budući da tevba predstavlja čovjekov povratak Uzvišenom Allahu i napuštanje puta onih koji su na sebe srdžbu izazvali, to se može postići samo uputom na Pravi put."

2. Dova na pokajnika djeluje smirujuće, nakon osjećaja straha i tuge. Pokajnik je našao utočište i vrata na koja može pokucati. Smirenost koju osjeća u dovi čini njegovo pokajanje iskrenim i postojanim. Kada dova kod pokajnika ne bi budila smirenost, Poslanik, s.a.v.s., ne bi na to upućivao.

Ebu Seid el-Hudri, r.a., veli: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., jednom je prilikom ušao u džamiju i našao ensariju po imenu Ebu Umama kako sjedi. Poslanik, s.a.v.s., upitao ga je: 'O Ebu Umama, šta ti je pa te vidim da sjediš u džamiji kad nije vrijeme namazu?' Odgovorio mu je: 'Brige su me i dugovi spopali, Allahov Poslaniče!' Poslanik je, s.a.v.s., upitao: 'Hoćeš li da te podučim riječima, kada ih izgovoriš, Allah će od tebe ukloniti brigu i dati da vratiš dug?' Čovjek je rekao: 'Hoću, Allahov Poslaniče'. Poslanik reče: 'Kada osvaneš i omrkneš, reci: 'Allahu, utječem Ti se od brige i žalosti, slabosti i lijenosti, kukavičluka i škrtosti i da me ne savlada dug i ne pokore ljudi.' Čovjek dalje veli: 'Ja sam to rekao, pa je Allah od mene uklonio brigu i dao mi da vratim dug.'"[305]

3. Budući da je dova ibadet, pomoću nje se ojačava veza između čovjeka i Gospodara. A kada ta veza ojača, onda je čovjek oprezniji i postojaniji kada su u pitanju grijesi.

4. Dova uspješno liječi mnoge duševne bolesti. Čovjeku je potreban prisan prijatelj kome bi se povjerio. Pokajniku je najviše potreban taj prijatelj koji će mu olakšati teške duševne boli nastale usljed činjenja grijeha. Zahvaljujući Allahovoj blagodati i milosti, vrata pokajanja uvijek su otvorena i nije

---

[304] *Medaridžus-salikin*, 1/179.

[305] Ebu Davud.

potrebno otkrivati se bilo kojem čovjeku. Dovoljno je ponizno se obratiti Uzvišenom kako bi se oslobodilo tereta. Nakon toga pokajnik će osjetiti veliko duševno olakšanje.

Dr. Afif Tabara[306] kaže: "Dova je lijek za mnoge psihičke bolesti. Da bi riješio vlastite probleme, čovjeku je potreban neko kome će se povjeriti. Na taj način nastoji sebi olakšati brigu i tugu. Psiholozi smatraju da nervna napetost i duševna bol u velikoj mjeri zavise od povjeravanja iskrenom prijatelju. Skrivanje problema povećava bolest. A kada potišteni čovjek povjeri svome Gospodaru svoje nedaće i zatraži pomoć od Njega, osjetit će smirenost i duhovnu svježinu koja će mu odagnati brigu i tjeskobu, jer je vjernik potpuno uvjeren da je Allah blizu i da uslišava molbe."

Nada i lijepo mišljenje o Allahu Uzvišenom

Uzvišeni podstiče ljude da lijepo misle o Njemu i da ne gube nadu u Njegovu milost: *"...i ne gubite nadu u milost Allahovu – samo nevjernici gube nadu u Allahovu milost."* (Jusuf, 87); *"Reci: 'O robovi Moji koji ste se prema sebi ogriješili, ne gubite nadu u Allahovu milost! Allah će, sigurno, sve grijehe oprostiti. On, doista, mnogo prašta i On je milostiv.'"* (Ez-Zumer, 53)

Nada i lijepo mišljenje o Allahu pomažu trajnost tevbe iz dva aspekta:

1. Ovo dvoje otvaraju pokajniku vrata nade, što mu omogućava ustrajnost i iskrenost u tevbi, nakon što je osjetio bol u duši i izgubljenost zbog griješenja.

2. Lijepo mišljenje o Allahu vodi čovjeka ka onome što želi i štiti ga od onoga čega se plaši. Taj osjećaj u pokajniku budi razdraganost i podstiče ga na ustrajnost u tevbi.

Ebu Hurejra, r.a., prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Uzvišeni je Allah rekao: 'Ja sam s mišlju Svoga roba o Meni. Ja sam s njim kad Me se sjeti, pa ako Me se sjeti u sebi, i Ja se njega tako sjetim, ako me spomene pred onima koji Me spominju, i Ja ću se njega sjetiti pred boljim skupom.

---

[306] *Ruhud-dinil-islami*, 199, 200.

Ako Mi se približi za pedalj, Ja ću mu se približiti za lakat. Ako Mi se približi za lakat, Ja ću mu se približiti za hvat. Ako mi dođe idući, Ja ću doći trčeći.'"[307]

"Riječi 'Ja sam s mišlju Svoga roba o Meni' znače – opraštam mu kada zatraži oprost; primam njegovo pokajanje; odgovaram na njegov poziv; štitim ga kada Me treba... Prema drugom tumačenju, ovo se odnosi na nadu u oprost, što je ispravnije."[308]

Ovo su najvažniji elementi koje sam uspjela odabrati. Pokajnik mora na svaki način ustrajati na Pravom putu i sačuvati se od zabranjenih stvari.

---

[307] Muslim.

[308] *Muslim, Sahih s komentarom Nevevija*, 17/2.

Tevba poslanikā

Allahovi poslanici, neka ih mir i blagoslov prate, najbolji su i najodabraniji ljudi. Uzvišeni Allah učinio ih je uzorom cijelom svijetu. Stoga ih je Uzvišeni obdario osobinama, vrlinama i sposobnostima koje nisu date drugim ljudima. Između ostalog, to su udaljenost od činjenja grijeha, averzija prema strastima i izbjegavanje bilo kakvog nečasnog ili nedoličnog djela.

Premda su ih krasile najljepše ljudske odlike, poslanici su se konstantno kajali i vraćali Allahu. Na taj su način željeli ljudima pokazati da je njima pokajanje najpotrebnije.

U ovom ću poglavlju istraživati pokajanje i bezgrešnost poslanikā, potkrepljujući hadisom priču o njihovoj tevbi u Kur'anu. Prije nego što se upustim u tu temu, želim u kraćim crtama obraditi temu bezgrešnosti poslanika, neka je mir s njima, i navesti mišljenja učenjaka.

Bezgrešnost poslanikā

Bezgrešnost u jeziku

Riječ bezgrešnost (*'ismet*) u osnovi znači čuvanje, ustezanje i sprečavanje.

Ibn Menzur navodi da se ovaj izraz koristi za čuvanje od grijeha, kao i zaštitu od grijeha koju nam Allah šalje Svojom milošću. Ovaj je izraz upotrijebljen u hadisu Ibn Omera, r.a., koji prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Naređeno mi je da se borim protiv ljudi dok ne budu obavljali namaz, davali zekat i svjedočili da nema drugog boga osim Allaha Jedinog, Koji nema sudruga, i da je Muhammed, s.a.v.s., Njegov rob i poslanik. Ako to urade, zaštitili su sebe, svoju krv i imetak, osim ako ne urade nešto što ruši tu zaštitu, a njihov je status u Allahovim rukama!"[309]

Definicije bezgrešnosti

1. Ebu Mensur navodi da je bezgrešnost "Allahova blagodat koja čovjeka podstiče na dobročinstvo i odvraća od zla, uz postojanje slobodne volje i iskušenja."[310]

2. Kunevi navodi da su neki učenjaci bezgrešnost definirali kao "izuzetnu blagodat Uzvišenog Allaha, na koju čovjek ne može utjecati. Ti ljudi po svojoj prirodi nisu naklonjeni griješenju, niti osjećaju odbojnost prema dobročinstvu, kao što je slučaj s melekima, ili su spriječeni da čine grijehe i primorani da čine zlo od Uzvišenog, iako imaju ljudske nagone."[311]

3. "Naklonost čovjeka dobru, što se ostvaruje stvaranjem sposobnosti za činjenje dobrih djela."[312]

---

[309] Buhari.

[310] *Šerh kitabil-Fikhil-ekber*, 94.

[311] *Šerh kitabil-Fikhil-ekber*, 93, 94.

[312] *Iršadul-fuhul*, 30.

4. Šihab el-Hafadži navodi definiciju nekih učenjaka da je "to sposobnost koja odvraća čovjeka od činjenja ružnih djela, proistekla iz poznavanja ružnih i lijepih djela. To poznavanje odvraća od grijeha i poziva na pokornost, a naročito je izraženo kod poslanika koji primaju objavu."[313]

5. Definicija Ragiba el-Afahanija: "Bezgrešnost je, prije svega, Allahova zaštita ostvarena kroz čistoću unutrašnjosti, a potom kroz tjelesne i duhovne odlike te pomoć, podršku i spuštanje mira na njih čuvanjem njihovih srca i uputom."[314]

Odabrano mišljenje

Analizom mišljenja učenjaka smatram da je najprikladnija posljednja definicija Ragiba el-Asfahanija. U toj obuhvatnoj definiciji objašnjen je smisao Allahova čuvanja poslanikā od grijeha. Razlozi tog čuvanja su sljedeći:

1. Uzvišeni je unutrašnju čistoću učinio dijelom prirode poslanikā. Njihovo vjerovanje i spoznaja Allaha na većem su stupnju nego kod drugih ljudi.

2. Allah ih je obdario tjelesnim i duhovnim odlikama.

3. Sačuvao ih je pružanjem pomoći, podrške, smirenosti i čuvanjem srca.

Bezgrešnost je neprestana Allahova zaštita koja prati Allahove poslanike i vjerovjesnike. Ona se očituje u svakom događaju i situaciji, a naročito se manifestira u kritičnim stanjima. Ta ih bezgrešnost štiti od grijeha i iskušenja, zala i pogrešaka... Njihovim srcima i djelima daje obilježje ispravnosti, zato što oni predstavljaju vodilju i lijep uzor, čiji Božanski poziv ljudi slijede.

Kad je riječ o ostalim definicijama, ona koja govori o blagodati ne govori o kakvoći te blagodati. Ne pridaje nikakvu važnost duhovnim odlikama niti čistoći suštine.

Druga definicija je dobra, ali se ni ona ne obazire na duhovne odlike.

---

[313] *Šerhuš-šifa'*, 4/39.

[314] *El-Mufredat fi garibil-Kur'an*, 337.

Treća definicija ograničava se na čovjekovo izvršavanje ibadeta, uz tvrdnju da ga je Uzvišeni na to primorao, ne ostavljajući čovjeku slobodu volje.

Prema četvrtoj definiciji, bezgrešnost je predstavljena kao nadarenost čiji je krajnji domet čovjekova spoznaja ružnih i lijepih stvari. Nadarenost nije izraz koji odgovara bezgrešnosti, zato što se to može steći trudom. S druge strane, bezgrešnost predstavlja čuvanje i zaštitu čovjeka od ružnih djela. Dokaz da se ne radi o nadarenosti jeste hadis o svadbi[315] na koju je Božiji Poslanik, s.a.v.s., bio krenuo s mladićima Meke. Da se radilo o nadarenosti, Alejhisselam ne bi tamo krenuo. Međutim, nakon što je krenuo, Allah mu je zapečatio sluh pa je spavao sve do svitanja.

Stavovi učenjaka o bezgrešnosti poslanikā

Učenjaci su bezgrešnost poslanikā sveli na nekoliko sfera:

1. vjerovanja;
2. širenja vjere;
3. grešaka u obligatnim propisima i fetvama;
4. njihovih postupaka.

1. Bezgrešnost vjerovanja

Svi su vjerozakoni[316] jedinstveni u tome da su poslanici sačuvani od nevjerništva i mnogoboštva prije i tokom poslanstva. Amidi kaže: "Grijesi u postupcima i riječima koji se tiču

[315] Hadis koji Hakim navodi u *Mustedreku* u cijelosti glasi: "Nisam stremio stvarima kojima su ljudi u džahilijjetu stremili, izuzev u dva navrata. Oba me je puta Uzvišeni sačuvao. Jedne sam noći kazao mladiću koji je sa mnom čuvao ovce: 'Pričuvaj mi ovce kako bih se noćas mogao zabavljati s ostalom omladinom.' On prihvati. Kada sam stigao do prvih kuća Meke, čuo sam pjesmu, žamor, defove i instrumente. Upitao sam: 'Šta je ovo?' 'Taj i taj čovjek iz Kurejša se ženi.' Slušajući te glasove zaspao sam. Probudili su me prvi zraci Sunca i tada sam krenuo natrag. Ispričao sam drugu što se desilo." Ibn Kesir, *Poslanikova biografija*, 1/251.

[316] *Iršadul-fuhul*, 30.

nevjerništva – ne mogu se desiti poslanicima, po jedinstvenom stavu učenjaka."[317]

Kadija Idži kaže: "Ummet je jedinstven o pitanju da su poslanici sačuvani od nevjerništva prije i tokom poslanstva."[318]

Uzvišeni je u njih usadio spoznaju, vjeru i upućenost Njemu. O tome govori ajet: *"Mi smo od vjerovjesnikā zavjet njihov uzeli, i od tebe, i od Nuha, i od Ibrahima, i od Musaa, i od Isaa, sina Merjemina, čvrst smo zavjet uzeli."* (El-Ahzab, 7)

Znači, Allah je poslanicima prije poslanstva povjerio širenje vjere i obožavanje Jednog Boga, pa se stoga ne može zamisliti da oni to prekrše prije ili tokom poslanstva.

Izuzetak iz ovog mišljenja predstavljaju samo neke ekstremne zalutale frakcije, koje smatraju da je to moguće: "Oni su griješili. A grijesi su, po njima, i nevjerništvo i širk, tako da oni dopuštaju tu mogućnost."[319]

Druge sekte, za razliku od ehli-sunneta i džema'ata, opravdavaju mogućnost činjenja velikih grijeha od poslanikā, a.s., u smislu skrivanja i zaštite od propasti. Međutim, ovo je opravdanje neispravno zato što, ako bi to bilo moguće, onda ih ljudi ne bi morali slijediti. Uzvišeni kaže: *"Njih je Allah uputio, zato slijedi njihov Pravi put."* (El-En'am, 90) A kada bi ih on slijedio, to bi bilo suprotno osnovnoj svrsi poslanstva, a to je jedinost Uzvišenog Gospodara.

Sa'duddin et-Taftazani kaže: "Smatra se da je na početku misije najbolje skrivati pravo vjerovanje, zato što je pozivač slab, a neprijatelji jaki."[320]

---

[317] *El-Ihkam fi usulil-ahkam*, 1/146.
[318] *El-Mevakif*, 358.
[319] *El-Fasl*, 214.
[320] Ibid, 12/402.

2. Bezgrešnost misije

Ummet je jedinstven[321] da su poslanici bezgrešni u stvarima koje su u vezi sa širenjem misije.

Kadija Idži[322] kaže: "Svi pravci i pravne škole smatraju da su poslanici sačuvani od namjernog laganja u temeljnim stvarima, poput poslanstva i objave od Allaha."

Imam Ibn Tejmija[323] kaže: "Muslimani su jedinstveni u tome da su oni sačuvani od greške kada je u pitanju objava od Gospodara. U tome ne smije biti nikakve greške. Na taj se način ostvaruje svrha poslanstva."

3. Bezgrešnost u obligatnim propisima

Učenjaci su jedinstveni u stavu da poslanici ne smiju namjerno pogriješiti u pitanjima obligatnih propisa.

Er-Razi[324] o tome kaže: "Jedinstveni su da oni ne mogu namjerno pogriješiti. Što se tiče previda, tu se razilaze."

Prema tome, učenjaci se razilaze o pitanju nenamjernog griješenja. Jedni odobravaju tu mogućnost, a drugi ne. El-Isnevi kaže: "Smatram ispravnim da su oni općenito sačuvani od laži oko propisa i drugih pitanja, zato što laž ne dolikuje stepenu poslanika i kao takva se ne može vezati za njih."[325]

Odabrano mišljenje

Smatram da se previd može desiti u retoričkim izrazima, ili u postupcima. Što se tiče retoričkih izraza, to se ne može desiti poslanicima, a.s., "zbog mudžize koja se krije u istinitosti govora, a sve je drugo oprečno tome."[326]

Što se tiče previda u postupcima, većina učenjaka i apologetičara na ispravnom je stanovištu da se to može desiti pod uvjetom da se korigiraju i daju do znanja da se radi o grešci,

---

[321] *Tefsirur-Razi*, 3/7.

[322] *Mevakif*, 358.

[323] *Minhadžus-sunne*, 2/311.

[324] *Ismetul-enbija*, 2.

[325] *Nihajetus-sul bi šerh Minhadžil-usul*, 3/9.

[326] *Eš-Šifa*, 2/150.

kako ne bi bilo zabune,[327] kao što se desilo Poslaniku, s.a.v.s., u hadisu o sehvu koji bilježi Buhari od Ebu Hurejre, r.a.: "Vjerovjesnik, s.a.v.s., klanjao je jedan od dvaju podnevnih namaza dva rekata. A ja najviše mislim", rekao je Muhammed (b. Sirin), "da je to bila ikindija. On je potom, predao selam, zatim stao uz jedan drveni stup u vrhu džamije i na njega stavio ruku. Tu su među ashabima bili i Ebu Bekr i Omer, r.a., i bojali su se da mu kažu. Neki od prisutnog svijeta izađoše pitajući se: 'Je li to namaz skraćen?' Jedan čovjek, koga Vjerovjesnik, s.a.v.s., nazivaše Zul-Jedejn, reče: 'Jesi li šta zaboravio ili je namaz skraćen?' 'Nisam ništa zaboravio, a nije ni skraćen' – odgovorio je Muhammed, s.a.v.s. 'Jesi, zaboravio si' – dodao je Zul-Jedejn."

Abdullah, r.a., prenosi da je Alejhisselam rekao: "Ja sam samo čovjek poput vas, zaboravljam kao što i vi zaboravljate, pa ako zaboravim podsjetite me."[328]

Poslanik, s.a.v.s., kaže: "Zaboravljam ili Allah učini da zaboravim kako bi to postalo sunnetom."[329]

Poslanikovo, s.a.v.s., zaboravljanje u nekim slučajevima nije povezano s misijom. Šerijat je upotpunjen, a ovi slučajevi tiču se podučavanja ummeta, zato što je praktični primjer jasniji od opisa.[330]

"Na ovaj je način podučavanje o vjeri efikasnije i blagodat je potpunija, daleko od nedostataka i neispravnosti."[331]

4. Mali i veliki grijesi poslanikā

Prije poslanstva

Poslanici, neka ih mir i blagoslov prate, sačuvani su od velikih i malih grijeha po jednoglasnom mišljenju uleme. El-Isnevi[332] kaže: "Poslanici su sačuvani prije poslanstva. Oni

---

[327] *Ibid*, 2/152.

[328] Buhari.

[329] Malik.

[330] *Eš-Šifa*, 2/151.

[331] *Ibid*, 2/150.

[332] *Nihajetus-sul fi šerh Minhadžil-usul*, 3/16.

ne griješe zato što od njih ne može poteći nešto što je odbojno prije poslanstva."

Ebul-Abbas el-Hanbeli kaže: "Poslanici su sačuvani od velikih grijeha i razvrata, po jedinstvenom stavu Šerijata."[333]

Ovo mišljenje osporavaju samo neki beznačajni pojedinci, poput nekih mu'tezila, koji smatraju da logično to nije nemoguće.

Ovo je mišljenje neprihvatljivo iz sljedećih razloga:

1. Iako su poslanici ljudska bića, za koje važe ljudski zakoni, Allah je odlučio da ih očisti i pripremi za misiju poslanstva. Uzvišeni kaže: *"Allah odabire poslanike među melekima i ljudima"* (El-Hadždž, 75); *"A Allah dobro zna kome će povjeriti poslanstvo Svoje."* (El-En'am, 124)

Poslanici su na vrhuncu Božanske savršenosti.

2. Kada bi to moglo poteći od njih, kod ljudi bi se razvila odbojnost prema poslanicima nakon poslanstva. Prošlost bi bila kamen spoticanja na putu Božanske misije i prihvatanja vjere.

3. Povijest i ponašanje poslanikā, a.s., prije poslanstva svjedoče o njihovoj čistoći od grijeha i udaljenosti od svega što može ukaljati njihovu reputaciju ili narušiti dostojanstvo.

Kad je riječ o pojedinim pojavama, o tome ću detaljno govoriti prilikom govora o pokajanju svakog poslanika.

Nakon poslanstva

Učenjaci zastupaju različite stavove o pitanju malih i velikih grijeha počinjenih namjerno ili u zaboravu. Navest ću neke:

Generalna sačuvanost od velikih i malih grijeha

Većina učenjaka (*džumhur*) smatra da su poslanici generalno sačuvani od velikih i malih grijeha. Ovaj stav zastupa Ibn Tejmija[334]: "Poslanici su sačuvani od grešaka, previda, malih i velikih grijeha od početka do kraja života. U suprot-

---

[333] *El-Musevvede fi usulil-fikh*, 77.

[334] *Minhadžus-sunnetin-nebevijje fi nakdil-kelamiš-šiatil-kaderijje*, 7/311.

nom, njihovo učenje ne bi bilo pouzdano; poslanstvo ne bi imalo smisla, a ljudi bi ih odbijali."

Sačuvanost od namjernog činjenja velikih i malih grijeha

Neki učenjaci smatraju da su poslanici sačuvani od namjernog činjenja velikih i malih grijeha. Imam Er-Razi[335] kaže: "Poslanici su sačuvani od namjernog činjenja malih i velikih grijeha. U zaboravu im se to može desiti."

Sačuvanost od namjernog činjenja velikih grijeha

Amidi navodi konsenzus o ovom pitanju[336]: "Cijeli se ummet slaže da oni ne mogu namjerno počiniti veliki grijeh."

Iz ovog se mišljenja može razumjeti da poslanici mogu počiniti veliki ili mali grijeh u zaboravu.

"Da poslanici mogu počiniti veliki grijeh greškom ili pogrešnim tumačenjem smatraju svi osim rafidija."[337]

Sačuvanost od malih grijeha

Učenjaci dijele male grijehe na:

– materijalne, "čiji se počinitelji mogu okarakterizirati kao podli, prosti i nečovječni, poput krađe pšenice ili kukuruza."[338] Ovakvi se grijesi tretiraju kao veliki[339];

– nematerijalne, "poput pogleda, ili neprimjerenih riječi u srdžbi."[340] Učenjaci se razilaze o pitanju ovih postupaka. Većina mu'tezila smatra da se nematerijalni mali grijesi mogu desiti u namjeri i zaboravu.[341]

---

[335] *Ismetul-enbija*, 4.

[336] *El-Ihkam fi usulil-ahkam*, 107.

[337] Rafidije su šiitska sekta koja Aliji, r.a., pridaje veću važnost od drugih ashaba. Dobili su naziv po tome što su odbili (ar. *refeda*) hilafete Ebu Bekra i Omera, r.a. *Mekalatul-islamijjine va-htilaful-musallin*, 5, 13, 65.

[338] Ibid.

[339] *El-Ihkam fi usulil-ahkam*, 1/146.

[340] Ibid.

[341] Ibid.

Šije smatraju da se poslaniku ne može desiti nematerijalni mali ili veliki grijeh.[342] Drugi smatraju da se mogu desiti u namjeri, ali ne u zaboravu.[343]

Razmatranje navedenih mišljenja

Analizom prethodno navedenih mišljenja možemo zaključiti da je najprihvatljivije prvo, zato što je u skladu s bezgrešnošću poslanika i Allahovom zaštitom od malih i velikih grijeha, počinjenih namjerno ili u zaboravu.

Namjerno ili nenamjerno činjenje malog ili velikog grijeha nezamislivo je, prema drugom mišljenju, zato što poslanici predstavljaju uzor ljudima, a oni ih neće slijediti ukoliko vide da griješe.

Treće mišljenje, prema kojem mali grijesi mogu biti učinjeni namjerno, također nije ispravno, zato što mali grijesi nastaju pod utjecajem strasti. Poslanici nisu podložni strastima i nezamislivo je da oni namjerno mogu učiniti veliki grijeh.

Isto tako, nije prihvatljivo da ijedna vrsta malih grijeha potekne od njih. Poslanici su najbogobojazniji koji ne mogu počiniti mali grijeh. Ako pobožni ljudi ne čine male grijehe, onda se to još manje može očekivati od poslanika.

Što se tiče onog što su neki od njih uradili, a što Kur'an karakterizira kao grijeh i osuđuje, to se tretira kao odabir manje vrijedne stvari, o čemu će se detaljnije govoriti kod tevbi svakog poslanika.

---

[342] Ibid.

[343] Ibid.

Pokajanje Adema, a.s.

Zabluda o Ademovom grijehu

Događaj u vezi s Ademom, a.s., spomenut je na nekoliko mjesta u Kur'anu časnom. U nekim ajetima može se naslutiti da je Adem počinio grijeh: *"Adem nije Gospodara svoga poslušao i s Puta je skrenuo."* (Ta-Ha, 121); da nije poštovao zabranu: *"...ali se ovom drvetu ne približujte, pa da sami sebi nepravdu nanesete!"* (El-Bekara, 35), gdje se nepoštovanje zabrane tretira kao nepravda. Ovim se nagovještava da je Adem, a.s., počinio grijeh. Potom Uzvišeni kori njega i njegovu suprugu: *"Zar vam to drvo nisam zabranio!?"* (El-A'raf, 22), iz čega se može zaključiti da su počinili grijeh. Govori se i o pokajanju: *"'Gospodaru naš' – rekoše oni – 'sami smo sebi krivi, i ako nam Ti ne oprostiš i ne smiluješ nam se, sigurno ćemo biti izgubljeni.'"* (El-A'raf, 23), i o primanju pokajanja: *"I Adem primi neke riječi od Gospodara svoga, pa mu On oprosti. On, doista, prima pokajanja, On je milostiv"* (El-Bekara, 37); *"Poslije ga je Gospodar njegov izabranikom učinio, pa mu oprostio i na Pravi put ga uputio."* (Ta-Ha, 122)

Ovi ajeti ukazuju na to da je Adem, a.s., počinio grijeh.[344] Pozivaju se, također, i na hadis o šefaatu: "Vjernici će na Kijametskom danu biti zadržani (da stoje); probudit će im se zanimanje zbog toga, te će reći: 'Kada bismo zamolili nekoga da se zauzme za nas kod našeg Gospodara, pa da nas On izbavi iz ovog stanja!' Otići će do Adema i reći mu: 'Ti si, Ademe, otac čovječanstva. Allah je tebe stvorio Svojom rukom, nastanio te u Svome Džennetu, naredio je da ti meleki učine sedždu i podučio te imenima svega. Zauzmi se za nas kod svoga Gospodara, pa da nas On izbavi iz ovog stanja!' 'Nisam vam

[344] *Tefsirur-Razi*, 22/12.

ja za to', reći će im on, pa će spomenuti grešku koju je učinio jedući s drveta s kojeg mu je bilo zabranjeno..."[345]

Odgovor na ovu zabludu

Istina je da Adem, a.s., nije zgriješio Allahu Uzvišenom, zato što je bio svjestan Njegove veličine i znao je kakve su posljedice grijeha iz primjera Iblisa koji je odbio Allahovu naredbu i nije htio učiniti sedždu. Adem je prekršio zabranu i pojeo sa zabranjenog drveta misleći da se radi o pokuđenoj, a ne zabranjenoj stvar, ili zato što je učinio nešto što je odobreno. Jer, njemu je jedenje s drveta bilo odobreno."[346]

Možda je ovu grešku počinio iz zaborava, a ne iz neposlušnosti. To se ne može zamisliti. Neposlušnost je rezultat pokornosti strasti. Možda je, također, mislio da se zabrana odnosi na određeno drvo, pa je pogriješio jedući s drugog drveta iste vrste.[347]

Mu'tezile smatraju da je Allahov postupak svrstan u male grijehe. Kadija Abduldžebbar kaže: "Postupak Adema i Have smatra se malim grijehom. Stoga su rekli: *"Gospodaru naš' – rekoše oni – 'sami smo sebi krivi..."* (El-A'raf, 23) Čovjek zbog malog grijeha može biti kriv (nepravedan), zato što je sebi uskratio nagradu koja je zbog tog grijeha umanjena."[348]

Međutim, ja smatram da je ovo mišljenje neispravno, zato što se ne podudara s položajem poslanikā, a.s. Nije dozvoljeno tvrditi da je neki poslanik namjerno počinio mali grijeh, kao što je ranije spomenuto.

Neki mufesiri smatraju da se ovaj Ademov postupak desio prije poslanstva i da stoga nije sporan. Bezgrešnost je nastupila tek nakon preuzimanja misije. O tome se govori u ajetu: *"Poslije ga je Gospodar njegov izabranikom učinio,*

---

[345] Buhari.

[346] *Ahkamul-Kur'an*, 1/18.

[347] *Ahkamul-Kur'an*, 3/1261.

[348] *Tenzihul-Kur'an anil-metain*, 145.

pa mu oprostio i na Pravi put ga uputio." (Ta-Ha, 122) Ovo mišljenje preferira imam Er-Razi, Allah mu se smilovao.[349]

Ovo je mišljenje diskutabilno, zato što poslanike, a.s., ljudi ne bi slijedili da njihova prošlost nije pohvalna.

Što se tiče zaboravljanja obećanja datog Allahu, što se navodi u ajetu: *"A Ademu smo odmah u početku naredili, ali on je zaboravio i nije odlučan bio"* (Ta-Ha, 115) – zaborav se ne uzima za grijeh, zato što u tom stanju čovjek nije zadužen: *"Allah nikoga ne opterećuje preko mogućnosti njegovih."* (El-Bekara, 286) Kada je Adem prekršio zabranu, nije bio odlučan u tom postupku. U tom slučaju nije odgovoran za ono što je počinio.

Neki se protive ovom odgovoru. Kako Adem može zaboraviti jedinu obavezu? Da je zaboravio, ne bi bio odgovoran za to. Dokaz da nije zaboravio jeste podsjećanje na zabranu u trenutku činjenja djela: *"I zaklinjaše im se: 'Ja sam vam, zaista, savjetnik iskreni!'"* (El-A'raf, 21)

Kao odgovor navodim riječi imama Er-Razija[350], Allah mu se smilovao: "Prijekor nije izrečen zbog zaborava, već zato što nije bio oprezan i pažljiv, usljed čega je zaborav nastupio."

Stepen Adema, a.s., koga je Allah Svojom rukom stvorio, Svojim ga Duhom nadahnuo, naredio melekima da mu se poklone, podučio ga imenima svih stvari, nastanio ga u Džennetu – njegov je stepen zahtijevao krajnju budnost i opreznost, kako ne bi zaboravio Allahovu obavezu i oporuku.

Autor djela *El-Futuhatul-ilahijje*[351] kaže: "Adem, a.s., je mislio da je taj propis ukinut zato što mu se Iblis zakleo. Smatrao je da se niko ne može lažno zakleti Allahom."

---

[349] *Et-Tefsirul-kebir*, 22/128.

[350] Ibid, 22/124.

[351] Sulejman ibn Omer, 1/43.

Iz svega ovoga zaključujemo da Adem nije pogriješio u pravom smislu, već je to tako nazvano u prenesenom značenju, kao što navodi imam Er-Razi.[352]

Neki učenjaci smatraju da Adem, a.s., nije počinio grijeh, već je njegov postupak predstavljen u vidu grijeha.

Imam Ibn Hazm[353], Allah mu se smilovao, kaže: "Svako kršenje naredbe ima formu grijeha. Svaki se prestup naziva grijehom. Namjeran prestup je u pravom smislu grijeh, zato što ga počinilac svjesno radi."

On dodaje: "Od toga su sačuvani poslanici, a.s. Neki postupci, koji su suprotni naređenom, učinjeni su u uvjerenju da to nije zabranjeno, štaviše, da je to bogougodno ili dozvoljeno."

Riječi Ibn Hazma su prikladne, s time što tvrdnja da su oni smatrali da čine dobro time što su griješili nije u skladu s pozicijom poslanstva. Jer, kako se može zamisliti da poslanik nije svjestan da li je ono što radi dobro ili loše, ili kako on može pomisliti da se griješenjem približava Allahu.

Ovo je nezamislivo kada su u pitanju sljedbenici Allahova zakona, a kamoli poslanici, a.s.

O riječima Uzvišenog: "*...i s Puta je skrenuo...*" kažem da se izraz "skretanje s puta" (*givāje*) može razumjeti i kao korištenje pogrešnih sredstava u najboljim namjerama. Adem, a.s., je želio postati melek ili besmrtan, a u tome nema ništa loše.

Što se tiče tumačenja da je kriv zato što je prekršio zabranu, smatram da je nepravda stavljanje stvari na pogrešno mjesto. Ademova je krivica u tome što je izabrao manje prikladnu opciju. Propustio je steći veliku nagradu i time se prema sebi ogriješio.

Imam Ibn Hazm[354], Allah mu se smilovao, kaže: "Onaj ko naredbu ili zabranu prihvati kao dozvoljenu ili pokuđenu,

---

[352] *Et-Tefsirul-kebir*, 22/127.

[353] *El-Fasl fil-milel vel-ehva ven-nihal*, 4/3, 4.

[354] *Ibid*, 4/3.

taj je stavio stvar na pogrešno mjesto. Ademova krivica je ove vrste. Ona se desila bez namjere i stoga nije grijeh. Drugačije se tretira nepravda koja se svjesno učini."

Što se tiče kur'anskih ajeta koji govore o tevbi Adema, a.s., i primanju tevbe nakon počinjenog grijeha, ta je tevba nastupila nakon odabira manje prikladne opcije. Zato je on učinio tevbu. Taj je postupak ocijenjen kao grijeh po ugledu na njegov položaj, gdje je morao tražiti oprost od Allaha.[355]

Moguće je da je on time očistio dušu, osjećajući da je učinio propust. Ovom je dovom težio savršenstvu. To je stav ehli-sunneta.[356]

Imam Er-Razi[357], Allah mu se smilovao, kaže: "Tevba može biti izraz naglašenog odbacivanja grijeha. Onaj ko se predstavi kao pokajnik i čovjek koji se pazi grijeha, lakše će se oduprijeti grijehu."

Dolično govoriti o Ademu, a.s.

Moramo napomenuti da nikom nije dozvoljeno govoriti da je Adem, a.s., bio grešan iz pristojnosti prema njemu. Kur'anska ocjena ovog postupka stavlja se u ravan komunikacije između Gospodara i roba i niko drugi taj izraz ne smije upotrijebiti. Jer, to ne trebamo govoriti za osobu koju poštujemo, a kako tek za našeg praoca Adema, a.s.

Ibnul-Arebi daje dobar osvrt na ovu temu[358]: "Niko od nas ne smije tako govoriti o Ademu, osim navođenja ajeta i hadisa. Nama nije dozvoljeno započinjati priču u vezi s našim bližim precima koji su isti kao i mi, a šta tek reći za našeg praoca, poslanika koga je Allah opravdao i grijehe mu oprostio."

---

[355] *Tefsirur-Razi*, 4/3.
[356] *Tefsirul-Alusi*, 8/102.
[357] *Et-Tefsirul-kebir*, 4/63.
[358] *Ahkamul-Kur'an*, 3/2161.

Što se tiče pozivanja nekih na hadis o šefaatu u kojem se navodi da je Adem priznao grijeh, to se odnosi na odabir manje prikladne opcije, kao što je navedeno.

Neke pouke tevbe Adema, a.s.

Govoreći o Ademu, a.s., njegovom pokajanju, opredjeljenju za manje prikladan postupak te o Allahovom oprostu, ne treba propustiti osvrnuti se na lekcije koje smiruju srce i razum te upućuju vjernika na Pravi put.

1. Neprijateljstvo Iblisa prema Ademu i njegovu potomstvu. Kao što je izveo njihova oca iz Dženneta, tako pokušava zavesti sve ljude. Od njega se treba paziti i spoznati puteve preko kojih on pristupa čovjeku kako bi ga naveo na grijeh:

"O sinovi Ademovi, neka vas nikako ne zavede šejtan, kao što je roditelje vaše iz Dženneta izveo." (El-A'raf, 27)

2. Slabost ljudske volje pred strastima. Ono što se desilo Ademu, a.s., uči nas da budemo ustrajni u izbjegavanju grijeha. Na taj se način naša volja odgaja i oslobađa prolaznih nagona i poriva.

Profesor Sejjid Kutb[359] kaže: "Allah je Ademu dozvolio svako voće, osim jednog, što predstavlja zabranu kojom se odgaja volja, potvrđuje ličnost i oslobađa od duševnih poriva i nagona. U istoj mjeri, time se ljudskoj duši omogućava sloboda kretanja kada je potrebno. Porivi i želje ne mogu je porobiti niti savladati. Ovo je pouzdano mjerilo ljudskog uzdizanja."

3. Ukazivanje na put koji čovjek treba proći nakon što počini grijeh, a to je iskreno pokajanje Allahu, osjećaj i kajanje zbog grijeha, kao što je učinio Adem, a.s., kada je izabrao manje prikladnu opciju. On je osjetio Allahovu veličinu, nadoknadio je propušteno i zamolio je Gospodara da mu oprosti i pokajanje prihvati:

---

[359] *U okrilju Kur'ana*, 4/2353.

"'Gospodaru naš' – rekoše oni – 'sami smo sebi krivi, i ako nam Ti ne oprostiš i ne smiluješ nam se, sigurno ćemo biti izgubljeni.'" (El-A'raf, 23)

4. Ademovo obraćanje Allahu Uzvišenom ima za cilj da nas poduči kako se na najljepši način vratiti Allahu. Njega treba ponizno i skrušeno moliti kako bismo zaslužili njegovu milost i oprost. Pokajnik treba tako postupiti.

5. O Ademovoj tevbi govori se u različitim stilovima, što govori da se on jako kajao Uzvišenom Allahu. Ako se tako ponaša onaj ko je odabrao manje prikladnu opciju, kako se onda treba ponašati onaj ko je namjerno napravio mali ili veliki grijeh? Takva se osoba mora obratiti Gospodaru, poput svog praoca Adema.

Pokajanje Nuha, a.s.

Kur'an časni navodi da je Nuh, a.s., molio Allaha Uzvišenog za milost i oprost:

"Gospodaru moj, oprosti meni, i roditeljima mojim, i onome ko kao vjernik u dom moj uđe, i vjernicima i vjernicama, a nevjernicima samo propast povećaj!" (Nuh, 28); *"Ako mi ne oprostiš i ne smiluješ mi se, bit ću izgubljen."* (Hud, 47)

Traženje oprosta ukazuje na to da je on zgriješio. Neki učenjaci smatraju da se radi o krupnoj grešci, dok drugi umanjuju njezinu važnost.

Navest ću neke sumnje uz odgovore:

Molitva da njegov narod bude uništen

Nuh, a.s., molio je da njegov narod bude uništen. Između ostalog, molio je da budu uništena i nedužna djeca. O tome Uzvišeni kaže: *"I Nuh reče: 'Gospodaru moj, ne ostavi na Zemlji nijednog nevjernika, jer ako ih ostaviš, oni će robove Tvoje u zabludu zavoditi i samo će grješnika i nevjernika rađati!'"* (Nuh, 26, 27)

Ovaj postupak odražava uplitanje u Božije stvari, zato što se među njima mogu roditi i vjernici. On je trebao trpjeti njihove uvrede i zlostavljanje, ne prizivajući njihovu propast.[360] Srce Nuha, a.s., drhtalo je u ovoj dovi, tako da je on odbio dati šefaat, prema hadisu koji bilježi Buhari[361]: "Tako će oni otići Nuhu, ali će im i on reći: 'Nisam vam ja za to', i spomenuti grešku koju je učinio kad je zatražio od Gospodara iz neznanja."

---

[360] *Tefsirur-Razi*, 18/3.

[361] Hadis je ranije citiran.

Odgovor na ovu zabludu

Nuh, a.s., pristupio je dovi protiv svog naroda tek kada je saznao da oni neće vjerovati, što se vidi iz ajeta: *"I Nuhu bi objavljeno: 'Osim onih koji su već vjernici, niko više iz naroda tvoga neće vjernik postati...'"* (Hud, 36)

S druge strane, on je među njima proveo dug period upoznavši dobro njihovu prirodu. Uzvišeni kaže: *"Mi smo Nuha narodu njegovu poslali i on je među njima ostao hiljadu manje pedeset godina."* (El-Ankebut, 14) Za to vrijeme samo je mali dio povjerovao: *"...a malo je bilo onih koji su s njim vjerovali."* (Hud, 40) Iz tog su razloga osuđeni na propast.[362]

Što se tiče Nuhove dove protiv djece tih nevjernika, o tome učenjaci zauzimaju dva stava:

1. Smatra se da je Allah isušio kičme tih nevjernika i nerotkinjama učinio njihove žene, tako da Nuhova dova nije sporna, zato što oni nisu imali djece.[363] Na ovo ukazuju riječi Uzvišenog: *"...i govorio: 'Tražite od Gospodara svoga oprost, jer On doista mnogo prašta. On će vam kišu obilnu slati i pomoći će vas imanjima i sinovima, i dat će vam bašče, i rijeke će vam dati.'"* (Nuh, 10-12)

2. Oni koji tvrde da su djeca u to vrijeme postojala smatraju da je Nuh, a.s., činio dovu protiv njih, iako su nedužna, kako bi roditelji doživjeli veću patnju kada vide svoju djecu kako pate.

Ovo je mišljenje neprihvatljivo, zato što je Nuh, a.s., činio dovu tek nakon što mu je Allah objavio da niko više od njegova naroda neće vjernik postati. Allah Uzvišeni otkrio mu je šta će se desiti s tim narodom, uključujući i djecu, te da će oni biti nevjernici. U Nuhovoj dovi nema nikakva grijeha.

Oba su mišljenja logična, a Allah najbolje zna. Ajet podupire mišljenje. Nuh, a.s., poticao je narod da traže oprost koji

[362] *Tefsirul-Alusi*, 29/100.

[363] *Tefsirul-Kurtubi*, 18/312.

bi urodio opskrbom koju su željno iščekivali – spuštanje kiše, stjecanje imetka i poroda.

Traženje skloništa za sina nevjernika

Nuh, a.s., je rekao: *"Gospodaru moj, sin moj je čeljade moje"* (Hud, 45), na što mu Uzvišeni odgovara: *"On nije čeljade tvoje, jer radi ono što ne valja."* (Hud, 46)

Na osnovu ovoga kritičari zaključuju da je Nuh izrekao laž s jedne strane, jer je znao da je sudbina njegove žene i djeteta zapečaćena. Kako je, onda, mogao moliti Gospodara za spas nevjernika?[364]

Oni zaključuju da je on počinio grijeh zbog kojeg ga je Allah Uzvišeni strogo ukorio: *"...zato Me ne moli za ono što ne znaš! Savjetujem ti da neznalica ne budeš."* (Hud, 46)

Zatim, utjecanjem u molbi za ono što ne zna nagovještava se vid grijeha: *"'Gospodaru moj' – reče – 'Tebi se ja utječem da Te više nikad ne zamolim za ono što ne znam! Ako mi ne oprostiš i ne smiluješ mi se, bit ću izgubljen.'"* (Hud, 47)

Odgovor na ovu zabludu

Riječi Nuha, a.s.: *"Gospodaru moj, sin moj je čeljade moje"* (Hud, 45) ne ubrajaju se u grijeh. Razlog je to što je mislio da njegova porodica spada u one koje je Uzvišeni obećao spasiti ili je pomislio, vidjevši sina odvojenog od nevjernika, da se pokajao od nevjerništva i ušao u skupinu vjernika. Uzvišeni kaže:

"I Nuh zovnu sina svoga koji se nalazio podaleko: 'O sinko moj, ukrcaj se s nama, ne budi s nevjernicima!'" (Hud, 42)

Autor djela *El-Menar*[365] kaže: "Moguće objašnjenje jeste da je, vidjevši svog sina odvojenog od nevjernika, pomislio da je napustio nevjerništvo i priklonio se vjeri."

Možda je razumio da ajet *"...niko više iz naroda tvoga neće vjernik postati"* (Hud, 36) ne obuhvata njegova sina, zato

[364] *Ismetul-enbija*, 23.

[365] *Tefsirul-menar*, 12/85.

što je Uzvišeni spašene podijelio na dvije vrste: njegovu porodicu, osim onih koji su izuzeti, i vjernike iz njegova naroda. Pomislio je da iz njegove porodice može biti vjernika, zato što oni nisu u istoj grupi s ostatkom naroda.

Uzvišeni je ukazao Nuhu, a.s., da se porodica ne računa po krvnom srodstvu, već po srodstvu vjerovanja, kao što kaže profesor Sejjid Kutb.[366]

A time što je Alejhisselam pitao i bio ukoren zbog toga, Uzvišeni mu želi ukazati da je pitao o čemu nema prava saznanja.

Autor knjige *El-Menar*[367] kaže: "Znači, nemoj me pitati za nešto o čemu nemaš prava saznanja, a što ti smatraš istinom i ispravnim."

Bolje je bilo da nije molio za to nakon ovog izuzimanja u ajetu: "*...i čeljad svoju – osim onih o kojima je bilo govora – i vjernike!*" (El-Mu'minun, 27)

Nuh, a.s., znao je da, time što su stradali u potopu, njegov sin i žena ne spadaju u njegovu porodicu. Jer, Allah ne krši obećanje svoje. Trebao je znati da su njegova porodica vjernici, kada je spoznao one koji će biti spašeni.

Smatram da je Nuha, a.s., na ovu molbu navela samilost i očinska ljubav. Allah ga je želio podučiti lekciji o podršci koja se odnosi na vjernike, a ne na nevjernike. To je smisao ajeta: "*Savjetujem ti da neznalica ne budeš.*" (Hud, 46)

Profesor Sejjid Kutb[368] kaže: "Savjetujem ti iz bojazni da ne budeš neznalica o srodnostima i vezama ili o Allahovu obećanju i Njegovu tumačenju... Allahovo se obećanje ostvarilo i iz tvoje porodice spasili su se samo oni koji uistinu pripadaju tvojoj porodici."

Ovo bolje priliči poslanicima, a.s. O tome imam Ibn Hazm[369] kaže: "Oni nemaju argumenata za takvo mišljenje.

[366] *U okrilju Kur'ana*, 4/1880.
[367] *Tefsirul-menar*, 12/85.
[368] *U okrilju Kur'ana*, 4/1880.
[369] *El-Fasl fil-milel ven-nihal*, 4/6.

Nuh, a.s., protumačio je Allahovo obećanje tako da će biti spašen, zajedno sa svojom porodicom. Pomislio je da njegov sin spada u njegovu porodicu zbog bliskosti. Da je to neko drugi učinio, bio bi nagrađen. Nuh, a.s., nije tražio spas za one koje nije smatrao svojom porodicom. Iz toga je proizašao ukor da ne bude od neznalica. On se zbog toga pokajao i povratio. U tome ne postoji nikakva namjera griješenja, a Allah najbolje zna."

Nuh, a.s., tražio je oprost i milost od Uzvišenog Allaha zbog strahopoštovanja koje je osjećao prema Njemu, te stoga što je odabrao manje prikladnu i manje odgovarajuću opciju, a to je neupućivanje dove. To mu je uzeto kao greška i on je odmah zatražio oprost. A da Nuh, a.s., nije počinio grijeh zaključujemo iz riječi: "*Gospodaru moj, oprosti meni...*", a nije rekao: "Kajem ti se." Na taj je način htio potvrditi svoje žaljenje i kajanje zbog pitanja koje je uputio.[370]

Profesor Sejjid Kutb[371] kaže: "Nuh drhti poput poniznog vjernika. Strahuje da je pogriješio prema svom Gospodaru i zato traži utočište kod Njega, oprost i milost."

Na taj se način tumači hadis o šefaatu.

Neke pouke iz Nuhova, a.s., života

1. Nuhovo traženje oprosta i milosti od Allaha, dž.š., skreće nam pažnju na njegovu krajnju skrušenost i pokornost. Zbog odabira manje prikladne opcije njegovo je srce zadrhtalo i ustreptalo od mogućnosti da je rasrdio Uzvišenog Gospodara. Zato je smjesta uputio poniznu molbu: "*Gospodaru moj, oprosti meni, i roditeljima mojim, i onome ko kao vjernik u dom moj uđe, i vjernicima i vjernicama*" (Nuh, 28); "*Ako mi ne oprostiš i ne smiluješ mi se, bit ću izgubljen.*" (Hud, 47)

Činjenica da je Allahov vjerovjesnik upućivao ovako usrdnu molbu govori nam da je grješnicima još veća dužnost da što žustrije pristupe traženju oprosta i budu uporni u dovi

[370] *Tefsirul-Alusi*, 12/71, 72.
[371] *U okrilju Kur'ana*, 4/1880.

zbog namjernih i nenamjernih grešaka koje su počinili. Na taj će način njihovo pokajanje biti primljeno.

U Nuhovom pokajanju koristi se riječ "Gospodar": *"Gospodaru, utječem Ti se."* (Hud, 47) Nije kazao: "Kajem Ti se", zato što je htio izraziti svoju žalost i kajanje zbog pitanja koje je uputio."[372]

2. Primjer Nuha i njegova sina predstavlja važnu pouku o svijetu porodičnih veza, a ona glasi da pojedince vezuje vjerovanje. Ukoliko nema imana, onda nema ni te veze.

Profesor Sejjid Kutb[373] kaže: "Jedino srodstvo koje vezuje ljude u ovoj vjeri i po kojem je ona prepoznatljiva jeste srodstvo po vjeri. To nije srodstvo po krvi ili potomstvu, boji ili jeziku... Sve te veze mogu biti prekinute među pojedincima."

3. Čovjeku neće koristiti vjerovanje drugih, ukoliko ustraju u nevjerovanju, kao što se desilo Nuhu, a.s., i njegovu sinu. Stoga nijedan čovjek nema pravo zanositi se srodstvom s nekim učenjakom ili pobožnjakom. To srodstvo neće nikoga ni uzdići ni uniziti kod Allaha. Jedino mjerilo jesu vlastito vjerovanje i dobročinstvo.

4. Iz ajeta *"Ako mi ne oprostiš i ne smiluješ mi se, bit ću izgubljen"* (Hud, 47) možemo vidjeti koliko je Nuh smatrao krupnim svoj postupak. Da mu nije primljeno pokajanje od Allaha, bio bi izgubljen. Iz toga se vidi njegovo izraženo pokajanje. Osim toga, vidimo da i grijesi dovode do kidanja rodbinskih veza, kao što vidimo i posljedice kidanja veze s Gospodarom. Zar se nakon ovoga nemarni neće osvijestiti?

---

[372] *Tefsirul-Alusi*, 12/71, 72, uz odstupanja.

[373] *U okrilju Kur'ana*, 4/1886.

Pokajanje Ibrahima, a.s.

Čitajući Kur'an časni nailazimo na ajete koji govore o pokajanju Ibrahima, a.s., poput ovih: *"Gospodaru naš, učini nas dvojicu Tebi odanim, i porod naš neka bude odan Tebi, i pokaži nam obrede naše i oprosti nam, jer Ti primaš pokajanje i samilostan si!"* (El-Bekara, 128); *"Ibrahim je zaista bio dobrodušan, sažaljiv i odan"* (Hud, 75); *"Gospodaru naš, oprosti meni, i roditeljima mojim, i svim vjernicima na Dan kad se bude polagao račun!"* (Ibrahim, 41)

Kur'an govori o njegovom jasnom priznanju greške i traženju oprosta od Allaha: *"...i Koji će mi, nadam se, pogreške moje na Sudnjem danu oprostiti!"* (Eš-Šuara, 82)

Kakva je greška Ibrahima, a.s., zbog koje je on smjerno tražio oprost od Allaha?

Tvrdnja da je zvijezda njegov Gospodar

Ibrahim, a.s., je zvijezdu, Mjesec i Sunce nazivao svojim Gospodarom: *"I kad nastupi noć, On ugleda zvijezdu i reče: 'Ovo je Gospodar moj!' A pošto zađe, reče: 'Ne volim one koji zalaze!' A kad ugleda Mjesec kako izlazi, reče: 'Ovo je Gospodar moj!' A pošto zađe, on reče: 'Ako me Gospodar moj na Pravi put ne uputi, bit ću, sigurno, jedan od onih koji su zalutali.' A kad ugleda Sunce kako se rađa, on uzviknu: 'Ovo je Gospodar moj, ovo je najveće!' – A pošto zađe, on reče: 'Narode moj, ja nemam ništa s tim što vi Njemu druge ravnim smatrate! Ja okrećem lice svoje, kao pravi vjernik, prema Onome Koji je nebesa i Zemlju stvorio, ja nisam od onih koji Njemu druge ravnim smatraju!'"* (El-En'am, 76-79)

Prema tome, Ibrahim, a.s., ovo je rekao iz uvjerenja ili iz drugog razloga. Takva izjava iz uvjerenja predstavlja nevjerništvo, a u suprotnom je slučaju laž.

Odgovor na ovu zabludu

Direktan smisao ajeta *"I kad nastupi noć"* ne ukazuje na to da je Ibrahim vjerovao u božansku moć zvijezda, već je to rečeno u kontekstu rasprave s vlastitim narodom. Vidimo da Kur'an na nekoliko mjesta naglašava tu činjenicu: *"I narod njegov se s njim raspravljao. 'Zar da se sa mnom raspravljate o Allahu, a On je mene uputio?'"* (El-En'am, 76); *"Narode moj, ja nemam ništa s tim što vi Njemu druge ravnim smatrate!"* (El-En'am, 80); *"To su dokazi naši koje dadosmo Ibrahimu za narod njegov."* (El-En'am, 83)

Posljednji ajet nedvosmisleno govori o tome da su ovi dokazi usmjereni "narodu njegovu". Ibrahimu, a.s., ne smije se pripisivati nevjerništvo. Svako ko to učini bliži je nevjerništvu od poslanika.

Imam ibn Hazm[374] kaže: "Nemoguće je da osoba kojoj je data razboritost može pomisliti da su joj gospodari zvijezde ili Sunce, samo zbog toga što imaju veći disk od mjeseca. To može pomisliti samo maloumna osoba. Ispravno tumačenje jeste da je Ibrahim to kazao kako bi ukorio svoj narod. Daleko od toga da se moglo desiti da je Ibrahim ikada pripisao druga Gospodaru, ili da je posumnjao da svemir sa svim svojim sadržajem nije stvoren. Naš argument u svemu ovome jeste činjenica da ga Allah nije ukorio niti grdio zbog svega spomenutog. Naprotiv, Kur'an odobrava ovo djelo: *"To su dokazi naši koje dadosmo Ibrahimu za narod njegov."*

Potvrđeno je, također, da je Ibrahim, a.s., razgovarao sa svojim ocem o kipovima: *"Zar kumire smatraš bogovima!? Vidim da ste i ti i narod tvoj u pravoj zabludi."* (El-En'am, 74) Kako neko može tvrditi da su idolopoklonici u zabludi, a potom vjerovati u zvijezde! Kako se može zamisliti da je to činio neko ko je primjer čestitosti: *"Ibrahim je bio primjer čestitosti, pokoran Allahu, pravi vjernik..."* (En-Nahl, 120)

[374] *El-Fasl fil-milel ven-nihal*, 4/7, 8.

Sve što se desilo u ovoj situaciji imalo je za cilj navođenje sagovornika da sasluša argument i bude primoran da ga prihvati.

Imam Ibn Kesir[375] kaže: "Ibrahim polemizira sa svojim narodom i ukazuje mu da ova nebeska tijela ne zaslužuju da budu obožavana, jer su potčinjena i omeđena određenim kretanjem, izlaze i zalaze, dolaze i odlaze s ovoga svijeta, a Gospodaru ništa ne promiče. Vječan je i neprolazan."

Imam Alusi[376] kaže: "Ibrahim, a.s., je rekao: 'Ovo je Gospodar moj' u smislu pretpostavke i ublažavanja tenzija između njega s jedne strane, i oca i naroda s druge. Oni su vjerovali u kipove i zvijezde. Onaj ko želi pobiti takvo vjerovanje, mora ga prenijeti, a potom ga odbiti. Neće se smatrati da zbog toga vjeruje u ovo mišljenje. Ovo je jedino prihvatljivo tumačenje."

Autor knjige *El-Menar*[377] kaže: "Većina učenjaka kategorično tvrdi da je Ibrahim polemizirao sa svojim narodom. Svi su njegovi postupci bili uvod u poricanje njihova vjerovanja. Imitirao je njihove postupke kako bi ih postepeno naveo da saslušaju njegove kontraargumente. Prvo im je stavio do znanja da se slaže s njima, a potom je pobio njihova uvjerenja."

Dr. Ebu Nur el-Hadidi pojašnjava uspješnost ove metode u navođenju sagovornika na prihvatanje argumenata: "Poznata je uspješnost metode postepenosti u navođenju sagovornika i uvjeravanju da je u zabludi. Narod Ibrahima, a.s., živio je u pravoj i očitoj zabludi. Nisu htjeli prihvatiti svoju grešku i zabludu i stoga nije bilo drugog načina, osim ovoga, da im se ukaže na greške i ublaži tvrdoglavost. Kada razgovor s njima postane podnošljiv, kada se priviknu na sagovornika i počnu slušati njegove riječi, tada je trenutak za upućivanje argumenata i pobijanje stavova. U toj je situaciji moguće razbiti predrasude sagovornika i ukazati mu na istinu.

---

[375] *Kasasul-enbija*, 165.
[376] *Tefsirul-Alusi*, 7/198.
[377] Muhammed Rešid Rida, 7/558.

Polemika između Ibrahima i njegova naroda mogla se uspješno završiti samo ovom metodom i nijednom drugom."

Riječi Ibrahima, a.s.: "Ovo je Gospodar moj" nipošto nisu bile izraz uvjerenja. Bilo je to samo sredstvo povlađivanja sagovorniku, kao što su utvrdili mufesiri.

Preporučeno je biti ljubazan s oponentom kako bi postao krotak i smiren. Nakon toga treba mu uputiti argumente. O tome govore riječi Uzvišenog: *"I narod njegov se s njim raspravljao. 'Zar da se sa mnom raspravljate o Allahu, a On je mene uputio?'"* (El-En'am, 80) Ovo znači da se uputa desila prije rasprave. To je naglašeno kako se ne bi ostavio prostor za napad zbog onoga što je rekao.

Sumnja u Allahovu moć oživljavanja mrtvih

Govore kako je Ibrahim tražio od Allaha da mu pokaže kako oživljava mrtve, da bi mu se srce smirilo. To znači da je on sumnjao. Uzvišeni kaže: *"'Gospodaru moj, pokaži mi kako mrtve oživljuješ!', On reče: 'Zar ne vjeruješ?' 'Vjerujem' – odgovori on – 'ali bih da mi se srce smiri.' 'Uzmi četiri ptice' – reče On – 'i isijeci ih, pa pojedine komade njihove stavi na razne brežuljke...'"* (El-Bekara, 260)

Štaviše, govore kako vjerodostojni hadisi nedvosmisleno govore o ovoj sumnji. Primjer su riječi Poslanika, s.a.v.s.: "Mi smo preči da sumnjamo nego Ibrahim, kad je rekao: *'Gospodaru moj, pokaži mi kako umrle oživljuješ!' On reče: 'Zar ne vjeruješ?' 'Vjerujem', odgovori on, 'ali bih da mi se srce smiri.'"*[378]

Odgovor na ovu sumnju

Ispravno je da Ibrahim nikada nije sumnjao u Allahovu moć oživljavanja mrtvih. To je stav većine učenjaka. Ovim je pitanjem htio spoznati na koji način se odvija oživljenje, posredstvom objave i dokaza. To nema loše posljedice po

[378] Buhari.

iman. Ibrahim, a.s., želio je preći iz sigurnog znanja u očito znanje.

Imam Er-Razi[379] kaže: "Neispravnost tvrdnje da je Ibrahim, a.s., sumnjao može se dokazati iz više aspekata:

1. Riječi Uzvišenog: "*'Zar ne vjeruješ?' 'Vjerujem,' - odgovori on...*" (El-Bekara, 260) jasno kazuju da je sumnjao, ne bi ovako odgovorio.

2. "*..Ali bih da mi se srce smiri*" - ovo su riječi vjernika koji traga za većim uvjerenjem.

3. Nemoguće je da je Ibrahim sumnjao. Sumnja u Allahovu moć neminovno znači i sumnju u poslanstvo. Kako bi, onda, znao da je poslanik?"

Ibn Munir o Ibrahimovom pitanju kaže: "Ibrahim, a.s., razmišljao je o načinu oživljavanja mrtvih. Ta mu je misao okupirala pažnju i želio je očima vidjeti kako se to odvija. Na taj je način htio umiriti srce, kako bi odagnao misli koje ga tište."[380]

Autor djela *El-Menar*[381] smatra da ovo pitanje nije čudno i da nije proisteklo iz sumnje. Na taj je način Ibrahim, a.s., htio saznati tajne stvaranja. Duša neprestano teži novim saznanjima. Autor kaže: "Otkrivanje novih saznanja, traganje za dodatnim informacijama i želja za otkrivanjem tajni stvaranja dio su ljudske prirode. Oni koji najviše znaju i razumiju najuporniji su u traženju znanja i otkrivanju novih sfera. Nijedno stvorenje ne može znati sve i potpuno istražiti svaku stvar. Ibrahim, a.s., tražio je da vidi način na koji se oživljavaju mrtvi. Motiv pitanja je radoznalost za pitanje stvaranja, a ne sumnja u osnovu vjerovanja u proživljenje s kojim ga je upoznala objava i dokaz, bez direktnog uvjerenja."

Kad je riječ o hadisu: "Mi smo preči da sumnjamo nego Ibrahim", imam Ibn Hadžer el-Askalani[382] kaže: "Ovaj hadis

---

[379] *Tefsirur-Razi*, 7/39.
[380] *El-Intisaf alel-Keššaf*, 1/292.
[381] Muhammed Rešid Rida, 3/54.
[382] *Fethul-Bari Šerh Sahihil-Buhari*, 6/412.

znači – ako mi ne sumnjamo, onda je bilo preče da Ibrahim ne sumnja. Drugim riječima – kada bi se sumnja mogla događati poslanicima, to bi se prvo meni desilo. Vi znate da ja ne sumnjam i zato znajte da ni on nije sumnjao. Rekao je to iz skromnosti, a. s." Ibn Hadžer, Allah mu se smilovao, hadis objašnjava oprečnim značenjem.

Imam Ibn Hazm kaže: "Hadis je naš argument da Ibrahim, a.s., nije sumnjao. Drugim riječima, da su ove Ibrahimove riječi bile izraz sumnje, onda bi oni koji se nisu uvjerili u ono što je Ibrahim vidio imali više razloga da sumnjaju. Prema tome, ako oni koji nisu vidjeli ono što je Ibrahim vidio ne sumnjaju, onda je manja mogućnost da je Ibrahim sumnjao."

Dakle, Ibrahim, a.s., bio je vjernik u vrijeme postavljanja pitanja. Želio je vidjeti kako se odvija proces stvaranja kako bi uvećao uvjerenje u moć Stvoritelja da oživljava mrtve. U tome ne postoji nikakav grijeh. Naprotiv, to govori o postojanosti vjerovanja u njegovu srcu.

Gledanje u zvijezde

Uzvišeni kaže: *"I on baci pogled na zvijezde, pa reče: 'Ja ću se, evo, razboljeti!'"* (Es-Saffat, 88, 89)

1. Rekao je da gleda zvijezde, a gledanje zvijezda kako bi se spoznao njihov utjecaj na čovjeka je grijeh. Time je ovaj poslanik počinio grijeh.

2. Rekao je *"ja ću se razboljeti"*, što nije istina i što predstavlja grijeh.[383]

Odgovor na ovu zabludu

Ibrahim, a.s., nije se vezao za praznovjerja, već samo za Uzvišenog Allaha. Uzvišeni kaže: *"Ibrahim je bio primjer čestitosti, pokoran Allahu, pravi vjernik, nije druge smatrao Allahu ravnim."* (En-Nahl, 120) Može li se zamisliti da je on bio praznovjeran? Ovo je zabluda. Ibrahim, a.s., nije gledao

---

[383] *Tefsirur-Razi*, 26/147.

u zvijezde kako bi spoznao njihov utjecaj na čovjeka ili kako bi ispitao da li one mogu biti bogovi.

Tim je gledanjem svom narodu htio pokazati kako razmišlja i analizira, da bi ih mogao uvjeriti u istinu.[384]

Imam Er-Razi smatra da Ibrahim, a.s., nije gledao u same zvijezde, već u njihov raspored[385]: "Ibrahimov je narod štovao zvijezde i po njima sudio o nepoznatim stvarima. Zato je Ibrahim, a.s., izučavao zvijezde, tj. u njihovu nauku i značenje. Nije gledao u same zvijezde. Slično se kaže za onoga ko izučava pravo ili gramatiku. Želio je svom narodu pokazati kako zna ono što oni znaju i kako na isti način razumije zvijezde. Kada je rekao: *'Ja ću se, evo, razboljeti'*, oni su prihvatili njegove riječi."

Ovo Razijevo objašnjenje diskutabilno je, zato što poslaniku ne pristaje da čita zvijezde. Ovdje se radi o konkretnom gledanju u zvijezde. Da bi se neki ajet tumačio u prenesenom značenju mora postojati veza u kontekstu, a te veze ovdje nema.

Razlog Ibrahimova gledanja u zvijezde je ili razmišljanje i meditacija, zato što čovjek u trenucima tjeskobe podiže pogled ka nebu i razmišlja, što ima smisla i iz aspekta jezika.

Ibn Menzur[386] kaže: "Gledanje je razmišljanje o nečemu."

Imam Alusi[387] kaže: "Ibrahim, a.s., gledao je u zvijezde okom pažljivog posmatrača, koji razmišlja o stvaranju nebesa i Zemlje. Samo to dolikuje poslaniku."

Drugi razlog Ibrahimova posmatranja može biti traganje za argumentom od Allaha i traženje pomoći u raspravi s narodom. U tome nema ništa loše za Ibrahima, a.s. Njegov je metod zbližavanje sa sagovornikom kako bi pobio njegove stavove. Gledanje u zvijezde imalo je tu svrhu.

---

[384] *Ruhul-meani fi tefsiril-Kur'anil-azim*, 23/101.

[385] *Tefsirur-Razi*, 26/147.

[386] *Lisanul-Areb*, 5/217.

[387] *Ruhul-meani fi tefsiril-Kur'anil-azim*, 23/101.

O njegovim riječima *'Ja ću se, evo, razboljeti'* (Es-Saffat, 89) u Buharijevu *Sahihu* navodi se hadis Ebu Hurejre, r.a.: "Ibrahim, a.s., 'slagao' je samo tri puta i to dva puta radi Allaha, dž.š. To je njegova izjava: *'Ja sam bolestan'* i izjava: *'To je učinio ovaj najveći od njih.'* (El-Enbija, 63) I dok je on bio sa Sarom, kaže (dalje Ebu-Hurejra), došao je jednog dana (u mjesto) jednog nasilnika, kojem je rečeno: 'Ovdje je neki čovjek s kojim je jedna od najljepših žena.' On posla po njega (i pošto je on došao) i upita ga za nju: 'Ko je ona?' 'Moja sestra' – reče on, a potom dade Sari i reče: 'Saro! Na Zemlji nema pravog vjernika osim mene i tebe, a ovaj me pitao (o tebi), pa sam mu rekao da si mi sestra. Ti me nemoj opovrgnuti...'"

Neki učenjaci smatraju da se on doista razbolio, ali ne od tjelesne, već od duševne bolesti zbog tjeskobe i umora koje je osjećao. Naime, ljudi se nisu odazivali pozivanju u tevhid i ustrajavali su u nevjerništvu. Tjeskoba može dovesti do bolesti, kao što kaže profesor Sejjid Kutb[388], a dokaz da se radi o duševnoj bolesti jeste to da je Ibrahim porazbijao kipove u odsustvu njegova naroda. To znači da je posjedovao tjelesnu snagu: *"I on baci pogled na zvijezde, ... i oni ga napustiše, uzmaknuvši."* (Es-Saffat, 88-90) A Allah najbolje zna.

Imam Er-Razi[389] kaže: "Riječi: 'Ja ću se, evo, razboljeti' znače da ga je obuzela srčana bolest zbog ustrajavanja velikog broja ljudi u nevjerništvu i politeizmu, kao što je Uzvišeni rekao Muhammedu, s.a.v.s.: *'Pa zar ćeš ti za njima od tuge svisnuti...'"* (El-Kehf, 6)

Imam Alusi kaže: "To jest, obuzela ga je srčana bolest zbog njihova nevjerništva. Ljudi su razumjeli da je on želio kazati kako ga bolest sprečava da ode sa svojim narodom u njihov hram."

---

388 *U okrilju Kur'ana*, 5/1993.
389 *Et-Tefsirul-kebir*, 26/147.

Ibn Hadžer[390] navodi da su neki učenjaci Ibrahimove riječi protumačili kao nemoć argumenata kako bi otišao sa svojim narodom.

Neki ove riječi tumače kao aluziju, tj. da one u prenesenom značenju zvuče kao laž, ali u doslovnom smislu nemaju veze s time. Imam Ibn Hadžer el-Askalani[391] kaže: "Ibrahimove riječi nazvane su lažju zato što se slušaocu tako čini. Međutim, nakon provjere otkriva se da se radi o dvosmislenim riječima koje nisu laž."

Neki učenjaci smatraju da je ovo laž u pravom smislu. Ibn Hazm[392] smatra da je ovo dozvoljeno, zato što se smatra skrivanjem (*tekijjom*).

Smatram da je ispravno mišljenje ono koje kaže da je Ibrahim izražavao ono što je osjećao zbog upornosti i ustrajnosti njegova naroda u nevjerništvu. To je Ibrahima navelo da kaže ove riječi. Dokaz da se radi o duševnoj, a ne o tjelesnoj bolesti jeste razbijanje kipova, u trenutku kada je njegov narod bio odsutan. Prema tome, bio je zdrav. O tome govori i Kur'an: *"I on baci pogled na zvijezde, pa reče: 'Ja ću se, evo, razboljeti!' – i oni ga napustiše, uzmaknuvši, a on se kumirima njihovim prikrade, pa reče: 'Zašto ne jedete? Šta vam je što ne govorite?' – i krišom im priđe desnom rukom ih udarajući..."* (Es-Saffat, 88-93)

Ne slažem se s mišljenjem imama Ibn Hazma zato što je bolje ne pripisivati tako nešto poslanicima. Da se Ibrahim želio skrivati, ne bi polomio kipove.

Stanovište da je Ibrahim osjećao slabost argumenata također nije ispravno, zato što je Ibrahim imao jake argumente. O tome Uzvišeni kaže: *"To su dokazi naši koje dadosmo Ibrahimu za narod njegov"* (El-En'am, 83), čime je ovo mišljenje pobijeno.

---

[390] *Fethul-Bari šerh Sahihil-Buhari*, 2/141.

[391] Ibid.

[392] *El-Fasl fil-milel ven-nihal*, 4/6, s odstupanjem.

Laganje narodu

Kur'an citira riječi Ibrahima, a.s.: "*'Tako mi Allaha, ja ću, čim se udaljite, vaše kumire udesiti!' I porazbija ih on u komade, osim onog najvećeg, da bi se njemu obratili. 'Ko uradi ovo s bogovima našim' – povikaše oni – 'zaista je nasilnik?' 'Čuli smo jednog momka kako ih huli' – rekoše – 'ime mu je Ibrahim.' 'Dovedite ga da ga ljudi vide' – rekoše – 'da posvjedoče.' 'Jesi li ti uradio ovo s bogovima našim, o Ibrahime?' – upitaše. 'To je učinio ovaj najveći od njih, pitajte ih ako umiju govoriti' – reče on.*" (El-Enbija, 57-63)

Po njihovu mišljenju, Ibrahim, a.s., je slagao, zato što je rekao da je najveći kip razbio ostale kipove. Pripisivanje tog postupka nekom drugom može se tretirati samo kao laž."

U Buharijevu *Sahihu* navodi se hadis Ebu Hurejre, r.a.: "Ibrahim, a.s., 'slagao' je samo tri puta i to dva puta radi Allaha, dž.š. To su njegove izjave: *'Ja sam bolestan'* i: *'To je učinio ovaj najveći od njih.'* (El-Enbija, 63)"

Odgovor na ovu zabludu

Riječi Ibrahima, a.s., nisu bile laž. To je bio izraz sarkazma i ironije prema onima koji su vjerovali u kipove. Drugim riječima – ako su to zaista bogovi, zašto se nisu odbranili. Na taj su način oni lišeni svakog argumenta da se smiju obožavati kipovi koji ni sami sebe ne mogu odbraniti, niti mogu ikakvu dobit donijeti.

Imam Alusi[393] kaže: "Ovaj je odgovor bio ironičan. Njime je Ibrahim, a.s., htio na najblaži i najljepši način ostvariti svoj cilj – primorati ih da prihvate argument. Tako ih je naveo da razmisle o svojim bogovima, trudeći se da izbjegne laž."

Što se tiče riječi Ibrahima, a.s., da je Sara njegova sestra, a ne supruga, u predanju koje bilježi Buhari[394] stoji: "I dok je on bio sa Sarom, kaže (dalje Ebu-Hurejra), došao je jednog

---

[393] *Ruhul-meani fi tefsiril-Kur'anil-azim*, 17/65.

[394] Hadis je ranije citiran.

dana (u mjesto) jednog nasilnika, kojem je rečeno: 'Ovdje je neki čovjek s kojim je jedna od najljepših žena.' On posla po njega (i pošto je on došao) i upita ga za nju: 'Ko je ona?' 'Moja sestra' – reče on, a potom dade Sari i reče: 'Saro! Na Zemlji nema pravog vjernika osim mene i tebe, a ovaj me pitao (o tebi), pa sam mu rekao da si mi sestra. Ti me nemoj opovrgnuti...'"

Ibrahimove riječi ne mogu se ocijeniti kao laž. On je mislio na srodnost po vjeri, a ne po krvi. O tome govore riječi: "Saro! Na Zemlji nema pravog vjernika osim mene i tebe..."

Ovdje se jasno govori o bratstvu po vjeri. O tome govori i ajet: *"Vjernici su samo braća"* (El-Hudžurat, 10)

Imam En-Nevevi[395] kaže: "Poslanikove riječi '...u dva slučaja ticalo se Allahova Bića; a jednom je bilo u vezi sa Sarom...' znače da se spomenute laži odnose na percepciju slušaoca i sagovornika. Što se tiče samog postupka, on se ne može nazvati lažju iz dva razloga:

1. Radilo se o insinuaciji. Rekao je za Saru da mu je sestra po islamu, što je po sebi istinito.

2. Da se radilo o laži, a ne o aluziji, i to bi bilo dozvoljeno kada je u pitanju komunikacija s nasilnikom. Islamski pravnici jedinstveni su u tome da je dozvoljeno slagati u ovakvim situacijama. Štaviše, to je obaveza budući da se time čovjek brani od nasilnika."

Imam Ibn Hazm[396] kaže: "Ibrahimova tvrdnja da mu je Sara sestra ispravna je iz dva aspekta. 1. Uzvišeni kaže: 'Vjernici su samo braća.' Božiji Poslanik, s.a.v.s., kaže: "Neka niko ne prosi ženu koju je zaprosio njegov brat."[397]

2. Srodstvo u smislu da ona pripada njegovu narodu kojeg je pozivao. Uzvišeni kaže: *'A Medjenu – njegova brata Šuajba.'"* (El-A'raf, 85)

---

[395] *Šerh Sahih Muslim*, 15/124.

[396] *El-Fasl fil-milel ven-nihal*, 4/6, 7.

[397] Buhari.

Objašnjenje ajeta o tevbi i traženju oprosta koji se odnose na Ibrahima, a.s.

Iz navedenih izjava naučnika zaključili smo da Ibrahim, a.s., nije počinio grijeh. Zašto, onda, Kur'an spominje njegovo pokajanje, povratak, traženje oprosta i priznanje grijeha: *"...i oprosti nam, jer Ti primaš pokajanje i samilostan si!"* (El-Bekara, 128); *"Ibrahim je zaista bio dobrodušan, sažaljiv i odan"* (Hud, 75); *"Gospodaru naš, oprosti meni..."* (Ibrahim, 41); *"...i Koji će mi, nadam se, pogreške moje na Sudnjem danu oprostiti!"* (Eš-Šuara, 82)

1. Učenjaci su ajet *"...i oprosti nam, jer Ti primaš pokajanje i samilostan si!"* protumačili na sljedeći način:

a. Njih su dvojica[398] tražili da im Allah podari čvrstinu i ustrajnost zato što su zgriješili.[399]

b. Kada su upoznali obrede i izgradili Kabu, željeli su objasniti i pokazati ljudima da je to mjesto odricanja od grijeha i mjesto traženja oprosta od Allaha.[400]

c. Izrazio se u obliku tevbe kako bi se snažno distancirao od grijeha. Jer, onaj ko sebe stavi u položaj pokajnika koji strepi od grijeha lakše će se sačuvati griješenja.[401]

d. Makar se trudio da bude pokoran Gospodaru, čovjek mora načiniti neki propust – ili iz zaborava, ili u vidu odabira manje vrijedne opcije. Dova je upućena iz tog razloga.[402]

e. Oprost je zatražen za one ljude koji će počiniti grijehe.[403] Ovo mišljenje preferira Er-Razi, uz objašnjenje:

1. Uzvišeni navodi da je Ibrahim rekao: *"...i sačuvaj mene i sinove moje da se ne klanjamo kumirima, oni su, Gospodaru moj, mnoge ljude na stranputicu naveli. Onaj ko bude mene*

---

[398] Ibrahim i Ismail. (Prim. prev.)

[399] *Tefsirul-Kurtubi*, 2/30.

[400] Ibid, 3/30.

[401] *Tefsirur-Razi*, 4/63.

[402] *Tefsirur-Razi*, 4/63.

[403] Ibid.

slijedio – moje je vjere, a onaj ko bude protiv mene ustajao – pa Ti, uistinu, praštaš i samilostan si." (Ibrahim, 35, 36)

Znači – a onaj ko bude protiv mene ustajao, Ti si mu kadar oprostiti ukoliko se pokaje i zatraži oprost.

2. Nakon riječi *"...i oprosti nam..."* Ibrahim kaže: *"Gospodaru naš, pošalji im poslanika, jednog od njih..."* (El-Bekara, 128, 129)

f. Ovo su radili iz skromnosti, kako bi podučili svoje potomstvo.[404]

Smatram da sva ova tumačenja oslikavaju stanje Ibrahima, a.s. Učenjaci su uspješno protumačili ajete o tevbi i istigfaru. Uzvišeni navodi riječi Ibrahima, a.s.: *"...i sačuvaj mene i sinove moje da se ne klanjamo kumirima, oni su, Gospodaru moj, mnoge ljude na stranputicu naveli. Onaj ko bude mene slijedio – moje je vjere, a onaj ko bude protiv mene ustajao – pa Ti, uistinu, praštaš i samilostan si."* (Ibrahim, 36)

Razlike među ovim tumačenjima su u varijetetima, a ne u suprotnostima. Kur'an može nositi sva navedena značenja.

2. Riječi Uzvišenog: *"Ibrahim je zaista bio dobrodušan, sažaljiv i odan"* ukazuju na to da je u Ibrahimovoj prirodi bilo to da se mnogo kaje Uzvišenom Allahu. U ovom je ajetu Ibrahim pohvaljen zato što je, zbog svoje dobrodušnosti, molio Allaha da ne kazni Lutov narod. Žalio je i patio zato što nisu vjerovali. Raspravljao se s melekima oko njih. A kada je shvatio da će ih kazna neminovno zadesiti, pokajao se Uzvišenom Allahu.

Imam Er-Razi[405] smatra da ga je Allah nazvao sažaljivim zato što je tražio oprost za Lutov narod i želio da oni budu spašeni kazne.

3. Učenjaci ajete *"Gospodaru moj, oprosti mi"* (Ibrahim, 41) i *"i Koji će mi, nadam se, pogreške moje na Sudnjem danu oprostiti!"* (Eš-Šuara, 82) tumače kao izraz poniznosti i

---

[404] *Tefsirul-Bejdavi*, 27.

[405] *Et-Tefsirul-Kebir*, 8/30.

nastojanja da se ummetu ukaže na to da se treba kloniti i paziti grijeha, uz dovu Uzvišenom da im oprosti ono što su uradili.[406]

Profesor Sejjid Kutb[407] kaže: "Ibrahim ne pravda sebe. On strepi da ne učini grešku nenamjerno. Smatra da svojim djelima ne zaslužuje ništa bez milosti Gospodara. Traži Njegovu milost. Jedino mu to daje nadu u oprost i brisanje grijeha – osjećaj bogobojaznosti, pristojnosti, suzdržanosti... To su ispravni osjećaji vrijednosti velike Allahove blagodati s jedne strane i male vrijednosti čovjekova djela, s druge."

Imam Er-Razi[408] smatra da se ajet *"i Koji će mi, nadam se, pogreške moje na Sudnjem danu oprostiti!"* odnosi na odabir manje vrijedne stvari.

Smatram da je ovo izraz skromnosti i podučavanje ummeta kako se treba kloniti grijeha, podstičući ga na neprestan oprez.

Traženje oprosta za oca nevjernika

Uzvišeni kaže: *"'Mir tebi!' - reče Ibrahim - 'Molit ću Gospodara svoga da ti oprosti, jer On je vrlo dobar prema meni'"* (Merjem, 47); *"...i ocu mome oprosti, on je jedan od zalutalih."* (Et-Tevba, 113)

Ibrahim, a.s., tražio je oprost za svog oca znajući da je on nevjernik. Tražiti oprost za nevjernika nije dozvoljeno. To ukazuje da je Ibrahim počinio grijeh. Uzvišeni kaže: *"Vjerovjesniku i vjernicima nije dopušteno moliti oprost za mnogobošce."* (Eš-Šuara, 86) U suri El-Mumtehina (ajet 4) kaže: *"Divan uzor za vas je Ibrahim ... ali nisu riječi Ibrahimove ocu svome: 'Ja ću se moliti da ti oprosti...'"*[409]

---

[406] *Tefsirul-Bajdavi*, 490.
[407] *U okrilju Kur'ana*, 5/3.
[408] *Et-Tefsirul-Kebir*, 24/146.
[409] *Ismetul-enbija*, 5.

Odgovor na ovu zabludu

Ibrahim je tražio oprost za vrijeme života svog oca u nadi da će povjerovati u Allaha. Međutim, kada je umro kao nevjernik, on ga se odrekao i nije nastavio tražiti oprost za njega. Ibrahim je uradio ispravnu stvar. Da je to uradila bilo koja osoba bilo bi primjereno, pa kako se ne može očekivati da je Ibrahim, a.s., uradio nešto najprimjerenije. Na to Kur'an skreće pažnju: *"A što je Ibrahim tražio oprost za svoga oca bilo je samo zbog obećanja koje mu je dao. A čim mu je bilo jasno da je on Allahov neprijatelj, on ga se odrekao."* (Et-Tevba, 114) U tome nema grijeha niti pogreške. Tražio je da Allah ispuni obećanje i uputi ga u vjeru i to je traženje bilo uvjetovano vjerovanjem.

Kadija El-Bejdavi, tumačeći ovaj ajet, kaže: *"'A što je Ibrahim tražio oprost za svoga oca bilo je samo zbog obećanja koje mu je dao'* – Ibrahim je obećao: *'Ja ću se moliti da ti oprosti',* tj. tražit ću da te uputi u vjeru, jer ona briše prethodne grijehe; *'A čim mu je bilo jasno da je on Allahov neprijatelj',* tj. kada je umro kao nevjernik, ili kada je objavljeno da neće povjerovati, *'on ga se odrekao',* tj. prestao je tražiti oprost za njega." Kadija El-Bejdavi ovdje je napravio sintezu dviju stvari – Ibrahimove dove za oca sve dok nije umro kao nevjernik, kada je prestao moliti za oprost njegovih grijeha, i toga da je Allah objavio da njegov otac neće povjerovati, nakon čega je prestao moliti za oprost.

O tome imam Er-Razi[410] kaže: "Ibrahim, a.s., tražio je oprost za svoga oca zato što se nadao da će povjerovati. Kada je ta nada izgubljena, prestao je moliti za oprost. Iz tog se postupka možda može zaključiti da je dozvoljeno moliti se za nevjernika u nadi da će povjerovati. Ovo se može zaključiti i iz ajeta: *'Vjerovjesniku i vjernicima nije dopušteno moliti oprost za mnogobošce, makar im bili i rod najbliži, kad im je jasno da će oni stanovnici Džehennema biti'* (Et-Tevba, 113),

[410] *Et-Tefsirul-kebir*, 1/229.

gdje je naznačeno da je zabranjeno moliti za oprost tek nakon što bude jasno da će oni stanovnici Džehennema biti."

Postavlja se pitanje: Zar to nije zabranjeno u ajetu *"Divan uzor za vas je Ibrahim ... ali nisu riječi Ibrahimove ocu svome: 'Ja ću se moliti da ti oprosti.'"* (El-Mumtehine, 4)?

Imam Er-Razi odgovara: "Ajet ukazuje da nije dozvoljeno ugledati se na taj postupak. Međutim, zabrana ugledanja ne znači da je to grijeh. Na mnoge stvari koje se tiču isključivo Božijeg Poslanika, s.a.v.s., mi se ne smijemo ugledati, premda su njemu bile dozvoljene."

Time se pobija ova prazna zabluda, a otac poslanikā, Ibrahim, a.s., oslobađa se izmišljotina. Prethodno navedenom treba dodati to da bi Kur'an nedvojbeno ukazao na Ibrahimovu pogrešku, da je postojala. Ipak, Objava govori samo o onome što se desilo: *"Divan uzor za vas..."*

U ajetu ne postoji naznaka da je počinjen grijeh, već se Poslaniku, s.a.v.s., i njegovu ummetu govori o nečemu što je vezano isključivo za Ibrahima, a.s. i njegov vjerozakon. To nije nama dozvoljeno činiti na osnovu ajeta: *"Vjerovjesniku i vjernicima nije dopušteno moliti oprost za mnogobošce."* (Et-Tevba, 113)

Pouke Ibrahimova, a.s., pokajanja

1. Riječi Ibrahima, a.s.: "Gospodaru moj, oprosti mi", izraz su visoke svijesti vjernika o Božijem prisustvu. Tako se treba ponašati vjernik pokajnik.

2. Opetovano pokajanje i vraćanje Gospodaru Ibrahima, a.s., kao i zahvalnost, usprkos nepostojanju grijeha, divan su uzor vjernicima da se kaju Gospodaru u svakom vremenu i situaciji. Ovo naročito važi za grješnike.

3. Ibrahimove riječi: *"...i Koji će mi, nadam se, pogreške moje na Sudnjem danu oprostiti!"* oslikavaju njegovu svijest i strahopoštovanje prema Allahu. Tako se treba ponašati onaj ko se kaje zbog grijeha, zato što je njemu još potrebnija nada u Allahov oprost.

4. Ibrahim, a.s., koristio je različite metode pozivanja u Allahovu vjeru.

5. Ibrahim, a.s., bio je pun sažaljenja, obazriv i širokogrudan. Takav treba biti svaki misionar.

6. Ibrahimove riječi: *"Gospodaru moj, pokaži mi kako mrtve oživljuješ!"* pokazuju da je učenje kroz praktične primjere efikasnije od učenja teorija.

7. Možda nekada osoba koja poziva u vjeru mora upotrijebiti i fizičku snagu, kao što je to uradio Ibrahim, a.s. To nekada na bezbožnike djeluje snažnije od riječi.

8. Dozvoljeno je u misionarstvu koristiti se logičkim raspravama kako bi se uvjerio sagavornik.

9. Ibrahimove riječi: *"Molit ću Gospodara svoga da ti oprosti"* oslikavaju njegovu krajnju pažnju prema narodu koji poziva u vjeru.

Pokajanje Luta, a.s.

Za Luta, a.s., vežu se neki događaji koji dio učenjaka smatra grijehom. Budući da razmatramo temu tevba Božijih poslanika, navest ću i te optužbe, uz odgovarajuće dokaze.

Nuđenje kćerki narodu

Kada je narod pohrlio u želji da naude njegovim gostima, misleći da su muškarci, rekao je: *"O narode moj, eto mojih kćeri, one su vam čistije!"* (Hud, 78) Oni koji smatraju da poslanici mogu zgriješiti ovaj postupak ubrajaju u grijeh.[411]

Odgovor na ovu zabludu

Lutove riječi *"Eto mojih kćeri, one su vam čistije"* ne znače da je on ponudio da oni rade s njegovim kćerima šta žele. Kako on može zabranjivati razvrat i pozivati da se to čini, kad Uzvišeni za njega kaže: *"Bojte se Allaha i pred gostima mojim me ne sramotite!"* (Hud, 87)

To znači da im on nije naredio da čine grijeh. To je nezamislivo. On ih podsjeća i upozorava na Allaha. Imam Er-Razi[412] kaže: "Davanje vlastitih kćeri rulji i razvratnicima nezamislivo je za bilo kojeg čovjeka, a kamoli za velike poslanike."

Riječima *"Eto mojih kćeri"* Lut ih je pozivao da sklapaju brakove, čime se zadovoljava prirodna potreba ispravnog čovjeka. Izraz "kćeri" može se odnositi na Lutove kćeri ili na sve vjernice. Brak između vjernice i nevjernika bio je dozvoljen u tom vjerozakonu (kao i u Poslanikovu šerijatu), kao što je Alejhisselam udao svoje kćeri za Utbu ibn Ebu Leheba

---

[411] *Ismetul-enbija*, 106.

[412] *Tefsir garibil-Kur'an*, 206.

i Ebu Asa ibn Rebia prije poslanstva, a njih su dvojica bili nevjernici.[413]

Svrha ovih riječi može biti i ukazivanje na ogavnost onoga što čine.

Ebu Bekr ibnul-Arebi ovaj ajet tumači riječima: "Stanovnici grada pohrlili su Lutovoj kući čuvši da su ga posjetili lijepi gosti, u namjeri da počine razvrat s njima. Lut ih je zamolio da se okane sramote i izraze poštovanje. Kada su mu rekli: *'A zar ti nismo zabranili da ikoga primaš?'* (El-Hidžr, 70), on im je odgovorio: 'Ako želite zadovoljiti strasti, eto vam mojih kćeri. Poslanicima nije dozvoljeno nuditi svoje kćeri radi razvrata kako bi spriječili drugi razvrat. On je mislio na kćeri ummeta, zato što su supruge poslanika majke ummeta, a njihove kćeri su i njegove kćeri. Ukazao im je na zakonski brak i podstakao ih na dozvoljeni brak, kako bi zatomili strast i smirili pohotu. Tim riječima ovaj im je poslanik htio ukazati na to da su svojim zlim namjerama prešli svaku mjeru, ili je htio izraziti ogorčenost kako bi privukao pažnju na sebe."[414]

Brak je, kao što kaže šehid Sejjid Kutb, čistiji i s materijalne i s duhovne strane: "Brak je čistiji iz svih aspekata – duhovnih i materijalnih. Supruge odgovaraju čistoj prirodi. One pokreću čista osjećanja iz aspekta prirode, morala i vjere. One su i materijalno čistije, zato što ih je moć Stvoritelja predodredila za prvu kolijevku života u nastajanju."

Traženje snažnog oslonca

Ova se zabluda ogleda u obraćanju Luta, a.s., njegovu narodu: *"Ah, da ja samo imam moć ili da se mogu osloniti na nekog snažnog!"* (Hud, 80) Drugim riječima – da ja samo imam moć da vam se oduprem, ili da me neko snažan može zaštititi od vas!

---

[413] *Tefsirul-Keššaf*, 2/283.

[414] *Tefsirul-Bejdavi*, 203.

Ovaj je poslanik poželio da ima moć ili da ga neko drugi može zaštititi od njegova naroda – da ih zauzda i spriječi u onome što su naumili.

Neki su iz ovoga zaključili da on nije tražio zaštitu od Allaha, što predstavlja grijeh koji ne priliči poziciji poslanika. Pozivaju se na hadis Ebu Hurejre, r.a., koji bilježi Buhari: "Neka Allah oprosti Lutu. Tražio je utočište kod nekog snažnog."

Odgovor na ovu zabludu

Lutova želja da ima snagu i zaštitu od bližnjih kako bi zaštitio svoje goste od zlog naroda ne može se smatrati grijehom. U tome nema ništa loše. U prilog tome ide činjenica da ga Allah nije ukorio zbog toga.

Imam Ibn Hazm, Allah mu se smilovao, kaže: "Lut nije grješan zbog toga što je tražio zaštitu ljudi. Uzvišeni kaže: *'A da Allah ne suzbija ljude jedne drugima, na Zemlji bi, doista, nered nastao.'* (El-Bekara, 251) Kao što je Lut tražio podršku, tako je i Božiji Poslanik, s.a.v.s., tražio podršku muhadžira i ensarija kako bi dostavio riječi Uzvišenog Gospodara. Kako Poslanik, s.a.v.s., može osuditi nešto što je i sam činio? On to zasigurno nije osudio, već je izvijestio da je Lut tražio zaštitu nekog snažnog, tj. Allahovu pomoć melekima. Lut za to nije znao. A ko vjeruje da je Lut mislio kako nema pomoći od Allaha, taj je nevjernik, zato što je pripisao Allahovu poslaniku to nevjerništvo."

Imam Nevevi[415] navodi drugo mišljenje: "Možda je ovo rekao zapanjen stanjem gostiju, ili je u sebi zatražio utočište kod Allaha, a ove riječi kazao da bi se opravdao pred gostima."

Odabrano mišljenje

Smatram, a Allah najbolje zna, da je Lut, a.s., to rekao nakon što je zatražio utočište od Allaha. Tražio je od njega da mu

---

415 *Fethul-Bari šerh Sahihil-Buhari*, 6/416.

omogući vanjsku snagu u vidu podrške ljudi. Jer, njegov je narod bio snažan, potpomognut rodbinom i porodicom, te ga je od loših namjera mogla odvratiti samo očigledna sila koja bi ih zaplašila. Zbog toga je Lut tražio očiglednu silu.

U tome nema ništa loše. Naređujući borbu protiv mnogobožaca, islam nalaže opreznost, pažnju i pripremu: *"I protiv njih pripremite koliko god možete snage i konja za boj, da biste time zaplašili Allahove i svoje neprijatelje."* (El-Enfal, 60) Da li to znači da su muslimani, oslanjajući se na ovu silu i vojnu pripremu napustili pridržavanje za Allahovo uže i silu, tj. za moć o kojoj govori ajet? To niko ne može reći.

Da je Lut, a.s., pokazao da traži pomoć od Allaha, oni bi tragali za ovom očiglednom silom, zato što su mnogobošci. Međutim, Uzvišeni Allah poslao mu je ovu očiglednu silu, kako bi mu pružio oslonac na nekog snažnog, tj. na Allaha. To bolje priliči poslanicima, a.s.

Mora se skrenuti pažnja na to da se Lut, a.s., ne bi ograničio na ove riječi, ne preduzimajući ništa da odbrani svoje goste na svaki način. Da mu meleki nisu rekli da su poslati od Allaha i da mu sunarodnici ne mogu nauditi. U protivnom, on bi se svom snagom njima suprotstavio: *"O Lute, mi smo izaslanici Gospodara tvoga, oni tebi ne mogu nauditi."* (Hud, 81)

Pouke iz priče o Lutu, a.s.

1. Nema zapreke da vjernik u teškoj situaciji traži pomoć od drugih ljudi, nakon što zatraži pomoć od Allaha, kao što je uradio Lut, a.s.

2. Uzvišeni Allah neće napustiti Svoje vjerne robove, kao što nije napustio Svoga roba i poslanika Luta, a.s.

3. Lut, a.s., nije prestao podsjećati svoj narod na Allaha, dž.š., i pozivati ga da se očisti od razvrata i grijeha koje je činio. Ovako uporni trebaju biti svi koji pozivaju Allahu.

4. Iz Lutovih riječi *"eto mojih kćeri, one su vam čistije"* zaključujemo da osoba koja poziva na dobro i odvraća od zla treba ukazati na alternativu za stvar koju zabranjuje.

Pokajanje Jusufa, a.s.

Iako u slučaju Jusufa, a.s., nije spomenuta tevba niti griješenje, neki smatraju da u njegovu stavu prema upravnikovoj ženi, te ajetima *"spomeni me Gospodaru svome"* (Jusuf, 42); *"ja ne pravdam sebe, ta duša je sklona zlu, osim one kojoj se Gospodar moj smiluje"* (Jusuf, 53) postoje naznake grijeha.

Detaljno ću istražiti ove stavove i dokazati nevinost Allahova poslanika Jusufa.

Poželio je upravnikovu ženu

Kur'an navodi da je upravnikova žena poželjela Jusufa i da je i on nju bio gotovo poželio: *"I ona je bila poželjela njega, a i on bi nju poželio da od Gospodara svoga nije opomenu ugledao."* (Jusuf, 24)

Ovo se pitanje tumači na različite načine. Dahhak kaže: "Šejtan se pomiješao s njima, pa je jednom rukom uhvatio Jusufa, a drugom ženu i sastavio ih." Neki smatraju da bi Jusuf počinio grijeh da nije ugledao opomenu Gospodara svoga. Po nekim tumačenjima, Jusufu se ukazao očev lik na plafonu kuće, a upravnikov na zidu. Na zidu mu se ukazao ajet: *"I što dalje od bluda, jer to je razvrat, kako je to ružan put!"* (El-Isra, 32) Postoje i druga tumačenja[416] ashaba (Ibn Abbas) i tabiina (Hasen, Seid ibn Džubejr, Mudžahid ibn Džubejr, Mudžahid, Ikrima, Dahhak, Suddi i drugi).

Odgovor na ovu zabludu

Za one koji tvrde da je Jusuf, a.s., počinio grijeh time što je poželio upravnikovu ženu, to u stvarnosti nije grijeh. Učenjaci ovu želju tumače na različite načine:

---

[416] *Tefsirul-keššaf*, 2/312, *Tefsirur-Razi*, 18/115; *Tefsirul-Kurtubi*, 9/169 i *Tefsirul-hazin*, 3/12-14.

1. To znači "pasti na pamet", po tumačenju većine mufesira. Imam Ahmed kaže: "Dvije su vrste želje: prolazna i trajna. Jusufova želja bila je prolazna. Napustio je radi Allaha to što želi, pa mu je to Allah upisao kao dobro, a ne loše djelo. Želja upravnikove žene bila je trajna. Da bi je ostvarila ona je lagala i trudila se da je ostvari."

2. Želja se može tumačiti kao namjera i odluka da se nešto uradi.

3. Naklonost duše prema nečemu, prema tumačenju Zamahšerija[417]: "Njegova je duša osjetila naklonost prema grijehu, na što ju je navela strast mladića."

Profesor Sejjid Kutb kaže: "Jusuf, a.s., je čovjek i otuda ga je na trenutak uhvatila ljudska slabost. Kada je vidio opomenu Gospodara svoga, koja je kružila njegovim tijelom i srcem, nakon prolaznog trenutka slabosti, vratio se ispravnosti i odustao je od grijeha."

4. Bježanje od upravnikove žene.[418]

5. Opomena i savjet.[419]

6. Udarac i guranje.[420]

Prema prvom tumačenju, Jusuf, a.s., nije počinio grijeh, zato što nije postojala namjera. Hazin prenosi mišljenje nekih istraživača: "Prolazna želja koja se pojavi u srcu i duši bez namjere i odluke, poput Jusufove želje, neće biti uzeta za grijeh ukoliko čovjek to ne uradi ili ne obznani."[421]

Mufesir Muhammed Rešid Rida[422] kaže: "Pomisao na grijeh kao rezultat prirodnog nagona nije suprotna bezgrešnosti. Ostvarenje te pomisli bio bi grijeh."

Riječi Uzvišenog: *"Allah nikoga ne opterećuje preko mogućnosti njegovih..."* (El-Bekara, 286) ukazuju na to da se neće odgovarati za pomisli na grijehe.

---

[417] *Tefsirul-keššaf*, 2/311.

[418] *Tefsirul-menar*, 12/280.

[419] *Ibid.*

[420] Ibid.

[421] *Lubabut-te'vil fi mealimit-tenzil*, 3/12.

[422] *Tefsirul-menar*, 12/281.

Prema tumačenju da je želja ustvari odluka i namjera da se nešto učini, to se uistinu i desilo tako što je poslanik udario upravnikovu ženu zato što je nije uspio zaustaviti riječima.

Muhammed Rešid Rida[423] kaže: "Razlika između njezine i njegove želje jeste u tome što mu se ona htjela osvetiti zato što nije uspjela i što ju je on ponizio. Kada je vidio njezinu odjeću na sebi, počeo se odlučno braniti. U tom su trenutku izgledali poput boraca koji se spremaju za tuču."

Ako se želja tumači kao namjera griješenja, Jusuf, a.s., nije grješan zato što je nije sproveo u djelo. U hadisu koji prenosi Ebu Hurejra, r.a., navodi se: "Allah, dž.š., kaže: 'Kada Moj rob naumi da učini neko loše djelo, pa ga ne učini, Ja mu za to ništa ne upisujem, a ako on to loše djelo učini, onda mu upišem samo jedan grijeh.'"[424]

Prema tumačenju da je to prirodni nagon, poput nagona za hranom i pićem, poslanik neće biti za to odgovoran, zato što je to prirodna potreba. Činjenica da je Jusuf, a.s., savladao taj nagon govori da ga je Allah sačuvao. O tome Hasen kaže: "Jusufova namjera dio je prirodnog nagona." Budući da nije ništa učinio, ni za što nije ni odgovoran, na osnovu navedenog hadisa.

Prema četvrtom tumačenju, ustuknuo je od udaraca i osvete upravnikove žene zato što ju je odbio, vidjevši da je ne može odvratiti. U tome nema nikakva nedostatka, osim činjenice da se to desilo tek nakon što je vidio opomenu Gospodara svoga.

Prema petom tumačenju, Jusuf, a.s., nije počinio grijeh, već je postupio onako kako dolikuje stepenu poslanika.

Odabrano mišljenje

Smatram da je najprimjerenije tumačenje ono da ju je Jusuf, a.s., odlučio odgurnuti i udariti, ako je potrebno. U prilog ovom mišljenju sljedeći su razlozi:

---

[423] *Ibid*, 12/280.

[424] Muslim.

1. Jusuf, a.s., nije poput ostalih ljudi, već je sačuvan od grijeha. Uzvišeni kaže: *"Tako bi, da odvratimo od njega izdajstvo i blud, jer je on uistinu bio Naš iskreni rob."* (Jusuf, 24)

2. Doslovni tekst Kur'ana govori o tome.

3. Uzvišeni hvali Jusufa, a.s., prije navođenja ove priče: *"I kad se on opasa snagom i stasa, dadosmo mu mudrost i znanje; tako Mi nagrađujemo one koji dobra djela čine"* (Jusuf, 22); *"...jer je on uistinu bio Naš iskreni rob."* (Jusuf, 24)

4. Običaj poslanika jeste da nakon svakog spoticanja požure s tevbom i istigfarom. Međutim, to se nije desilo u slučaju Jusufa, a.s. Kur'an o tome ne govori, što ukazuje na to da on nije ni namjeravao učiniti grijeh: *"Tako bi, da odvratimo od njega izdajstvo i blud, jer je on uistinu bio Naš iskreni rob."* (Jusuf, 24)

5. Riječi upravnikove žene citirane u narednim ajetima izričito negiraju njegovu namjeru da počini grijeh. Ona je svojim družicama rekla: *"Istina je da sam ga htjela na grijeh navratiti, ali se on odupro."* (Jusuf, 32)

6. Kada je stvar došla do upravnika i kada je rođak njegove žene svjedočio, on se obratio njoj i Jusufu: *"Ti, Jusufe, ostavi se toga, a ti traži oproštenje za grijeh svoj."* (Jusuf, 29) Iz ovoga zaključujemo da Jusuf uopće nije počinio grijeh. *"Ostavi se toga"* znači – nemoj govoriti nikome o tome.[425]

7. Sam Kur'an podupire Jusufovu nevinost u ovoj sumnji, navodeći svjedočenja u vezi s ovom pričom, a koja u cijelosti navodi imam Er-Razi.[426]

8. Neki smatraju da poslanik Jusuf nije ni pomislio na grijeh, već da se u ajetu radi o promjeni mjesta riječi. Tako se ajet *"...a i on bi nju poželio da od Gospodara svoga nije opomenu ugledao..."* tumači kao – da nije ugledao opomenu Gospodara svoga poželio bi nju. Pomisli, znači, uopće nije bilo. Druga mogućnost jeste da je odgovor izostavljen jer se može naslutiti iz prethodnog. Zemahšeri kaže: "Odgovor je

---

[425] *Tefsirul-keššaf*, 2/315.

[426] *Tefsirur-Razi*, 18/115-117.

izostavljen, tako da smisao ajeta glasi: Poželio ju je, a da nije ugledao opomenu Gospodara svoga, počinio bi blud s njom. Ovaj je odgovor izostavljen, zato što je prethodno rečeno da ju je poželio. Sličan primjer vidimo u rečenici: Naumio sam ga ubiti, ali sam se pobojao Allaha. Izostavljeni odgovor glasio bi: Da se nisam pobojao Allaha, ubio bih ga."

9. Što se tiče predanja Ibn Abbasa i drugih ashaba i tabiina – postavlja se pitanje kako ashabi mogu na tako nedoličan način govoriti o jednom poslaniku, kada ashabi najbolje poznaju značaj poslanikā, a.s.? Čak i da su vjerodostojna, predanja ashaba ili tabiina neprihvatljiva su ukoliko se kose sa šerijatskim ili logičkim pravilom. To se ne smatra dokazom. Ono što je rečeno za želju, važi i za opomenu. Sva tumačenja mufesira o tom pitanju neprihvatljiva su, zato što se ne oslanjaju na vjerodostojan hadis. U ovom slučaju, radi se o "podmetanju nevjernika iz redova jevreja koji žele vjernicima unijeti sumnju u vjeru i iskriviti tumačenje Allahovih riječi."[427]

Hazin[428] o "opomeni" kaže: "Uzvišeni Allah obavijestio je Jusufa da bi ga ona ubila kada bi je on pokušao odgurnuti. Zato je opomenut da je bolje da ne koristi silu, kako bi se spasio propasti. Možda bi se ona, da ju je pokušao odgurnuti, uhvatila za njega i na taj način poderala njegovu odjeću sprijeda. Uzvišeni je znao da će svjedok kazati da odjeća poderana sprijeda ukazuje na to da je Jusuf izdajnik, a poderana otpozadi da je ona izdala. Uzvišeni ga je opomenuo tako da je on nije odgurnuo, već je krenuo bježati. Na taj mu je način svjedočenje išlo u prilog, a ne na štetu."

Hazinovo mišljenje u skladu je s visokim položajem Allahova poslanika Jusufa, a.s., i stoga je u potpunosti prihvatljivo. Tome treba dodati da je Jusuf, a.s., poslanik, a poslanstvo nalaže sačuvanost od svega što ne dolikuje tom položaju. Poslanici su ljudi s najsavršenijim moralom i

[427] *Tefsirul-menar*, 12/284.
[428] *Lubabut-te'vil fi meanit-tenzil*, 3/14.

najudaljeniji su od ružnih osobina. Ove su osobine utkane u njihovu prirodu. Tako ih je Stvoritelj odgojio. U suprotnom, ljudi se ne bi odazivali njihovu pozivu. Ovog je poslanika Allah sačuvao i zaštitio. U to trebamo vjerovati čak i ako ne znamo pravu prirodu spomenute opomene. Ono što moramo jeste vjerovanje u objavljeni tekst Kur'ana.

Traženje od vodonoše da ga spomene kod gospodara njegova

Jusuf je svom susjedu u zatvoru, za kojeg je mislio da će se spasiti, rekao: *"Spomeni me gospodaru svome!"* (Jusuf, 42) Jusuf je zaboravio da se požali Allahu i od Njega zatraži pomoć. Potražio je utočište kod stvorenja i zbog toga je kažnjen s nekoliko godina robije.[429] To se smatra grijehom, što se potvrđuje i tumačenjem ajeta da je šejtan učinio da on (Jusuf) spomene Uzvišenog Allaha. Slično tumačenje navodi se u Ibn Abbasovu[430] hadisu u kojem Poslanik, s.a.v.s., kaže: "Da Jusuf nije rekao (to što je rekao) ne bi tako dugo ostao u zatvoru", tj. da nije tražio izbavljenje od nekog drugog mimo Allaha.

Odgovor na ovu zabludu

Učenjaci na četiri načina odgovaraju na ovu zabludu:

1. Jusufove, a.s., riječi tretiraju se kao odabir manje prikladne opcije. Da bi se oslobodio nepravde zatražio je pomoć ljudi. Imam Er-Razi[431] kaže: "Ovaj je svijet mjesto sredstava i korištenje tih sredstava nije u suprotnosti s oslanjanjem." Kažnjen je boravkom u zatvoru zato što je njegovu poslaničkom statusu bilo prikladnije da se nije oslanjao na stvorenja. Er-Razi[432] kaže: "Iako je to dozvoljeno običnim ljudima, dobri

---

[429] *Tefsirul-Kurtubi*, 9/195.
[430] *Džamiul-bejan fi tefsiril-Kur'an*, 12/132.
[431] *Ismetul-enbija*, 68.
[432] *Et-Tefsirul-kebir*, 18/145.

ljudi (*siddiki*) moraju u potpunosti skrenuti svoju pažnju od sredstava ka Onome Koji uzrokuje ta sredstva."

Zemahšeri zastupa isto stanovište, dodajući da Jusuf nije trebao tražiti pomoć od nevjernika, kako mu se on ne bi svetio: "Kao što je odabrao poslanike među ljudima, Uzvišeni je za njih odabrao najbolje i najvrednije stvari. Poslaniku je bolje i preče, kada ga nevolja zadesi, da se obraća samo svome Gospodaru, naročito u slučaju kada mu nevjernik jedini može pružiti pomoć. Jer, nevjernik mu može kasnije nauditi riječima: 'Da je ovaj čovjek u pravu i da je imao Gospodara, ne bi tražio našu pomoć.'"

2. Premda je Jusuf ovim riječima odabrao manje prikladnu opciju, kažnjen je zato što nije rekao "Ako Allah hoće." Er-Razi[433] kaže: "Jusuf, a.s., nije spomenuo Allaha, rekavši: 'Ako Allah hoće', kada je tražio od vodonoše da kralju prenese njegov slučaj."

3. Jusufove riječi ne smatraju se grijehom niti prekršajem, zato što je Jusuf rekao kraljevom vodonoši da ga spomene kod njegova gospodara kako bi on povjerovao u Allaha Uzvišenog, kao što su vodonoša i njegov drug spoznali istinu. Na ovaj je način Jusuf, a.s., tražio pomoć i saradnju kako bi se izbavio iz nevolje i zatvora, uz Allahovu pomoć. Ovo tumačenje preferira Ebu Hajjan.[434]

U hadisu koji prenosi Ebu Hurejra, r.a., Božiji Poslanik, s.a.v.s., kaže: "Da sam ostao u zatvoru onoliko koliko je ostao Jusuf, prihvatio bih ponudu (za oslobođenje iz zatvora bez insistiranja da se moja nevinost potvrdi)."[435]

4. "Jusuf, a.s., obratio se vodonoši kako bi dokazao svoju nevinost pred kraljem i ljudima. Znao je da, nakon izlaska iz zatvora, treba širiti Allahov poziv ljudima. A da bi njegov poziv bio prihvaćen i savjeti primljeni, morao je imati neukaljanu

[433] *Tefsirur-Razi*, 16/145.

[434] *El-Bahrul-muhit*, 5/311, uz odstupanje.

[435] Buhari.

čast, poštenje i čistu prošlost. Stoga je od vodonoše tražio da ispriča njegov slučaj kralju i nije tražio izbavljenje."[436]

Dakle, jasno je da Jusuf nije počinio grijeh, niti je odabrao manje prikladnu opciju. Ovo je, po mom mišljenju, ispravan stav koji zastupa i Ebu Hajjan. Takvo ponašanje priliči poslanicima, a.s., iz sljedećih razloga:

1. Da je Jusuf, a.s., počinio grijeh ili napravio prekršaj, Uzvišeni Allah ukorio bi ga, nakon čega bi se on pokajao i zatražio oprost od Uzvišenog. Budući da se ništa od toga nije desilo, jasno je da je Jusuf, a.s., nedužan o pitanju onoga što mu se pripisuje.

Što se tiče njegova boravka u zatvoru, to je kušnja i ispit na koji je Uzvišeni stavio Svoga poslanika. Poznato je da Uzvišeni, kada zavoli čovjeka, stavi ga na iskušenje, a to svakako važi i za poslanike koji imaju najveći ugled kod Allaha.

2. Uzvišeni Allah u Kur'anu je pohvalio Svog plemenitog poslanika i prije i poslije navođenja ove priče. Da li grješnik zaslužuje takvu pohvalu?

3. Kad je riječ o tvrdnji da se zamjenica u ajetu "*ali šejtan učini te on zaboravi*" odnosi na Jusufa, tj. da ga je šejtan zaveo[437] i učinio ga da zaboravi, sve je to neprihvatljivo. Zamjenica se, po mišljenju većine mufesira,[438] odnosi na onoga koji se spasio. Znači, šejtan je učinio da vodonoša zaboravi Jusufa, a.s.,[439] kao što kaže Uzvišeni: "*...sam šejtan je učinio da je zaboravim, da ti je ne spomenem.*" (El-Kehf, 63)

Ebu Hajjan[440] kaže: "Zamjenica se veže s najbližom riječju, a šejtan je učinio da vodonoša zaboravi šta mu je Jusuf kazao zato što je Allah htio da obilato nagradi poslanika Jusufa zbog dugog boravka u zatvoru."

Preče je pripisati šejtanov utjecaj na vodonošu nego na Allahova poslanika Jusufa, a.s. Njihov je status viši od toga.

---

[436] *Ismetul-enbija*, 318, uz odstupanje.
[437] *Tefsirul-Alusi*, 12/247.
[438] *Tefsirul-Hazin*, 3/21.
[439] *Tefsirul-Kurtubi*, 9/196.
[440] *Tefsir el-Bahrul-muhit*, 5/311.

Imam Ibn Hazm smatra da ova zamjenica, iako se odnosi na Jusufa, nema negativno značenje. Zaborav ne utječe ne bezgrešnost poslanika, a.s., i oni za to neće odgovarati. On kaže[441]: "Čak i da je ispravno da se zaborav desio Jusufu, a.s., u tome nema nedostatka niti grijeha, jer zaborav nije osobina koje su oni lišeni."

4. Što se tiče hadisa "Da Jusuf nije rekao (to što je rekao)...", radi se o veoma slabom hadisu, zato što se u nizu prenosilaca nalaze Sufjan ibn Veki i Ibrahim ibn Zejd koji nisu pouzdani.

Ibn Kesir[442] kaže: "Ovo je veoma slab hadis. Sufjan ibn Veki nije pouzdan, a Ibrahim je još manje pouzdan. Kao mursel predanje navodi se kod Hasena i Katade. Takva se predanja u ovom slučaju ne prihvataju, premda bi u drugim mogla biti prihvaćena, a Allah najbolje zna."

"Ibn Ebu Hatim u djelu *El-Džerh vet-ta'dil* navodi da je Sufjan ibn Veki ibn Džerah optužen za podmetanje hadisa te da njegova predanja nisu pouzdana niti prihvatljiva."[443]

Ibrahim ibn Jezid el-Huzi nije pouzdan. Prenosi munker i daif-hadise.[444]

5. Tvrdnja da je Jusuf htio pokazati svoju nevinost pred kraljem, kako bi njegov poziv bio prihvaćen, također nije na mjestu, zato što, prema tekstu Kur'ana, kralj nije bio upoznat s Jusufovim slučajem.

Nije pravdao sebe

Jusuf, a.s., za sebe je rekao da njegova duša nije nevina. To znači da je počinila grijeh zbog kojeg treba tražiti oprost od Allaha Uzvišenog. O tome govori ajet: *"Ja ne pravdam sebe, ta duša je sklona zlu, osim one kojoj se Gospodar moj smiluje. Gospodar moj zaista prašta i samilostan je."* (Jusuf, 53)[445]

---

[441] *El-Fasl fil-milel ven-nihal*, 4/13.
[442] *Tefsirul-Kur'anil-azim*, 22/479.
[443] 1-4/231.
[444] 1-2/146, 147.
[445] *Tefsirur-Razi*, 18/165.

Mufesiri smatraju da ove riječi pripadaju ili upravnikovoj ženi ili Jusufu, a.s. Prema prvom tumačenju zabluda nema osnove zato što upravnikova žena izražava svoju ispriku zbog onoga što je učinila Jusufu, a.s., priznajući svoju krivicu. Prema tome, smisao ajeta bio bi: "Ne pravdam sebe zbog toga što sam na grijeh navodila Jusufa i lažno ga optužila rekavši: *'Kakvu kaznu zaslužuje onaj koji je htio ženi tvojoj zlo učiniti, ako ne tamnicu ili kaznu bolnu?'*, zbog čega je odveden u zatvor."[446]

Prema drugom tumačenju, Jusuf, a.s., odbio je izaći iz zatvora prije nego što je zatražio oslobađanje od krivice, kako bi dao do znanja upravniku da ga nije iznevjerio u odsustvu, ili kralju da nije iznevjerio upravnika... Većina mufesira smatra da je ovo tumačenje ispravnije.[447]

"Ili je to rekao iz skromnosti i ustezanja od svakog zla, izražavajući svoju poniznost pred Uzvišenim Allahom i zahvalnost na blagodatima. Znači – ne pravdam svoju dušu koja je sama po sebi sklona zlu, niti smatram da bi ona mogla postići dobra djela bez upute Uzvišenog Allaha."[448]

Odabrano mišljenje jeste da su ovo riječi upravnikove žene, a da se zamjenice odnose na Jusufa, a.s., i to iz sljedećih razloga:

1. U prethodnim ajetima navode se njezine riječi: *"'Sad će istina na vidjelo izaći' – reče upravnikova žena..."* (Jusuf, 51) i nastavlja se do kraja.[449] S druge strane, dio ovih riječi ne može se pripisati Jusufu, zato što se on nije nalazio u vladarevu prisustvu u tom trenutku. Uzvišeni kaže: *"I vladar reče: 'Dovedite mi ga...'"* (Jusuf, 50)

2. Pripisivanje ovih riječi upravnikovoj ženi ispravnije je. Ona se izvinjavala nakon što su njezine spletke otkrivene. Savjest joj se probudila, priznala je grešku i rekla: "Ja sam njega krivo optužila i pokušala sam ga zavesti. Duša je sklona zlu, osim one

---

[446] *Ibid*, 18/156, 157.

[447] Ibid.

[448] *Tefsir Iršadul-aklis-selim ila mezajal-Kur'anil-kerim*, 4/285.

[449] *Tefsirur-Razi*, 18/157, uz odstupanje.

kojoj se Gospodar moj smiluje", tj. osim duše kojoj se Allah smiluje i učini je bezgrešnom, poput Jusufove duše. Zato je rekla: *"Gospodar moj zaista prašta i samilostan je."* (Jusuf, 53)

3. Riječi upravnikove žene u skladu su s utvrđenom bezgrešnošću poslanikā, a.s., i nije ga potrebno tumačiti kako bi se prilagodio položaju Jusufa, a.s.

Pouke iz priče o Jusufu, a.s., i upravnikovoj ženi

Već sam napomenula da Jusuf, a.s., nije počinio grijeh zbog kojeg bi se trebao kajati ili oprost tražiti. Otuda sam pouke svela na sljedeće:

1. Traženje zaštite od Allaha put je spasa od svakog zla i nemorala.

2. Jusuf, a.s., predstavlja primjer čednosti i poštenja. On je uzor svakom vjerniku i vjernici.

3. Vjernik je izložen iskušenjima i ispitima. Mora biti strpljiv i ne smije prigovarati i srditi se. Stvari će se poboljšati u budućnosti, kao što se desilo Jusufu, a.s.

4. Ozbiljnost u dokazivanju nevinosti kada je u pitanju čast i poštenje. Sve teškoće i napori moraju se podnijeti. Jusuf, a.s., je zbog čuvanja svoje čednosti u zatvoru proveo nekoliko godina. A kada ga je vladar pozvao, odbio je izaći sve dok se njegova nevinost ne dokaže. Ostvario je svoj cilj i na taj je način zauzeo najvišu poziciju.

5. Upravnikova žena skrenula je s pravog puta zato što se našla na istom mjestu s Jusufom, a.s.

6. Vjernik je onaj ko suzbija svoju strast, nagone i želje bez obzira na njihovu jačinu i okolnosti koje omogućavaju činjenje grijeha.

7. Allahova milost štiti neke ljude od loših djela. To je omogućeno samo onome ko ni u jednom trenutku nije prepušten samom sebi.

Pokajanje Musaa, a.s.

Kur'an govori o Musaovom pokajanju i traženju oprosta: *"Gospodaru moj, ja sam sām sebi zlo nanio, oprosti mi!"* (El-Kasas, 16); *"Gospodaru moj, oprosti meni i bratu mome i učini da budemo pod okriljem Tvoje milosti"* (El-A'raf, 115); *"Čim se osvijesti, reče: "Hvaljen neka si! Kajem Ti se, ja sam vjernik prvi!"* (El-A'raf, 143)

Na osnovu ovih ajeta te hadisa o šefaatu koji navodi Buhari[450]: "Otići će Musau, a on će reći: 'Nisam vam ja za to', pa će spomenuti grešku koju je učinio ubivši čovjeka", neki zaključuju da je ovaj poslanik grješan, dok jedan dio njih smatra ovaj grijeh velikim. Navest ćemo njihove zablude, uz prikladan odgovor.

Musa, a.s., ubio je Kopta

Musa, a.s., ubio je Kopta pokušavajući odbraniti čovjeka iz svog naroda. O tome se govori u ajetu: *"I on uđe u grad neopažen od stanovnika njegovih i u njemu zateče dvojicu ljudi kako se tuku – jedan je pripadao njegovu, a drugi neprijateljskom narodu – pa ga zovnu u pomoć onaj iz njegova naroda protiv onog iz neprijateljskog naroda, i Musa ga udari šakom i usmrti. 'Ovo je šejtanov posao!' – uzviknu – 'On je, zaista, otvoreni neprijatelj koji u zabludu dovodi!' 'Gospodaru moj' – reče onda – 'ja sam sām sebi zlo nanio, oprosti mi!' I On mu oprosti, On, uistinu, prašta i On je milostiv."* (El-Kasas, 15, 16)

Prema tome, Musa, a.s., ubio je Kopta, što predstavlja grijeh i zločin, zato što je nakon toga rekao: *"Ovo je šejtanski*

[450] Hadis je ranije citiran.

posao!"; *"Gospodaru, ja sam sām sebi nanio zlo, oprosti mi!"*; *"Ja sam onda ono uradio nehotice."* (Eš-Šuara, 20)[451]

Odgovor na ovu zabludu

Musa, a.s., ubio je Kopta u odbrani. Kada je vidio da napada nedužna čovjeka, nanio mu je povredu koja ga je usmrtila. Musa, a.s., nije imao namjeru da ubije. Sredstvo kojim se koristio u sukobu – ruka – nije trebalo dovesti do smrti, ali se desilo da je Kopt izgubio život.

Ebu Hajjan kaže: "Musa, a.s., nije namjerno počinio ubistvo. Njegov se udarac podudario sa sudbinom."[452]

Izraz "udarac", koji se navodi u ajetu (*vekz*), u jezičkim knjigama tumači se kao udarac pesnicom ili vrhovima prstiju.[453] Prema tome, ta vrsta udarca obično nije smrtonosna.

Riječi: *"Ovo je šejtansko djelo!"* znače da udarac spada u tu vrstu djela[454], ili da je ubijeni šejtanov sluga i pomagač.[455] Ibn Džerir et-Taberi[456] kaže: "Ovo se desilo zato što je šejtan učinio da se rasrdim i udarcem ubijem čovjeka."

Pripisivanje nepravde samom sebi i traženje oprosta: *"Gospodaru moj, ja sam sām sebi zlo nanio, oprosti mi!"* rezultat su naglašene opreznosti poslanika i čuvanja od grijeha.

Imam El-Bejdavi[457] kaže: "Ovaj se postupak ne smatra greškom. On ga naziva šejtanskim djelom, nepravdom i traži oprost zbog njega, zato što poslanici uveličavaju sitne stvari koje smatraju grijehom."

Imam Er-Razi kaže: "Riječi: *'Gospodaru, ja sam sām sebi zlo nanio, oprosti mi'* imaju jednak smisao kao riječi Adema, a.s.: *'Gospodaru naš, sami smo sebi krivi...'*, što se može protumačiti na dva načina: kao izraz poniznosti pred

---

[451] *Tefsirur-Razi*, 24/234.
[452] *Tefsirul-bahril-muhit*, 7/109.
[453] *El-Mufredat*, 531.
[454] *Tefsirur-Razi*, 24/234.
[455] Ibid.
[456] *Tefsir Ibn Džerir et-Taberi*, 20/30.
[457] *Tefsirul-Bejdavi*, 512.

Uzvišenim Allahom i priznanje propusta načinjenih pri izvršavanju dužnosti prema Njemu, premda nisu napravili grijeh, ili kao kajanje zbog nagrade koju su propustili nečinjenjem nekog preporučenog djela. *'Oprosti mi'* znači – oprosti mi što sam ostavio to preporučeno djelo.

Smatram da je Musaov nenamjerni postupak okarakteriziran kao grijeh, u smislu odabira manje prikladne opcije. On je trebao drugačije postupiti u sukobu. Na osnovu ovoga tumači se i hadis o šefaatu. U ajetu se navodi: *"Ja sam onda ono uradio nehotice."* (Eš-Šuara, 20)[458]

Imam Er-Razi navodi da Musa, a.s., nije znao kakve će biti posljedice njegova udarca. Učinio je to kako bi održao lekciju Koptu. Zato je objasnio (Faraonu) da mu se zbog toga ne može zamjeriti, niti se može nazvati nevjernikom ili nezahvalnikom.[459]

Tražio je da vidi Allaha Uzvišenog

Sumnjivci tvrde da je Musa, a.s., tražio da vidi Allaha i zbog toga se pokajao. Da nije bilo tog zahtjeva, ne bi se kajao Allahu: *"I kad Nam Musa dođe u određeno vrijeme, i kada mu Gospodar njegov progovori, on reče: 'Gospodaru moj, ukaži mi se da Te vidim!' 'Ne možeš Me vidjeti' – reče – 'ali pogledaj u ono brdo, pa ako ono ostane na svom mjestu, vidjet ćeš Me!' I kad se Gospodar njegov onome brdu otkri, On ga sa zemljom sravni, a Musa se onesviješćen strovali. Čim se osvijesti, reče: 'Hvaljen neka si! Kajem Ti se, ja sam vjernik prvi!'"* (El-A'raf, 143) Da se ne radi o grijehu koji poništava ispravnost vjerovanja, ne bi rekao: *"...ja sam vjernik prvi."*[460] A da nije počinio grijeh ne bi se kajao Allahu Uzvišenom.

[458] *Tefsirul-Kurtubi*, 13/95.

[459] *Tefsirur-Razi*, 22/135, 136, uz odstupanje.

[460] Ibid, 143.

Odgovor na ovu zabludu

U Musaovu traženju da vidi Gospodara nema nikakva grijeha niti nepokornosti. To je pitanje proizašlo iz njegove jake čežnje da vidi svoga Uzvišenog Gospodara. To nije bio izraz sumnje, kao što je slučaj s Israelićanima koji su tražili da vide Allaha, niti je to uslijedilo zbog njihova zahtjeva – *"Pokaži nam Allaha!"* (En-Nisa, 153)

Imam Ibn Džerir[461] kaže: "Musa je tražio da vidi Allaha prije nego što su Israelićani to tražili, i prije nego što je saznao da to nije dozvoljeno tražiti. U tome nema ništa pokuđeno, zato je tražio nešto što je vrijedno, čime je želio biti blizak Uzvišenom Allahu."

Ibn Hazm ukazuje na razliku između Musaova traženja viđenja Allaha i traženja Israelićana: "Israelićani su to tražili iz tvrdokornosti i sumnje u Uzvišenog Allaha. S druge strane, Musa je to tražio iz lijepih pobuda, koje smo upravo naveli."

Što se tiče razloga za njegovo pokajanje, nakon što je uzveličao Allaha, to leži u tome što je saznao da mu nije dozvoljeno ono što je drugima dozvoljeno. Ibn Munejjir[462] kaže: "Musa, a.s., hvalio je Allaha kada je saznao da je u Njegovu znanju predodređeno da do viđenja ne može doći na ovom svijetu. A Allah je uzvišen od toga da se može desiti nešto izvan Njegova znanja. Njegove su najave neizmjenjive, a riječi istinite. Kada je saznao da se njegova želja odnosi na nešto izvan Allahova predodređenja, hvalio je Allaha zbog toga što je propisao da ga niko na ovom svijetu ne može vidjeti. Njegove riječi *'Hvaljen neka si'* znače – Tvoje riječi i predodređenje da te ne možemo vidjeti na ovom svijetu niko ne može izmijeniti. Što se tiče tevbe u kontekstu poslanika, ona ne mora proizlaziti iz grijeha. Njihova uzvišena pozicija

---

[461] *El-Fasl fil-milel ven-nihal*, 4/16.

[462] *El-Intisaf fima tedammenul-Keššaf minel-i'tizal*, 2/115. Citat je preuzet iz originalnog djela, budući da je navod nerazumljiv bez šireg konteksta. (Prim. prev.)

omogućava im da budu daleko od svega onoga što bi unizilo taj ugled. Nema sumnje da je bilo vrednije da se suzdržao od tog pitanja. Postoji izreka da su dobra djela čestitih grijesi Allahu bliskih ljudi."

Autor djela *Menar*[463] kaže: "Riječ 'tevba' znači povratak, odnosno povratak od onoga što je tražio u suzdržanost u granicama profinjenosti."

Tvrdnja da je Musa traženjem da vidi Allaha počinio grijeh koji poništava islam apsolutno je neprihvatljiva. Musa, a.s., nije rekao nešto zbog čega bi trebao obnoviti ili popraviti svoje vjerovanje. Naprotiv, poslanik je rekao: *"Ja sam prvi vjernik"*, odnosno, ja sam prvi koji vjeruje u Allahovu veličinu, uzvišenost i moć i vjerujem da Ga na ovom svijetu ne može niko vidjeti, sve do Sudnjeg dana[464], osim uz Njegovu dozvolu.

Imam Er-Razi[465] kaže: "Ja sam prvi povjerovao da Tebe niko ne može vidjeti na ovom svijetu; ili da se od Tebe treba tražiti samo ono što Ti dozvoliš."

Imam Alusi[466] navodi: "Ja sam prvi povjerovao u Tvoju veličanstvenost i uzvišenost, ili da Te niko ne može vidjeti u ovom životu."

Osim toga, Musa, a.s., nije tražio da vidi Allaha zbog sebe, već zbog svog naroda. Kur'an citira riječi ovog poslanika: *"i kada ste uglas rekli: 'O Musa, mi ti nećemo vjerovati dok Allaha ne vidimo!' – munja vas je ošinula, vidjeli ste."* (El-Bekara, 55)

Lomljenje ploča i hvatanje brata za kosu

Musa, a.s., polomio je ploče i uhvatio brata za kosu, što je grijeh. Na to ukazuje traženje oprosta i milosti od Allaha za sebe

[463] *Tefsirul-menar*, 9/126.
[464] *Tefsir Ibn Kesir*, 2/245.
[465] *Tefsirur-Razi*, 14/234.
[466] *Tefsirul-Alusi*, 9/46.

i brata: *"Gospodaru moj, oprosti meni i bratu mome i učini da budemo pod okriljem Tvoje milosti."* (El-A'raf, 151)[467]

Odgovor na ovu zabludu

Musaov postupak koji se spominje u ajetu: *"A kad se Musa srdit i žalostan narodu svome vrati, povika: 'Kako ste tako ružno poslije odlaska moga postupili! Zašto ste požurili i o naređenje Gospodara svoga se oglušili?' – i ploče baci, i brata svoga za kosu dohvati i poče ga vući sebi"* (El-A'raf, 150) ne znači da on prezire ploče. Kako bi ih Božiji poslanik mogao prezirati? On ih mora cijeniti više od drugih. Bacio ih je preneražen i zapanjen prizorom svoga naroda koji je počeo obožavati tele. Bacio je ploče srdit i pun žara zbog Allahove vjere. Povukao je svoga brata za kosu i bradu kako bi ispitao kako je došlo do tog ružnog događaja. Nije ga htio poniziti niti povrijediti.

Autor djela *Menar*[468] kaže: "Musa je ispustio ploče kako bi uhvatio brata za glavu. Bio je jako srdit radi Allaha i pogođen mnogoboštvom koje se pojavilo u njegovu narodu. Bacanje ploča ne znači prezir prema njima, kao što bacanje štapa na čarobnjake ne nosi takvu poruku. Bacanje, samo po sebi, ne podrazumijeva prezir ni iz aspekta jezika ni iz aspekta običaja."

Čini se da Musaov postupak ne oslikava nepoštovanje prema pločama. On nije tražio oprost zbog toga, već zato što je uhvatio brata za kosu.

Uzimanje i povlačenje brata za kosu imam Er-Razi[469] tretira odabirom manje prikladne opcije: "Musa je možda to učinio kako bi ga približio sebi i upitao o nemilom događaju. Harun, a.s., se uplašio da će se u njihova srca uvući nešto što nema osnove, pa je rekao: 'Ne hvataj me za bradu i za kosu moju, kako narod ne bi pomislio nešto loše.'"

---

[467] *Tefsirur-Razi*, 15/11.
[468] Muhammed Rešid Rida, 9/207, 208.
[469] *Tefsirur-Razi*, 22/108.

Imam Er-Razi ne prihvata objašnjenje autora *Keššafa*[470] da je to "Musa uradio srdit zbog Allaha i vjere."

On kaže[471]: "Musa je to uradio u svjesnom ili nesvjesnom stanju. U prvom slučaju odgovoran je za svoje postupke. U slučaju da u trenutku srdžbe nije bio u svjesnom, obligatnom stanju, to nije prihvatljivo iz aspekta vjere."

Odabrano mišljenje

Izgleda mi da je Musaovo hvatanje brata za kosu izraz njegove srdžbe i revnosti u vjeri. O tome govori i Kur'an: *"I kad Musaa srdžba minu, on uze ploče..."* (El-A'raf, 154) zato što je mislio da je Harun, a.s., napravio propust u sprečavanju naroda da obožava tele, te da ih nije napominjao i upozoravao. Uzvišeni kaže: *"'O Harune' – povika Musa – 'šta te je spriječilo, kad si ih vidio da su zalutali, da za mnom nisi pošao? Zašto nisi naređenje moje poslušao?'"* (Ta-Ha, 92, 93)

To je veoma teško palo Musau. Štaviše, svakog bi vjernika prenerazio prizor obožavanja nekog mimo Allaha, kao i drugi prizori zbog kojih je Musa onako postupio s bratom. Tražio je oprost zbog onoga što je pomislio za svoga brata, a za njega kako bi se iskupio pred njime.[472]

Pouke iz Musaove, a.s., tevbe

1. Zbog ubistva iz nehata Musa se obratio Allahu riječima: *"Ovo je šejtanski posao!"* Sebe je nazvao nepravednim: *"Gospodaru moj, ja sam sām sebi zlo nanio, oprosti mi!"* To nam oslikava osjetljivost Musaovu i tanana osjećanja prema Gospodaru zbog toga što je odabrao manje prikladnu opciju. Tako se vjernik treba ponašati.

2. Ajet *"Gospodaru moj, ja sam sām sebi zlo nanio, oprosti mi!"* govori o njegovoj poniznosti, skrušenosti Uzvišenom

---

[470] *Tefsiruz-Zemahšeri*, 2/551, uz odstupanje.
[471] *Tefsirur-Razi*, 22/108, uz odstupanje.
[472] *Tefsirul-Bejdavi*, 223.

Allahu i upornosti, sve dok mu nije bilo oprošteno. To je primjer kako se pravi vjernik treba ponašati kada pogriješi.

3. Možemo primijetiti kod Musaova pokajanja da je slučaj ubistva Kopta indirektno nazvao grijehom. Pravi vjernik treba tako činiti.

4. Vjernik treba tražiti oprost čak i za one postupke u kojima je odabrao manje prikladnu opciju. To se može primijetiti kod Musaove tevbe.

5. Musa, a.s., tražio je: "Gospodaru moj, ukaži mi se da Te vidim". Allah se ukazao brdu koje se sa zemljom sravnilo, zbog č ega je Musa izgubio svijest, osjećajući veliko kajanje zbog svog traženja. Iz svega zaključujemo da se vjernik treba tako ponašati kada prekrši naredbu Uzvišenog. Na taj će se način ostvariti očekivana korist od iskrenog vraćanja Allahu i pokajanje će biti primljeno.

6. Vjernik je svjestan Stvoritelja i osjetljiv; traži pomoć svoga Gospodara kako bi mu oprostio grijeh, makar se radilo samo o pretpostavci da je grijeh učinjen. To se jasno vidi u slučaju Musaa i njegova brata, neka ih mir prati.

Pokajanje Davuda, a.s.

Kur'an pripovijeda o tome da je Davud, a.s., ponizno tražio oprost svoga Gospodara, te da mu je učinio sedždu u pokajanju. Uzvišeni mu je oprostio i pohvalio ga: "*...i on je, doista, blizak Nama i divno ga prebivalište čeka.*" (Sad, 25)

Kakav je grijeh on učinio pa je Uzvišeni o njemu rekao: "*I Davud se uvjeri da smo Mi baš njega na kušnju stavili, pa oprost od Gospodara svoga zamoli, pade licem na tle i pokaja se.*" (Sad, 24)?

Izjave o Davudovu, a.s., grijehu

Učenjaci navode neka mišljenja o Davudovom grijehu:

1. Neki parničari[473], koji su bili ljudska bića, parničili su se oko prava na ovce. Jedan je drugog u prepirci pobijedio. Davudov grijeh bio je u tome što je presudio u korist vlasnika jedne ovce prije nego što je saslušao argumente druge strane: "*'Učinio ti je, doista, krivo!' – reče Davud – 'time što je tražio da tvoju ovcu doda ovcama svojim.'*" (Sad, 24)[474]

2. Neki navode da se "grupa neprijatelja urotila kako bi ubili Allahova poslanika Davuda, a.s. Tog se dana on osamljivao i posvećivao se pokornosti Allahu. Oni su iskoristili priliku i prešli preko zida. Kada su vidjeli da su oko njega ljudi koji ga štite, uplašili su se, izmislili laž i rekli: 'Mi smo dvojica parničara, jedan smo drugom nažao učinili...' Mufesiri kažu da je Davud prozreo njihovu namjeru pa im se htio osvetiti. A kada se njegova sumnja nije ostvarila, zatražio je oprost od te sumnje, pao licem na tle, a Allah mu je oprostio."[475]

---

[473] *El-Intisaf fima tedammenul-Keššaf minel-i'tizal*, 4/370. Radi se o slučaju parnice o kojoj se govori u ajetima sure Sad. (Prim. prev.)

[474] *Tefsirul-Bejdavi*, 602.

[475] *Tefsirur-Razi*, 26/195.

Odgovor na ova mišljenja

Imam Er-Razi u tefsiru[476] navodi:

1. Uzvišeni Allah naredio je poslaniku Muhammedu, s.a.v.s., da trpi zlostavljanja nevjernika Kurejšija. Naveo mu je iskustva prethodnih poslanika, a.s., pohvalno se izražavajući o njihovom strpljenju i naporima da svoj narod izvedu na Pravi put. Među njima je spomenuo i Davuda, a.s. Zar bi Uzvišeni Allah mogao narediti Svome Poslaniku da se ugleda na onoga ko je činio velike grijehe? To niko pametan ne može kazati.

2. Uzvišeni Allah pohvalio je Davuda prije nego što je naveo priču o parnici. Naveo je svojstva iz kojih se vidi da je ovaj poslanik imao ugled kod Uzvišenog Allaha: *"Ti otrpi ono što oni govore i sjeti se roba Našeg Davuda, čvrstog u vjeri, koji se uvijek Allahu obraćao."* (Sad, 17)

Kur'an nedvosmisleno govori o parnici, u kojoj su iznosili argumente, govorili i pobjeđivali u prepirci. Kako možemo reći da je to stvar srca, kad Uzvišeni kaže: *"'Daj ti nju meni!' – i u prepirci me pobijedi."* (Sad, 23)

Mišljenje da su učesnici u parnici bili ljudska bića, a da je postupak poslanika bio, kao što tvrdi imam Er-Razi[477], odabir manje prikladne opcije time što je presudio u korist prvog učesnika prije nego što je saslušao drugu stranu – diskutabilno je. Davud je Allahov poslanik. On mu je dao mudrost i sposobnost da rasuđuje. Kako se može zamisliti da on donese presudu prije nego što sasluša drugu stranu? Sudija tako ne smije postupiti, budući da na taj način može nanijeti štetu. Takav se nedostatak ne može pripisati plemenitom poslaniku.

Ibnul-Arebi[478] kaže: "To ne odobrava niko, niti je to bilo ranije dozvoljeno. To se ljudima ne smije desiti. Smisao

---

[476] *Tefsirur-Razi*, 26/189, uz odstupanje.
[477] *Et-Tefsirul-kebir*, 26/194.
[478] *Ahkamul-Kur'an*, 4/1637.

ajeta jeste da je jedan od parničara iznio optužnicu, drugi je dokazao svoju ispravnost nakon čega je donijeta presuda. Poslanik, s.a.v.s., rekao je Aliju ibn Ebu Talibu: 'Kada ti dođu parničari, ne donosi presudu sve dok ne saslušaš drugog kao što si saslušao prvog...'"[479]

Prema drugom tumačenju, Davud je presudio drugom nakon što je ovaj priznao krivicu, a možda je htio reći: 'Učinio ti je krivo ako je bilo tako...'"

Ovo je prikladnije poslanikovu stepenu i bliže kur'anskom kazivanju. Uzvišeni mu pripisuje pohvalne i uzvišene osobine: *"...i sjeti se roba Našeg Davuda, čvrstog u vjeri, koji se uvijek Allahu obraćao"* (Sad, 17); *"I učvrstili smo carstvo njegovo i dali mu vjerovjesništvo i sposobnost da rasuđuje"* (Sad, 20); i, na kraju priče: *"i on je, doista, blizak Nama i divno ga prebivalište čeka."* (Sad, 25)

Profesor Sejjid Kutb[480] kaže: "Neki tefsiri oslanjaju se na predanja israelićana koja unose smutnju o ovom pitanju i lišavaju (Davuda, a.s.) osobina poslanstva. To nema nikakve veze sa samim događajem. Čak i predanja koja pokušavaju ublažiti ove optužbe idu predaleko. Ona ni ne zavređuju pažnju niti su u skladu s riječima Uzvišenog: *"i on je, doista, blizak Nama i divno ga prebivalište čeka."* (Sad, 25)

Kada je u pitanju shvaćanje ajeta: *"'Učinio ti je, doista, krivo!' – reče Davud – 'time što je tražio da tvoju ovcu doda ovcama svojim'"* (Sad, 24) – u njemu ne postoji naznaka da je presuda donesena prije nego što je saslušana druga strana. Kur'an o tome ne govori. Ovo je ispravno tumačenje koje smo dužni zastupati za bilo kojeg čovjeka, a kamoli za Božijeg poslanika Davuda, a.s.

Mišljenje prema kojem su se neprijatelji urotili da ubiju Davuda također nema osnove. Nigdje ne postoji naznaka da se radi o neprijateljima niti da su ga namjeravali ubiti,

---

[479] Ebu Davud.

[480] *U okrilju Kur'ana*, 5/3108.

ili nešto drugo... Ako ne postoji vjerodostojan tekst, takvu tvrdnju ne možemo prihvatiti.

Kur'anski ajet: *"O Davude, Mi smo te namjesnikom na Zemlji učinili, zato sudi ljudima po pravdi i ne povodi se za strašću da te ne odvede s Allahova puta."* (Sad, 26) može se protumačiti na sljedeći način: "Ljudi moraju imati vladara, zato ti budi taj vladar... Zatim mu je ukazano da slijeđenje strasti odvodi s Allahova puta."[481]

Uzvišeni Allah podstiče Davuda, a.s., da ustraje u pravednom suđenju ljudima, te da ne skreće s puta ispravnosti, što je kur'anska poruka.

Pouke iz tevbe Davuda, a.s.

1. Način Davudova traženja oprosta od Gospodara, spuštanjem na tlo, najveći je dokaz krajnje senzibilnosti ovog poslanika. To govori o njegovoj poniznosti, skrušenosti i privrženosti Allahu. Tako se treba ponašati svaki vjernik.

2. Vjernik treba stalno preispitivati samog sebe i pratiti svoje propuste. Kada osjeti da je napravio prekršaj, bit će spreman pokajati se Allahu u svakom vremenu.

3. Ajet *"Pade licem na tlo i pokaja se..."* šalje nam poruku kako se treba ponašati vjernik pokajnik koji se vraća u Allahovo okrilje. Pokajanje se mora učiniti odmah nakon grijeha, uz poniznost Uzvišenom Allahu.

4. Pokajnik treba klanjati namaz Uzvišenom Allahu kako bi Mu zahvalio na izbavljenju iz tmine grijeha i nepokornosti.

5. Nazivajući poslanika Davuda pokajnikom, Uzvišeni želi ukazati na to da se on često kajao. Vjernik, a naročito onaj ko je zgriješio, treba tako činiti.

---

[481] *Tefsirur-Razi*, 26/200.

Pokajanje Sulejmana, a.s.

Allah, dž.š., pripovijeda nam o Sulejmanu, a.s., u sljedećem ajetu: *"Umjesto da mislim na Gospodara svoga, ja pokazujem ljubav prema blagu! – i oni se izgubiše iz vida. 'Vratite mi ih!' – i on ih poče gladiti po nogama i vratovima. Mi smo Sulejmana u iskušenje doveli i njegovo bolesno tijelo na prijestolju zadržali, ali je poslije ozdravio. 'Gospodaru moj' – rekao je – 'oprosti mi i daruj mi vlast kakvu niko osim mene, neće imati! Ti uistinu, bogato daruješ.'"* (Sad, 32-35)

Na prvi pogled učeći ovaj ajet možemo pomisliti da je Sulejman, a.s., uradio neko loše djelo i da je zbog toga korio samoga sebe. Na osnovu toga možemo zaključiti da je Sulejman, a.s., učinio grijeh, jer u ajetu stoji da je on molio Allaha, dž.š., za oprost, a za oprost se moli nakon učinjenog grijeha: *"Gospodaru moj, oprosti mi..."* Međutim, tvrdnja da je Sulejman, a.s., učinio grijeh dolazi od onih koji žele potvoriti plemenitog poslanika Sulejmana, a.s., a u ovom ćemo poglavlju ukazati na greške u njihovim tvrdnjama:

Tvrdnja da je Sulejman, a.s., zanesen ljepotom konja izostavio klanjanje ikindije namaza te da ih je zbog toga pobio

Postoje oni koji tvrde da je Sulejman, a.s., zadivljen ljepotom konja zaboravio obaviti ikindiju namaz. Kada je došao sebi, shvatio je da je vrijeme ikindije namaza isteklo pa je zbog toga naredio da dovedu konje te im je sabljom presjekao vratove i tetive na nogama.[482]

[482] *Tefsirur-Razi*, 26/205; *Tefsirul-Keššaf*, 4/373; *Ahkamul-Kur'an*, 4/1648; *Tefsirul-Bejdavi*, 602; *Tefsirul-bahril-muhit*, 7/396 i *Tefsirul-Alusi*, 23/191.

Oni koji iznose ove tvrdnje kao dokaz navode ajet: *"Umjesto da mislim na Gospodara svoga, ja pokazujem ljubav prema blagu!"* i tvrde da je ljepota konja koji se spominju u ovom ajetu bila uzrokom da je Sulejman, a.s., zaboravio na Allaha, dž.š. Oni smatraju da se riječ *blago*, koja se spominje u ovom ajetu, odnosi na konje. Prenosi se da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Allah, dž.š., odredio je da se u konjima krije dobro sve do Sudnjeg dana."[483]

Odgovor na ove tvrdnje

Ove su tvrdnje neistinite jer je Sulejman, a.s., poslanik kojeg je Allah, dž.š., odabrao, a poslanici ne čine nered na Zemlji i ne postupaju nerazumno i neispravno. Kako se moglo desiti da Sulejman, a.s., koji je povrh toga i sin poslanika Davuda, a.s., pogubi konje čija ga je ljepota zadivila i odvratila od obavljanja namaza. Kakvu krivicu u ovom slučaju imaju spomenuti konji?! Na ovom mjestu spomenut ću tumačenja ovog ajeta iz ispravnih i priznatih tefsirskih djela. Učeći ovaj ajet saznajemo da je Sulejman, a.s., tražio da mu pokažu konje koje je hranio i pripremao za borbu na Allahovom, dž.š., putu: *"Kad su jedne večeri preda nj bili izvedeni punokrvni konji koji su na tri noge stajali, a četvrtom jedva zemlju doticali, on reče: 'Umjesto da mislim na Gospodara svoga, ja pokazujem ljubav prema blagu! – i oni se izgubiše iz vida. 'Vratite mi ih!' – i on ih poče gladiti po nogama i vratovima.'"* (Sad, 31-33)

Riječ *ašijjun*, koja se spominje u ovom ajetu, označava vremenski period od poslijepodneva do zalaska Sunca. Ragib el-Asfehani zastupao je ovo mišljenje. Prema njemu, opisna imenica *es-safinatu*, koja se spominje u ovom ajetu, označava konje koji stoje na tri noge, a četvrtu drže podignutom. Ova osobina ukazuje na to da se radi o konju plemenite pasmine. Poznato je i da plemenite pasmine konja kada piju vodu paze

---

[483] Buhari, 3/215.

da ne isprljaju noge.[484] Imenica *el-džijad* odnosi se i na muški i na ženski spol, a označava konje koji su u stanju brzo kretati se. Znači, konji opisani u ovom ajetu posjeduju dvije izuzetno dragocjene osobine; kada stoje nepomični su i dostojanstveni, ali kada se kreću veoma su brzi i hitri. Podjednako je pohvalna osobina mirovanja kao i osobina galopiranja i brzine.[485]

Riječ *el-hajru* – dobro, koja se spominje u ovom ajetu, u većini slučajeva odnosi se na imetak. Allah, dž.š., rekao je: *"I on je, zato što voli bogatstvo – radiša."* (El-Adijat, 8) Prema mišljenju mufessira ovaj ajet govori o konjima. Običaj Arapa jeste da riječju *el-hajru* – dobro nazivaju konje[486], a osnova toga jeste hadis: "Allah, dž.š., odredio je da se u konjima krije dobro sve do Sudnjega dana."[487]

U ovom ajetu, Sulejman, a.s., obavještava nas da je zavolio konje zbog toga što se oni na pohvalan način spominju u Allahovoj, dž.š., knjizi.[488] Ovaj ajet može značiti i – zbog čestog spominjanja Allaha, dž.š., zavolio sam dobro koje je Allah, dž.š., pripremio za vjernike na onom svijetu.[489] Sulejmanu, a.s., pokazani su konji koje je on volio zbog toga što je Allah, dž.š., naredio da im se pridaje pažnja. Razlog njegove ljubavi prema njima nije dunjalučke materijalne prirode ili zbog prohtjeva njegove duše, nego je zbog ljubavi prema Allahu, dž.š., zavolio i ono što On naređuje.[490]

Sulejman, a.s., gledao ih je sve dok se nije spustila noć. Oni koji smatraju da je Sulejman, a.s., zaboravio klanjati ikindiju namaz ovaj podatak uzimaju kao dokaz za to. On ih je gladio po vratovima i nogama iz počasti i poštovanja prema

---

[484] *Tefsiru ahkamil-Kur'an*, 4/1647; *Tefsirugaribil- Kur'an*, 379; *Lisanul-areb*, 13/249 i *Tefsirul-Alusi*, 23/190.

[485] *Tefsirul-Alusi*, 23/190; *Tefsirur-Razi*, 26/204 i *Lisanul-Areb*, 3/136.

[486] *Tesfirul-Alusi*, 23/191; *Tefsirul-bahril-muhit*, 7/396; *Tefsirul-Keššaf*, 4/373 i *Tefsirul-Bejdavi*, 602.

[487] Hadis je ranije citiran.

[488] *Tefsirul-Alusi*, 23/192.

[489] *Tefsirul-bahril-muhit*, 7/396.

[490] *Tefsiru-Razi*, 26/204; *Tefsirul-Keššaf*, 4/373 i *Tefsirul-Alusi*, 23/191.

njima. Neki smatraju da se Sulejman, a.s., dobro razumio u bolesti od kojih konji obolijevaju kao i u mahane koje mogu posjedovati[491] pa ih je iz tog razloga pregledao kako bi provjerio njihovo zdravstveno stanje. U to vrijeme konji su bili čovjekova najveća snaga u borbi protiv neprijatelja, a upotrebljavani su i u drugim brojnim potrebama.

Imam Er-Razi ukazuje na neke koristi koje se kriju u ovom Sulejmanovom, a.s., postupku:

1. Sulejman, a.s., gladio ih je po vratu i nogama kao znak počasti i zahvalnosti zbog toga što konji pomažu u ratu protiv neprijatelja.

2. Htio je pokazati da vladar treba nastojati vlastitim se očima uvjeriti u stvarno stanje onoga čime vlada.

3. Sulejman, a.s., bio je najbolji poznavalac bolesti konja kao i mahana koje mogu posjedovati. To je razlog zbog kojeg ih je dirao po vratu i nogama kako bi provjerio da nisu bolesni.[492] Ovo se tumačenje u potpunosti podudara sa značenjem kur'anskih ajeta.

Ibn Hazm veli: "Tvrdnje da je Sulejman, a.s., kaznio konje koji ništa nisu pogriješili čista su izmišljotina i potvora koja dolazi od otpadnika od islama. Nemoguće je da jedan poslanik kazni nekoga ko ništa nije pogriješio i da bez ikakva razloga uništava imetak koji može koristiti ljudima. Tvrdnju da je jedan poslanik izostavio obaviti namaz i da je zbog toga naredio da se pobiju konji ne bi prihvatilo ni dijete od sedam godina."[493]

Smatram da je ovo mišljenje ispravno jer je poznato da su vjerovjesnici i poslanici sačuvani od grijeha. Osim toga, prilikom uvida u tumačenja ajeta koji govore o ovom događaju nisam nigdje pronašla podatak da Sulejman, a.s., nije klanjao ikindiju namaz. Ni u jednom ajetu kao ni u jednom vjerodostojno prenesenom predanju ne nalazi se potvrda za

---

[491] *Tefsiru-Razi*, 26/602.

[492] Ibid.

[493] *El-Fasl*, 4/20.

mišljenje onih koji smatraju da je Sulejman, a.s., počinio grijeh. Allah, dž.š., naredio je Svome poslaniku Muhammedu, s.a.v.s., da bude strpljiv, a kao primjer naveo mu je Sulejmana, a.s.: *"Mi smo Davudu poklonili Sulejmana, divan je rob on bio, i mnogo se kajao."* (Sad, 30) Isto tako, tvrdnje da je Sulejman, a.s., sabljom dodirivao konje nema nikakve veze s istinom, jer to ne priliči jednom vjerovjesniku.

Imam Er-Razi veli: "Ispravno je reći da je uzgoj konja bio dozvoljen Sulejmanu, a.s., kao što je to dozvoljeno i našem Poslaniku, s.a.v.s. Sulejmanu, a.s., bili su potrebni konji radi borbe na Allahovom, dž.š., putu pa je naredio da mu ih dovedu kako bi stekao uvid u njihovo stanje. Tada je naglasio da ih on ne voli iz materijalnih razloga i ličnih prohtjeva nego zbog toga što mu je to naredio Allah, dž.š., jer su konji pomoć u borbi protiv neprijatelja. Sulejman, a.s., naredio je da ih opreme i pripreme za put. Kada se spustila noć, naredio je svojim pomoćnicima da mu ih dovedu i, kada su to učinili, on je te konje počeo gladiti po vratovima i nogama."[494]

Tvrdnja da je Sulejman, a.s., učinio grijeh

Oni koji zastupaju ovo mišljenje kao dokaz navode ajet: *"Mi smo Sulejmana u iskušenje doveli i njegovo bolesno tijelo na prijestolju zadržali, ali je poslije ozdravio. 'Gospodaru moj' – rekao je – 'oprosti mi i daruj mi vlast kakvu niko osim mene, neće imati! Ti, uistinu, bogato daruješ.'"* (Sad, 34-35) Oni kažu: "Ovaj ajet ukazuje na to da je Sulejman, a.s., učinio grijeh, a dokaz za to jeste činjenica da je on molio Allaha, dž.š., za oprost."

U tefsirima se navode različita mišljenja o tome na koji je način Allah, dž.š., iskušao Sulejmana, a.s., i zbog čega je to Sulejman, a.s., molio Allaha, dž.š., da mu oprosti.

Prema prvom mišljenju, Allah, dž.š., iskušao je Sulejmana, a.s., žestokom bolešću koja ga je u potpunosti paralizirala tako da su svi mislili da će umrijeti. Zbog bolesti je njegovo tijelo

---

[494] *Tefsirur-Razi*, 26/206 i *Tefsirul-Alusi*, 23/195.

izgledalo kao da u njemu nema duše. U vrijeme bolesti ležao je na svom prijestolju.

Prema drugom mišljenju, Sulejmanu, a.s., rodio se sin pa su se šejtani počeli dogovarati da ga ubiju, jer su se bojali da će i njegov sin vladati njima kao što je to bio slučaj sa Sulejmanom, a.s. Kada je Sulejman, a.s., čuo za ovu zavjeru, naredio je vjetru da ponese njegova sina skrivenog u oblacima iz bojazni da ga šejtani ne ubiju. Međutim, ovo je dijete umrlo prirodnom smrću, a njegovo je tijelo bačeno na Sulejmanov, a.s., prijesto i to mu je bilo iskušenje zato što se prepao da šejtani ne naude njegovom sinu.

Treće mišljenje zasniva se na predanju Ebu Hurejre, r.a., u kojem stoji da je Sulejman, a.s., sin Davudov, a.s., rekao: "Večeras ću imati odnos sa sedamdeset svojih žena i svaka od njih rodit će mi konjanika koji će se boriti na Allahovu, dž.š., putu." Njegov ga prijatelj posavjetova da kaže: "Ako Bog da!" ali Sulejman, a.s., zaboravi to učiniti pa zbog toga nijedna njegova žena ne zatrudni osim jedne koja mu je rodila dijete s ozbiljnom fizičkom mahanom. Allahov Poslanik, s.a.v.s., o ovom je događaju rekao: "Da je Sulejman, a.s., rekao: 'Ako Bog da', svaka njegova žena rodila bi mu borca na Allahovu, dž.š., putu."[495]

Sva su spomenuta mišljenja neprihvatljiva osim posljednjeg, jer su u oprečnosti s činjenicom da su vjerovjesnici i poslanici sačuvani grijeha. Sada ćemo se kritički osvrnuti na ova mišljenja.

Mišljenje prema kojem je Allah, dž.š., iskušao Sulejmana, a.s., žestokom bolešću neprihvatljivo je iz sljedećih razloga:

1. Dr. Muhammed Ebun-Nur el-Hadidi veli: "Da se radi o iskušavanju bolešću to bi bilo spomenuto."

2. Allah, dž.š., u ovom ajetu spominje kako se Sulejman, a.s., u dovama obraćao i izražavao kajanje, a to se ne čini zbog bolesti.

---

[495] Bilježi ga Buhari u poglavlju o vjerovjesnicima, 4/136; *Fethul-bari*, 6/458 i *Tefsirul-keššaf*, 4/374.

3. U ajetu stoji da je Sulejman, a.s., rekao: *"Gospodaru moj, oprosti mi..."* Moguće je da je izgovorio ove riječi zbog toga što je uradio neko dobro djelo, a propustio je uraditi bolje od njega, a bolest se uopće ne ubraja u to.

4. O tome nije prenesen nijedan vjerodostojan hadis niti predanje. Na osnovu čega, onda, da to tvrdimo?!

Mišljenje prema kojem je Sulejman, a.s., sakrio svoga sina u oblake također je neprihvatljivo iz sljedećih razloga:

1. Zar je moguće da se Sulejman, a.s., toliko prepao za život svoga sina da je to bilo uzrokom da se zaboravi osloniti na Allaha, dž.š., i zamoliti Ga da ga On sačuva i zaštiti. Ne bismo povjerovali da se radi o nekom uglednom i pobožnom učenjaku, a kamoli o plemenitom poslaniku Sulejmanu, a.s. Oni koji zastupaju ovo mišljenje nevjernici su, jer iznose laži na poslanika, a.s.

2. Učeći ajete koji govore o Sulejmanu, a.s., zaključujemo da se potčinjavanje vjetra njemu desilo tek nakon iskušenja u koje je zapao. Na osnovu toga možemo reći da je ovo mišljenje neispravno.

3. Ni o ovom pitanju nije prenesen nijedan vjerodostojan hadis niti predanje koje bi se moglo pripisati Allahovu Poslaniku, s.a.v.s.

4. Predanje Ebu Hurejre, r.a., u kojem stoji da je Sulejman, a.s., zaboravio reći "Ako Bog da!" nakon tvrdnje da će mu svaka njegova žena roditi borca na Allahovu, dž.š., putu, a prije spolnog općenja sa ženama, najbolje je tumačenje ovog ajeta koji govori o iskušenju koje ga je zadesilo. Ovo predanje bilježi Buhari i vjerodostojno je preneseno.

Ibn Hadžer el-Askelani veli: "Ovo predanje ukazuje na to da je Sulejman, a.s., zaboravio jezikom izgovoriti ove riječi mada je njihovo značenje bilo prisutno u njegovu srcu, a Allah, dž.š., oprostit će ono što se učini iz zaborava."[496] Ovo predanje potvrđuje i ono koje bilježi Muslim, također od Ebu Hurejre, r.a., a u kojem stoji da je Allahov Poslanik, s.a.v.s.,

[496] *Fethul-bari fi šerhi Sahihil-Buhari*, 6/461.

rekao: "Sulejman, sin Davudov, Allahov vjerovjesnik, rekao je: 'Večeras ću imati spolni odnos sa svojih sedamdeset žena i svaka od njih rodit će mi dječaka koji će se boriti na Allahovu, dž.š., putu.' Njegov prijatelj, ili melek, reče mu: 'Reci: 'Ako Bog da!" Međutim, on zaboravi i ne izgovori ove riječi tako da mu nijedna žena ne rodi osim jedne koja je rodila pola djeteta." Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao je: "Kamo sreće da je izgovorio ove riječi jer bi zbog toga njegove želje bile ostvarene."[497]

Navedena predanja pojašnjavaju na koji je način Sulejman, a.s., bio iskušan, a razlog tome bilo je to što je zaboravio reći 'Ako Bog da'. Razlog zbog kojeg je Sulejman, a.s., molio Allaha, dž.š., za oprost jeste taj što je zaboravio izgovoriti ove riječi. Vjerovjesnici i poslanici, zbog njihova velikog položaja i ugleda kod Allaha, dž.š., često su ponavljali riječi *istigfara*, molili su Allaha, dž.š., za oprost i bili su ponizni pred Njim. U ajetu se spominje da je na njegov prijesto bačeno tijelo, a moguće je da se radi o ono pola djeteta koje mu je rođeno kako bi vidio posljedice zaborava izgovaranja onih riječi. Većina učenjaka smatra da je ovo tumačenje najispravnije i najbliže značenjima ajeta koje smo citirali.

U prethodnim redovima ukazali smo da je tvrdnja onih koji smatraju da je Sulejman, a.s., učinio grijeh apsolutno netačna. Na to ukazuje i činjenica da je on nakon svega zamolio Allaha, dž.š., da mu podari vlast kakvu niko poslije njega neće imati. Nema logike da neko učini grijeh, a da poslije toga moli Allaha, dž.š., da mu podari nešto što niko drugo ne može imati. Dakle, običaj vjerovjesnika bio je da neprestano mole Allaha, dž.š., za oprost i da iskazuju svoju poniznost i pored toga što nisu učinili nikakav grijeh, a molili su Ga za oprost kako bi Mu se što više približili.

Na osnovu navedenog primijetit ćemo da je Ibn Hazm bio u pravu kada je tvrdio da se iskušavanje Sulejmana, a.s., ogledalo u tome da mu je Allah, dž.š., podario vlast kako bi

---

[497]Muslim, 2/25.

ga iskušao da li će Mu i dalje biti pokoran.[498] Oni koji iznose laži i potvore na Sulejmana, a.s., nemaju nikakve dokaze. On je iskušan vlašću kako bi pokazao na koji će se način odnositi prema ovoj blagodati. Na ovaj je način Allah, dž.š., ukazao na njegovu odlikovanost i vrijednost, a sve osim ovoga što smo spomenuli jesu laži i potvore koje su izmislili jevreji i otpadnici od islama. Kada je u pitanju učenje islama i svi propisi koje on u sebi sadrži strogo je zabranjeno povoditi se za pretpostavkama i neutemeljenim mišljenjima.

Tvrdnja da je Sulejman, a.s., bio opčinjen dunjalučkim dobrima, jer je molio Allaha, dž.š., da mu podari vlast

Allah, dž.š., prenosi nam da je Sulejman, a.s., proučio sljedeću dovu: *"Daruj mi vlast, kakvu niko, osim mene, neće imati."* (Sad, 35) Oni koji se ograničavaju samo na vanjska značenja ajeta smatraju da ovaj ajet ukazuje na to da je Sulejman, a.s., veoma žudio da mu Allah, dž.š., podari vlast kakvu niko osim njega neće imati. Oni smatraju da je molba vjerovjesnika upućena na ovakav način grijeh.

Međutim, mufesiri to pojašnjavaju na jedan od sljedećih načina:

1. Sulejman, a.s., molio je Allaha, dž.š., da mu podari ovakvu vlast kako bi to bila njegova mudžiza koja će potvrditi da je uistinu vjerovjesnik.[499]

2. Molio je Allaha, dž.š., za vlast da mu bude mudžiza, jer su u njegovo vrijeme najveće vrijednosti kod ljudi imali imetak i ugled.[500]

3. Sulejman, a.s., želio je, kao i drugi vjerovjesnici, imati nešto po čemu će biti prepoznatljiv.[501]

---

[498] *El-Faslu fil-mileli ven-nehali*, 4/19.

[499] *Tefsirul-Alusi*, 23/200, 201 i *Tefsirul-keššaf*, 4/375.

[500] *Ismetul-enbija*, 101, 102 i *Tefsirul-Alusi*, 23/201.

[501] *Eš-Šifa*, 2/167.

4. Molio je Allaha, dž.š., da mu usliši dovu i podari mu vlast kako bi mu na taj način pokazao da je primio njegovo pokajanje zbog zaboravljanja da izgovori riječi 'Ako Bog da', ili kako bi mu vladanje nad ljudima pomoglo da se na što ljepši način pokorava Allahu, dž.š.[502]

5. Sulejman, a.s., želio je da Allah, dž.š., javno pokaže njegove počasti i ugled, jer su se vjerovjesnici i poslanici takmičili ko će zauzeti mjesto bliskije Allahu, dž.š.

6. Sulejman, a.s., uputio je ovu dovu Allahu, dž.š., tek nakon što je od Njega tražio dozvolu za to. Poznato je da vjerovjesnici i poslanici ne mole Allaha, dž.š., osim za ono što im On dozvoli. Postoji mogućnost da ga je Allah, dž.š., obavijestio da će, ukoliko Ga zamoli za vlast, to imati pozitivan utjecaj na njegovu vjeru, a i ljudima će to donijeti brojne koristi.

Osvrt na prethodno izneseno

Zaključak koji mi se nameće nakon istraživanja ove teme jeste to da je nemoguće da je neki vjerovjesnik molio za dunjalučka dobra samo iz puke ljubavi prema njima. Sve što su oni tražili ili molili bilo je s ciljem postizanja ahiretskih blagodati, a ne radi ostvarivanja ličnih koristi. Vjerovjesnici su ukrotili svoje strasti i prohtjeve i njima je vrlo dobro poznata vrijednost dunjalučkih prolaznih dobara. Da nije tako i da su ispravne tvrdnje zlobnika koje smo prethodno spominjali, ne bi bilo nikakve razlike između vjerovjesnika i običnih ljudi. Štaviše, poznato nam je da među običnim ljudima, učenjacima i pobožnjacima, ima mnogo onih kojima dunjaluk ne predstavlja nikakvu vrijednost. Kako onda da među vjerovjesnicima bude onih koje je dunjaluk prevario i ispunio im srca. Ako u dovama molimo Allaha, dž.š., da nam podari nešto s ciljem da nas to pomogne u pokornosti Allahu, dž.š., onda u tome nema nikakve smetnje. Problem nastaje u slučaju kada čovjek dadne prednost dunjalučkim blagodatima u odnosu na ahiretske. Međutim, ako se radi o vjerniku koji je pokoran

---

[502] *Tefsirul-Alusi*, 23/200.

Allahu, dž.š., onome koji izvršava sve svoje vjerske i dunjalučke obaveze, onda nije nikakva mahana i nedostatak ako moli da mu Allah, dž.š., podari neko dobro. Jer, sve što vjernik posjeduje, on koristi kao sredstvo u pokoravanju Allahu, dž.š. Na to upućuje i sljedeći ajet: *"I nastoj da time što ti je Allah dao stekneš onaj svijet, a ne zaboravi ni svoj udio na ovom svijetu i čini drugima dobro."* (El-Kasas, 77)

Kad je riječ o činjenici da je Sulejman, a.s., molio Allaha, dž.š., za oprost: *"Gospodaru moj, oprosti mi..."* to nije bilo rezultat učinjenog grijeha, nego zbog izražene poniznosti i osjećaja Allahove, dž.š., kontrole i nadzora. Sulejman, a.s., dobro je znao da je u prirodi čovjeka da ponekad izostavi neko djelo i učini neko drugo koje je manje vrijedno pa je iz tog razloga molio Allaha, dž.š., za oprost. Jer, ono što se smatra dobrim djelom kod dobrih ljudi, kod vjerovjesnika se to ubraja u nedostatak. Njihov je stepen poseban i uzvišen, a postigli su ga upravo poniznošću i skrušenošću. Dova Sulejmana, a.s., za oprost upravo ima to značenje.[503] Imam Alusi smatra da je traženje oprosta bilo uvertira za traženje vlasti, jer, kada dovu započnemo traženjem oprosta, nada da će biti uslišana daleko je veća.[504]

Sulejmanovo, a.s., traženje oprosta šalje nam poruke

1. Sulejmanove, a.s., riječi: *"Umjesto da mislim na Gospodara svoga, ja pokazujem ljubav prema blagu."* (Sad, 32) govore o vrhuncu njegovih osjećanja kada je u pitanju nemogućnost da se dovoljno zahvali Allahu, dž.š., na Njegovim blagodatima. Ove su riječi do kraja ispunjene ljubavlju prema Gospodaru i to je ono što se traži od vjernika prema njegovu Uzvišenom Gospodaru.

---

[503] *Tefsiru-Razi*, 26/209.
[504] *Ruhul-meani*, 24/202.

2. Sulejmanova, a.s., molba Allahu, dž.š., da mu oprosti grijehe na veoma slikovit način govori o poniznosti vjerovjesnika i o onome za čime njihove duše čeznu.

3. Allah, dž.š., iskušava Svoje dobre robove kako bi ih očistio od grijeha i povećao im nagradu.

4. Dova Sulejmana, a.s., da mu Allah, dž.š., podari vlast ukazuje na to da vjernici imaju pravo moliti Allaha, dž.š., da im podari dobra i ovog i onog svijeta i da ne smiju ograničiti svoje dove samo na ahiretske nagrade.

5. Vjerniku je dozvoljeno moliti za nešto što će mu olakšati prakticiranje vjere ukoliko na pravilan način može time vladati.

6. Ova dova uči nas da su vjernici uvijek u potrebi moliti Allaha, dž.š., za oprost. Ako i nisu učinili grijehe, a onda zbog toga što su mogli učiniti više dobrih djela a nisu.

7. Istinski vjernik dobro poznaje uzvišenost svoga Gospodara. Zbog toga je on ponizan i obraća Mu se najboljim mogućim riječima kada uči dove. Tako je postupao Sulejman, a.s.

Pokajanje Junusa, a.s.

Kur'an nam pripovijeda o Junusu, a.s., i o tome kako se naljutio na svoj narod, jer su odbijali da ga slijede. Nakon što ih je napustio, progutala ga je riba i on je u njezinoj utrobi slavio i veličao Allaha, dž.š. U isto vrijeme korio je samoga sebe zbog greške koju je napravio i to je činio sve dok mu Allah, dž.š., nije oprostio i izbavio ga iz utrobe ribe. Oni koji smatraju da su i vjerovjesnici bili podložni činjenju grijeha kažu: "Junus, a.s., učinio je grijeh."[505] U ovom poglavlju navest ću njihove tvrdnje kao i dokaze koji ih pobijaju.

Tvrdnja da je Junus, a.s., napustio svoj narod i da je na taj način izazvao srdžbu Allaha, dž.š.

Oni koji smatraju da je Junus, a.s., učinio grijeh kao dokaz navode vanjska značenja ajeta i smatraju da je pogriješio iz sljedećih razloga:

1. Junus, a.s., izazvao je srdžbu Allaha, dž.š., a to se ubraja u grijehe. Kao dokaz oni navode ajet: *"I Zennunu kada srdit ode i pomisli da ga nećemo kazniti..."* (El-Enbija, 87)

2. Junus, a.s., sumnjao je u Allahovu, dž.š., moć. Kao dokaz oni navode ajet: *"... i pomisli da ga nećemo kazniti..."* Sumnja u Allahovu, dž.š., moć ubraja se među velike grijehe.

3. Allah, dž.š., kaznio ga je tako što je odredio da ga proguta riba, a kazna upućuje na učinjeni grijeh.

4. Allah, dž.š., o njemu je objavio sljedeći ajet: *"I riba ga proguta, a bio je zaslužio prijekor."* (Es-Saffat, 142)

5. Allah, dž.š., zabranio je Muhammedu, s.a.v.s., da se poistovjećuje s Junusom, a.s., i to u sljedećem ajetu: *"Ti strpljivo čekaj presudu Gospodara svoga i ne budi kao Zunnun..."*

---

[505] *Ismetul-enbija*, 104 i *Tefsiru-Razi*, 22/214.

(El-Kalem, 48) Ovaj ajet ukazuje na to da je Junus, a.s., učinio grijeh.

6. Junus, a.s., sam je za sebe rekao da je pogriješio: *"Nema boga osim Tebe, hvaljen neka Si! A ja sam se, uistinu, prema sebi ogriješio."* (El-Enbija, 87)

7. Činjenica da je Allah, dž.š., primio pokajanje Junusa, a.s.: *"Ali, Gospodar njegov odabrao ga je i učinio ga od onih koji su dobri."* (El-Kalem, 50), ukazuje na to da je on učinio grijeh i da se pokajao zbog toga.

Odgovor na ove tvrdnje

Odgovor na prvu tvrdnju glasi: Junus, a.s., nije rasrdio Allaha, dž.š., nego je srdžba postojala između njega i njegova naroda. On se rasrdio na svoj narod zbog njegova nevjerstva, tvrdoglavosti i ustrajavanja u grijesima i pored toga što ih je on dugo vremena pozivao u pokornost Allahu, dž.š. Oni su se rasrdili na njega što ih je napustio, jer su se zbog toga bojali da ih ne zadesi Allahova, dž.š., kazna.[506]

Kadija El-Bejdavi veli: "Junus, a.s., napustio je svoj narod zbog srdžbe prema njima, jer je bio očajan iz razloga što ih je dugo vremena pozivao u islam ali su to oni uporno odbijali prihvatiti. Napustio ih je prije nego što mu je to naređeno. Neki smatraju da im je obećao kaznu, ali ih ona nije zadesilo jer su se u međuvremenu pokajali. On nije znao za njihovo pokajanje pa je bio ljut na njih, a oni su opet bili srditi na njega zbog toga što ih je napustio, jer su se bojali da ih zbog toga ne zadesi Allahova, dž.š., kazna."[507]

Dakle, Junus, a.s., nije učinio grijeh, a ni u jednom ajetu ne možemo pronaći da se Allah, dž.š., rasrdio na njega. Kako onda neko može o Junusu, a.s., iznositi laži koje ne bi priličile običnom vjerniku, a kamoli jednom od odabranih vjerovjesnika.

---

[506] *Tefsirur-Razi*, 22/214; *Tefsirul-Bejdavi*, 435 i *Tefsirul-Alusi*, 17/184.
[507] *Envarut-tenzil ve esrarut-tevil*, 435.

Ebu Hajjan veli: "Sva ova mišljenja treba odbaciti jer su ona u suprotnosti s odlikama kojima su obdareni vjerovjesnici. Onima koji navedene ajete tumače tako da se Allah, dž.š., rasrdio na Junusa, a.s., treba pojasniti da griješe te da je istina to da je Junus, a.s., napustio svoj narod jer je zbog Allahove, dž.š., vjere, odnosno njihova odbijanja da je prihvate bio ljut na njih pa ih je zbog toga napustio."[508] Nuhasi veli: "Oni koji koriste ajete kao potvrdu da se Allah, dž.š., rasrdio na Junusa, a.s., ne poznaju dovoljno arapski jezik jer, riječ *mugadiben* znači da je on bio srdit na svoj narod iz razloga što je njegov narod odbijao prihvatiti Allahovu, dž.š., vjeru. Svaki se vjernik naljuti kada vidi nekoga da je nepokoran Allahu, dž.š."

Ibn Hazm veli: "Nigdje ne stoji da je Junus, a.s., izazvao srdžbu Allaha, dž.š., niti je to Allah, dž.š., i u jednom ajetu objavio. Oni koji to tvrde izmišljaju laži na Allaha, dž.š., i dodaju u značenja kur'anskih ajeta ono što im ne pripada. Naravno da to ni u kojem slučaju nije dozvoljeno i svako ko ima imalo pameti neće sebi dozvoliti da izazove srdžbu Allaha, dž.š., a kamoli jedan od vjerovjesnika. Mi smo čvrsto uvjereni da je Junus, a.s., bio srdit na svoj narod, ali da Allah, dž.š., nije to tražio od njega pa je iz tog razloga i ukoren. Međutim, bitno je napomenuti da je Junus, a.s., svakim svojim postupkom i djelom nastojao postići zadovoljstvo Allaha, dž.š., a to je ono što i priliči jednom vjerovjesniku."

Kad je riječ o srdžbi koju je osjetio Junus, a.s., za to postoje dva objašnjenja:

1. On se rasrdio na svoj narod jer nije postojala zabrana za to pa je on vjerovao da je to dozvoljeno, jer je uzrok njegove srdžbe bilo to što je njegov narod činio grijehe i prijestupe prema Allahu, dž.š.[509]

Zamahšeri veli: "Junus, a.s., naljutio se na svoj narod zbog toga što ih je dugo vremena pozivao u pokornost Allahu,

---

[508] *El-Bahrul-muhit*, 6/335.

[509] *Tefsiru-Razi*, 22/214.

dž.š., ali su oni odbijali to prihvatiti. Bili su uporni u svom nevjerstvu pa se on zbog toga rasrdio na njih, a vjerovao je da je to dozvoljeno, jer je osnova njegove srdžbe bila zbog kršenja vjerskih propisa. Dakle, on je pogriješio samo u procjeni, a niko za njega ne može reći da je učinio grijeh."[510]

2. Junus, a.s., bio je obavezan saburiti i čekati dozvolu Allaha, dž.š., da napusti svoj narod. Zbog toga je Allah, dž.š., objavio Muhammedu, s.a.v.s.: "*...i ne budi kao Zunnun...*" Iz ovog ajeta može se razumjeti da je Allah, dž.š., želio da Muhammed, s.a.v.s., postigne najveće stepene, a Junus, a.s., pogriješio je samo u tome što je izostavio učiniti bolje djelo od onoga što je uradio. Poznato nam je da je Allah, dž.š., odlikovao vjerovjesnike jedne nad drugima: "*Mi smo jedne vjerovjesnike nad drugima odlikovali.*" (El-Isra, 55); "*Neke od tih poslanika odlikovali smo više nego druge.*" (El-Bekara, 253)

Kada je u pitanju druga tvrdnja, prema kojoj je Junus, a.s., sumnjao u moć Uzvišenog Allaha, poznato nam je da onaj ko to čini postaje nevjernikom, a kako možemo reći tako nešto za jednog vjerovjesnika. Ono na šta ovaj ajet ukazuje jeste to da je Junus, a.s., vjerovao da mu Allah, dž.š., zbog greške koju je učinio, neće otežati njegovo putovanje.[511] Imam Er-Razi veli: "Na osnovu ovakvog tumačenja ovaj ajet postaje dokazom koji potvrđuje naše mišljenje, a to je da je Junus, a.s., vjerovao da ima pravo izbora; da ostane među svojim narodom ili da ih napusti te da mu Allah, dž.š., neće otežavati zbog njegove odluke bez obzira na to kakva bila. Poznato je da je odlaganje napuštanja naroda bilo bolje, međutim, njegovo opravdanje ogleda se u tome što cilj njegova napuštanja naroda nije bio grijeh i nepokornost prema Allahu, dž.š., nego

---

[510] *Tefsirul-keššaf*, 2/581.
[511] *Tesfiru garibil-Kur'an*, 287 i *El-Mufredat*, 397.

je vjerovao da on ima pravo odlučiti kada će to učiniti."[512] Ovo mišljenje zastupao je i Ibn Hazm.[513]

Odgovor na treću tvrdnju, prema kojoj je Allah, dž.š., kaznio Junusa, a.s., tako što je odredio da bude bačen u more i da ga riba proguta, jeste da to nije tačno, jer se u ovim slučajevima nije radilo o kažnjavanju. Naime, radilo se o tome da je Allah, dž.š., iskušao ovog plemenitog vjerovjesnika. Razlog tome bilo je to što je on učinio dobro djelo, ali je propustio učiniti djelo bolje od njega, a to je ostanak među svojim sunarodnjacima i strpljivosti u poteškoćama na koje je nailazio prilikom pozivanja njih u islam. To mu je u svakom slučaju bilo priličnije. Imam Er-Razi veli: "Uopće ne prihvatamo tvrdnju da ga je Allah, dž.š., kaznio, jer Allah, dž.š., ne kažnjava Svoje vjerovjesnike, nego se radilo o iskušavanju."[514]

Kad je riječ o tvrdnji u kojoj stoji da je Junus, a.s., zaslužio prijekor i da je to dokaz njegova učinjenog grijeha, ona također nije tačna. Prijekor koji mu je upućen bio je zbog toga što je izostavio učiniti bolje djelo od onoga koje je učinio. Nigdje ne stoji da ga je Allah, dž.š., ukorio, nego je on osjećao u svojoj duši da nije donio najispravniju odluku i zbog toga je korio samoga sebe.[515]

Kada je u pitanju ajet u kojem stoji da je Allah, dž.š., zabranio Muhammedu, s.a.v.s., da se poistovjeti s Junusom, a.s., to se odnosilo na nepožurivanje kazne protiv svoga naroda i na strpljivost u iskušenjima na koja nailazi onaj ko poziva u islam. Ibn Hazm veli: "Allah, dž.š., zabranio je Muhammedu, s.a.v.s., da bude kao Junus, a.s., a zabrana se odnosila na to da se ne srdi na svoj narod i da bude strpljiv pred njihovim provokacijama."[516]

Kad je riječ o činjenici da je Junus, a.s., sam za sebe priznao da je pogriješio, to se odnosilo na pogrešnu odluku

---

[512] *Tefsiru-Razi*, 22/215.

[513] *El-Fasl*, 4/17.

[514] *Tefsirur-Razi*, 22/215, 216.

[515] Ibid.

[516] *El-Faslu fil-mileli ven-nehali*, 4/14-18.

kojom nije uradio najbolje djelo koje je mogao, nego je uradio manje vrijedno djelo. Umjesto da ostane i pokaže svoju strpljivost na neugodnostima koje doživljava od njih, on ih je napustio. To je u njegovim očima izgledalo kao veliki grijeh te je zbog toga požurio s pokajanjem rekavši: *"Nema boga osim Tebe, hvaljen neka Si! A ja sam se, uistinu, prema sebi ogriješio."* (El-Enbija, 87) Osnovno značenje riječi *ez-zulmu* – nepravda, grijeh – upotrijebljene u ovom ajetu, jeste – postavljanje nečega na mjesto koje mu ne pripada.[517]

Činjenica da je Allah, dž.š., primio pokajanje Junusa, a.s., i da ga je poslije toga odabrao i povećao mu stepene ne znači da je on učinio grijeh. To, ustvari, znači da je Allah, dž.š., prešao preko njegove pogreške i da je oprostio i njemu i njegovu narodu i prije nego što je Junus, a.s., zamolio za oprost. Nakon toga, Allah, dž.š., učinio ga je odabranim i sačuvao ga je daljnih loših odluka. Na osnovu spomenutog možemo zaključiti da Junus, a.s., nije učinio grijeh, nego je zbog pogrešne odluke propustio uraditi bolje djelo od onoga koje je učinio. To potvrđuje i činjenica da ni u jednom ajetu ne možemo pronaći podatak da je Junus, a.s., učinio grijeh i da je molio Allaha, dž.š., za oprost zbog učinjenog grijeha. Ono što možemo na osnovu ajeta zaključiti jeste to da se on zbog osjećaja da nije učinio dovoljno dobra skrušeno i ponizno obratio Allahu, dž.š., i zamolio Ga za spas i izbavljenje iz nevolje.

Pouke pokajanja Junusa, a.s.

1. Prijekor upućen Junusu, a.s., najbolja je poruka daijama da prilikom pozivanja u islam pokažu strpljivost kako bi postigli uzvišene ciljeve.

2. Činjenje ibadeta u vrijeme blagostanja biva uzrokom spasa vjerniku u vrijeme nevolja i iskušenja. To primjećujemo pri razmišljanju o Junusu, a.s., jer je Allah, dž.š., o njemu rekao: *"I da nije bio od onih koji Allaha hvale, sigurno bi ostao*

---

[517] *Lisanul-Areb*, 12/37.

u utrobi njezinoj do Dana kad će svi biti oživljeni." (Es-Saffat, 143, 144) Junus, a.s., bio je od onih koji u blagostanju mnogo spominju i slave Allaha, dž.š.

3. Priča o Junusu, a.s., uči nas da vjernik nikada ne smije gubiti nadu u Allahovu, dž.š., milost. Kada god vjernik osjeti poteškoće, treba zatražiti utočište kod Allaha, dž.š., treba skrušeno i ponizno moliti Allaha, dž.š., da ga pomogne i spasi.

4. Vjernik uvijek treba biti svjestan svojih nedostataka i mahana i ovaj ga osjećaj treba stalno pratiti posebno kada se kaje zbog učinjenih grijeha. Vjernik je neprestano svjestan veličine Allaha, dž.š., i toga da je On čist od bilo kakvih nedostataka.

5. Vjernik je svjestan da primanje njegova pokajanja biva isključivo rezultat dobrote Allaha, dž.š. Niko neće uspjeti niti pronać Pravi put ako mu Allah, dž.š., ne ukaže Svoju milost.

6. Činjenica da je Junus, a.s., priznao grešku i da je ponizno molio Allaha, dž.š., za oprost, zbog toga što je imao osjećaj da nije učinio dovoljno dobrih djela, uči nas da je grješnik daleko preči iskazati svoju poniznost i kajanje zbog grijeha ne bi li Allah, dž.š., primio njegovo pokajanje i oprostio mu.

Pokajanje Muhammeda, s.a.v.s.

Na više mjesta u Kur'anu Allah, dž.š., obavještava nas da je naredio Svome Poslaniku, s.a.v.s., da moli za oprost i izražava kajanje.

"Mi tebi objavljujemo Knjigu, samu istinu, da ljudima sudiš onako kako ti Allah objavljuje. I ne budi branilac varalicama i zamoli oprost od Allaha. – Allah, uistinu, prašta i samilostan je." (En-Nisa, 105, 106); *"Neka ti Allah oprosti što si dozvolio da izostanu, dok se nisi uvjerio koji od njih govore istinu, a koji lažu."* (Et-Tevba, 43); *"Allah je oprostio Vjerovjesniku, i muhadžirima, i ensarijama, koji su ga u teškom času slijedili, u vrijeme kada se srca nekih od njih zamalo nisu pokolebala; On je poslije i njima oprostio, jer je On prema njima milostiv i blag."* (Et-Tevba, 117); *"Ti idi Pavim putem, kao što je naređeno, i nek tako postupe i vjernici koji se kaju s tobom."* (Hud, 112); *"I reci: 'Gospodaru moj, oprosti i smiluj se, Ti si najmilostiviji.'"* (El-Mu'minun, 118); *"Zato ti budi strpljiv – Allahovo je obećanje istina – i moli da ti budu oprošteni tvoji grijesi, i Gospodara svoga krajem i početkom dana veličaj i hvali."* (El-Mu'min, 55); *"Znaj da nema boga osim Allaha! Traži oprost za svoje grijehe i za vjernike i vjernice."* (Muhammed, 19); *"Mi ćemo ti dati sigurnu pobjedu da bi ti Allah ranije i kasnije krivice oprostio."* (El-Feth, 1, 2); *"Zar grudi tvoje nismo prostranim učinili i breme tvoje s tebe skinuli."* (El-Inširah, 1, 2)

Osim ovih, postoje i brojni drugi ajeti na osnovu kojih neko može zaključiti da Allah, dž.š., kori Svoga Poslanika, s.a.v.s., zbog učinjenih grijeha. Međutim, u ovom poglavlju zadržat ćemo se na komentaru citiranih ajeta, nekih hadisa kao i na mišljenjima većine učenjaka o ovom pitanju i na kraju ćemo odabrati mišljenja za koja smatramo da su ispravna

i da u najljepšem svjetlu predstavljaju Allahova Poslanika, s.a.v.s.

Prvo ćemo komentirati ajet: *"Mi tebi objavljujemo Knjigu, samu istinu, da ljudima sudiš onako kako ti Allah objavljuje. I ne budi branilac varalicama i zamoli oprost od Allaha. – Allah, uistinu, prašta i samilostan je."* (En-Nisa, 105, 106)

Činjenica da je Allah, dž.š., naredio Svome Poslaniku, s.a.v.s., da moli za oprost ne znači da je on učinio grijeh. Povod objavi ovog ajeta potvrđuje našu tvrdnju. Katada ibn Numan, r.a., pripovijeda: "U plemenu Benu Ubejrik živjela su trojica braće: Bešir, Bišr i Mubeššir. Bešir je imao nadimak Ebu Tuma, bio je pjesnik i licemjer. Citirao je stihove u kojima je napadao Allahova Poslanika, s.a.v.s., a nakon toga bi tvrdio da je te stihove izmislio neko drugi, a ne on. Kada su za to čuli njegov suplemenici, rekli su: 'Laže Allahov neprijatelj, te je stihove on izmislio.' Pripadnici ovog plemena bili su siromašni i u doba džahilijeta ali i nakon primanja islama. Moj amidža Rufaa ibn Zejd, r.a., bio je imućan, primio je islam i koliko sam ga ja poznavao bio je dobar musliman. Jednom prilikom kada je stigla trgovačka karavana kupio je za potrebe svoje porodice ječmeno brašno i pohranio ga u svoju ostavu. U njoj su se nalazila i njegova dva oklopa kao i neki drugi alat. Noću je Bešir došao, provalio u njegovu ostavu i ukrao brašno kao i oružje koje je na tom mjestu zatekao. Ujutro me je amidža pozvao i, kada sam došao, rekao mi je: 'Sinoć smo pokradeni i sva naša hrana i oružje je odneseno.' Bešir i njegova braća rekoše: 'Tako nam Allaha, dž.š., vaše stvari pokrao je Lubejd ibn Sehl, a on je bio naš komšija poznat po ugledu i dobroti.' Kada je čuo za ovu optužbu, on je rekao: 'Tako mi Allaha, dž.š., sabljom ću se obračunati zbog toga. O Benu Ubejrik, zar da ja kradem, tako mi Allaha, dž.š., svojom ću vas sabljom napasti ili ćete priznati ko je od vas ovo učinio.' Oni rekoše: 'Kani nas se, ti si uistinu čist od toga.' On reče: 'Neću vas pustiti na miru nakon što ste me lažno optužili.' Kada smo

se malo raspitali po komšiluku, saznali smo da su pripadnici plemena Benu Ubejrik počinioci krađe. Raspitivali smo se dok nismo bili čvrsto uvjereni da su to oni učinili. Nakon toga, otišao sam kod Allahova Poslanika, s.a.v.s., i rekao mu: 'Naše su komšije sklone raznim nečasnim poslovima. Sinoć su upali u kuću moga amidže i ukrali mu hranu i oružje. Hranu bismo nekako i oprostili, ali želimo da nam vrate naše oružje.' Allahov Poslanik, s.a.v.s., reče: 'Raspitat ću se o ovom slučaju.' Kradljivci su imali amidžu po imenu Usejr ibn Urva koji okupi svoje pristalice i s njima dođe kod Allahova Poslanika, s.a.v.s., i reče: 'Rufaa ibn Zejd i njegov bratić Katada ibn Numan optužili su našu rodbinu koja je poznata po časti i ugledu za krađu, a za to nemaju nikakav dokaz niti svjedoke koji bi to mogli potvrditi.' Njegove su riječi ostavile dojam na Allahova Poslanika, s.a.v.s., i kada sam ponovo došao kod njega, žestoko me je izgrdio i rekao mi: 'Kako si samo ružno postupio i kako si samo veliku optužbu izrekao. Napao si na čast ljude koji su poznati po ugledu i optužio si ih za krađu a da za to nemaš nikakav dokaz.' Riječi Allahova Poslanika, s.a.v.s., teško su mi pale pa sam više želio da sam izgubio sav imetak umjesto ovoga što sam doživio. Kada sam se vratio kući, amidža me upitao: 'Bratiću, šta se desilo?' Rekao sam mu: 'Tako mi Allaha, dž.š., volio bih da sam izgubio sav imetak, a da nisam doživio kod Allahova Poslanika, s.a.v.s., ono što sam doživio. Zaklinjem se Allahom, dž.š., da mu više nikada neću otići kako bih nekoga optužio.' Amidža reče: 'Neka nam Allah, dž.š., pomogne.' Nakon toga, Allah, dž.š., objavio je ajete: '*Mi tebi objavljujemo Knjigu, samu istinu, da ljudima sudiš onako kako ti Allah objavljuje. I ne budi branilac varalicama i zamoli oprost od Allaha. – Allah, uistinu, prašta i samilostan je.*' Sve do ajeta: '*A onaj ko kakav prijestup ili grijeh počini pa time nedužna čovjeka potvori – natovario je na sebe i kletvu i grijeh očiti. Da nije Allahove dobrote i Njegove milosti prema tebi – neki pojedinci njihovi bili su naumili da te prevare.*'" (En-Nisa, 105-113). Onaj ko je nepravedno

optužen je Lubejd ibn Sehl, r.a., a Usjer ibn Urva i njegove pristalice pokušali su napraviti prevaru.[518]

Učenjaci komentiraju ove ajete na jedan od sljedećih načina:

1. Iz ovih ajeta ne možemo izvući zaključak da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., učinio grijeh. On je samo postupio na osnovu onoga što je znao, jer je vjerovao da su optuženi nevini tako da je značenje ovog ajeta – moli Allaha, dž.š., da oprosti onima koji su pogriješili i koji su laži iznosili. Tvoj zadatak i jeste da saslušaš dvije suprotstavljene strane i da presudiš na osnovu onoga što si čuo i da moliš za oprost grijeha onima koji su ih počinili. Ovo mišljenje zastupao je Ibn Atijja.[519]

2. Allah, dž.š., naredio je Svome Poslaniku, s.a.v.s., da Ga moli za oprost s ciljem Njegova veličanja i slavljenja, a ne kao rezultat učinjenih grijeha.[520]

3. Ove su riječi upućene Allahovu Poslaniku, s.a.v.s., ali se odnose na Benu Ubejrik, tj. oni su ti koji trebaju moliti za oprost.[521] Imam Kurtubi smatra ovo mišljenje ispravnim iz razloga što je nakon ajeta u kojem se spominje traženje oprosta objavljen ajet: *"Eto, vi ih branite na ovom svijetu, a ko će ih braniti pred Allahom na Sudnjem danu, ili ko će im zastupnik biti."* (En-Nisa, 109) Drugi razlog zbog kojeg Kurtubi ovo mišljenje smatra ispravnim jeste činjenica da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., bio sudija, pred njim su se ljudi pravdali, a on se nije pravdao ni pred kim. To ukazuje na činjenicu da su drugi pogriješili tako da se naredba za traženje oprosta odnosi na njih.

Vjerujem i tvrdim da Allahov Poslanik, s.a.v.s., nikada u svome životu nije učinio grijeh. U ovom slučaju on je sudio u sporu između dviju strana i presudio je na osnovu informacija koje je dobio. To potvrđuju sljedeće činjenice:

---

[518] Hakim, *Mustedrek*, 4/385-388.
[519] *Tefsirul-Kurtubi*, 5/377.
[520] *Tefsirul-Kurtubi*, 5/378.
[521] Ibid, 5/377, 378.

1. Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao je Katadi ibn Numanu, r.a., nakon što je on za krađu optužio Benu Ubejrik, da će provjeriti o čemu se radi. Dakle, nije donio presudu samo na osnovu dokaza jedne strane i tražio je vrijeme kako bi mogao dobro ispitati ovaj slučaj.

2. Primijetit ćemo da Allahov Poslanik, s.a.v.s., u ovom slučaju nije donio konačnu presudu, nego je samo odbacio optužbe koje su se odnosile na Bunu Ubejrik, jer nije imao nepobitne dokaze koji bi potvrdili te optužbe. Osim toga, izgrdio je Katadu ibn Numana, r.a., jer je optužio nekoga pri čemu nije donio jasan dokaz za svoje optužbe, a toga se vjernik treba dobro paziti i čuvati.

3. Allahov Poslanik, s.a.v.s., putem objave saznao je pravu istinu kao i to da su Benu Ubejrik licemjeri. U ajetu je objavljeno: "*I ne budi branilac varalicama...*", tj. pripadnicima plemena Benu Ubejrik jer su oni licemjeri, zato ih nemoj štititi. Nigdje u ovim ajetima ne možemo pronaći dokaz da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., učinio grijeh niti da je postupio onako kako nije trebao postupiti. U nedostatku dokaza branio je čast optuženih, jer onaj ko ih je optužio nije donio nijedan konkretan dokaz. Allahov Poslanik, s.a.v.s., sudio je samo na osnovu činjenica kojima je raspolagao. Kad je riječ o naredbi za traženje oprosta, ona je poput bilo koje druge u kojoj se naređuje činjenje ibadeta, jer se izgovaranje riječi *Estagfirullah* smatra ibadetom. Postoji mogućnost da je jedan od razloga zbog kojih je Allah, dž.š., naredio Svome Poslaniku, s.a.v.s., da traži oprost to da mu olakša tugu nakon što je shvatio da neki ljudi koje je on cijenio u sebi kriju licemjerstvo i prevaru. Svakako ga je to veoma rastužilo.

Kad je riječ o ajetu: "*Neka ti Allah oprosti što si dozvolio da izostanu, dok se nisi uvjerio koji od njih govore istinu, a koji lažu.*" (Et-Tevba, 43), on je objavljen nakon što je Allahov Poslanik, s.a.v.s., nekim ljudima dozvolio da izostanu iz pohoda na Tebuk. Postoje neki koji ovaj ajet navode kao dokaz

da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., učinio grijeh i to obrazlažu na sljedeći način:

1. Allah, dž.š., rekao je: *"Neka ti Allah oprosti..."*, a oprost podrazumijeva postojanje grijeha.

2. Allah, dž.š., rekao mu je: *"...što si dozvolio da izostanu..."* Ovo pitanje došlo je u formi prijekora, što ukazuje na to da je njegova dozvola licemjerima da izostanu bila grijeh. Međutim, učenjaci komentiraju ovaj ajet na jedan od sljedećih načina:

1. Kadija Ijad veli: "Kad je riječ o ajetu: *'Neka ti Allah oprosti...'*, prije toga nije prethodila nikakva zabrana za davanje dozvole tako da se taj postupak ne može smatrati grijehom niti je Allah, dž.š., to tako nazvao. Ni učenjaci ove riječi ne smatraju prijekorom, a oni koji to čine griješe."

2. Neki smatraju da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., donio pogrešnu odluku i da je mogao postupiti bolje. Kurtubi prenosi da su neki učenjaci rekli: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., mogao je i bolje postupiti ali to ne znači da je ono što je uradio bilo grijeh. Zbog toga ga je Allah, dž.š., obavijestio da mu je oprostio taj postupak, a ta obavijest na prvi pogled izgleda kao ukor."[522]

3. Neki učenjaci smatraju da riječi: *"Neka ti Allah oprosti..."* u sebi sadrže izraze poštovanja i to je kao kada mi nekome ko nam je učinio neko dobročinstvo kažemo: "Neka ti Allah, dž.š., oprosti! Ono što si mi učinio mnogo mi znači, neka Allah, dž.š., bude zadovoljan tobom."[523]

Smatram da ovaj ajet ne znači to da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., učinio grijeh, jer nam je poznato da su vjerovjesnici i poslanici sačuvani grijeha. Allah, dž.š., u ovom ajetu na ovaj način izražava poštovanje prema Svome Poslaniku, s.a.v.s. Odluka koju je donio Allahov Poslanik, s.a.v.s., zasnivala se na njegovu mišljenju formiranom na osnovu opravdanja kojima su se pravdali da ne mogu ići u rat. Allahov Poslanik, s.a.v.s.,

---

[522] *Džamiu li ahkamil-Kur'an*, 8/154 i *Tefsirun-Nejsaburi*, 10/93.

[523] *Tefsirul-hazin*, 2/229 i *Tefsirun-Nejsaburi*, 10/193.

nije bio u stanju znati šta ko krije u svojoj duši sve dok o tome nisu objavljeni ajeti. Ni u jednom od njih ne stoji da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., učinio grijeh, čak ni da je mogao bolje postupiti. Da je bilo onako kako neki tvrde, Allah, dž.š., ukorio bi ga, a nakon toga bi mu oprostio. Činjenica da se odmah na početku ajeta spominje oprost ukazuje na to da njemu nije prethodilo činjenje grijeha. Naime, ovdje se radi o izrazima poštovanja i veličanja Poslanika, s.a.v.s.

Imam Er-Razi veli: "U ovom je ajetu, Allah, dž.š., želio izraziti Svoju blagost prema Poslaniku, s.a.v.s., i to je bilo poput riječi: 'Neka ti se Allah, dž.š., smiluje i oprosti ti!' kojima se nekome želimo zahvaliti. Ovdje se uopće ne radi o počinjenom grijehu."[524] Osim toga, možemo reći da se radi o, s vojnog aspekta, veoma dobroj odluci, jer su na osnovu nje u bitku krenuli samo iskreni vjernici dok su licemjeri izostali, a ovakva odluka ne može biti grijeh. Kada je u pitanju dio ajeta: "*...što si dozvolio da ostanu...*" ovdje se ne radi o ukoru, jer se prije toga spominje oprost, a poslije oprosta korenje nema nikakva smisla.

"Allah je oprostio Vjerovjesniku, i muhadžirima, i ensarijama, koji su ga u teškom času slijedili, u vrijeme kada se srca nekih od njih zamalo nisu pokolebala; On je poslije i njima oprostio, jer je On prema njima milostiv i blag." (Et-Tevba, 117)

Učenjaci ovaj ajet tumače na jedan od sljedećih načina:

1. Zamahšeri kaže: "Iz ovog ajeta ne možemo razumjeti da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., učinio ikakav grijeh nego se u njemu nalazi podsticaj vjernicima da mole Allaha, dž.š., za oprost, a nema nikoga kome to nije potrebno; i Vjerovjesniku, s.a.v.s., i muhadžirima, i ensarijama. Ovaj ajet također govori o vrijednostima pokajanja pred Allahom, dž.š."[525]

---

[524] *Ismetul-enbija*, 128 i *Et-Tefsirul-kebir*, 23/192.

[525] *El-Keššaf*, 2/218 i *Tefsirul-Bejdavi*, 269.

2. Značenje toga da je Allah, dž.š., oprostio Svome Poslaniku, s.a.v.s., jeste da ga neće koriti zbog odluke da dozvoli licemjerima izostanak iz bitke.

3. Neki učenjaci kažu: "Primanje pokajanja koje se spominje u ovom ajetu ima značenje donošenja berićeta. Činjenica da je Allah, dž.š., odmah poslije Svoga Poslanika, s.a.v.s., spomenuo muhadžire i ensarije jeste počast njima. To znači da je Allah, dž.š., njima oprostio sve loše misli i razmišljanja kada su se dvoumili da li da idu u pohod na Tebuk."[526]

4. Drugi kažu: "Činjenica da Allah, dž.š., u ovom ajetu spominje da im je primio pokajanje nagovještava im da će ih spasiti spletkih njihovih neprijatelja."[527]

Sva prethodno spomenuta mišljenja imaju ispravno značenje jer u najljepšem svjetlu govore o Allahovu Poslaniku, s.a.v.s., i o tome da je on bio sačuvan od bilo kakvih grijeha. Moramo naglasiti da je mišljenje onih koji smatraju da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., mogao i bolje postupiti diskutabilno. U ovom ajetu Allah, dž.š., podstakao je vjernike da se što češće kaju, jer taj čin kod Allaha, dž.š., ima veliki značaj i vrijednost. U ovom su ajetu također ukazane počasti muhadžirima i ensarijama, jer se spominju odmah poslije Allahova Poslanika, s.a.v.s.

Kad je riječ o ajetu: *"Ti idi Pavim putem, kao što je naređeno, i nek tako postupe i vjernici koji se kaju s tobom."* (Hud, 112), iako je objavljen Poslaniku, s.a.v.s., on se odnosi na njegove sljedbenike.[528] Ove riječi upućene su njemu, jer je on uzor svojim sljedbenicima i primjer kako treba ustrajavati na istini. A i ako bi rekli da se ovaj ajet odnosi isključivo na Allahova Poslanika, s.a.v.s., onda on ne govori o ustrajnosti, jer je Allahov Poslanik, s.a.v.s., ustrajan, nego o postojanosti. Primjer tome jeste i ajet: *"O vjerovjesniče, boj se Allaha!"*

---

[526] *Tefsirul-Hazin*, 2/268.

[527] *Tefsirul-Kurtubi*, 8/278.

[528] *Tefsirul-Kurtubi*, 9/107; *Tefsirut-Taberi*, 12/75; *Tefsirul-Hazin*, 2/347; *Tefsir Ibn Kesir*, 2/461; *Tefsirul-Alusi*, 12/135 i *Tefsirul-menar*, 12/66.

(El-Ahzab, 1), tj. budi postojan u bogobojaznosti. U ovom ajetu Allah, dž.š., naređuje vjernicima da prekinu s bilo kakvim oblicima mnogoboštva i da Mu budu u neprestanoj pokornosti. Ovaj ajet nikako ne znači to da i Allahov Poslanik, s.a.v.s., treba da se kaje za iste grijehe kao i njegovi sljedbenici. Naredba je zajednička samo kada je u pitanju ustrajnost, ali ne i razlozi pokajanja. Ovo mišljenje zastupao je Alusi.[529]

"I reci: 'Gospodaru moj, oprosti i smiluj se, Ti si najmilostiviji.'" (El-Mu'minun, 118)

Kada Allahov Poslanik, s.a.v.s., moli za oprost, to znači da on želi pred Allahom, dž.š., pokazati skrušenost i poniznost. Osim toga, on želi svoje sljedbenike podučiti kako i na koji način trebaju moliti Allaha, dž.š., za oprost i milost, govori o važnosti pokajanja i o tome kako je svima potreban oprost Uzvišenog Allaha.

"Zato ti budi strpljiv – Allahovo je obećanje istina – i moli da ti budu oprošteni tvoji grijesi, i Gospodara svoga krajem i početkom dana veličaj i hvali." (El-Mu'min, 55)

Hazin veli: "U ovom ajetu, Allah, dž.š., podučava Svoga Poslanika, s.a.v.s., na koji način može zaslužiti povećanje stepena. Pokornost Allahu, dž.š., ogleda se u dvome: kajanju zbog učinjenog što nije trebalo učiniti, i činjenju onoga što je naređeno. Pokajanje zbog učinjenih grijeha treba imati prioritet, a nakon toga dolazi činjenje dobrih djela."[530]

"Znaj da nema boga osim Allaha! Traži oprost za svoje grijehe i za vjernike i vjernice." (Muhammed, 19)

Učenjaci ovaj ajet tumače na jedan od sljedećih načina:

1. Moli Allaha, dž.š., zbog bojazni da ne učiniš grijeh.

2. Nakon što je spomenuo nevjernike i licemjere Allah, dž.š., naredio je Svome Poslaniku, s.a.v.s., ustrajnost u vjeri,

---

[529] *Ruhul-meani fi tefsiril-Kur'anil-azim*, 12/153.

[530] *Lubabut-tevil fi meanit-tenzil*, 4/74.

tj. da bude ustrajan u onome što ispovijeda i da bude oprezan da ne učini nešto zbog čega će se morati kajati.[531]

3. Allahovu Poslaniku, s.a.v.s., teško je padalo nevjerstvo nevjernika i licemjera pa je zbog toga osjećao tjeskobu u duši. Allah, dž.š., u ovom ajetu poručio mu je da tjeskobu koju osjeća jedino On može otkloniti, zato nemoj svoje srce vezati za bilo koga drugog osim za Allaha, dž.š.[532]

4. Allah, dž.š., naredio je Svome Poslaniku, s.a.v.s., da moli za oprost kako bi svojim sljedbenicima pokazao na koji način to trebaju činiti.[533]

5. Prema mišljenju imama Razija, Allah, dž.š., naredio je Svome Poslaniku, s.a.v.s., da moli za oprost kako bi mu pomogao da i dalje bude sačuvan od grijeha.[534]

Sva ova mišljenja prihvatljiva su osim onog prema kojem je Allahov Poslanik, s.a.v.s., mogao bolje postupiti, jer nam nije poznato da je napravio bilo kakvu grešku pa da bi to mogli reći. Smatram da je najispravnije reći da je Allah, dž.š., naredio Svome Poslaniku, s.a.v.s., da moli za oprost kako bi se njegovi sljedbenici ugledali na njega, jer je molba za oprost ibadet od kojeg će i on i njegovi sljedbenici imati koristi. Uzvišeni kaže: *"Allah ih nije kaznio, jer si ti među njima bio; i Allah ih neće kazniti sve dok neki od njih mole da im se oprosti."* (El-Enfal 33) Prisustvo Allahova Poslanika, s.a.v.s., i njegovo traženje oprosta bilo je spas za vjernike od Allahove, dž.š., kazne. To je bila praksa Allahova Poslanika, s.a.v.s. Gdje god bi se nalazio, izgovarao je riječi *istigfara*. Ibn Omer, r.a., prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., kada bi bio među ashabima, prije nego što ustane po stotinu puta izgovarao riječi: "Gospodaru, oprosti mi, primi moje pokajanje! Zaista Ti mnogo primaš pokajanja i opraštaš."[535] Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao je: "Ljudi, kajite se zbog svojih grijeha, jer ja

---

[531] *Tefsirul-Kurtubi*, 16/242 i *Tefsirul-Bejdavi*, 673.

[532] Ibid.

[533] *Tefsirul-Kurtubi*, 16/242 i *Tefsirur-Razi*, 28/61.

[534] *Tefsirur-Razi*, 28/61.

[535] Hadis je ranije citiran.

svaki dan po stotinu puta zamolim Allaha, dž.š., za oprost."[536] Allahov Poslanik, s.a.v.s., molio je i za oprost grijeha i grešaka koje su vjernici učinili. *"Mi ćemo ti dati sigurnu pobjedu da bi ti Allah ranije i kasnije krivice oprostio."* (El-Feth, 1, 2)

Učenjaci ovaj ajet komentiraju na jedan od sljedećih načina:

1. Grijesi koji se spominju u ovom ajetu ustvari su grijesi vjernika.

2. Grijesi koji se spominju u ovom ajetu ustvari su greške nastale zbog toga što su izostavljena bolja djela od onih koja su učinjena.

3. Spominjanje oprosta u ovom ajetu ukazuje na to da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., sačuvan od grijeha.

4. Cilj ovog ajeta jeste da ukaže na visoke stepene koji su pripadali Allahovu Poslaniku, s.a.v.s., i kao da mu je rečeno: "I da si učinio grijeh Ja bih ti ga oprostio."[537]

Smatram da ovaj ajet ne govori o grijesima vjernika, jer nas Allah, dž.š., u narednom ajetu obavještava da je i njima oprostio grijehe: *"...i da bi prešao preko hrđavih postupaka njihovih."* (El-Feth, 5) Isto tako, smatram da ovaj ajet ne govori o tome da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., mogao bolje postupiti, jer, kako se to moglo desiti kada je Allah, dž.š., za njega rekao: *"On ne govori po hiru svome – to je Objava koja mu se obznanjuje."* (En-Nedžm, 3, 4) Dakle, on je u potpunosti u okrilju Allahove, dž.š., zaštite. Ustvari, ovaj ajet donosi radosnu vijest i kao da mu je rečeno: "Muhammede, čak i da si pogriješio Ja bih ti oprostio." Značenje ajeta: *"Mi ćemo ti dati sigurnu pobjedu..."* jeste: "Neka svi znaju da su tebi oprošteni i prijašnji i kasniji grijesi i da si ti bio bezgrešan i prije poslanstva."

"Zar grudi tvoje nismo prostranim učinili i breme tvoje s tebe skinuli." (El-Inširah, 1, 2)

---

[536] Ibid.

[537] *Tefsirur-Razi*, 28/78.

Učanjaci se razilaze o tome koje je breme pritiskalo Allahova Poslanika, s.a.v.s.? Postoji više mišljenja o ovom pitanju:

1. Radi se o teretu poslanstva i njegovoj brizi da li će ovaj zadak u potpunosti izvršiti.[538]

2. Allahov Poslanik, s.a.v.s., bio je veoma zabrinut zbog inata njegova naroda koji je uporno ustrajavao u mnogoboštvu. Moguće je na ovaj način protumačiti ovaj ajet. To potvrđuje i ajet: *"I spomen na tebe visoko uzdigli."*[539] (El-Inširah, 5)

3. Ovaj ajet simbolizira bezgrešnost Allahova Poslanika, s.a.v.s., i njegovu čistotu.[540]

4. Ovaj ajet govori o grijesima vjernika, a nazvani su bremenom Allahova Poslanika, s.a.v.s., zato što su ga žalostili i brinuli.[541]

Smatram da spomenuta mišljenja nisu kontradiktorna, jer sva otprilike govore o razlozima zbog kojih je Allah, dž.š., olakšao Svome Poslaniku, s.a.v.s., i učinio ga širokogrudnim i teret koji ga je pritiskao otklonio je od njega. Ovi ajeti govore o tome da je Allah, dž.š., Svoga Poslanika, s.a.v.s., oslobodio osjećaja tuge i brige zbog težine zadatka koji je dobio te ga je obradovao da će mu On biti od pomoći.

"Ti veličaj Gospodara svoga hvaleći Ga i moli Ga da ti oprosti, On je uvijek pokajanje primao." (En-Nasr, 3)

Učenjaci ovaj ajet komentiraju na jedan od sljedećih načina:

1. Kada Allahov Poslanik, s.a.v.s., moli za oprost to ima značenje veličanja i slavljenja Allaha, dž.š.

2. Allah, dž.š., naredio mu je to kako bi se njegovi sljedbenici poveli za njim, jer niko od njih nije sačuvan manjkavosti kada je u pitanju ibadet Uzvišenom Allahu. Ovaj nas ajet upozorava da i uz opreznost koju je imao Allahov Poslanik,

---

[538] *Tefsirul-Hazin*, 4/388.
[539] *Ismetul-enbija*, 28-29; *Tefsirur-Razi*, 32/4 i *Tefsirun-Nejsaburi*, 30/116.
[540] *Tefsirul-bahril-muhit*, 8/488.
[541] *Eš-Šifa*, 2/158.

s.a.v.s., kada su grijesi u pitanju, opet treba moliti za oprost pa kako tek trebaju postupati obični vjernici.

3. U ovom ajetu Allah, dž.š., naredio je Svome Poslaniku, s.a.v.s., da moli za oprost grijeha svojim sljedbenicima.[542]

4. Kada god vjernik uporedi dobro djelo koje je učinio s blagodatima koje mu je Allah, dž.š., podario, vidjet će da se ni izbliza nije odužio Svome Gospodaru. To je razlog zbog kojeg je u ovom ajetu naređeno traženje oprosta.

Sva mišljenja koja smo spomenuli, kada je u pitanju komentar ovog ajeta, dobra su i imaju lijepo značenje s tim da se o trećem mišljenju, prema kojem je Allah, dž.š., naredio Poslaniku, s.a.v.s., da moli za oprost grijeha svojih sljedbenika, može diskutirati. Prethodno smo citirali ajet u kojem se nalazi upravo ta naredba: *"Znaj da nema boga osim Allaha! Traži oprost za svoje grijehe i za vjernike i vjernice."* (Muhammed, 19) Da mu je Allah, dž.š., htio narediti da moli za oprost grijeha svojih sljedbenika, On bi to i učinio, a ne bi mu rekao da moli oprost za sebe. Naredba o traženju oprosta ima za cilj činjenje ibadeta kao znak zahvalnosti zbog upotpunjenja blagodati.

Hadisi koji govore o tome kako je Allahov Poslanik, s.a.v.s., molio za oprost grijeha

Hadisi koji govore o ovoj temi uistinu su mnogobrojni i vrlo ih je teško sve spomenuti na ovom mjestu. Spomenut ćemo samo neke od njih:

1. Ebu Berda, r.a., prenosi od El-Egarra el-Muzenija, r.a., da je Allahov Poslanika, s.a.v.s., rekao: "Kada osjetim malaksalost u srcu, ja po stotinu puta zamolim Allaha, dž.š., za oprost."[543] Komentirajući ovaj hadis učenjaci kažu: "Razlog malaksalosti nisu bili grijesi koje je učinio." Kadija Ijad veli: "Ovaj hadis govori o trenucima zauzetosti i malaksalosti zbog obaveza koje je imao prema svojim sljedbenicima, brige o

[542] *Tefsirul-Hazin*, 4/424.

[543] Ibid.

porodici, borbe protiv neprijatelja, zadaće poslanstva, što ga je u određenim trenucima sprečavalo da spominje svoga Gospodara. Allahov Poslanik, s.a.v.s., zbog toga je molio Allaha, dž.š., da mu oprosti, jer je on bio najčasnije Njegovo stvorenje i on je bio na vrhuncu spoznaje. Allahov Poslanik, s.a.v.s., smatrao je da je provođenje vremena u ovakvim stvarima manje vrijedno od spominjanja Allaha, dž.š., pa je zbog toga molio za oprost."

2. Neki smatraju da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., molio za oprost zbog trenutaka kada su mu misli skretale od problema koji su mučili njegove sljedbenike, jer je on prema njima bio izuzetno blag i milostiv.

3. Prema nekim učenjacima ovaj hadis govori o tome da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., molio za oprost iz želje da mu Allah, dž.š., podari smiraj i spokoj: *"Allah je spustio smirenost Svoju na Poslanika Svoga."* (El-Feth, 26) Prema tome, njegovo traženje oprosta bilo je izraz poniznosti i ovisnosti o Allahovoj, dž.š., milosti. Na taj je način želio podstaći svoje sljedbenike da čine isto.[544]

4. Neki smatraju da ovaj hadis govori o trenucima kada bi srce Allahova Poslanika, s.a.v.s., bilo obuzeto strahopoštovanjem i spoznajom Allaha, dž.š., što bi ga u potpunosti okupiralo. U tim trenucima Allahov Poslanik, s.a.v.s., molio je za oprost kao znak zahvalnosti i odluke da ustraje na putu obožavanja samo Allaha, dž.š. U jednom hadisu stoji da je rekao: "Zar da ne budem rob zahvalni?!"[545]

Odabrano mišljenje

Sva su spomenuta mišljenja prihvatljiva i na lijep način govore o ličnosti Allahova Poslanika, s.a.v.s., osim mišljenja koje je zastupao Kadija Ijad. Smatramo da je on u svom mišljenju pretjerao i da se zauzetost Allahova Poslanika, s.a.v.s., problemima njegovih sljedbenika, organiziranjem bitaka, i sl.

---

[544] *Eš-Šifa*, 2/107 i *Sahihu Muslim Šerhu Nevevi*, 17/23, 24.

[545] Buhari, 2/44 i *Fethul-bari*, 3/14.

ubraja među najvrednije ibadete i da se to ni u kojem slučaju ne može smatrati okretanjem od Allaha, dž.š., jer mu je On objavio ajet: *"Reci: 'Klanjanje moje, i obredi moji, i život moj, i smrt moja doista su posvećeni Allahu, Gospodaru svjetova, koji nema saučesnika; to mi je naređeno i ja sam prvi musliman.'"* (El-Enam, 162, 163)

Ibn Omer, r.a., prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Ljudi, kajite se zbog svojih grijeha, jer ja svaki dan po stotinu puta zamolim Allaha, dž.š., za oprost."[546]

Ebu Berda prenosi od Ebu Musaa el-Ešarija, r.a., da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., učio sljedeću dovu: "Allahu, oprosti mi ono što u zbilji i u šali uradim, što greškom ili namjerno učinim, a sve je to prisutno kod mene. Allahu, oprosti mi prijašnje i potonje grijehe, ono što sam počinio tajno i ono što sam počinio javno, ono što sam pretjerao i ono što Ti bolje poznaješ od mene. Ti si Prvi i Posljednji, nema boga osim Tebe."[547] Osim ovih, postoje i brojni drugi hadisi koji govore o istoj temi. Možemo ih prokomentirati na način da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., molio oprost za svaki trenutak u kojem nije spominjao Allaha, dž.š., ili da je to činio kako bi svojim sljedbenicima pokazao na koji način trebaju moliti za oprost kako bi se oni mogli ugledati na njega.

Pouke stečene razmišljanjem o ovoj temi

1. Srce Allahova Poslanika, s.a.v.s., bilo je neprestano zauzeto spominjanjem Allaha, dž.š., i Njegovim veličanjem. Kad god bi ga bilo šta spriječilo da to čini, on bi to nadoknađivao traženjem oprosta i kajanjem. Svakako da je onaj ko je sklon činjenju grijeha preči to činiti.

2. Činjenica da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., koji je bio sačuvan od grijeha, svaku priliku koristio da moli za oprost treba biti veliki podstrek grješnicima da to isto čine.

---

[546] Hadis je ranije citiran.

[547] Bilježi ga Muslim u poglavlju o dovama, 2/481.

3. Svi ajeti u kojima je Allahovu Poslaniku, s.a.v.s., naređeno da moli za oprost i da se kaje govore nam o tome kako je on učitelj čovječanstva i uzor svim ljudima. Ako je on kao čovjek koji je u potpunosti bio sačuvan od grijeha to činio, šta je tek s velikim grješnicima.

4. Vjernik treba nastojati slijediti Allahova Poslanika, s.a.v.s., i svaki slobodan trenutak koristiti za spominjanje Allaha, dž.š, i Njegovo veličanje.

DRUGO POGLAVLJE

Posljedice tevbe

1. Posljedice tevbe od grijeha za koji je propisana šerijatska kazna
2. Posljedice tevbe od grijeha za koji nije propisana šerijatska kazna
3. Utjecaj tevbe na brisanje loših djela i opraštanje grijeha
4. Psihološki, moralni i društveni aspekti tevbe

Posljedice tevbe od grijeha za koje je propisana šerijatska kazna

Da li izvršenje kazne briše grijehe?

Učenjaci se o ovom pitanju razilaze. Neki smatraju da izvršenje šerijatske kazne samo po sebi briše učinjene grijehe. Drugi pak tvrde da je šerijatska kazna propisana s ciljem strašenja i preventivnog djelovanja i da njezino izvršavanje ne briše grijehe onome ko ih je počinio. U ovom poglavlju ukratko ćemo se osvrnuti na ovu problematiku.

Većina učenjaka[548] smatra da samo izvršenje šerijatske kazne biva uzrokom brisanja grijeha. Ovo mišljenje, između ostalih, zastupali su učenjaci šafijskog i hanbelijskog mezheba i Ibn Hazm. Imam Nevevi kaže: "Ko učini grijeh za koji je propisana šerijatska kazna i ona bude izvršena nad njim, to će biti uzrokom brisanja njegovih grijeha."[549] Autor djela *Gajetul-munteha*, govoreći o ovoj temi, kaže: "Izvršenje šerijatske kazne biva uzrokom brisanja grijeha."[550] Ibn Hazm veli: "Izvršavanje šerijatske kazne nad onim ko je učinio grijeh zbog kojeg je ona propisana biva uzrokom brisanja toga grijeha."[551]

Oni koji zastupaju ovo mišljenje navode sljedeće dokaze:

1. Ubada ibn Samit, r.a., prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., u prisustvu ashaba rekao: "Dajte mi prisegu da nećete

---

[548] *Ahkamus-sultanije*, 275-276; *Sahihul-Muslim bi šerhin-Nevevi*, 11/224; *Ahkamul-Kur'an*, 2/412; *Fethul-bari šerhu Sahihil-Buhari*, 1/68; *Umdetul-kari šerhu Sahihil-Buhari*, 1/157; *Iršadus-sari šerhu Sahihil-Buhari*, 1/101 i *Nejlul-evtar*, 9/208.

[549] *Šerhu Sahihi Muslim*, 11/224.

[550] *Kitabul-hudud*, 3/315.

[551] *El-Mehalla*, 11/125, 126.

nikoga Allahu, dž.š., ravnim smatrati, da nećete krasti, blud činiti, da nećete ubijati vašu djecu, da nećete jedni druge potvarati i laži izmišljati i da mi se nećete suprotstavljati kada vam naredim činjenje dobrih djela. Onaj od vas ko to učini dobit će u potpunosti nagradu od Allaha, dž.š. Ako pak uradite jedan od ovih grijeha i budete kažnjeni na ovom svijetu, to će biti uzrokom brisanja toga grijeha. A ako neko učini grijeh pa mu Allah, dž.š., omogući da to sakrije od ljudi na onom svijetu oprostit će mu ili će ga kazniti zbog toga."[552] Ubada ibn Samit, r.a., veli: "Nakon toga dali smo prisegu Allahovu Poslaniku, s.a.v.s."

Komentirajući ovaj hadis, Ibn Hadžer veli: "Izvršavanje šerijatske kazne biva uzrokom brisanja grijeha pa makar se onaj nad kojim je kazna izvršena i ne pokaje zbog njega."[553] Ovo mišljenje zastupala je većina učenjaka. Imam Šafija veli: "Ne znam da o ovoj temi postoji bolji hadis od ovoga."[554]

2. Ubada ibn Samit, r.a., prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Ko učini grijeh pa zbog toga nad njim bude izvršena šerijatska kazna, to će mu biti uzrokom brisanja grijeha, a ako se šerijatska kazna ne izvrši nad njim, Allah, dž.š., će na Sudnjem danu odrediti da li će mu oprostiti ili će ga kazniti."[555]

Međutim, postoje neki učenjaci koji smatraju da je svrha propisivanja šerijatskih kazni strašenje i preventivno djelovanje. Ovo mišljenje zastupali su neki tabiini i mala skupina

---

[552] Buhari, 1/10 i *Fethul-bari*, 1/64.

[553] *Fethul-bari šerhu Sahihil-Buhari*, 1/68; *Sahihu Muslim bi šerhin-Nevevi*, 11/224; *Umdetul-kari*, 1/157 i *Iršadus-sari*, 1/101.

[554] *Sunenut-Tirmizi*, 2/447-448; *Tuhfetul-ahvez*, 4/715 i *El-Umm, Sifatun-nefj*, 6/138.

[555] Ibn Madža, 2/868. Hejsemi u svom djelu *Medžmeuz-zevaid*, 6/265, veli: "Bilježi ga Taberani. U njegovu lancu prenosilaca nalazi se čovjek čije ime nije spomenuto, a ostali su prenosioci pouzdani." Saati u svom djelu *Fethur-rabbani*, 16/65, veli: "Ime tog čovjeka je Amara ibn Huzejma ibn Sabit el-Evsi el-Medeni. Ibn Sad ga ocjenjuje pouzdanim." U djelu *Et-Tehzib* stoji da je ovaj prenosilac pouzdan i da su hadisi koje on prenosi vjerodostojni.

mufesira, naprimjer Begavi.[556] Kao potvrdu za svoje mišljenje oni navode sljedeće dokaze:

1. Uzvišeni kaže: "*Kazna za one koji protiv Allaha i Poslanika Njegova vojuju i koji nered na Zemlji čine jeste: da budu ubijeni, ili razapeti, ili da im unakrst ruke i noge odsijeku ili da se iz zemlje prognaju. To im je poniženje na ovom svijetu, a na onom svijetu čeka ih patnja velika, ali ne i za one koji se pokaju prije nego što ih se domognete!*" (El-Maida, 33, 34)

Dio ajeta koji oni navode kao dokaz za svoju tvrdnju jeste onaj u kojem stoji da im je kazna koju su doživjeli poniženje na ovom svijetu i da ih na ahiretu očekuje još veća kazna. Na osnovu ovoga ajeta oni smatraju da izvršenje šerijatske kazne ne briše grijehe i da se to dešava samo kao rezultat iskrenog pokajanja.

2. Džabir ibn Abdullah, r.a., pripovijeda: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., tražio je od nas da mu dadnemo prisegu istu onakvu kakvu su mu dale žene. Garantirao je Džennet svakome od nas ko umre a ne počini neki od grijeha koji su spomenuti u ovoj prisegi. A onaj ko učini neki od grijeha, pa nad njim bude izvršena šerijatska kazna, polagat će račun pred Allahom, dž.š."[557]

3. Ono što oni još navode u prilog svome mišljenju jeste i činjenica da će ubijeni tužiti svoga ubojicu na Sudnjem danu. Da je istina da izvršenje šerijatske kazne briše grijehe to se ne bi desilo. Oni navode da će na Sudnjem danu ubijeni pratiti svoga ubojicu i pitat će ga: "Zbog čega si me ubio?" Iz ovoga se može zaključiti da se pokajanje ubojice ne prima jer se on činjenjem ovoga grijeha ogriješio o prava ljudi tako da mu grijeh može biti oprošten tek ako vrati oduzeto pravo, tj. ako vrati čovjeku život koji mu je oduzeo i zamoli ga za oprost, što je nemoguće, tako da je i pokajanje ubojice neprihvatljivo.

---

[556] *Ahkamus-sultanije*, 275-276; *Ahkamul-Kur'an*, 2/412; *Fethul-bari šerhu Sahihil-Buhari*, 1/68; *Iršadus-sari šerhu Sahihil-Buhari*, 1/101; *Nejlul-evtar*, 9/208 i *Šerhu fethil-kadir*, 5/3.

[557] Šafi, *Musned*, 363.

Ibn Abbas, r.a., upitan je o statusu čovjeka koji namjerno ubije vjernika, a nakon toga se pokaje i postane iskreni vjernik i čini dobra djela, na što mu je on odgovorio: "A kako da se pokaje? Čuo sam Allahova Poslanika, s.a.v.s., kad kaže da će se na Sudnjem danu ubijeni objesiti o vrat svoga ubojice, iz njegovih će rana kapati krv i on će govoriti: 'Gospodaru, upitaj ovoga zbog čega me je ubio?!' Tako mi Allaha, dž.š., ajet koji je objavljen o kazni za onoga ko namjerno ubije vjernika nikada nije derogiran.'"[558]

4. Sljedeći dokaz koji oni navode jeste tvrdnja da se šerijatska kazna izvršava nad počiniocem grijeha mimo njegove volje, a od grijeha ne može biti očišćen onaj ko to ne želi, jer je za to potrebno iskreno i dobrovoljno pokajanje. Dželaluddin el-Havarizmi, učenjak hanefijskog mezheba, kaže: "Čistoća od grijeha nije osnovno stanje čovjeka, nego se ona postiže iskrenim pokajanjem, a ne izvršavanjem šerijatske kazne. Činjenica je da se šerijatske kazne izvršavaju protiv volje počinioca grijeha tako da onaj nad kojim se izvršavaju nema sevape zbog toga i ne čiste ga od grijeha. Jedino u slučaju kada se grješnik iskreno pokaje, njegovi se grijesi brišu, u protivnom, šerijatska kazna nije čišćenje od grijeha nego kazna i poniženje."[559] Ibn Abidin, također učenjak hanefijskog mezheba, veli: "Prema našem mišljenje, izvršavanje šerijatske kazne ne biva uzrokom brisanja grijeha nego je za to potrebno iskreno pokajanje. Ako se grješnik nad kojim se izvrši šerijatska kazne ne pokaje, njegov grijeh ostaje."[560]

5. Oni kao dokaz navode i ajet koji govori o šerijatskoj kazni za blud: *"I neka kažnjavanju njihovu prisustvuje jedna skupina vjernika."* (En-Nur, 2) Allah, dž.š., odredio je da se šerijatske kazne izvršavaju u javnosti, a ukazuje na činjenicu da je njihov cilj strašenje potencijalnih grješnika. Da nije tako, Allah, dž.š., ne

---

[558] Nesai, 8/62.

[559] *Kifaje alel-hidaje*, 5/3 i *Kitabu šerhil-kadir*.

[560] *Hašijetu Ibn Abidin*, 3/140 i *El-Mugnil-muhtadž ila marifeti meani elfazil-minhadž*, 4/184.

bi naredio da izvršavanju šerijatske kazne prisustvuje određena skupina ljudi kako bi to odgojno djelovalo na njih.

Postoji i skupina učenjaka koji se nisu izjasnili o ovom pitanju, a inspirirani su predanjem Ebu Hurejre, r.a., koji prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Ne znam da li šerijatske kazne bivaju uzrokom brisanja grijeha ili ne?!"[561]

Odgovor većine učenjaka na dokaze zastupnika ovog mišljenja

Većina učenjaka opovrgava dokaze koje smo prethodno spomenuli, a koje navode racionalisti; oni, naprimjer, kao potvrdu svoga mišljenja navode ajet koji govori o razbojnicima, a u kojem stoji da će njih na ovom svijetu zadesiti poniženje i da će na ahiretu doživjeti veliku patnju. Međutim, iz ajeta se može razumjeti da će biti pošteđeni ovodunjalučke kazne ako se formalno pokaju prije nego što budu uhvaćeni, ali da je za oslobađanje od ahiretske kazne potrebno istinsko pokajanje u srcu. Jer, može se desiti da razbojnik, samo da bi se spasio kazne, izjavi da se kaje zbog učinjenih nedjela, međutim to mu nimalo neće koristiti na onom svijetu.

Za predanje Ebu Hurejre, r.a., u kojem stoji da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Ne znam da li šerijatske kazne bivaju uzrokom brisanja grijeha ili ne?!" učenjaci kažu da je hadis koji prenosi Ubada ibn Samit, r.a., a u kojem stoji da šerijatske kazne bivaju uzrokom brisanja grijeha, vjerodostojniji od ovoga. Osim toga, ovaj se hadis može protumačiti tako da ga je Allahov Poslanik, s.a.v.s., izrekao prije nego što je saznao da li šerijatske kazne bivaju uzrokom brisanja grijeha, i da ga je nakon toga, Allah, dž.š., obavijestio o tome. Poznato je da su šerijatske kazne propisane tek u medinskom periodu, a hadis koji prenosi Ubada ibn Samit, r.a., izgovoren je u vrijeme kada su žene davale prisegu Allahovu Poslaniku, s.a.v.s., što se desilo nakon osvojenja Meke. Nakon toga su objavljeni ajeti iz sure El-Mumtehine. U hadisu koji prenosi Ubada

---

[561] *Medžmeuz-zevaid*, 6/265.

ibn Samit, r.a., nedvosmisleno stoji da izvršavanje šerijatske kazne biva uzrokom brisanja grijeha.

Za predanje Džerira ibn Abdullaha, r.a., u kojem stoji: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., tražio je od nas da mu dadnemo prisegu istu onakvu kakvu su mu dale žene. Garantirao je Džennet svakome od nas ko umre a ne počini neki od grijeha spomenutih u ovoj prisegi. A onaj ko učini neki od grijeha pa nad njim bude izvršena šerijatska kazna, polagat će račun pred Allahom, dž.š." Ibn Hazm kaže: "Ovo predanje nije vjerodostojno jer ga prenosi Davud ibn Rešid, a on nije pouzdan." Ibn Hazm dalje veli: "Džerir, r.a., primio je islam dosta vremena nakon osvojenja Meke i uopće nije prisustvovao prisegi koju su dale žene Allahovu Poslaniku, s.a.v.s. S obzirom na vjerodostojnost hadisa koji prenosi Ubada ibn Samit, r.a., možemo reći da je on presudan o ovom pitanju."

Kad je riječ o tvrdnji racionalista da su šerijatske kazne propisane samo zbog strašenja potencijalnih grješnika te da će na Sudnjem danu ubijeni tražiti svoje pravo od ubojice, učenjaci na nju daju sljedeći odgovor: Činjenica da će ubijeni tražiti svoje pravo ne dokazuje nužno da grijesi nisu oprošteni niti znači da će ubojica neminovno biti kažnjen zbog svog nedjela pa makar se i pokajao zbog toga. Imam Ibn Kesir veli: "Činjenica da će neko na Sudnjem danu potraživati svoja prava ne znači da će ih dobiti od ljudi nego će Allah, dž.š., ubijenome nadomjestiti na način da će mu povećati nagradu u Džennetu, podariti dvorce i povećati stepene u njemu."[562] Ibn Hadžer veli: "Ubijeni će svakako biti nagrađen ukoliko je nepravedno ubijen. Allah, dž.š., zbog toga će mu oprostiti grijehe, jer se prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: 'Nepravedan udarac sabljom briše grijehe onome koga je ubila.'"[563] Moguće je da će ubijeni imati pravo na potraživanje na Sudnjem danu samo u slučaju ako nad ubojicom nije izvr-

[562]*Tefsirul-Kur'anil-azim*, 1/537 i *Fetavel-kubra* 4/221.

[563]Darimi, *Sunen*, 2/207 i Saati, *Fethur-rebbani*, 13/32.

šena šerijatska kazna. Ibn Mesud, r.a., rekao je: "Nepravedno ubistvo briše sve grijehe ubijenog."[564]

Bezzar bilježi predanje Aiše, r.a., koja prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Nepravedno ubistvo vjernika briše sve njegove grijehe."[565] Dakle, nepravedno ubistvo biva uzrokom da se oproste grijesi ubijenog. Smrtna kazna za ubistvo propisana je iz razloga da se odvrate svi oni koji pomišljaju na ovaj grijeh, ali nije propisano da se oprosti ubojici.

Kad je riječ o naređenju da jedna skupina vjernika prisustvuje izvršenju šerijatske kazne, te da je to dokaz da je ona propisana s ciljem strašenja i preventivnog djelovanja, to je tačno i nije u suprotnosti s tvrdnjom da u isto vrijeme cilj izvršenja šerijatske kazne može biti i brisanje grijeha.

Odabrano mišljenje

Smatram da se treba napraviti razlika između vjernika grješnika, koji je sam došao do predstavnika vlasti tražeći od njih čišćnje od grijeha tako što će izvršiti šerijatsku kaznu nad njim, i između onoga ko je protiv svoje volje uhvaćen na djelu bez namjere da se preda vlastima. U prvom slučaju, izvršavanje šerijatske kazne svakako biva uzrokom brisanja grijeha i nije potrebno svoje kajanje izražavati riječima, jer je sam njegov čin dokaz njegova pokajanja. Dokaz za to jeste predanje koje pripovijeda o ženi Gamidijki koja je učinila blud, nakon toga se pokajala i došla kod Allahova Poslanika, s.a.v.s., tražeći od njega da je očisti od grijeha. O njoj je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Ona se pokajala tako iskrenim pokajanjem da bi bilo dovoljno ako bi se podijelilo na sedamdeset stanovnika Medine. Šta će ti bolje od toga što je ona poklonila svoju dušu Allahu, dž.š."[566] Isti je slučaj i s Maizom koji je priznao da je počinio blud i nakon što je nad njim izvršena

[564]*Medžmeuz-zevaid*, 6/266. Bilježi ga i Taberani.

[565]*Kešful-estar an zevaidil-Bezzar*, 2/214. Bezzar veli: "Ne znamo da se ovo predanje prenosi od Allahova Poslanika, s.a.v.s., osim u ovoj formi, a njegov lanac prenosilaca poznaje samo Jakub."

[566]Muslim, 2/53.

šerijatska kazna, ashabi su pitali o njemu pa im je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Postupite s njim kao što postupate s vašim umrlima; ogasulite ga, umotajte u ćefine i stavite na njega miris."[567] U drugom predanju stoji: "On se pokajao tako iskrenim pokajanjem da bi bilo dovoljno ako bi se podijelilo na cijeli jedan narod."[568] Što se tiče situacije kada grješnik bude uhvaćen protiv njegove volje, izvršenje šerijatske kazne ne biva uzrokom brisanja njegovih grijeha nego je on obavezan iskreno se pokajati zbog onoga što je učinio. Najjasniji dokaz koji potvrđuje ovo mišljenje jeste ono od Alije, r.a., koji prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Ko učini neki grijeh pa zbog toga nad njim bude izvršena šerijatska kazna, Allah, dž.š., neće na ahiretu uduplavati njegovu kaznu. A ako neko učini grijeh pa ga sakrije i pokaje se zbog toga, pa Allah, dž.š., je plemenitiji od toga da kažnjava nekoga zbog onoga što mu je oprostio."[569] Prenosi se da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., također rekao: "Allah, dž.š., pravedniji je od toga da nekoga kazni dva puta zbog jednog grijeha."[570] Smatram da se na ovaj način pomiruju dva oprečna mišljenja te da šerijatske kazne istovremeno imaju za cilj strašenje i preventivu kao i brisanje grijeha. Izvršenje kazne briše grijehe onome ko je sam tražio da se nad njim izvrši kazna kako bi se očistio od grijeha, a ima za cilj strašenje onih koji su učinili grijeh i nad kojima je šerijatska kazna izvršena protiv njihove volje, jer nezadovoljstvo Allahovim, dž.š., propisom zahtijeva iskreno pokajanje kako bi se grješnik sačuvao kazne na ahiretu. Autor djela *Nihajetul-muhtadž* veli: "Nad kim se izvrši šerijatska kazna na ovom svijetu neće biti kažnjen na ahiretu, osim ako ne ustraje u tom grijehu i ako se ne pokaje zbog toga."[571]

---

[567] Ibn Ebi Šejba, *Musannef*, 3/254.

[568] Hadis je ranije citiran.

[569] Ibn Madža, *Sunen*, 2/868. Tirmizi kaže: "Ovo je predanje dobro i ovo su mišljenje zastupali učenjaci. Ne znamo da je neko od njih smatrao nevjernikom onoga ko učini blud, ukrade ili pije alkohol."

[570] Tirmizi, *Sunen*, 4/128.

[571] *Nihajetul-muhtadž ila šerhil-minhadž*, 8/8.

Posljedice tevbe nakon kazne za razbojništvo

Napad na imovinu ljudi, na njihove živote, čast, njihovo zastrašivanje, prijetnje, bez obzira na to da li se razbojništvo desilo na kopnu, moru ili u zraku, sve se to ubraja u činjenje nereda na zemlji i zahtijeva poduzimanje mjera kako bi se povratila sigurnost, što je jedna od najvećih Allahovih, dž.š., blagodati. Za ovaj grijeh Allah, dž.š., propisao je kaznu koja je uistinu strašna: *"Kazna za one koji protiv Allaha i Poslanika Njegova vojuju i koji nered na Zemlji čine jeste: da budu ubijeni, ili razapeti, ili da im unakrst ruke i noge odsijeku ili da se iz zemlje prognaju. To im je poniženje na ovom svijetu, a na onom svijetu čeka ih patnja velika, ali ne i za one koji se pokaju prije nego što ih se domognete!"* (El-Maida, 33, 34) U ovom nam ajetu Allah, dž.š., pojašnjava koja je kazna za one koji čine nered na Zemlji i koji se bore protiv Allaha, dž.š., i Njegova Poslanika, s.a.v.s. Kazna za takve može biti samo pogubljenje ili razapinjanje, ili odsijecanje unakrst ruku i nogu ili protjerivanje iz domovine. Sve ovo čini se s namjerom da se takvi ponize, a ako se ne pokaju, na ahiretu ih čeka bolna patnja.[572] Ovaj ajet sadrži tri segmenta:

- kazna za rabojnike na ovom svijetu,
- kazna za razbojnike na ahiretu,
- pokajanje razbojnika prije nego što budu uhvaćeni.

Prije govora o poripisima pokajanja razbojnika, pozabavit ćemo se pojmom razbojništva i kaznom propisanom za ovaj grijeh. Razbojništvo je oružani napad na čovjeka s namjerom da se od njega prisvoji nešto što mu pripada.[573] Autor djela *Bidajetul-mudžtehid* veli: "Učenjaci se slažu u

[572] *Tefsir Et-Taberi*, 6/132.

[573] *Ahkamul-Kur'an*, 2/596.

tome da se pod razbojništvom podrazumijeva oružani napad i presretanje ljudi po putevima. Međutim, razilaze se o tome ko ljude napada unutar naseljenih mjesta. Imam Malik smatra da je razbojnik svako ko napada ljude bez obzira na to gdje to čini. Međutim, imam Šafija uvjetuje da se razbojnici mogu tako nazvati tek ako napadaju ljude u naseljima. Sve izvan toga Šafija naziva običnom krađom. Ebu Hanifa pak smatra da se razbojništvo može desiti samo u naseljenim mjestima."[574] Imam Ahmed ibn Hanbel smatra da se razbojnicima smatraju svi oni koji napadaju ljude bez obzira na to da li to učine oružjem, štapom, kamenom, i bez obzira na to da li se napad desio u nenaseljenom području, u mjestu gdje ljudi stanuju ili na moru.[575] Ibn Hazm smatra da su razbojnici općenito svi oni koji napadaju ljude i ja se slažem s njim. On kaže: "Razbojnik je svako onaj ko napada i straši ljude na bilo kojem mjestu bez obzira na to da li to čini s oružjem ili bez ikakva oružja, bez obzira na to da li to čini danju ili noću, u naseljenom mjestu ili u prirodi, bez obzira na to da li to čini sam ili s organiziranom skupinom. Svako onaj ko napada prolaznike s namjerom da ih ubije, ili otme njihov imetak, ili da ih seksualno zlostavlja naziva se razbojnikom."[576]

Dunjalučka kazna za razbojnike

U ajetu koji govori o ovoj temi stoji da je kazna za razbojnike, bez obzira na to da li se radi o muslimanima ili nevjernicima ili se radi o ženama[577], ukoliko se ne pokaju prije nego što

---

[574] Muhammed ibn Ahmed Er-Rušd, 2/340 i *El-Medžmuu šerhil-muhezzeb*, 20/108, 109.

[575] *Gajetul-munteha fil-džemi bejnel-iknai vel-munteha*, 3/344; *Ahkamul-Kur'an*, 2/413; *El-Udde šerhul-umde fi fikhi imam Ahmed ibn Hanbel*, 571 i *Muhtesarul-Hireki min mesaili imam Ahmed ibn Hanbel*, 126.

[576] *El-Mehalla*, 11/308.

[577] *Bedaius-sanai*, 7/91. Autor djela *El-Fikhu alel-mezahibil-erbeati*, 5/414, veli: "Učenjaci šafijskog, malikijskog i hanbelijskog mezheba kažu: 'Ako s razbojnicima bude i neka žena koja bude odobravala njihova nedjela i ubijanja drugih i sama će biti pogubljena zbog toga. Isti propis važi i ako se bude radilo o mladiću ili nekom rođaku koji bude potpomagao razbojnike, jer je smrtna

budu uhvaćeni, jedna od sljedećih kazni: ili pogubljenje, ili raspinjanje, ili unakrsno odsijecanje ruke i noge, ili protjerivanje iz rodnog mjesta. Kazna će biti određena u skladu s veličinom učinjenog razbojništva. Kazna ima za cilj da ih ponizi i osramoti na ovom svijetu, a razlog njezine veličine jeste veličina grijeha koji razbojnici čine i šteta koju uzrokuju, jer svojim nedjelima prave veliku pometnju među ljudima.[578] A ajetu koji govori o kaznama za razbojnike Allah, dž.š., upotrijebio je česticu *ili* i učenjaci se razilaze oko njenog značenja; radi li se o tome da svako nedjelo ima posebnu propisanu kaznu ili o tome da sudija ima pravo odabrati kaznu koju želi?! U ovom slučaju sudija će na osnovu veličine razbojništva odabrati kaznu, a neće gledati vrstu djela koja su počinjena. Prvo mišljenje zastupali su neki ashabi, među njima Ibn Abbas, r.a., neki učenjaci iz generacije tabiina, naprimjer Hasan el-Basri, Katada, većina učenjaka hanefijskog[579] šafijskog i hanbelijskog mezheba. Oni kažu: "Kazne za razbojništvo bit će određivane u skladu s navedenim redoslijedom u ajetu. Ako bi jedna skupina ljudi krenula da napada ljude ali budu uhvaćeni prije nego što ikoga ubiju ili

kazna odredba koju je propisao Allah, dž.š.' Učenjaci hanefijskog mezheba kažu: 'Ako se među razbojnicima bude nalazila žena koja je učestvovala u ubojstvu, i ona će u znak odmazde biti pogubljena.'"

[578] Učenjaci se razilaze o tome da u slučaju kada se razbojnik pokaje prestaje i obaveza odsijecanja ruke zbog krađe koju je počinio. Ebu Ali ibn Ebi Hurejra veli: "U slučaju kada se razbojnik pokaje, prestaje obaveza odsijecanja njegove ruke, jer u ajetu stoji da oni koji se pokaju prije nego što budu uhvaćeni bivaju oslobođeni kazne odsijecanja ruke i noge unakrst." Drugo mišljenje zastupao je Ebu Ishak i prema njemu obaveza odsijecanja ruke ne prestaje ni nakon što se razbojnik pokaje, jer je to propis koji važi u slučaju krađe. *El-Medžmuu šerhil-muhezzeb*, 2/106, 107.

[579] Ovo je jedno od mišljenja Ebu Hanife. Prema drugom njegovu mišljenju, ako razbojnici nekoga ubiju i opljačkaju, sudija ima pravo odabrati da li će im odsjeći ruke i noge unakrst, a nakon toga pogubiti i razapeti, ili će ih samo pogubiti ili samo razapeti. Radi se o jednoj kazni ali je ona uvećana zbog veličine grijeha, a to je remećenje sigurnosti ubijanjem i pljačkanjem. Prema hanefijskom mezhebu, ovaj ajet govori o četiri različite kazne. *Ahkamul-Kur'an*, 2/409.

opljačkaju, bit će zatvoreni sve dok se ne pokaju zbog svojih loših namjera. Ako opljačkaju nekoga bez obzira na to da li se radilo o muslimanu ili nevjerniku, sudija će odrediti kaznu unakrsnog odsijecanja ruke i noge. Ako nekoga ubiju, sudija će im odrediti smrtnu kaznu. Neće biti pošteđeni kazne ni u slučaju da im rodbina ubijenog oprosti. Ako nekoga ubiju i opljačkaju, bit će ubijeni i razapeti." Kao potvrdu za svoje mišljenje oni navode sljedeće dokaze:

Kada su pred Allahova Poslanika, s.a.v.s., dovedeni Ebu Burda i njegova družina, koji su bili razbojnici, oni su izjavili da žele primiti islam. Međutim, Džibril, a.s., obavijestio je Allahova Poslanika, s.a.v.s., da je kazna za onoga ko je nekoga ubio da i sam bude ubijen, onome ko je uzeo imetak bit će unakrst odsječena ruka i noga, onaj ko je ubio nekoga i uzeo mu imetak bit će razapet, a onome ko je došao svojevoljno želeći primiti islam bit će oprošteni svi grijesi koje je prethodno učinio.[580]

Prenosi se da je Ibn Abbas, r.a., rekao: "Ako razbojnici ubiju nekoga i uzmu njegov imetak, bit će pogubljeni i razapeti, ako nekoga ubiju, a ne uzmu mu imetak, bit će pogubljeni ali neće biti razapeti. Ako uzmu imetak, ali nikoga ne ubiju, bit će im unakrst odsječene ruke i noge. Ako samo budu sijali nered i strah po zemlji, bit će protjerani."[581]

Drugo mišljenje, prema kojem sudija ima pravo odabrati kaznu a da ne uzima u obzir vrstu počinjenog nedjela zastupali su brojni učenjaci iz generacije tabiina, Seid ibn Musejjib, Mudžahid, Hasan el-Basri, Ata ibn Ebi Rebbah, imam Malik i učenjaci zahirijskog mezheba.[582] Oni kažu: "Ako razbojnik

---

[580] *El-Umm*, 6/152; *Es-Sunenul-kubra*, 8/283; *Bedaius-sanai*, 7/94; *El-Mebsut*, 9/134 i *El-Medžmuu šerhil-muhezzeb*, 20/105.

[581] *Musneduš-Šafij*, 336; *El-Umm*, 8/265; Bejheki u *Sunenul-kubra*, 8/283 i *El-Medžmuu šerhil-muhezzeb*, 20/105.

[582] Osnivač ovog mezheba je Davud ibn Alija ibn Halef el-Asbehani, rođen u Kufi 201. godine po Hidžri, a umro je u Bagdadu 270. godine po Hidžri. Njegov nadimak je Ez-Zahiri. Najistaknutiji sljedbenik ovog mezheba bio je Ebu Muhammed Alija ibn Ahmed ibn Seid ibn Hazm. Pogledaj djelo *El-Alam*, 2/333.

nekoga ubije, bit će pogubljen s mogućnošću da bude ili ne bude razapet. Međutim, nije dozvoljeno odsijecati mu ruke i noge unakrst niti ga protjerivati iz njegova rodnog mjesta. Nasljednici ubijenog nemaju pravo oprostiti ubojici. Ako razbojnik nije nikoga ubio i bude uhvaćen prije nego što se pokaje, sudija ima pravo odrediti mu jednu od četiri kazne: pogubljenje, razapnuće i pogubljenje, odsijecanje desne ruke i lijeve noge, protjerivanje i zatvaranje na period duži od godine sve dok se ne pokaje."[583] Kao potvrdu za svoje mišljenje oni navode sljedeće dokaze:

Vanjsko značenje ajeta koji govori o kazni za razbojnike. Prema njima, Allah, dž.š., spomenuo je kazne upotrebljavajući česticu *ili* između njih što ukazuje na mogućnost izbora, kao što je to slučaj s iskupom za prekršenu zakletvu[584] ili za lov prilikom obavljanja hadža.[585] Treba postupati po značenju ove čestice, osim ako postoji očit dokaz da treba postupati drugačije.[586]

Oni kao dokaz navode i sljedeći ajet: "*... ako neko ubije nekoga ko nikoga nije ubio, ili onoga ko na Zemlji nered ne čini – kao da je sve ljude poubijao...*" (El-Maida, 32) Ovaj ajet ukazuje na to da je činjenje nereda na Zemlji ravno ubistvu, a razbojnici čine nered tako što napadaju ljude i straše ih pa makar im ne uzimali imetke niti ih ubijali.[587]

Ebu Bekr el-Džessas međutim pobija ove njihove argumente i kaže: "Njihovo dokazivanje ajetom koji navode kao dokaz da je činjenje nereda po zemlji ravno ubistvu pogrešno je razumijevanje. Činjenje nereda po Zemlji podrazumijeva i ubijanje, ili, ubijanje je jedan od načina činjenja nereda po Zemlji. Zbog toga se ubija onoga ko čini nered kako bi

---

[583] *Ahkamul-Kur'an*, 2/409 i *El-Fikhu ala mezahibil-erbeati*, 5/410.

[584] To se spominje u sljedećem ajetu: "*Otkup za prekršenu zakletvu je: da deset siromaha običnom hranom kojom hranite čeljad svoju nahranite, ili da ih odjenete, ili da roba ropstva oslobodite.*" (El-Maida, 89)

[585] To se spominje u sljedećem ajetu: "*...ili da se iskupi time što će, ravno tome, nahraniti siromahe, ili postiti...*" (El-Maida, 95)

[586] *Bedaius-sanai*, 7/93.

[587] *Ahkamul-Kur'an li Džessas*, 2/410.

se zaustavila njegova nedjela. Isti je slučaj i s razbojnikom koji nikoga nije ubio; i on može biti pogubljen preventivno kako ne bi nikoga ubio. Nedoumica nastaje u slučaju ako razbojnik koji nikoga nije ubio bude uhvaćen prije nego što se pokaje; da li je njega dozvoljeno pogubiti? Ako uzmemo u obzir preventivno djelovanje, onda je dozvoljeno pogubiti ga i moguće je na ovaj način protumačiti 32. ajet sure El-Maida: '*...ili onoga ko nered na Zemlji ne čini...*' u kojem se ovaj grijeh poistovjećuje s ubijanjem." Na osnovu rečenoga možemo zaključiti da je ispravno mišljenje ono prema kojem se treba uzimati u obzir redoslijed kazni navedenih u ajetu.[588]

Smatram da je najispravnije prvo mišljenje prema kojem čestica *ili* ne pruža mogućnost izbora, nego ukazuje na raznovrsnost kazni. Na ovaj će način kazne biti objektivne bez mogućnosti subjektivnog pristupa gdje bi sudija mogao vršiti određene vrste malverzacije. Također, može se desiti da je sudija sklon pretjerivanju i žestokim kaznama ili kažnjavanju na osnovu lične netrpeljivosti više nego što nedjelo zaslužuje, a to bi bilo nepravedno. Čestica *ili* u arapskom jeziku može imati dva značenje: raznovrsnost ili mogućnost izbora. Autor djela *Bedaius-sanai* veli: "Nemoguće je u ovom ajetu česticu *ili* protumačiti tako da pruža mogućnost izbora prilikom odabira kazne. Poznato je da su kazne razmjerne veličini učinjenog grijeha. To je ono što razum i logika prihvataju. Allah, dž.š., kaže: '*Nepravda se može uzvratiti istom mjerom.*'"[589] (Eš-Šura, 40)

Ovo su kazne propisane za razbojnike na ovom svijetu, a na ahiretu ih očekuje bolna patnja: "*... a na onom svijetu čeka ih patnja velika.*" (El-Maida, 33)

Pokajanje razbojnika i posljedice tog pokajanja

Allah, dž.š., izuzeo je one koji su se drage volje pokajali i poštedio ih je spomenutih kazni za razbojnike: "*...ali ne i za one*

---

[588] *Ahkamul-Kur'an*, 2/411; *Rahmetul-umme*, 284 i *El-Fikhu alel-mezahibil-erbeati*, 5/410.

[589] *Bedaius-sanai fi tertibiš-šerai*, 7/93.

koji se pokaju prije nego što ih se domognete!" (El-Maida, 34)
Sada ćemo navesti mišljenja učenjaka o ovoj temi. Pokajanje razbojnika može se desiti u dva slučaja:

1. prije nego što bude uhvaćen,
2. nakon što bude uhvaćen.

Pokajanje razbojnika prije nego što bude uhvaćen

Ako se razbojnici pokaju prije nego što budu uhvaćeni, bit će pošteđeni pogubljenja i razapinjanja, odsijecanja ruke i noge unakrst i protjerivanja iz domovine. Međutim, bit će obavezni nadoknaditi svu štetu koju su prouzrokovali ljudima. Komentirajući ajet: "... *ali ne i za one koji se pokaju prije nego što ih se domognete!"*, imam Bejdavi veli: "U ovom dijelu ajeta izuzeta su samo prava Allaha, dž.š., ali ne i prava ljudi. Na to ukazuje kraj ovog ajeta: *'I znajte da Allah prašta i da je milostiv.'*"

Autor djela *El-Mugni* detaljno govori o ovoj temi i o propisima koji se odnose na prava ljudi oštećenih od razbojnika. On kaže: "Ako se razbojnici pokaju prije nego što budu uhvaćeni, bit će pošteđeni svih kazni koje su Allahovo, dž.š., pravo nad njima. Međutim, bit će kažnjeni za svu štetu koju su nanijeli ljudima, kao što je ubistvo, nanesene rane, oteti imetak, osim ako im oštećeni to ne oproste. Nije nam poznato da se neko od učenjaka razilazio o ovom pitanju. Ovo mišljenje zastupali su imam Malik[590], Šafija[591],

---

[590] U djelu *El-Mudevvenetul-kubra*, 15/298, stoji: "Imam Malik smatra da sudija ima pravo osloboditi ih svih kazni osim ako su nekoga ubili. U tom slučaju bit će u milosti nasljednika ubijenog; ako žele, mogu im oprostiti, a ako žele, mogu zahtijevati njihovo pogubljenje. Ako su oteli imetak, morat će ga nadoknaditi, a ako su nekome nanijeli rane, nad njima će biti izvršena odmazda. Međutim, bit će pošteđeni pogubljenja i odsijecanja ruku i nogu, a što bi ih sljedovalo da se nisu pokajali. Svu štetu koju su nanijeli ljudima morat će nadoknaditi, osim ako im oni ne oproste."

[591] U djelu *El-Umm*, 8/265, stoji: "Nad onim ko je ubio ili ranio nekoga bit će izvršena odmazda. Allah, dž.š., neće oprostiti ono što se neko prema ljudima ogriješio. Ako nekome bude oprošteno, njegova će krv biti sačuvana. Bit će pogubljen samo u slučaju da je to svojim djelima zaslužio."

učenjaci hanefijskog mezheba[592] i Ebu Sevr. Osnova ovom pitanju jeste ajet: '... *ali ne i za one koji se pokaju prije nego što ih se domognete! I znajte da Allah prašta i da je milostiv.*" Na osnovu ovog mišljenja, razbojnici koji se pokaju prije nego što budu uhvaćeni bit će pošteđeni smtrne kazne, razapinjanja, odsijecanja ruku i nogu, i protjerivanja iz domovine. Međutim, nad njima će se izvršiti odmazda za štetu koju su nanijeli ljudima.[593] Ako su razbojnici učinili neke druge grijehe, poput bluda, krađe ili pijenja alkohola, učenjaci o ovome imaju dva mišljenja:

1. ovi će im grijesi bit izbrisani ako se iskreno pokaju,

2. neće im biti oprošteni, jer ovi grijesi nisu povezani s razbojništvom.

Ibn Kudama veli: "Ako razbojnik učini grijehe koji nisu povezani s razbojništvom, naprimjer blud, potvora nekoga, pijenje alkohola, krađa nečega, pa se nakon toga pokaje, ovi grijesi bit će mu oprošteni osim potvore, jer se u tom slučaju ogriješio o prava ljudi. Svakako da će mogućnosti oprosta ovih grijeha biti podsticaj grješnicima da se pokaju."

Ibn Rušd el-Hafid navodi četiri mišljenja o tome koji se grijesi brišu nakon pokajanja:

1. Pokajanje briše samo grijehe u vezi s razbojništvom, a za ostale će grijehe njihovi počinioci biti kažnjeni.

2. Iskreno pokajanje biva uzrokom brisanja svih grijeha; onih koji su učinjeni prilikom razbojništva kao i drugih, naprimjer bluda, pijenja alkohola, krađe. Jedino neće biti

---

[592] Autor djela *Bedaius-sanai*, 7/96, veli: "Ako se razbojnik pokaje prije nego što bude uhvaćen bit će pošteđen šerijatskih kazni. Njegovo pokajanje ogledat će se u tome što će vratiti imetak koji je oteo ljudima s čvrstom odlukom da to nikada više neće činiti. Bit će pošteđen odsijecanja ruke i noge kao i pogubljenja. Čak i ako je otimao imetak i ubijao, sudija neće imati pravo izreći mu smrtnu kaznu. Njegovo pokajanje ogledat će se u tome da će čvrsto odlučiti da se nikada više neće baviti razbojništvom i u tome što će se dobrovoljno predati vlastima. Čak će biti pošteđen i hapšenja jer se dobrovoljno predao. Isti je slučaj i s krađom u kojoj je ukradeno vrlo malo imetka. Ako se kradljivac pokaje prije nego što bude otkriven i vrati imetak vlasniku, bit će pošteđen odsijecanja ruke."

[593] *El-Mugni*, 8/295 i *Muhtesarul-Hireki*, 126.

oprošteni grijesi koji su narušili prava ljudi, osim ako to oni oproste.

3. Pokajanje biva uzrokom brisanja svih grijeha, osim ubistva i otetog imetka, zbog kojih njihovi počinioci trebaju biti kažnjeni.

4. Pokajanje briše sve učinjene grijehe bez obzira na to da li se radi o ubistvu ili otetom imetku. Jedino će biti oduzet imetak pronađen kod razbojnika prilikom njegova pokajanja.

Smatram da je ispravno mišljenje, a Allah, dž.š., najbolje zna, ono prema kojem iskreno pokajanje briše sve grijehe počinjene prilikom razbojništva kao i počinjeni blud, pijenje alkohola i sl., s tim da će grješnik biti odgovoran za svu štetu učinjenu ljudima, a imetak koji bude pronađen kod njega bit će oduzet. To je zbog toga što je Allah, dž.š., obećao da će oprostiti svima onima koji se iskreno pokaju zbog svojih djela. U većini slučajeva pokajanje razbojnika biva iskreno, a ovi će ga propisi svakako podstaknuti da se što prije pokaje. Također smatram da u slučaju iskrenog i dobrovoljnog pokajanja razbojniku bivaju oprošteni grijesi, a biva pošteđen i bilo koje druge odgovornosti. Prof. Sejjid Kutb veli: "Mudrost koja se krije u primanju pokajanja razbojnika ogleda se u poštovanju prema njegovu pokajanju iako je u stanju nastaviti s griješenjem, što je najbolji pokazatelj iskrenosti i upute, i podsticanju na pokajanje, jer u slučaju da se razbojnik pokaje to je daleko bolje od borbe protiv njega."[594]

Pokajanje razbojnika nakon što bude uhvaćen

Ako se razbojnik pokaje nakon što bude uhvaćen, neće biti pošteđen nijedne šerijatske kazne jer se u ajetu izričito napominje da privilegiju poštede kazni imaju samo oni koji se pokaju prije nego što budu uhvaćeni. Razlog tome jeste činjenica da nakon uhićenja pokajanje biva samo s ciljem poštede od kazne, a ne bude iskreno i rezultat kajanja zbog

[594] *Fi zilalil-Kur'an*, 2/880.

učinjenih grijeha. Kurtubi veli: "Razbojnici koji se pokaju tek nakon što budu uhvaćeni nisu pošteđeni kazne zbog opravdane sumnje da lažu i pretvaraju se samo iz razloga kako bi sačuvali živote."[595] Imam Ibn Kudama u djelu *El-Mugni*[596] veli: "Ako se razbojnik pokaje nakon što bude uhvaćen[597], neće biti pošteđen nijedne šerijatske kazne jer Allah, dž.š., kaže: '... *ali ne i za one koji se pokaju prije nego što ih se domognete!*' Ovaj ajet ukazuje na to da je izvršenje kazne nad njima obavezno. Nakon uhićenja više ne postoji potreba da se podstiču na pokajanje, jer više nisu u stanju činiti nered na Zemlji i baviti se razbojništvom."

Kako se razbojnik treba pokajati?

Prethodno smo spominjali da je uvjet pokajanja razbojnika to da se pokaje prije nego što bude uhvaćen. Neki učenjaci smatraju da to pokajanje treba biti učinjeno na sljedeći način: da prekine s razbojništvom iako predstavnici vlasti nisu u njegovu prisustvu i da baci oružje te da se dobrovoljno preda predstavnicima vlasti.

Prema drugom mišljenju, razbojnik će svojim komšijama obznaniti da se pokajao zbog svojih nedjela i u svojoj će kući sačekati predstavnike vlasti. Ako bude uhićen prije nego

---

[595] *El-Džamiu li ahkamil-Kur'an*, 6/158.

[596] *El-Mugni*, 8/295.

[597] U djelu *El-Muhezzeb fi fikhi imam Šafiijj* stoji da je Šafija rekao: "Allah, dž.š., uvjetovao je oprost razbojnicima time što će se pokajati prije nego što budu uhvaćeni. To ukazuje na činjenicu da neće biti pošteđeni kazne ako se pokaju nakon uhićenja." Imam Malik veli: "Ako budu uhvaćeni prije nego što se pokaju, nad njima će biti izvršena šerijatska kazna. Ako prilikom bavljenja razbojništvom nisu nikoga ubili, a budu otimali imetke ljudi, sve što bude pronađeno kod njih bit će oduzeto i vraćeno vlasnicima. Ako ih se vlasti domognu, a prije toga budu ubijali, ranjavali i pljačkali ljude, nad njima će biti izvršena šerijatska kazna pa makar im oštećeni i oproste." *El-Mudevvenetul-kubra*, 15/301. Autor djela *Gajetul-munteha*, 3/344, veli: "Ako razbojnik prilikom pljačke ubije nekoga, i sam će biti ubijen pa makar mu nasljednici ubijenog oproste, a nakon pogubljenja bit će razapet."

što obznani pokajanje, nad njim će biti izvršena šerijatska kazna.

Prema trećem mišljenju, pokajanje razbojnika ogleda se u njegovu dolasku kod predstavnika vlasti. Prema ovom mišljenju, nije dovoljno da prestane s razbojništvom, nego mora otići kod predstavnika vlasti. Ako bude uhvaćen prije nego što to učini, nad njim će biti izvršena šerijatska kazna.[598]

Smatram da je ispravno mišljenje ono prema kojem je pokajanje razbojnika ispravno u dva slučaja:

1. Ako se preda predstavnicima vlasti tako što će baciti oružje prije nego što bude uhvaćen.

2. Prestanak bavljenja razbojništvom i obznanjivanje toga komšijama pa makar se i ne predao predstavnicima vlasti. Smatram da je u ova dva slučaja pokajanje iskreno i rezultat ispravnih namjera.

---

[598] *Bidajetul-mudžtehid ve nihajetul-muktesid*, 2/343; *Tefsirut-Taberi*, 6/146; *Zadul-mesir fi limit-tefsir*, 2/347; *Tefsirul-Kurtubi*, 6/155-158 i *El-Futuhatul-ilahije*, 1/487.

Posljedice tevbe nakon kazne za ubistvo

Ubistvo se može desiti namjerno ili nenamjerno. Namjerno ubistvo ubraja se među najgnusnija djela i među najgore grijehe kod Allaha, dž.š., ali i kod ljudi. O tome su objavljeni ajeti kao i brojni hadisi koji ukazuju na veličinu ovog grijeha kao i na kaznu koja očekuje onoga ko su upusti u ovaj grijeh. Allah, dž.š., kaže: *"Ako neko ubije nekoga ko nije ubio nikoga, ili onoga ko nered na Zemlji čini – kao da je sve ljude poubijao."* (El-Maida, 32); *"Onome ko hotimično ubije vjernika kazna će biti – Džehennem, u kojem će vječno ostati."* (En-Nisa, 93)

Berra ibn Azib, r.a., prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Propast dunjaluka ima manji značaj kod Allaha, dž.š., od bespravnog ubistva vjernika."[599]

Islam je poduzeo sve potrebne korake i propisao sve mjere preventive kako bi se sačuvali ljudski životi. U poglavlju koje govori o namjernom ubistvu razmatrat ćemo dva pitanja:

1. Posljedice tevbe ubice kada je u pitanju kazna na ahiretu.

2. Posljedice tevbe kada je u pitanju šerijatska kazna odmazde.

O primanju pokajanja ubice koji je namjerno ubio nekoga učenjaci zastupaju dva mišljenja. Neki učenjaci smatraju da se pokajanje u ovom slučaju ne prima, dok većina učenjaka smatra da se pokajanje i u ovom slučaju ipak prima. Većina prijašnjih učenjaka, među njima Ibn Abbas, r.a., i Zejd ibn Sabit, r.a., smatraju da se prima i pokajanje onoga ko je namjerno ubio nekoga. To dokazuju ajetima i hadisima koji općenito govore o tome da će Allah, dž.š., oprostiti sve grijehe

---

[599] Ibn Madža, *Sunen.*

onima koji se iskreno pokaju zbog njih. Kao potvrdu svom mišljenju oni navode sljedeće dokaze:

Uzvišeni kaže: "*I oni koji se mimo Allaha drugom bogu ne klanjaju, i koji, one koje je Allah zabranio, ne ubijaju, osim kad pravda zahtijeva, i koji ne bludniče; a ko to radi – iskusit će kaznu, patnja će mu na onom svijetu udvostručena biti, i vječno će u njoj ponižen ostati; ali onima koji se pokaju i uzvjeruju i dobra djela čine, Allah će njihova hrđava djela u dobra promijeniti, a Allah prašta i samilostan je.*" (El-Furkan, 68-70)

Komentirajući ovaj ajet imam Er-Razi veli: "Dio ajeta koji ukazuje na to da se i pokajanje ubice prima jeste onaj u kojem stoji da će Allah, dž.š., pokajnicima hrđava djela u dobro pretvoriti."

Ovi ajeti u sebi sadrže nekoliko segmenata:

a. Neki učenjaci raspravljaju o tome zbog čega će kazna biti udvostručena; radi li se nevjernicima ili o vjernicima? Odgovor na ovo pitanje glasi; kazna nevjernicima udvostručena je zbog mnoštva grijeha, naprimjer zbog ubistva i zbog činjenja bluda. Za vjernike grješnike kazna neće biti udvostručena nego ovaj ajet govori o žestini kazne koju će doživjeti.[600]

b. Vječni boravak u ponižavajućoj kazni. Ako se radi o nevjernicima, to je jasno, oni će vječno boraviti u Džehennemu, a u slučaju da se radi o vjernicima grješnicima, onda ovaj ajet govori o tome da će oni dugo vremene provesti u Vatri.[601]

c. Promjena loših u dobra djela. Na koji će se način to desiti? Smatram da će se to desiti tako što će loša djela biti izbrisana zbog pokajanja, a umjesto njih će biti upisana učinjena dobra djela. Neki pak smatraju da se radi o pravoj zamjeni; umjesto loših djela bit će upisana dobra djela.[602]

---

600 *Tefsirul-Alusi*, 19/49.

601 *Tefsirul-hazin*, 1/384; *Tefsir Ibn Kesir*, 1/537 i *Tefsirul-Alusi*, 19/49.

602 *Tefsirul-Alusi*, 19/50.

O ovoj ćemo temi opširnije govoriti u poglavlju o utjecaju pokajanja na brisanje grijeha.

Ono što upućuje na to da se prima i pokajanje ubice jesu sljedeći ajeti: *"Reci: 'O robovi moji koji ste se prema sebi ogriješili, ne gubite nadu u Allahovu milost! Allah će, sigurno, sve grijehe oprostiti. On, doista, mnogo prašta i On je milostiv.'"* (Ez-Zumer, 53); *"On prima pokajanje robova Svojih i prašta hrđave postupke i zna šta radite."* (Eš-Šura, 25); *"A onome ko se poslije nedjela svoga pokaje i popravi – Allah će sigurno oprostiti. Allah doista prašta i samilostan je."* (El-Maida, 39)

3. Oni kao dokaz navode i predanje koje govori o čovjeku koji je ubio stotinu ljudi. Ebu Seid el-Hudri, r.a., prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Među sinovima Israilovim živio je čovjek koji je ubio devedeset devet ljudi. Nakon toga, krenuo je da se raspita ima li nade za njega i upitao je nekog pobožnjaka: 'Ako bih se pokajao, da li bi moje pokajanje bilo primljeno?' Pobožnjak reče: 'Tvoje pokajanje ne bi bilo primljeno.' Čuvši to, ovaj čovjek ubi i pobožnjaka.' On se i dalje raspitivao da li postoji šansa za njega da se pokaje i na kraju mu neki učenjak reče: 'Ima, samo treba da napustiš ovo mjesto gdje žive loši ljudi i da odeš u to i to mjesto gdje žive dobri ljudi.'"

Ibn Hadžer veli: "Ako je ovom čovjeku, koji je živio nekada davno, oprošteno to što je učinio pa, sljedbenici Allahova Poslanika, s.a.v.s., preči su da im se oprosti jer pripadaju ummetu kojem je Allah, dž.š., podario brojne olakšice."[603]

Postoji pravilo koje glasi: Vjerozakon naroda prije nas i naš je vjerozakon ukoliko postoji dokaz koji to potvrđuje. U islamskom vjerozakonu postoje brojni ajeti i hadisi koji potvrđuju da se pokajanje ubice prima.

4. Oni kao dokaz navode i predanje Ubade ibn Samita, r.a., koji prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Dajte mi prisegu da nećete nikoga Allahu, dž.š., ravnim smatrati,

---

[603] *Fethul-bari fi šerhi Sahihil-Buhari*, 8/496.

da nećete krasti ni blud činiti, da nećete ubijati vašu djecu, da nećete jedni druge potvarati i laži izmišljati i da mi se nećete suprotstavljati kada vam naredim činjenje dobrih djela. Onaj ko od vas to učini dobit će u potpunosti nagradu od Allaha, dž.š. Ako pak uradite jedan od ovih grijeha i budete kažnjeni na ovom svijetu zbog toga, to će biti uzrokom brisanja toga grijeha. A ako neko učini grijeh pa mu Allah, dž.š., omogući da to sakrije od ljudi na onom svijetu, oprostit će mu ili će ga kazniti zbog toga."[604]

U ovom predanju nalazi se jasan dokaz da, ako neko učini grijeh i nad njim ne bude izvršena šerijatska kazna, postoji mogućnost da mu Allah, dž.š., oprosti. A ako se nad nekim izvrši šerijatska kazna, to će mu biti oprost grijeha na ovom svijetu i zaštita od vatre na ahiretu.[605]

Enes ibn Malik, r.a., prenosi od Allahova Poslanika, s.a.v.s., da je Allah, dž.š., rekao: "Čovječe, sve dok Me moliš i nadaš se Mojoj milosti, opraštat ću ti grijehe koje si počinio i neću im pridavati važnost. Čovječe, kada bi imao grijeha koliko ima oblaka na nebu, a nakon toga Me zamolio da ti oprostim, Ja bih ti oprostio i ne bih im nikakvu važnost pridao. Čovječe, kada bi došao pred Mene s grijesima velikim poput Zemlje, ali Mi nisi pripisivao druga, Ja bih te obasuo s isto toliko oprosta."[606]

Međutim, postoje i oni koji smatraju da se tevba onoga ko je namjerno ubio neće primiti. Među njima su Ibn Abbas, r.a., Zejd ibn Sabit, r.a., Ebu Hurejra, r.a., Abdullah ibn Omer, r.a., Ibn Mesud, r.a., Hasan el-Basri i Katada. Među onima koji su zastupali ovo mišljenje su i mu'tezili i haridžije. Kao potvrdu svome mišljenju oni navode sljedeće dokaze:

Njihov glavni i osnovni dokaz jeste ajet: *"Onome ko hotimično ubije vjernika kazna će biti – Džehennem u kojem će*

---

604 Buhari, 8/18 i *Fethul-bari*, 12/108.

605 *Fethul-bari fi šerhi Sahihil-Buhari*, 1/68.

606 Bilježi ga Tirmizi, 5/208, i kaže: "Ovo je predanje dobro i nije nam poznato da ga prenosi neko drugi."

vječno ostati; Allah će na njega gnjev Svoj spustiti i proklet će ga i patnju mu veliku pripremiti." (En-Nisa, 93)

Oni kažu: "Ovaj ajet u sebi sadrži nekoliko elemenata koji ukazuju na to da pokajanje ubice neće biti primljeno:

U ajetu stoji da će ubica vječno ostati u Džehennemu, da se Allah, dž.š., rasrdio na njega, da ga je prokleo i da mu je veliku patnju pripremio. Sve ovo ukazuje na to da njegovo pokajanje nije primljeno. Prema njihovu mišljenju ovaj ajet također ukazuje na to da je ubica odmetnik od vjere jer Allahova, dž.š., srdžba obuhvata samo nevjernike."[607]

Oni kao dokaz navode i predanje koje govori o događaju koji je bio povod objavi ovog ajeta. Naime, Ibn Abbas, r.a., prenosi da je Mukajjis ibn Sababa pronašao svoga ubijenog brata Hišama ibn Sababu, r.a., u plemenu Benu Nedždžar. Došao je kod Allahova Poslanika, s.a.v.s., i obavijestio ga o tome. Allahov Poslanik, s.a.v.s., poslao je s njim glasnika putem kojeg je pripadnicima plemena Benu Nedždžar poručio sljedeće: "Allahov Poslanik naređuje vam da izručite ubicu Hišama ibn Sababe, r.a., njegovu bratu kako bi se osvetio, ukoliko vam je ubica poznat, a ako vam nije poznat, onda platite krvarinu." Kada su čuli poruku Allahova Poslanika, s.a.v.s., rekli su: "Čujemo i pokoravamo se Allahu, dž.š., i Njegovu Poslaniku, s.a.v.s. Ne znamo ko ga je ubio, ali ćemo platiti krvarinu njegovu bratu." Dali su mu stotinu deva i kada su bili na putu ka Medini šejtan je počeo donositi ružne misli Mukajjisu: "Šta si to uradio? Uzeo si krvarinu za svoga brata i na taj si ga način prodao?! Ubij ovog što putuje s tobom i na taj način osveti svoga brata, a uz to će ti ostati stotinu deva." Mukajjis učini ono što je naumio, kamenom razbi El-Fehrijevu glavu i ubi ga, a nakon toga pobježe s devama u Meku. Tim je povodom objavljen ajet: *"Onome ko hotimično ubije vjernika kazna će biti Džehennem..."* Prilikom osvojenja

[607] *Tefsirul-Kurtubi*, 5/332.

Meke Allahov Poslanik, s.a.v.s., naredio je da ga pronađu i ubiju, što su ashabi i učinili.[608]

Iako je ajet objavlje povodom Mukajjisa ibn Sababe, propis donesen u njemu ne odnosi se samo na njega nego se odnosi na sve one koji postupe kao on i ubiju nedužnu osobu. U obzir se uzima općenitost izraza a ne specifičnost povoda.[609]

Propis iz ovog ajeta važeći je i nije derogiran, štaviše ovaj je ajet derogirao ajet iz sure El-Furkan. Kao dokaz za ovu tvrdnju oni navode predanje zabilježeno u Buharijevu *Sahihu* od Kasima ibn Ebi Bezze, r.a., koji je upitao Seida ibn Džubejra, r.a.: "Prima li se pokajanje onoga ko namjerno ubije vjernika?" Zatim mu je proučio ajet: "*... i koji, one koje je Allah zabranio, ne ubijaju, osim kad pravda zahtijeva...*" (El-Furkan, 68) Seid, r.a., odgovorio mu je: "Proučio sam ovaj ajet Ibn Abbasu, r.a., kao što si ga ti meni proučio pa mi je on rekao da je on objavljen u Meki i da ga je derogirao ajet objavljen u Medini u suri En-Nisa."[610]

Seid ibn Džubejr, r.a., pripovijeda: "Stanovnici Kufe razišli su se oko pokajanja zbog ubistva vjernika pa sam otišao kod Ibn Abbasa, r.a., te mi je on odgovorio: 'Ajet iz sure En-Nisa među posljednjim je objavljenim ajetima i nijedan drugi ajet nije ga derogirao.'"[611]

Zejd ibn Sabit, r.a., veli: "Ajet iz sure En-Nisa objavljen je šest mjeseci nakon ajeta iz sure El-Furkan."[612]

Buhari u svom *Sahihu* bilježi predanje Seida ibn Džubejra, r.a., koji pripovijeda: "Abdur-Rahman ibn Ebza tražio je od mene da upitam Ibn Abbasa, r.a., o ajetima iz sure El-Furkan: '*I oni koji se mimo Allaha drugom bogu ne klanjaju, i koji, one koje je Allah zabranio, ne ubijaju, osim*

---

[608] *Esbabun-nuzulil-Kur'an*, 163, 164; *Tefsirut-Taberi*, 5/137; *Tefsirul-Kurtubi*, 5/333; *Tefsirul-bahril-muhit*, 3/326 i *Ed-Durrul-mensur*, 2/622, 623.
[609] *Tefsirul-hazin*, 1/384.
[610] Bilježi ga u poglavlju o tefsiru sure El-Furkan, 6/15; *Fethul-bari*, 8/257.
[611] Ibid.
[612] Ebu Davud, 2/206.

kad pravda zahtijeva' i sure En-Nisa: *'Onome ko hotimično ubije vjernika kazna će biti – Džehennem, u kojem će vječno ostati.'* Ibn Abbas, r.a., rekao mi je: 'Nakon što je objavljen ajet iz sure El-Furkan mušrici iz Meke rekli su: 'Obožavali smo druge osim Allaha, dž.š., i ubijali smo one koje je Allah, dž.š., zabranio da se ubijaju.' Povodom ovih njihovih riječi Allah, dž.š., objavio je ajet: *'Ali ne onima koji se pokaju...'* Ovi ajeti odnose se na mnogobošce. Ajet iz sure En-Nisa odnosi se na one koji su shvatili propise islama i nakon toga ipak odlučili ubiti vjernika. Takvima će kazna biti Džehennem.' Ispričao sam to Mudžahidu, a on mi je rekao: 'Tako će biti, osim onima koji se pokaju.'"

Oni dalje kažu: "Ajet iz sure En-Nisa objavljen je u formi obavještenja, a poznato nam je da se takvi ajeti ne mogu derogirati."

Mu'tezile i haridžije idu dotle da smatraju da ajet: *"Onome ko hotimično ubije vjernika kazna će biti Džehennem..."* ograničava općenitost ajeta: *"Allah neće oprostiti da Mu se neko drugi smatra ravnim, a oprostit će manje grijehe od toga, kome On hoće."* (En-Nisa, 48) Oni smatraju da u tom slučaju ovaj ajet znači – oprostit će manje grijehe od toga kome On hoće, osim namjernog ubistva. Kao potvrdu ovom mišljenju oni navode hadise čija vanjska forma ukazuje na to da se pokajanje ubice koji je namjerno ubio vjernika ne prima.

Buhari bilježi predanje Ibn Omera, r.a., koji prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Vjernik će biti u okrilju vjere islama sve dok bespravno ne prolije krv."[613]

Berra ibn Azib, r.a., prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Propast dunjaluka ima manji značaj kod Allaha, dž.š., od bespravnog ubistva vjernika."[614]

Ebu Derda, r.a., prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Za svaki grijeh postoji mogućnost da će ga Allah,

[613] Buhari, *Sahih*, 8/35.

[614] Hadis je ranije citiran.

dž.š., oprostiti, osim ako neko umre kao mnogobožac ili ako vjernik namjerno ubije vjernika."[615]

Ebu Hurejra, r.a., prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Ko makar samo jednom riječju pomogne u ubistvu vjernika, na Sudnjem danu izaći će pred Allaha, dž.š., a između njegovih očiju pisat će: 'Onaj koji je izgubio nadu u Allahovu, dž.š., milost.'"[616]

Ibn Abbas, r.a., upitan je o namjernom ubistvu vjernika nakon kojeg se ubojica iskreno pokaje, postane dobar vjernik i čini dobra djela, pa je odgovorio: "A kako da se pokaje?! Čuo sam Allahova Poslanika, s.a.v.s., kako kaže: 'Na Sudnjem danu ubijeni će se okačiti o vrat svoga ubice, iz njegovih će rana kapati krv i govorit će: 'Gospodaru, upitaj ovoga zbog čega me je ubio!' Tako mi Allaha, dž.š., ajet iz sure En-Nisa objavljen je ali nije derogiran."

Odgovor većine učenjaka na tvrdnje onih koji smatraju da se ne prima pokajanje ubice koji je namjerno ubio vjernika

1. Tvrdnje da ajet iz sure En-Nisa ukazuje na to da će ubica vjernika vječno ostati u Džehennemu, da se Allah, dž.š., rasrdio na njega i prokleo ga i da mu je bolnu patnju pripremio te da ove činjenice ukazuju na to da njegovo pokajanje nikada neće biti primljeno nisu tačne. Naime, ajet ukazuje na to da će ubica veoma dug period provesti u Vatri ali ne znači da će u njoj vječno ostati. Postoje jasni šerijatski tekstovi koji upućuju na to da vjernici grješnici neće vječno ostati u Džehennemu.[617] Običaj Arapa jeste da dane nazivaju vječnim jer stalno iznova dolaze. Također u dovama za vladare kažu: "Da Allah, dž.š., njegovu vlast učini vječnom (dugom)."[618] Hazin veli: "Kad god

---

[615] Ebu Davud, *Sunen*, 2/205. Hakim u svom *Mustedreku*, 13/135, o ovom pr-danju veli: "Njegov je lanac prenosilaca pouzdan, ali ga ni Buhari ni Muslim ne bilježe.

[616] Ibn Madža, *Sunen*, 2/874.

[617] *Tefsirul-Alusi*, 5/116 i *Lisanul-Areb*, 3/164.

[618] *Tefsirul-Kurtubi*, 5/335.

Allah, dž.š., u Kur'anu spomene nevjernike posebno naglasi da će oni vječno i zauvijek ostati u Vatri, a kad god spomene vječnost bez spominjanja riječi *zauvijek*, to ukazuju na veoma dug boravak u Vatri. Na osnovu toga možemo zaključiti da ajet koji govori o kazni za ubicu znači da će on ostati u Vatri veoma dugo ali da postoji mogućnost da ga Allah, dž.š., ako htjedne izbavi iz patnje. U vjerodostojnim hadisima stoji da će svi oni koji su vjerovali u Jednog Allaha, dž.š., kad-tad izaći iz Vatre."[619]

Enes ibn Malik, r.a., prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Iz Vatre će izaći svi oni koji su makar jednom u životu rekli *La ilahe illallah* i koji su u srcu imali dobra koliko zrno ječma. Nakon toga iz Vatre će izaći oni koji su makar jednom u životu rekli *La ilahe illallah* i koji su u srcu imali dobra koliko zrno pšenice. Nakon njih će iz Vatre izaći svi oni koji su makar jednom u životu rekli *La ilahe illallah* i koji su u srcu imali dobra koliko zrno gorušice."[620]

2. Što se tiče njihove tvrdnje da je onaj ko namjerno ubije vjernika postao nevjernik, jer mu je Allah, dž.š., obećao dug boravak u vatri, rasrdio se na njega i prokleo ga. Ovo se ne mora nužno zaključiti iz ajeta jer je cilj ajeta prvenstveno da upozori i zaprijeti, a ne da govori o kazni. Hazin veli: "Iskreno pokajanje onoga ko ubije vjernika može biti prihvaćeno od Allaha, dž.š., a dokaz za to jest ajet: *'Allah neće oprostiti da Mu se neko drugi smatra ravnim, a oprostit će manje grijehe od toga, kome On hoće.'* Nevjerstvo nevjernika veći je grijeh od ubijanja, ali se i pored toga njegovo pokajanje, ako je iskreno, prihvata. Dokaz za to jest ajet: *'Reci onima koji ne vjeruju: ako se okane, bit će im oprošteno ono što je bilo.'* Ako se prihvata pokajanje nevjernika, pa preče je da se prihvati pokajanje ubice."[621]

[619] *Lubabut-tevil fi meanit-tenzil*, 1/384.
[620] Muslim, *Sahih*, 1/101.
[621] *Lubabut-tevil fi meanit-tenzil*, 1/384.

3. Kad je riječ o povodu objave ajeta iz sure En-Nisa, u kojem stoji da će Sababa biti vječni stanovnik Vatre, to će biti rezultat njegova odmetništva od islama, a ne kazna zbog ubistva.

4. Oni kao potvrdu za svoje mišljenje uzimaju vanjsko značenje ajeta: *"Onaj ko hotimično ubije vjernika..."* Međutim, na isti način možemo razumjeti i ajet: *"Dobra djela zaista poništavaju hrđava."* (Hud, 114), ili ajet: *"Zar ne znaju oni da jedino Allah prima pokajanje od robova Svojih..."* (Et-Tevba, 104), ili ajeta: *"Allah neće oprostiti da Mu se neko drugi smatra ravnim, a oprostit će manje grijehe od toga, kome On hoće."* (En-Nisa, 48) Ako budemo u obzir uzimali samo vanjska značenja ajeta, doći će do kontradiktornosti. Zbog toga u obzir moramo uzeti sve segmente značenja ajeta. *"Onome ko hotimično ubije vjernika kazna će biti – Džehennem, u kojem će vječno ostati; Allah će na njega gnjev Svoj spustiti i proklet će ga i patnju mu veliku pripremiti."* Osim onih koji se pokaju.

Njihova tvrdnja da je ajet iz sure En-Nisa derogirao ajet iz sure El-Furkan također nije tačna. Ono što se u ovom slučaju može razumjeti jeste da se značenja oba ajeta podudaraju i to na način da kažemo da će kazna za onoga ko hotimično ubije vjernika biti vječni boravak u Vatri, osim za one koji se pokaju zbog toga.[622] Osim toga, da bi nešto bilo derogirano, mora se ispuniti uvjet koji postavljaju učenjaci, a to je da je derogacija moguća samo kada su u pitanju naredbe i zabrane. Sve ostalo ne može biti derogirano. Imam Dželaluddin es-Sujuti veli: "Derogacija se može desiti samo kada su u pitanju naredbe i zabrane. Priče i obavijesti ne mogu biti derogirane, jer se u njima ne nalaze nikakve naredbe ili zabrane. Isto je s obećanjima i prijetnjama; ni one ne mogu biti derogirane."[623]

5. Kad je riječ o predanju od Ibn Abbasa, r.a., u kojem stoji da se u ovom slučaju ipak radi o derogaciji, tj. da je

[622] *Tefsirul-Kurtubi*, 5/333, 334.
[623] *Itkan fi ulumil-Kur'an*, 2/21.

ajet iz sure En-Nisa derogirao ajet iz sure El-Furkan, od Mudžahida se prenosi da se u ovom slučaju radi o izuzimanju a ne o derogaciji. Na to upućuje i predanje Džerira koji je Mudžahidu spomenuo mišljenje Ibn Abbasa, r.a., o ovom pitanju pa mu je Mudžahid rekao: "Nagrada za ubojicu bit će vječna patnja u Vatri osim ako se ne pokaje zbog nedjela koje je učinio." Imam Ibn Hadžer rekao je: "Mnogi prijašnji učenjaci izuzimanje su nazivali derogacijom. Na ovaj način protumačit ćemo i riječi Ibn Abbasa, r.a., i u tom slučaju neće biti kontradiktornosti."[624] Izgleda da je Ibn Hadžer protumačio mišljenje Ibn Abbasa, r.a., tako da je on vjerovao da će ubica biti vječno u Džehennemu, osim ako se iskreno pokaje zbog nedjela koje je učinio. Potvrda ispravnosti ovog Ibn Hadžerovog mišljenja jeste i predanje od Ibn Abbasa, r.a., u kojem stoji da je on ponekad davao fetvu da će ubica biti vječno u Džehhenemu, a ponekad je davao fetvu suprotnu ovoj. Tako da, ukoliko se desilo da je neko počinio ubistvo i došao kod Ibn Abbasa, r.a., iskreno se kajući zbog toga, Ibn Abbas, r.a., odgovorio bi mu da postoji nada da će mu biti oprošteno, a ako bi neko došao ne izražavajući kajanje zbog ubistva, Ibn Abbas, r.a., njega bi za rekao da mu neće biti oprošteno i da će vječno boraviti u Vatri.

Sad ibn Ubejda prenosi da je Ibn Abbas, r.a., govorio: "Onaj ko ubije vjernika ima mogućnost da se pokaje." Nakon toga, došao mu je neki čovjek i upitao ga: "Ima li nade da se pokaje onaj ko je ubio vjernika?", a Ibn Abbas, r.a., odgovorio mu je: "Ne! Takav će vječno boraviti u Vatri." Nakon što je ovaj čovjek otišao, prisutni upitaše: "Zbog čega si danas dao ovakav odgovor?" Ibn Abbas, r.a., reče: "Ovaj čovjek se rasrdio na nekoga i želi ga ubiti." Nakon što su se raspitali o ovom čovjeku uvidjeli su da je Ibn Abbas, r.a., bio u pravu.[625]

Iz ovog predanja možemo zaključiti da je Ibn Abbas, r.a., negirao mogućnost pokajanja samo za one koji su odlučili

---

[624] *Fethul-bari šerhu Sahihil-Buhari*, 8/496.

[625] *Ed-Durrul-mensur*, 5/629.

ubiti nekoga, a prije toga su dolazili da se raspitaju ima li mogućnosti da se nakon izvršenog ubistva pokaju zbog toga.[626] Ako neko na ovaj način izvrši ubistvo, njegovo pokajanje neće biti prihvaćeno. Osim toga, Ibn Abbas, r.a., davao je ovakvu fetvu i iz razloga da odvrati one koji su skloni ubijanju od ovoga grijeha, kao što je to slučaj s predanjem Sada ibn Ubejda, ili je takav odgovor davao onima koji su tvrdili da je ubijanje dozvoljeno.

6. Za njihove tvrdnje da je ajet: *"A onaj ko hotimično ubije vjernika..."* ograničio značenje ajeta: *"Allah neće oprostiti da Mu se neko ravnim smatra, a oprostit će manje grijehe od toga, kome On hoće..."* većina učenjaka kaže: "A zbog čega ne bismo mogli reći suprotno, tj. da ovaj drugi ajet ograničava značenje prvog ajeta. Potvrdu za to nalazimo u brojnim ajetima u kojima Allah, dž.š., ukazuje da prima pokajanje onih koji se iskreno kaju: *'Ja ću sigurno oprostiti onome ko se pokaje i uzvjeruje i dobra djela čini, i koji zatim na Pravom putu istraje.'"* (Ta-Ha, 89)

Komentirajući ajet: *"Allah neće oprostiti da Mu se neko drugi ravnim smatra, a oprostit će manje grijehe od toga, kome On hoće"* Ibn Kesir veli: "Ovaj ajet obuhvata sve grijehe osim mnogoboštva. U to se ubraja i namjerno ubistvo ukoliko se ubica iskreno pokaje."[627] To potvrđuju i brojni hadisi i svi oni govore o mogućnosti pokajanja ubice. Primjer toga jeste hadis koji prenosi Ubada ibn Samit, r.a., čiji dio glasi: "Ako pak uradite jedan od ovih grijeha i budete kažnjeni na ovom svijetu zbog toga, to će biti uzrokom brisanja toga grijeha. A ako neko učini grijeh, pa mu Allah, dž.š., omogući da to sakrije od ljudi na onom svijetu, oprostit će mu ili će ga kazniti zbog toga." Ovo predanje ukazuje na to da ukoliko neko zbog svojih nedjela ne bude šerijatski kažnjen na ovom svijetu, njegova će sudbina biti prepuštena Allahu, dž.š., na Sudnjem danu; ako htjedne, kaznit će ga, a ako htjedne, oprostit će mu. Međutim,

---

[626] Ibid.

[627] *Tefsirul-Kur'anil-azim*, 1/537.

brojni ajeti govore o tome kako Allah, dž.š., oprašta onima koji se kaju ali da je primanje pokajanja vezano za Njegovu volju kako neko ne bi razumio da Allah, dž.š., mora opraštati, kao što to vjeruju mu'tezile i neke druge sekte.

Ovo mišljenje potvrđuje i predanje koje smo prethodno spominjali, a u kojem stoji da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Nakon toga iz Vatre će izaći oni koji su makar jednom u životu rekli *La ilahe illallah* i koji su u srcu imali dobra koliko zrno pšenice. Nakon njih iz Vatre će izaći svi oni koji su makar jednom u životu rekli *La ilahe illallah* i koji su u srcu imali dobra koliko zrno gorušice."

7. Prijetnju koja se nalazi u ajetu: *"A onaj ko hotimično ubije vjernika..."* većina učenjaka tumači tako da se odnosi na one koji smatraju da je ubijanje dozvoljeno. Nema nikakve sumnje da je onaj ko ubije svoga brata muslimana, vjerujući da je to dozvoljeno, nevjernik. S druge strane, ovaj se ajet ne odnosi na one koji vjeruju da je ubistvo vjernika strogo zabranjeno. Ovo mišljenje prenosi se od Ikrime, Ibn Džurejdža i skupine učenjaka, tj. oni su smatrali da se ovaj ajet odnosi samo na one koji ubistvo vjernika smatraju dozvoljenim.[628] Međutim, spomenut ćemo da postoje i oni koji se na slažu s ovim mišljenjem obrazlažući to time da ne postoji ništa u ajetu što u jezičkom ili terminološkom smislu ukazuje na ispravnost ovog mišljenja.[629] Ništa u ovom ajetu ne ukazuje na to da se ovaj ajet odnosi samo na one koji ubijanje smatraju dozvoljenim. Osim toga, činjenica da je neko nekoga ubio ukazuje na to da je on to sam sebi učinio dozvoljenim.

8. Kad je riječ o hadisu koji govori o kazni pripremljenoj za onoga ko namjerno počini ubistvo, njihov cilj jeste zastrašivanje i preventivno djelovanje na sve one koji imaju sklonost da se upuštaju u činjenje ovog gnusnog djela.

Imam Ibn Hadžer veli: "Većina prijašnjih učenjaka protumačili su ove hadisa tako da oni ukazuju na veličinu grijeha

---

[628] *Tefsirul-Alusi*, 5/117.

[629] Ibid.

ubijanja nedužnih vjernika. Oni su također smatrali da postoji mogućnost prihvatanja pokajanja ubice."[630] Za predanje koje se pripisuje Ebu Hurejri, r.a., a u kojem stoji da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Ko makar samo jednom riječju pomogne u ubistvu vjernika...", prema tvrdnji učenjaka, u njegovu lancu prenosilaca nalazi se Jezid ibn Ebi Zijad koji je nepouzdan. Čak neki tvrde da je ovo apokrifan hadis.[631]

Predanje Ibn Abbasa, r.a., u kojem stoji da će se na Sudnjem danu ubijeni okačiti o vrat svoga ubice te da je ubistvo nešto što samo oštećeni mogu oprostiti, učenjaci komentiraju tako da će to biti slučaj s ubicom nad kojim nije izvršena šerijatska kazna na ovom svijetu. U slučaju da je nad ubicom izvršena šerijatska kazna, Allah, dž.š., će ubijenome na Sudnjem danu dati obilnu nagradu kako bi mu nadomjestio iskušenje koje ga je zadesilo. Allah, dž.š., će ubijenog nagraditi čime god želi u Džennetu i podići će njegove stepene.[632]

Odabrano mišljenje

Smatramo da je ispravno mišljenje većine učenjaka, a to je da ukoliko se ubica iskreno pokaje, Allah, dž.š., ako htjedne, primit će njegovo pokajanje. To je zaključak koji mi se nameće na osnovu značenja ajeta i hadisa koji općenito ukazuju na mogućnost pokajanja ubice, a Allah, dž.š., najbolje zna!

Imam Ibn Tejmijja, Allah mu se smilovao, veli: "Mišljenje učenjaka koji smatraju da se pokajanje onoga ko je namjerno nekoga ubio ne prima kosi se s temeljnim učenjima islama. Činjenica je da iskreno pokajanje pruža mogućnost robu da se nada oprostu, a isto tako činjenica je da ubijeni neće biti oštećen zbog toga što je Allah, dž.š., oprostio njegovom ubici. Nema nikakve razlike između grijeha ubistva i nekog drugog grijeha. Ako se nasilnik pokaje zbog učinjenog nasilja nad

---

[630] *Fethul-bari šerhu Sahihil-Buhari*, 8/496.

[631] *Sunen Ibn Madže*, 2/874.

[632] *Tefsir Ibn Kesir*, 1/537.

nekim, to neće biti uzrokom da ne mora nadoknaditi štetu čovjeku kojemu je učinio nasilje. Njegovo pokajanje bit će potpuno samo onda kada izmiri štetu koju je nanio. Ako to ne učini na ovom svijetu, morat će to učiniti na ahiretu. Onaj ko je činio nasilje drugima treba činiti što je više moguće dobrih djela kako ne bi bankrotirao na Sudnjem danu kada njegova dobra djela budu darivana ljudima o koje se ogriješio. Može se desiti da Allah, dž.š., iz Svoje dobrote i milosti oštećenima nadomjesti od Sebe ne uzimajući dobra djela onima koji su nasilje činili. Isto tako, Allah, dž.š., oprostit će sve grijehe, osim mnogoboštva, onima kojima On htjedne."[633]

Imam Ibn Kajjim veli: "Allah, dž.š., nadomjestit će ubijenome, jer njegova nevolja neće biti ništa manja kada njegov ubica bude pogubljen. Iskreno pokajanje briše sve grijehe. Allah, dž.š., nadomjestit će gubitak ubijenome zbog nepravde koja mu je učinjena, a oprostit će ubici zbog iskrenosti njegova pokajanja."[634]

Odnos između pokajanja i šerijatske kazne

Kad je riječ o šerijatskoj kazni za ubistvo, Allah, dž.š., pružio je rodbini ubijenoga mogućnost odabira da li će ta kazna biti izvršena ili neće. Allah, dž.š., kaže: *"A ako je neko ni kriv ni dužan ubijen, onda njegovu nasljedniku dajemo vlast..."* (El-Isra, 33) Iz ajeta se može razumjeti da pravo odabira ima nasljednik ubijenog i on ne može biti lišen tog prava zbog pokajanja ubice.

Nasljednik ubijenoga ima pravo odabira između troga: izvršenje odmazde posredstvom predstavnika vlasti, ili primanje krvarine, ili opraštanje ubici u potpunosti. Autor djela *El-Fikhu ala mezahibil-erbeati* veli: "Odmazda je pravo nasljednika i to pravo ne može biti izgubljeno zbog pokajanja ubice. U tome nema nikakve razlike između onoga ko je ubijen, pokraden, potvoren, niti u bilo kojim drugim

[633] *Fetavel-kubra*, 431.
[634] *Medaridžus-salikin*, 1/399.

pitanjima u kojima se šerijatska kazna vrši u znak odmazde za oduzeto pravo, čast, život ili imetak. Svi učenjaci slažu se u tome da pravo na odmazdu ne prestaje zbog pokajanja izvršioca nedjela."[635]

Razlog zbog kojeg je Allah, dž.š., dao nasljednicima ubijenog mogućnost odabira izvršenja odmazde je taj što ubistvo kod rodbine i nasljednika prouzrokuje veliku bol i tugu. To u njihovim dušama budi neprijateljstvo koje može biti umanjeno samo ako ubica bude u njihovoj vlasti pa da oni učine s njim što žele. Kada se to desi, mržnja koja se pojavila u njihovim dušama gasi se, gubi se osjećaj poniženja i to im donosi smiraj. Tada imaju pravo ili oprostiti ili izvršiti šerijatsku kaznu odmazde.[636]

Pokajanje zbog nenamjernog ubistva

Iako u slučaju nenamjernog ubistva počinilac ne zaslužuje korenje niti se to smatra grijehom, i pored toga, Allah, dž.š., u ovom slučaju propisao je da počinilac plati krvarinu. Allah, dž.š., neće primiti pokajanje onoga ko je nenamjerno ubio sve dok ne plati krvarinu porodici ubijenog. Razlog tome jeste taj da se porodici ubijenog koliko-toliko nadomjesti gubitak člana porodice. Ovu krvarinu obavezno treba platiti i tu nema poštede, kao što je to slučaj s nekim drugim greškama.[637] Allah, dž.š., veli: *"Nezamislivo je da vjernik ubije vjernika, to se može desiti samo nehotice. Onaj ko ubije vjernika nehotice – mora osloboditi ropstva jednog roba – vjernika i predati krvarinu porodici njegovoj; oslobođen je krvarine jedino ako oni oproste. Ako on pripada narodu koji vam je neprijatelj, a sam je vjernik, mora osloboditi ropstva jednog roba vjernika; a ako pripada narodu s kojim ste u savezu, mora dati krvarinu porodici njegovoj i osloboditi ropstva jednog roba vjernika. Ne nađe li, mora uzastopce postiti dva*

---

[635] *El-Fikhu ala mezahibil-erbeati*, 5/253.

[636] Ibid.

[637] *Fi zilalil-Kur'an*, 2/735.

mjeseca da bi Allah primio pokajanje – a Allah sve zna i mudar je." (En-Nisa, 92)

Ovaj ajet pojašnjava tri situacije:

1. Kada se desi ubistvo vjernika čija su porodica također vjernici. U tom slučaju ubica je obavezan osloboditi roba vjernika i porodici ubijenog platiti krvarinu. Sejjid Kutb veli: "Oslobađanje roba ustvari je nadoknađivanje gubitka zajednici nastalog smrću njezinog člana. Cilj krvarine jeste da koliko-toliko umiri i umanji bol porodice ubijenog i da im makar malo nadomjesti gubitak člana porodice."[638] Međutim, usprkos ovoj propisanoj kazni islam podstiče na oprost: "... *oslobođen je krvarine jedino ako oni oproste...*" To je zbog toga što opraštanje jača veze među ljudima i budi ljubav među njima.

2. U slučaju da se desi nenamjerno ubistvo čovjeka vjernika čija porodica nisu vjernici i bore se protiv muslimana, tada ubica treba osloboditi roba vjernika, ali ne treba plaćati krvarinu. Oslobađanje roba vjernika ima za cilj da se zajednici nadoknadi gubitak njezinog člana. Krvarina se u ovom slučaju ne plaća porodici ubijenog, jer su oni nevjernici koji se bore protiv muslimana i taj bi im imetak samo pomogao u toj borbi.

3. U slučaju da se desi nenamjerno ubistvo čovjeka vjernika čija su porodica nevjernici ali su sklopili mirovni sporazum s muslimanima i ne bore se protiv njih, tada ubica treba osloboditi roba i porodici ubijenog platiti krvarinu. Ako ubica ne bude u stanju pronaći roba vjernika kojeg bi oslobodio i ako ne bude imao imetka kojim bi mogao kupiti takvoga roba, obavezan je uzastopno postiti dva mjeseca i nije mu dozvoljeno prekidati, osim zbog opravdanog razloga kao što je bolest i sl. U slučaju da je star i iznemogao[639] pa nikako ne mogne postiti, učenjaci imaju dva mišljenja:[640]

---

[638] Ibid.

[639] *Tefsir Ibn Kesir*, 1/535; *Tefsirul-Alusi*, 5/114 i *Fi zilalil-Kur'an*, 2/736.

[640] *Kafi fi fikhil-imami Ahmed*, 4/145 i *Tefsir Ibn Kesir*, 1/535.

1. Ubica je u tom slučaju dužan nahraniti šezdeset siromaha. Prema Ibn Kesiru u Kur'anu to nije spomenuto kako bi se ukazalo na veličinu grijeha ubistva vjernika, a da se nakon toga spomenulo dijeljenje hrane, to bi umanjilo značaj njegova ubistva.[641]

2. Dijeljenje hrane u ovom slučaju ne može nadomjestiti post, jer da je to moguće bilo bi spomenuto u ajetu.

Opširnija pojašnjenja o ovom pitanju mogu se pronaći u djelima koja se bave šerijatskim pravom.

U ovom ajetu Allah, dž.š., pojašnjava da su uvjeti primanja pokajanja ubice, u ovom slučaju, to da izvrši sve Allahove, dž.š., naredbe u njemu spomenute. Neki smatraju da je pokajanje spomenuto u ovom ajetu ustvari olakšica koju je u ovom slučaju Allah, dž.š., propisao za ubicu.[642]

Iz svega rečenog možemo zaključiti da način pokajanja u slučaju nenamjernog ubistva zavisi od toga koje je vjere ubijeni; ako je ubijeni vjernik i njegova porodica su vjernici, u tom slučaju ubica treba osloboditi roba i platiti krvarinu. Ako je ubijeni vjernik, a njegova porodica nevjernici koji se bore protiv islama, tada ubica samo oslobađa roba. Ako je ubijeni vjernik, a njegova porodica su nevjernici koji se ne bore protiv muslimana, u tom će slučaju ubica osloboditi roba i platiti krvarinu porodici ubijenog.

---

[641] *Tefsir Ibn Kesir*, 1/537 i *Tefsirul-Alusi*, 5/114.

[642] *Tefsirul-Alusi*, 5/114, 115.

Posljedice tevbe nakon kazne za odmetništvo od islama

Kada se govori o pokajanju, obavezno je spomenuti i odmetništvo od islama jer i Kur'an u brojnim ajetima govori o tome. U nekim ajetima stoji da se odmetnici mogu pokajati, a u drugim ajetima pak stoji da se u određenim situacijama pokajanje odmetnika ne prima. U ovom poglavlju obrađivat ćemo sljedeće teme:

Šta je to odmetništvo od islama i koji su njegovi pokazatelji

Propisi u vezi s pokajanjem odmetnika

Traženje od odmetnika da se pokaje

Vremenski rok dat odmetniku da se pokaje i mogućnost produžavanja tog roka

Način pokajanja odmetnika od islama

Posljedice pokajanja u slučaju ponavljanja odmetništva

Posljedice odmetništva i pokajanja kada su u pitanju djela odmetnika, njegov brak, imetak i sl.

Šta je to odmetništvo od islama i koji su njegovi pokazatelji

Definicija odmetništva

Odmetništvo je napuštanje ispovijedanja islama i prihvatanje nevjerstva. Odmetnik može biti musliman[643] koji je dobrovoljno primio islam, koji je shvatio islamske propise, punoljetan, pri zdravoj pameti, a koji je jasno i otvoreno izgovorio

[643] Prema islamskom učenju, ako bi, naprimjer, jevrej primio kršćanstvo, musl - mani ga ne bi smatrali odmetnikom.

riječi[644] ili učinio djela,[645] napisao ili išaretom pokazao da napušta islam.[646]

Pokazatelji odmetništva[647]

Psovanje Allahova Poslanika, s.a.v.s.

Smatranje da je dozvoljeno ono što je jasnim šerijatskim tekstovima zabranjeno.

Nijekanje nečega što je općepoznato u vjeri, naprimjer propisanost pet dnevnih namaza.

Negiranje temeljnih islamskih vjerovanja, naprimjer negiranje da je Kur'an objavio Allah, dž.š., ili buđenje sumnji kada je islamsko vjerovanje u pitanju.

Nijekanje obaveznosti izvršavanja obligatnih islamskih dužnosti, naprimjer obavljanja namaza, posta, obavljanja hadža i sl.[648]

---

[644]Odmetništvo riječima dešava se tako što čovjek obznani da smatra druge ravnim Allahu, dž.š., ili izgovori bilo koje druge riječi koje ukazuju na nevjerstvo.

[645]Odmetništvo djelima dešava se, naprimjer, kada čovjek namjerno baci Kur'an ili učini nešto drugo s namjerom njegova omalovažavanja i ismijavanja.

[646]*El-Umm*, 6/158; *Nihajetul-muhtadž*, 7/419; *Gajetul-munteha*, 3/353; *El-Mugni*, 8/123 i *El-Fikhu alel-mezahibil-erbeati*, 5/422, 423.

[647]*El-Umm*, 6/158; *Mugnil-muhtadž*, 4/134 i *El-Fikhu alel-mezahibil-erbeati*, 5/422, 423.

[648]Ako neko prestane s obavljanjem namaza niječući njegovu obaveznost, postaje nevjernikom i odmetnikom od islama, ako se ne pokaje zbog toga. U slučaju da prestane s obavljanjem namaza zbog lijenosti ili zbog toga što mu je to teško, učenjaci o ovom pitanju zauzimaju dva mišljenja: prvo – postaje nevjernikom i kazna za njega je pogubljenje zbog odmetništva od islama; drugo – u tom slučaju ne postaje nevjernikom, ali će biti pogubljen kao znak šerijatske kazne zbog toga, dakle ne zbog odmetništva od islama. Pogubljen će biti tek nakon što mu se pruži prilika da se pokaje. Ako se pokaje i počne s obavljanjem namaza, bit će pušten na miru. Ako pak odbije pokajati se i ne počne s obavljanjem namaza, bit će pogubljen ali tek nakon tri dana. Isti propisi važe i za onoga ko odbije postiti ramazan. Ako bi neko rekao: "Znam da je post u ramazanu obavezan, ali ja ne želim postiti", od njega će se tražiti da se pokaje. Ako to učini, bit će pošteđen, u protivnom će biti pogubljen. *Ahkamus-sultanije*, 261, 262. Nisam posvetila posebnu temu pokajanju onoga ko ne želi klanjati, jer se u Kur'anu ne spominje posebna kazna za to, kao što je to slučaj s onim ko učini blud ili neki drugi prijestup.

Smatranje dozvoljenim onoga što je jasno i nedvosmisleno zabranjeno, naprimjer kamate.

Status pokajanja odmetnika

Za pokajanje odmetnika u više ajeta u Kur'anu Allah, dž.š., rekao je da se njihovo pokajanje prima ukoliko se iskreno pokaju: *"Allah neće ukazati na Pravi put onima koji su postali nevjernici, nakon što su bili vjernici i tvrdili da je Poslanik istina, a pruženi su im jasni dokazi! – Neće Allah ukazati na Pravi put narodu koji sam sebi nepravdu čini. Kazna im je – prokletstvo od Allaha i meleka i svih ljudi, nad svima njima vječno će pod njim ostati i patnja im se neće olakšati niti će im se vremena dati; ali onima koji se poslije toga pokaju i poprave, njima će Allah oprostiti i samilostan biti."* (Alu Imran, 86-89)

Međutim, u nekim drugim ajetima Allah, dž.š., obavještava nas da se pokajanje odmetnika neće primiti: *"Onima koji postanu nevjernici, a bili su vjernici, i koji postanu još veći nevjernici, kajanje im se doista neće primiti, i oni su zbilja zalutali."* (Alu Imran, 90); *"Onima koji su bili vjernici, i zatim postali nevjernici, pa opet postali vjernici, i ponovo postali nevjernici, i pojačali nevjerovanje, Allah doista neće oprostiti i neće ih na Pravi put izvesti."* (En-Nisa, 137)

Učenjaci su na brojne načine pokušavali izmiriti na prvi pogled kontradiktorna značenja ovih ajeta. Neki smatraju da se ajeti u kojim stoji da Allah, dž.š., neće primiti pokajanje odmetnika odnose isključivo na ljude povodom koji su objavljeni, pa neki kažu: "Ovi ajeti objavljeni su o ljudima koji su primili islam, zatim se odmetnuli od njega, zatim ponovo primili islam, pa se opet odmetnuli i nakon toga željeli su ponovo primiti islam, međutim to nije prihvaćeno. Povodom njih objavljen je ovaj ajet."

Ibn Kesir bilježi predanje od Bezzara, koji tvrdi da je njegov lanac prenosilaca dobar, od Ikrime, od Ibn Abbasa, r.a., koji pripovijeda da su neki ljudi primili islam a zatim su

se odmetnuli, zatim su opet primili islam, a poslije toga se opet odmetnuli. Nakon toga poslali su neke svoje prijatelje da se raspitaju da li opet mogu primiti islam, pa je povodom njih objavljen ajet: *"Onima koji postanu nevjernici, a bili su vjernici, i koji postanu još veći nevjernici, kajanje im se doista neće primiti, i oni su zbilja zalutali."* (Alu Imran, 90)[649] Osim ovih, postoje i drugi učenjaci koji ove ajete ne ograničavaju samo na ljude povodom kojih su ajeti objavljeni, nego ih tumače na različite načine:

"Kajanje im se doista neće primiti, i oni su zbilja zalutali." Prema nekim učenjacima ovaj dio ajeta govori o onima koji su umrli kao nevjernici, jer je poznato da se pokajanje ne prima samo od onih koji su umrli kao nevjernici. Ovaj ajet kao da kaže: "Jevreji i odmetnici koji su umrli kao nevjernici ubrajaju se među one kojima se pokajanje neće primiti." Ovo mišljenje zastupao je Zamahšeri.[650] Na ovaj način objedinjen je povod objave ovog ajeta i propis da se pokajanje ne prima od onih koji su umrli kao nevjernici.

Neki kažu: "Njihovo pokajanje neće biti primljeno ako se pokaju samo jezikom ali ne i srcem."

El-Kadi, Kaffal i Ibnul-Enbari kažu da je ajet: *"Osim onih koji se pokaju..."* nadopunjen ajetom koji je došao poslije njega, a u kojem stoji da Allah, dž.š., neće primiti pokajanje onih koji se odmetnu, tj. ako se nakon prvog pokajanja ponovo odmetnu, njihovo naredno pokajanje neće biti primljeno.[651]

Neki kažu: "Njihovo pokajanje neće biti primljeno ako su se pokajali samo zbog povećanja nevjerstva, a nisu se pokajali zbog onoga što je bilo uzrokom njihova odmetništva."[652] Učenjaci koji su zastupali ovo mišljenje kažu: "Općenito, njihovo pokajanje neće biti primljeno. Međutim, značenje ovog ajeta jeste da pokajanje nevjernika zbog učinjenih gri-

---

[649] *Tefsiru Kur'anil-azim*, 1/380.
[650] *Tefsirul-Keššaf*, 1/443; *Tefsirur-Razi*, 3/218; *Tefsirun-Nejsaburi*, 3/245; *Tefsiru Ebi Seud*, 2/56, 57 i *Tefsirul-Alusi*, 3/218.
[651] *Tefsirun-Nejsaburi*, 3/245.
[652] *Tefsirur-Razi*, 8/131.

jeha neće biti primljeno sve dok se ne pokaje zbog svoga odmetništva; naprimjer ako se budu kajali zbog pijenja alkohola, činjenja bluda, a budu nevjernici, njihovo pokajanje neće biti prihvaćeno." Imam Taberi veli: "Pokajanje odmetnika neće biti primljeno sve dok se ne pokaje zbog odmetništva koje je učinio."

Jedna skupina učenjaka smatra da ovaj ajet ukazuje na to da oni nisu bili upućeni da se pokaju pa su umrli kao nevjernici. Autor djela *Advaul-bejan* kaže: "Ovo prethodno mišljenje potvrđuje ajet: '*Onima koji su bili vjernici, i zatim postali nevjernici, pa opet postali vjernici, i ponovo postali nevjernici, i pojačali nevjerovanje, Allah doista neće oprostiti i neće ih na pravi put izvesti.*'"[653] (En-Nisa, 137) Dakle, njima nije oprošteno zbog toga što ih Allah, dž.š., nije uputio da se pokaju. To potvrđuje i ajet: "*Ni od jednog nevjernika koji umre kao nevjernik doista se neće primiti kao otkup ni sve blago ovoga svijeta. Njih čeka patnja bolna i njima niko neće pomoći.*'"[654] (Alu Imran, 91) Komentirajući ajet: "*Onima koji su bili vjernici, i zatim postali nevjernici, pa opet postali vjernici, i ponovo postali nevjernici, i pojačali nevjerovanje, Allah doista neće oprostiti i neće ih na Pravi put izvesti*" imam Et-Taberi veli: "Ovaj ajet ukazuje na to da ih Allah, dž.š., nije uputio na koji način da se ispravno pokaju, nego ih je kao znak kazne odvratio od toga, jer su grijesi koje su počinili bili uistinu veliki i bili su veoma drski prema svome Gospodaru Allahu, dž.š."[655]

Ibn Abbas, r.a., smatra da se ajet: "*Onima koji su bili vjernici, i zatim postali nevjernici, pa opet postali vjernici, i ponovo postali nevjernici, i pojačali nevjerovanje, Allah doista neće oprostiti i neće ih na Pravi put izvesti*" odnosi općenito na svakog licemjera koji je živio u vrijeme Allahova

---

[653] *Džamiul-bejan fi tefsiril-Kur'an*, 3/243, 244.

[654] *Advaul-bejan*, 1/343.

[655] *Džamiul-bejan fi tefsiril-Kur'an*, 5/211.

Poslanika, s.a.v.s.[656] Imam Et-Taberi pak smatra da se ovaj ajet odnosi posebno na jevreje i kaže: "Ovaj ajet odnosi se na nevjernike iz redova jevreja, jer su ajeti prije i poslije njega objavljeni povodom jevreja tako da, uzimajuću u obzir kontekst ajeta, najpreče je reći da se odnosi na njih."[657]

Smatram da je ispravno mišljenje ono prema kojem će se pokajanje primiti nevjernicima i sljedbenicima Knjige ukoliko se prije smrti iskreno pokaju i prime islam. Jer, iz ajeta se može zaključiti da se pokajanje ne prima samo u slučaju kada se nevjerstvo povećava, kada se ustrajava u njemu i konačno umre a da se ne pokaje. Ako se iskreno pokaju, onda će njihovo pokajanje biti primljeno. To potvrđuje sljedeći ajet: *"Uzaludno je kajanje onih koji hrđava djela čine, a koji, kad se nekom od njih približi smrt, govore: 'Sad se zaista kajem!' a i onima koji umru kao nevjernici. Njima smo bolnu patnju pripremili."'* (En-Nisa, 18); *"Reci: 'O robovi moji koji ste se prema sebi ogriješili, ne gubite nadu u Allahovu milost! Allah će, sigurno, sve grijehe oprostiti. On, doista, mnogo prašta i On je milostiv."'* (Ez-Zumer, 53) Autor djela *Advaul-bejan* veli: "Metodologija šerijatskog prava uči nas da se prednost daje tekstovima koji specificiraju u odnosu na one koji su općeniti, posebno ako su propis i njegov povod jedinstveni, kao što je slučaj u ovom pitanju."

Traženje od odmetnika da se pokaje

Prije pristupanja pogubljenju odmetnika islam je propisao da mu se ponudi mogućnost pokajanja. Na taj će mu način biti pružena još jedna prilika da se preispita i možda donese odluku da se pokaje.[658] Prenosi se da je Ebu Bekr, r.a., ponudio

---

[656] *Džamiul-bejan fi tefsiril-Kur'an*, 3/244, 245 i *Tefsirul-Alusi*, 5/171.

[657] *Džamiul-bejan fi tefsiril-Kur'an*, 3/245.

[658] Propis koji se odnosi na odmetnika jeste taj da je prolijevanje njegove krvi dozvoljeno. Prenosi se da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Ako se neko odmetne od islama, ubijte ga." Svi učenjaci slažu se u tome da odmetnika treba obavezno pogubiti. To se prenosi od uglednih ashaba, poput Ebu Bekra, r.a., Omera, r.a., Osmana, r.a., Alije, r.a., Muaza, r.a., Ebu Musaa, r.a., Ibn Abbasa,

mogućnost pokajanja ženi po imenu Ummu Karfa[659] koja se odmetnula od islama. Međutim, ona je odbila pokajati se pa je zbog toga pogubljena.[660] Neki učenjaci smatraju da odmetniku obavezno treba pružiti mogućnost pokajanja[661], a neki pak smatraju da to nije obavezno. Prema njima, ako se neko odmetne od islama, istog momenta bit će ubijen. Ovo mišljenje zastupali su Hasan el-Basri, Šafija u jednom od svojih mišljenja, i dr. Kao dokaz oni navode predanje Muaza, r.a., i Ebu Musaa el-Ešarija, r.a., od Ebu Musaa, r.a., da je rekao: "Došao sam kod Allahova Poslanika, s.a.v.s., u društvu dvojice pripadnika plemena El-Ešar. Jedan je bio s moje desne, a drugi s lijeve strane. Zatekli smo Allahova Poslanika, s.a.v.s., kako misvakom čisti zube. Obojica su tražili od Allahova Poslanika, s.a.v.s., da ih postavi na određene položaje pa me Allahov Poslanik, s.a.v.s., pogleda čudeći se zbog čega sam ih doveo kod njega. Rekao sam: 'Allahov Poslaniče, tako mi Onoga Koji te poslao s istinom, nisu mi rekli šta žele od tebe. Nisam znao da će od tebe tražiti položaj.' Allahov Poslanik, s.a.v.s., reče: 'Mi ne imenujemo na položaje one koji to žele. Ebu Musa, tebe određujem da odeš u Jemen i budeš tamo namjesnik.'" Nakon nekog vremena za njim je u Jemen otišao Muaz ibn Džebel, r.a., pa mu Ebu Musa, r.a., ponudi da sjedne, ali on u tom času ugleda čovjeka koji je bio svezan pa upita: "Ebu Musa, ko je ovo?" Ebu Musa, r.a., reče: "Ovo

---

r.a., Halida, r.a., i dr., i o ovom pitanju postoji konsenzus učenjaka. Ibn Kudama veli: "Ovaj se propis podjednako odnosi i na muškarca i na ženu."

[659] Ibn Hadžer u svom djelu *Telhisul-habir*, govoreći o ocjeni hadisa koji bilježi Rafii el-Kebir, 4/49, 50, veli: "U djelima iz oblasti historije islama stoji da je Ummu Karfu pogubio Allahov Poslanik, s.a.v.s., na dan bitke poput plemena Benu Kurejza i da se radilo o nekoj drugoj ženi." U djelu *Ed-Delail* stoji da je Ummu Karfu pogubio Zejd ibn Haris prilikom njegova vojnog pohoda protiv plemena Benu Fezare. *Mugnil-muhtadž*, 4/245.

[660] Bejheki, *Sunenul-kubra*, 8/204. Šafija veli: "Ovaj se hadis ne može uzimati kao dokaz jer prema mišljenju učenjaka nije vjerodostojan." Neki smatraju da nije vjerodostojan jer je njegov lanac prenosilaca prekinut. *Es-Sunenul-kubra*, 8/204.

[661] *Tefsirul-Kurtubi*, 3/47.

je jevrej koji je primio islam, a nakon toga se ponovo vratio judaizmu." Muaz ibn Džebel, r.a., reče: "Neću sjesti sve dok po odredbi Allaha, dž.š., i Njegova Poslanika, s.a.v.s., ovaj čovjek ne bude pogubljen." Nakon toga, Ebu Musa r.a., naredio je da ovog čovjeka pogube.[662]

Imam Ebu Hanifa veli: "Preporučljivo je odmetniku pružiti mogućnost pokajanja jer postoji vjerovatnoća da će se ponovo vratiti islamu. Međutim, nije obavezno to učiniti jer je informacija o islamu i njegovim propisima već doprla do njega. Ako neko primi islam, dobro došao, a ako se odmetne, predstavnici vlasti razmotrit će njegovu situaciju. Ako izrazi želju da se pokaje ili bude tražio rok od tri dana da razmisli, oni ako žele mogu mu to dozvoliti."[663] Kao dokaz oni navode predanje Omera ibn Hattaba, r.a., kojem je Ebu Musa el-Ešari, r.a., doveo nekog čovjeka pa se Omer, r.a., poče raspitivati. Omer, r.a., ga upita: "Je li se nešto novo desilo u tvom narodu?" Čovjek odgovori: "Jeste! Jedan čovjek odmetnuo se od islama." Omer, r.a., upita: "I šta ste učinili s njim?" Čovjek reče: "Uhvatili smo ga i pogubili." Omer, r.a., reče: "Zašto ga niste zatvorili i hranili tri dana i tražili od njega da se pokaje. Možda bi se pokajao i vratio u islam. Allahu, ja nisam bio prisutan, nisam naredio i nisam zadovoljan onim što su oni učinili."[664]

Oni koji smatraju da obavezno treba pružiti mogućnost odmetniku da se pokaje, naprimjer Šafija, Malik i Ahmed[665], kao dokaz navode ovo predanje od Omera, r.a.

Džabir, r.a., prenosi da se žena po imenu Ummu Mervan odmetnula od islama pa je Allahov Poslanik, s.a.v.s., naredio da joj ponude mogućnost pokajanja, a ako odbije bit će

---

[662]Buhari, 8/50 i *Fethul-bari*, 12/268.

[663]*Bedaius-sanai*, 7/134.

[664]*Šerhuz-Zerkani ala Muvetta Malik*, 4/15, 16; Hadis se prenosi od Abdur-Rahmana ibn Muhammeda ibn Abdullaha ibn Abdul-Karija. *Es-Sunenul-kubra*, 8/207-307 i *Nejlul-evtar*, 7/3.

[665]*El-Umm*, 8/259 i *Rahmetul-umme*, 269.

pogubljena.[666] Ovi učenjaci kažu: "Da pružanje mogućnosti pokajanja nije obavezno ne bi se Omer, r.a., odricao postupka ovih ljudi koji su odmah pogubili odmetnika. Razlog tome je činjenica da postoji mogućnost da se odmetnik pokaje tako da ne treba žuriti s njegovim pogubljenjem."[667] Na mišljenje Ebu Hanife, koji smatra da odmetnika treba odmah pogubiti, što potvrđuje hadisom u kojem stoji da odmetnika treba pogubiti, ovi učenjaci odgovaraju tako da to treba učiniti tek nakon što mu bude pružena mogućnost pokajanja.

U drugom rivajetu predanja Ibn Muaza, r.a., stoji da je čovjeku koji je trebao biti pogubljen već prije toga pružena mogućnost pokajanja.[668] U drugom rivajetu ovog predanja stoji da je ovom čovjeku dat rok od dvadeset dana pa je nakon toga došao Muaz, r.a., i kada je odmetnik i dalje odbijao da se pokaje, naređeno je njegovo pogubljenje.[669] Ibn Hadžer veli: "Ovi rivajeti vjerodostojniji su od predanja u kojem stoji da je ovaj čovjek pogubljen prije nego što mu je pružena mogućnost pokajanja."[670]

Na osnovu spomenutih dokaza smatra se da je odmetniku obevezno pružiti mogućnost da se pokaje. Razlog tome jeste to što se odmetnik odmetnuo od islama zbog nekih sumnji koje su se u njemu pojavile. Zbog toga mu treba dati vremena prije nego što bude pogubljen. Na ovaj su način postupali ashabi, što potvrđuje predanje Muaza, r.a., i Ebu Musaa el-Ešarija, r.a., koje govori o tome kako je odmetniku pružena mogućnost pokajanja prije nego što je pogubljen.

---

[666] *Darekutni*, 3/118, 119 i *Nasbur-raje li ehadisil-hidaje*, 3/459.
[667] *El-Mugni*, 8/125.
[668] Ebu Davud, 2/220; Hadis se prenosi od Ebu Burde, od Ebu Musa el-Ešarija, r.a. El-Munziri se nije izjasnio o njemu. *Avnul-mabud*, 12/11. Es-Saati, 16/87, kaže: "Bilježe ga Ebu Davud i Bejheki s dobrim lancem prenosilaca."
[669] Autor djela *Avnul-mabud*, 12/41, prenosi da je El-Munziri rekao: "Nuajm se zvao Hezal el-Eslemi. Neki o njemu kažu da nije bio ashab, nego da je to bio njegov otac."
[670] *Fethul-bari šerhu Sahihil-Buhari*, 12/275.

Vrijeme dato odmetniku da se pokaje i mogućnost produženja tog vremena

Većina učenjaka smatra da odmetnika ne treba pogubiti prije nego što mu se pruži mogućnost pokajanja. Međutim, razilaze se oko pitanja dužine vremenskog roka, pa neki kažu: "Ta mogućnost pruža mu se samo jednom." Drugi pak smatraju da se ta mogućnost ponavlja tri puta, a ako se i nakon toga ne pokaje, bit će pogubljen. Ovo mišljenje zastupao je Zuhri.[671]

Postoje učenjaci koji smatraju da se odmetniku daje vremenski rok od mjesec dana i ako se nakon toga vremena ne pokaje, obavezno treba biti pogubljen.[672]

Neki učenjaci kažu: "Odmetniku se pruža rok od tri dana." Ovo mišljenje zastupala je većina prijašnjih i kasnijih učenjaka[673], a među njima su: Omer, r.a., Alija, r.a., Ata, Neha'i, Sevri, Evzai, Ishak i pripadnici hanefijskog mezheba, i to je jedno od mišljenja koje je zastupao Šafija.[674]

Potvrda koju ovi učenjaci navode za svoje mišljenje jeste predanje Omera, r.a., u kojem je on Ebu Musau el-Ešariju, r.a., rekao: "Zašto ga niste zatvorili... i tražili od njega da se pokaje...?" Ova tri dana dovoljna su da odmetnik od vjere dobro razmisli o onome što je uradio i što ga očekuje zbog zablude u koju je upao.

Smatram da je najispravnije mišljenje o ovom pitanju ono prema kojem se odmetniku treba dati određeno vrijeme, koje ne smije biti manje od tri dana, a može biti i duže od toga, onoliko koliko sudija smatra da je potrebno. Sve se to čini s ciljem da se odmetnik ponovo vrati na Pravi put. Međutim, ne treba dozvoliti da taj period bude veoma dug pa da traje dok on ne umre od prirodne smrti. Poenta nije ni u dužini

---

[671] *El-Mugni*, 8/125; *Fethul-bari šerhu Sahihil-Buhari*, 12/270 i *El-Mehalla*, 11/191.

[672] *Fethul-bari šerhu Sahihil-Buhari*, 12/270 i *El-Mehalla*, 11/191.

[673] *El-Mehalla*, 11/191; *El-Mugni*, 8/126 i *Nejlul-evtar*, 7/8.

[674] *El-Mugni*, 7/124; *Bedaius-sanai*, 7/1135 i *El-Mehalla*, 11/191.

ni u broju pruženih prilika da se pokaje, nego je najbitnije da se on na kraju pokaje i ponovo krene Pravim putem. Ovo mišljenje najbliže je duhu islamskih propisa. Predstavnici vlasti zatvorit će odmetnika određeno vrijeme, što će mu sigurno veoma teško pasti, i kao što veli Omer, r.a., hranit će ga dok je lišen slobode. Ako povjeruje, dobro je, a ako se izgubi svaka nada da bi on mogao ponovo prigrliti islam, tada će obavezno biti pogubljen.

Ibn Abbas, r.a., prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Ako neko napusti vjeru islam, pogubite ga."[675]

Za mišljenje prema kojem se odmetniku od islama samo jednom pruža prilika da se pokaje, to nije dovoljno kako bi se ostvario željeni cilj. Isto tako, pogrešno je mišljenje i onih koji smatraju da mu se treba pružiti mogućnost pokajanja sve dok je živ. U tom bi slučaju bili zapostavljeni propisi koje je islam propisao, a to je pogubljenje odmetnika. Ibn Kudama prenosi da je Neha'i rekao: "Pružanje mogućnosti pokajanja odmetniku dok je živ znači da on uopće ne treba biti pogubljen, što je u suprotnosti s praksom Allahova Poslanika, s.a.v.s., i konsenzusom učenjaka."[676]

Kako se odmetnik od islama treba pokajati?

Prema mišljenju šerijatskih pravnika postoje različiti načini pokajanja odmetnika. Neki smatraju da on treba izgovoriti šehadet i javno se odreći vjere koju je osim islama ispovijedao. Ovo mišljenje zastupaju učenjaci hanefijskog mezheba. Međutim, prema mišljenju učenjaka hanbelijskog mezheba, pokajanje se ogleda u izgovaranju šehadeta i obavljanju namaza. Prilikom izgovaranja šehadeta treba ga u potpunosti izgovoriti: *Ešhedu en la ilahe illallah, ve ešhedu enne Muhammeden abduhu ve resuluh.* Ovo treba učiniti u slučaju da se njegovo odmetništvo ogledalo u nijekanju strogih vjerskih dužnosti, ili proglašavanju nečega što je dozvoljeno

---

[675] Buhari, 8/50.

[676] *El-Mugni*, 8/126.

zabranjenim, omalovažavanju vjerovjesnika, svetih knjiga ili poslanstva. Onaj ko je učinio ovaj grijeh mora obavezno potvrditi da se kaje zbog toga, jer u protivnom njegovo ponovno prihvatanje islama neće biti ispravno. Pokajanje će biti ispravno i ako odmetnik šehadet ispiše umjesto da ga izgovori. Ovo je mišljenje zastupao Šafija.[677]

Smatram da je ispravno pokajanje odmetnika samo u slučaju da potvrdi propise islama koje je zanijekao. Ako je zanijekao postojanje Allaha, dž.š., i Njegova Poslanika, s.a.v.s., mora izgovoriti riječi koje će dokazati da se pokajao zbog toga. Ako je zanijekao jedan od obligatnih propisa islama, poput namaza, pokajanje će mu se ogledati u obavljanju namaza. Nije dovoljno samo riječima izjaviti da se pokajao. Odmetnik treba javno pokazati ono što je u vrijeme odmetništva negirao i zapostavljao.

Cilj svih ovih propisa jeste da se njegovo stanje popravi, jer je Allah, dž.š., uvjetovao ispravnost djela ispravnošću pokajanja: "*...ali onima koji se poslije toga pokaju i poprave, njima će Allah oprostiti i samilostan biti.*"

Ovo su uvjeti koji se moraju ispuniti kako bi pokajanje bili ispravno. Govoreći o tome, Kurtubi je rekao: "Allah, dž.š., pohvalio je one koji su se iskreno pokajali te to i riječima i djelima pokazali. Prema mišljenju naših učenjaka, nije dovoljno da odmetnik samo riječima izjavi svoje pokajanje, a da djelima pokaže suprotno od toga. Ako se neko odmetnuo od islama, njegovo ponovno primanje ogledat će se u izvršavanju islamskih propisa. Ako se radi o grješniku koji je činio velike grijehe, njegovo pokajanje ogledat će se u činjenju dobrih djela. On će se kloniti društva grješnika i razvratnika kao i situacija u koje je do tada upadao. Ako se radilo o čovjeku koji je obožavao kipove, javno će ih se odreći i družit će se s muslimanima. Na ovaj će način pokazati da se istinski pokajao zbog grijeha koje je činio."[678]

---

677 *Mugnil-muhtadž*, 4/141.

678 *El-Džamiu li ahkamil-Kur'an*, 2/187.

Imam Er-Razi smatra da pokajnik treba obavezno javno obznaniti da se pokajao zbog grijeha koje je činio[679] kako bi ljudi znali za to.[680]

Posljedice tevbe u slučaju ponavljanja odmetništva

Učenjaci se slažu u tome da se pokajanje odmetnika koji se samo jednom odmetnuo od islama prihvata. Potvrda tome jeste ajet: "*...ali onima koji se poslije toga pokaju i poprave, njima će Allah oprostiti i samilostan biti.*"

Međutim, učenjaci se razilaze oko toga da li će u slučaju da se odmetništvo ponovi pokajanje biti primljeno bez obzira na to da li se radilo o drugom, trećem ili četvrtom putu.

Učenjaci šafijskog mezheba smatraju da će se pokajanje odmetnika od islama primiti u svakom slučaju ukoliko se istinski pokaje. Oni ne uzimaju u obzir koliko se puta odmetništvo desilo.[681]

U djelu *El-Medžmuu šerhil-muhezzeb*[682] stoji da sudija može propisati preventivnu kaznu zbog omalovažavanja islama njegovim čestim napuštanjem, ali da se njegovo pokajanje prihvata. Ovo mišljenje zastupao je i imam Ahmed a temeljio ga je na ajetu: "*Reci onima koji ne vjeruju: ako se okane, bit će im oprošteno ono što je prije bilo, a ako se ne okane – pa, zna se šta je s drevnim narodima bilo.*" (El-Enfal, 38) Prema njima, uzrok prihvatanja pokajanja jeste to što

---

[679] Može se desiti da se od islama odmetne čovjek koji je imao mnogo pristalica pa da i oni krenu njegovim stopama i odmetnu se od islama i ovo je česta pojava u naše vrijeme. Uzrok su tome savremena sredstva komunikacije i mediji koji među ljudima šire različita pogrešna uvjerenja. U slučaju da se takav odmetnik pokaje zbog toga, na isti način mora obznaniti svoj povratak islamu. Na taj će način zatvoriti mogućnost poigravanja s islamom tako što će se ponovno odmetati od njega.

[680] *Et-Tefsirul-kebir*, 8/29 i *Zadul-mesir fi limit-tefsir*, 1/418.

[681] *El-Umm*, 6/58.

[682] Ebu Zekerija Muhjiddin en-Nevevi, 19/231.

je odmetnik izgovorio šehadet tako da se na osnovu toga za njega može reći da je musliman.

Imam Taberi smatrao je da se prilikom svakog odmetanja od islama pruža mogućnost pokajanja kao što je to slučaj prilikom njegova prvog odmetanja. On kaže: "Činjenica da se prilikom prvog odmetanja od islama pruža mogućnost pokajanja najbolji je dokaz da to treba činiti i u narednim slučajevima. Propis je da se prilikom prvog odmetanja od islama pokajanje prima i da je u tom slučaju njegov život zaštićen kao što je bio zaštićen u vrijeme dok je prvi put bio musliman. Neispravno je vjerovati da je u prvom slučaju njegov život zaštićen, a u drugom slučaju da ga je dozvoljeno pogubiti."[683]

Imam Ebu Hanifa smatrao je da u slučaju da se odmetnik četvrti put kaje zbog svoga odmetništva sudija treba odrediti kaznu bičevanjem, a nakon toga pustiti ga da slobodno ide. Prema njemu, prilikom trećeg kajanja zbog odmetništva sudija će narediti da se odmetnik zatvori i neće biti pušten iz zatvora sve dok se na njemu ne vide znakovi skrušenosti i pokajanja.[684]

Imam Malik smatrao je da sudija prilikom drugog, trećeg i četvrtog kajanja zbog odmetništva može odrediti određenu vrstu kazne. Razlika između prvog i narednih slučajeva pokajanja zbog odmetništva jeste u tome što mu se u prvom slučaju moglo desiti da ga obuzmu različite sumnje pa se zbog toga odmetnuo, a nakon toga se vratio u islam. Ako se i nakon riješenih nedoumica u vezi s islamom ponovo odmetne, bit će kažnjen udarcima biča, ali nakon pokajanja neće biti zatvaran niti pogubljen.[685]

Neki učenjaci smatraju da se u slučaju ponavljanja odmetništva pokajanje ne prima i kao dokaz navode ajet: *"Onima koji su bili vjernici, i zatim postali nevjernici, pa*

---

[683] *Džamiul-bejan fi tefsiril-Kur'an*, 5/211.
[684] *Bedaius-sanai*, 7/135.
[685] *Mevahibul-dželil li šerhi muhtesaril-halil*, 6/282.

opet postali vjernici, i ponovo postali nevjernici, i pojačali nevjerovanje, Allah doista neće oprostiti i neće ih na pravi put izvesti." (En-Nisa, 137) Kao potvrdu za svoje mišljenje oni navode i predanje Zabjana ibn Imare koji pripovijeda da je neki čovjek iz plemena Benu Sad prošao pored mesdžida plemena Benu Hanefija i čuo ih kako uče sure koje je izmislio lažni poslanik Musejlima Kezzab. Žurno je otišao kod Ibn Mesuda, r.a., i ispričao mu šta je čuo. Ibn Mesud, r.a., naredio je da mu dovedu te ljude pa im je ponudio da se pokaju zbog svoga odmetništva što su oni i učinili. Pustio ih je da slobodno odu osim Ibn Nevvaha kojem je rekao: "Prije ovoga slučaja odmetao si se od islama pa si izjavio da se kaješ, a evo sada opet dolaziš kod mene kao odmetnik." Zatim je naredio da ga pogube.[686]

Smatram da je najispravnije mišljenje ono prema kojem odmetniku uvijek treba pružiti mogućnost pokajanja bez obzira na to koliko puta se odmetao od islama, a dokaz za to jeste ajet: "*...ali onima koji se poslije toga pokaju i poprave, njima će Allah oprostiti i samilostan biti.*" Ovaj ajet nedvosmisleno ukazuje na to da postoji razlika između onih koji su se pokajali i onih koji su ustrajali u svom odmetništvu. Jer, može se desiti da svaki put odmetniku dušu obuzme neka sumnja i nedoumica koju treba otkloniti. Sudija ima pravo odrediti vrstu kazne u slučaju da se odmetništvo ponavlja više puta, a kaznu će odrediti sukladno situaciji u kojoj se odmetništvo desilo.

Kur'anski ajet: *"Onima koji su bili vjernici, i zatim postali nevjernici, pa opet postali vjernici, i ponovo postali nevjernici, i pojačali nevjerovanje, Allah doista neće oprostiti i neće ih na Pravi put izvesti"* govori o onima čije se nevjerstvo poveća. Nejsaburi veli: "Povećavanje nevjerstva znači ustrajavanje u njemu i činjenje dodatnih djela koja izvode iz vjere. Prema mišljenju svih učenjaka ovaj ajet govori o tome."[687]

[686] *El-Mugni*, 8/127.

[687] *Tefsiru garaibil-Kur'an ve regaibil-furkan*, 3/244.

Kad je riječ o predanju u kojem stoji da je Ibn Mesud, r.a., naredio smaknuće Ibn Nevvahe zbog toga što je ponavljao odmetništvo od vjere, o tome Bejheki u djelu *Sunenul-kubra* bilježi predanje u kojem stoji da je Ibn Mesud, r.a., tražio od njega da se pokaje, ali je Ibn Nevvaha odbio to učiniti, što je bio razlog njegova pogubljenja.[688]

Haris ibn Madrib pripovijeda: "Jednom sam prilikom u društvu Abdullaha ibn Mesuda, r.a, klanjao sabah-namaz i nakon što je predao selam, neki je čovjek ustao i obavijestio ga da je bio pored mesdžida plemena Benu Hanife u kojem je imam bio Ibn Nevvaha i da je čuo njihova mujezina kako prilikom učenja ezana kaže: 'Svjedočim da nema drugog boga osim Allaha i svjedočim da je Musejlima Kezzab Njegov poslanik.' Prenio mu je kako je čuo i ljude u džamiji da izgovaraju ove riječi. Abdullah ibn Mesud, r.a., naredio je da mu dovedu Ibn Nevvahu i njegove pristalice i kada su došli, Abdullah, r.a., reče: 'Zašto ne učiš Kur'an onako kako sam te ja naučio?' Međutim, Ibn Nevvaha odbio je da se pokaje pa je Abdullah, r.a., naredio Kurzi ibn Kabu el-Ensariju da ga izvede na ulicu i odsiječe mu glavu."

Posljedice odmetništva i pokajanja kada su u pitanju djela odmetnika, njegov brak, imetak i dr.

U više ajeta Allah, dž.š., govori nam o posljedicama odmetništva od islama: *"A oni među vama koji od vjere svoje otpadnu i kao nevjernici umru - njihova će djela biti poništena i na ovom i na onom svijetu..."* (El-Bekara, 217); *"A onaj ko otpadne od prave vjere - uzalud će mu biti djela njegova i on će na onom svijetu, nastradati."* (El-Maida, 5); *"A tebi, i onima prije tebe objavljeno je: 'Ako budeš druge Allahu ravnim smatrao, tvoja će djela sigurno propasti, a ti ćeš izgubljen biti.'"* (Ez-Zumer, 65)

Iako je ovaj ajet upućen Allahovu Poslaniku, s.a.v.s., on se odnosi na njegove sljedbenike jer je nemoguće da on druge

[688] *Sunenul-kubra*, 8/206.

smatra ravnim Allahu, dž.š.[689] Cilj ovoga ajeta jeste da pojasni da će propasti sva djela onih koji druge smatraju ravnim Allahu, dž.š., pa makar se radilo i o vjerovjesnicima. Osim toga što propadaju djela koja je odmetnik učinio, ako je oženjen, nastupa razvod braka između njega i njegove supruge, nema pravo naslijediti imetak svojih rođaka muslimana, ukoliko bude tražio pomoć, ona mu neće biti pružena, takav ne zaslužuje da bude pohvaljen, njegov imetak postaje vlasništvom države i gubi pravo na sve ono na što muslimani inače imaju pravo.[690]

Na ahiretu odmetnik koji umre kao nemusliman neće dobiti nagradu za učinjena dobra djela dok je bio musliman tako da će biti bez ikakve nade da će doživjeti ikakvo dobro. Bit će vječni stanovnik Vatre, kao što nas je o tome obavijestio Allah, dž.š.

Postoji mnogo posljedica koje prouzrokuje odmetništvo:

- poništavanje dobrih djela,
- razvod braka između njega i njegove supruge,
- gubljenje prava na svoj imetak kao i na imetak svoje rodbine.

Poništavanje dobrih djela i ibadeta odmetnika

Učenjaci se razilaze u mišljenju o tome da li djela bivaju poništena odmah nakon odmetništva ili samo u slučaju da odmetnik umre kao nemusliman. Postoje dva mišljenja o ovom pitanju:

1. Dobra djela bivaju poništena odmah nakon odmetništva. Dokaz za to je ajet: *"A oni među vama koji od vjere svoje otpadnu i kao nevjernici umru – njihova će djela biti poništena i na ovom i na onom svijetu..."* (El-Bekara, 217) Ovo mišljenje zastupali su Malik i Ebu Hanifa. Autor djela

---

[689] *Tefsirul-Kurtubi*, 15/276, 277.

[690] *Tefsirul-Hazin*, 1/142; *Ahkamul-Kur'an*, 1/148; *Fethul-kadir*, 1/218; *El-Umm*, 6/160, 161; *Bedaius-sanai*, 7/136-139 i *El-Mugni*, 8/128-130.

Bedaius-sanai veli: "Dobra djela odmetnika bivaju uništena kao rezultat odmetništva."[691] Malik veli: "Poništavanje dobrih djela nastupa odmah nakon dešavanja odmetništva."[692]

2. Dobra djela bivaju poništena tek ako odmetnik umre u nevjerstvu. Potvrda tome je ajet: *"A oni među vama koji od vjere svoje otpadnu i kao nevjernici umru – njihova će djela biti poništena i na ovom i na onom svijetu..."* (El-Bekara, 217) Ovo je mišljenje zastupao imam Šafija. Autor djela *El-Mugnil-muhtadž* veli: "Odmetništvo poništava dobra djela tek ako se umre kao odmetnik."[693]

Prema prvom mišljenju, ako se odmetnik pokaje to mu neće vratiti dobra djela. Međutim, postavlja se pitanje da li je obavezan nadoknaditi poništene farzove koje je prethodno, prije odmetništva učinio? Oni koji zastupaju ovo mišljenje kažu: "Ne treba nadoknađivati ništa osim hadža."[694] Namaz će nadoknaditi samo ako namasko vrijeme još nije isteklo, naprimjer ako se odmetne u vrijeme podne-namaza pa se ubrzo nakon toga pokaje, prije nego što istekne vrijeme ovog namaza obavezan je ponovo klanjati podne-namaz. U ovom slučaju to se ne naziva naklanjavanjem nego ponavljanjem namaza.[695] Prema ovom mišljenju, pokajanje od odmetništva znači samo to da je čovjek otvorio novu stranicu kada je u pitanju njegov odnos prema Allahu, dž.š.

Međutim, prema mišljenju imama Šafija, pokajanje biva uzrokom da se vrate sva dobra djela tako da nema potrebe nadoknađivati išta iz prošlosti. Prema našem mišljenju, nevjernici nisu obavezni nadoknađivati ibadete koje su propustili prije primanja islama, jer se šerijatski propisi ne odnose na nevjernike. Imam Ahmed zastupa isto mišljenje

---

[691] *Bedaius-sanai*, 7/136.

[692] *Tefsirul-Kurtubi*, 3/48.

[693] Hatib eš-Šerbini, 4/133; *Tefsirul-Alusi*, 2/110, 111.

[694] *Hašijetu reddil-muhtar aled-durril-muhtar*, 4/251, 252.

[695] Mišljenja o ovom pitanju mogu se pronaći u fusnotama djela *Reddul-muhtar*, 4/251, 252; *Tefsiru-Razi*, 6/37 i *El-Fikhu alel-mezahibil-erbeati*, 5/439, 440.

kao i imam Šafija. Ibn Kudama[696] veli: "Dobročinstvo i dobra djela čovjeka koji se odmetnuo od islama ne poništavaju se ukoliko se on ponovo vrati u islam." Ovo je jedno od mišljenja koja je zastupao imam Ahmed. Prema njegovu drugom mišljenju, odmetnik treba ponoviti obavljanje hadža i namaza u čije je vrijeme ponovo primio islam i za to važe isti propisi kao i oni za hadž.[697]

Imam Er-Razi veli: "Ako bi rekli da dobra djela bivaju poništena odmah nakon odmetništva, onda umiranje kao nevjernik ne bi imalo nikakvog posebnog značaja."[698]

Smatram da odmetnik od islama ukoliko se iskreno pokaje ne treba nadoknađivati ibadete koje je prije odmetništva učinio. Razlog tome jeste to što je Allah, dž.š., uvjetovao propast djela time što će čovjek umrijeti kao nevjernik.

Značenje ajeta: *"A onaj ko otpadne od prave vjere – uzalud će mu biti djela njegova i on će na onom svijetu nastradati."* (El-Maida, 5) općenito je i njega dodatno pojašnjava ajet: *"A oni među vama koji od vjere svoje otpadnu i kao nevjernici umru – njihova će djela biti poništena i na ovom i na onom svijetu..."* (El-Bekara, 217) Međutim, odmetnik od islama obavezan je klanjati namaz u čije se vrijeme ponovo vratio u islam.

Posljedice pokajanja odmetnika na njegov brak

1. Učenjaci se slažu o tome da, ukoliko supružnici zajedno prime islam ili se zajedno odmetnu pa se zajedno i pokaju, njihov je brak važeći. To je zbog toga što ne postoji nikakav razlog zbog kojeg bi se trebali razvesti.

Autor djela *Kitabul-kafi*[699] veli: "Ako supružnici zajedno prime islam, ostat će i dalje u braku. Razlog tome jeste to

---

[696] *El-Mugni*, 3/521, 522.
[697] Ibid.
[698] *Et-Tefsirul-kebir*, 6/37.
[699] Abdullah ibn Kudam el-Makdisi, 3/74; *Bedaius-sanai*, 7/137 i *Er-Revdul-mureba šerhu zadil-mustakna*, 279.

što ne postoji vjerska razlika između njih koja bi zahtijevala razvod braka."

2. Ako se odmetnik pokaje prije svoje supruge, a ona bude ehlu-kitabijka, i dalje će ostati u braku jer je takav brak u osnovi dozvoljen.[700]

3. Ako muž primi islam prije svoje supruge, a ona bude vatropoklonica, mnogoboškinja ili ateistkinja, u tom će slučaju nastupiti razvod braka.[701] Allah, dž.š., pojasnio nam je u ajetu da je dozvoljen brak samo s ehlu-kitabijkama: "*...i čestite kćeri onih kojima je data Knjiga prije vas...*" (El-Maida, 5)

4. Ako žena primi islam prije svoga muža, u tom slučaju nastupa razvod braka, jer je Allah, dž.š., rekao: "*U braku mnogoboške ne zadržavajte.*"[702] (El-Mumtehina, 10)

Posljedice pokajanja odmetnika na njegov imetak

Većina učenjaka zastupa mišljenje da se imetak vraća odmetniku ukoliko se on pokaje zbog svoga odmetništva. Ibn Kudama veli: "Prema mišljenju većine učenjaka, činjenica da se neko odmetnuo ne znači da mu treba istog momenta oduzeti imovinu."[703]

Autor djela *Bedaius-sanai* veli: "Ako odmetnik primi islam, njegov će mu se imetak vratiti u potpunosti. Razlog tome jeste činjenica da je on imao pravo na vlasništvo dok je bio musliman, a to se pravo zasniva na njegovoj slobodi. Odmetništvo ne ostavlja nikakve posljedice kada je ovo u pitanju."[704]

Imam Šafija rekao je: "Ako se odmetnik vrati u islam, zadržat će pravo na svoj imetak. Odmetništvo biva uzrokom da se odmetnik pogubi, kao što je to slučaj s oženjenim muškarcem ili udatom ženom, i to nema veza s pravom na vla-

---

[700] *Hašijetu Ibn Abidin*, 3/189; *El-Kafi*, 3/74 i *El-Mugnil-muhtadž*, 3/191.
[701] *El-Mugnil-muhtadž*, 3/191.
[702] *El-Kafi*, 3/74 i *El-Mugnil-muhtadž*, 3/191.
[703] *El-Mugnil-muhtadž*, 3/191.
[704] El-Kasani, 7/136 i *El-Fikhu alel-mezahibil-erbeati*, 5/427.

sništvo nad imetkom."[705] Isto mišljenje zastupali su i učenjaci hanbelijskog mezheba. Šafija također veli: "Ako se odmetnik ponovo vrati u islam, njegov će mu imetak biti vraćen u potpunosti."[706] Razlog tome jeste propis prema kojem je poništavanje djela uvjetovano time da odmetnik umre kao nevjernik. Isti je slučaj i s imetkom; trajni gubitak vlasništva dešava se samo u slučaju da odmetnik ustraje u nevjerstvu i kao takav umre.[707]

Opširnije o ovoj temi može se pronaći u djelima iz oblasti šerijatskog prava.

---

[705] *El-Kafi*, 4/161 i *El-Mugni*, 8/129.

[706] *El-Umm*, 6/161.

[707] *El-Fikhu alel-mezahibil-erbeati*, 5/427 i *El-Mugnil-muhtadž*, 4/142.

Posljedice tevbe nakon kazne za blud

Činjenje bluda veliki je grijeh

Blud je jedan od najvećih grijeha na čiju je opasnost Allah, dž.š., posebno upozorio, štaviše vjernike je upozorio da se ni ne približavaju ovom grijehu. Obraćajući se vjernicima, Allah, dž.š., kaže: *"I što dalje od bluda, jer to je razvrat, kako je to ružan put!"* (El-Isra, 32) U drugom ajetu, Allah, dž.š., odmah poslije mnogoboštva spomenuo je ubistvo i činjenje bluda: *"I oni koji se mimo Allaha drugom bogu ne klanjaju, i koji, one koje je Allah zabranio, ne ubijaju, osim kad pravda zahtijeva, i koji ne bludniče; – a ko to radi, iskusit će kaznu, patnja će mu na onom svijetu udvostručena biti, i vječno će u njoj ponižen ostati."* (El-Furkan, 68, 69)

Abdullah ibn Mesud, r.a., prenosi da je jednom upitao Allahova Poslanika, s.a.v.s.: "Koji je grijeh najveći?" Allahov Poslanik, s.a.v.s., odgovorio je: "Da Allahu, dž.š., pripisuješ druga, a On te je stvorio." Abdullah, r.a., ponovo je upitao: "A koji je grijeh najveći poslije mnogoboštva?" Allahov Poslanik, s.a.v.s., odgovorio je: "Da ubiješ svoje dijete bojeći se da ti ne umanji nafaku." Abdullah, r.a., ponovo upita: "A koji je grijeh najveći poslije toga?" Allahov Poslanik, s.a.v.s., reče: "Da učiniš blud sa suprugom svoga komšije."[708]

Ibn Kajjim el-Dževzijj prenosi[709] da je imam Ahmed rekao: "Ne znam da nakon ubistva postoji veći grijeh od bluda. Allah, dž.š., ukazao je na veličinu ovoga grijeha u sljedećem ajetu: *'I oni koji se mimo Allaha drugom bogu ne klanjaju, i koji, one koje je Allah zabranio, ne ubijaju, osim kad pravda zahtijeva, i koji ne bludniče.'* U ovom je

[708] Hadis je ranije citiran.

[709] *El-Dževabul-kafi li men seele anid-devaiš-šafi*, 105.

ajetu Allah, dž.š., odmah nakon mnogoboštva i bespravnog ubijanja spomenuo blud i obavijestio nas da je kazna za ove grijehe dugi boravak u Vatri u kojoj će se patnja povećavati. To će se desiti u slučaju ako se grješnik ne pokaje, i ako ne počne iskreno vjerovati i činiti dobra djela. Činjenje bluda i vjerovanje u Allaha, dž.š., ne mogu se objediniti u jednom srcu. To je zbog toga što istinsko vjerovanje u Allaha, dž.š., sprečava čovjeka da se odaje grijesima. Ebu Hurejra, r.a., prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: 'U trenutku dok bludnik čini blud on nije vjernik, u trenutku kada kradljivac krade on nije vjernik, u trenutku kada čovjek pije alkohol on nije vjernik. Poslije ovih grijeha pružena im je mogućnost pokajanja.'"[710]

Kazna za počinioca bluda

Činjenje bluda odbija čista ljudska priroda, a osim toga, bludnik se izlaže brojnim zdravstvenim problemima. Ovaj grijeh razara i pojedinca i zajednicu. Svjedoci smo da su brojni narodi pobrali otrovne plodove ovoga grijeha, pojavile su se bolesti kojima nema lijeka. Stoga, ne treba se čuditi što je Allah, dž.š., propisao tako žestoku kaznu. Njezin je cilj da ugasi požudu u dušama vjernika. Za one koji nisu u braku kazna je bičevanje, a za one koji su u braku kazna je kamenovanje. Allah, dž.š., kaže: "*Bludnicu i bludnika izbičujte sa stotinu udaraca bičem, svakog od njih, i neka vas pri vršenju Allahovih propisa prema njima ne obuzima nikakvo sažaljenje, ako u Allaha i u onaj svijet vjerujete, i neka kažnjavanju njihovu jedna skupina vjernika prisustvuje.*" (En-Nur, 2)

Ebu Hurejra, r.a., pripovijeda da je neki čovjek došao kod Allahova Poslanika, s.a.v.s., i zatekao ga u džamiji, pa je povikao: "Allahov Poslaniče, učinio sam blud!" Allahov Poslanik, s.a.v.s., okrenuo se od njega, međutim, ovaj je čovjek to ponovio još četiri puta. Allahov Poslanik, s.a.v.s., upita: "Je li te obuzelo ludilo?" Čovjek odgovori: "Nije." Allahov

[710] Bilježi ga Buhari, 8/20, 21.

Poslanik, s.a.v.s., upita: "Jesi li oženjen?" Čovjek odgovori: "Jesam." Tada Allahov Poslanik, s.a.v.s., naredi ashabima: "Vodite ga i kamenujte ga."[711]

Ovo je šerijatska kazna propisana na ovom svijetu, dok je kazna na ahiretu sljedeća: "*...a ko to radi – iskusit će kaznu, patnja će mu na onom svijetu udvostručena biti, i vječno će u njoj ponižen ostati.*"

U ovom poglavlju govorit ćemo o posljedicama pokajanja bludnika kada je u pitanju izvršenje šerijatske kazne. Nakon što je spomenuo kaznu za blud, Allah, dž.š., rekao je: "*...ali onima koji se pokaju i uzvjeruju i dobra djela čine, Allah će njihova hrđava djela u dobra promijeniti, a Allah prašta i samilostan je.*" (El-Furkan, 68)

Kada je u pitanju pokajanje zbog učinjenog bluda, imamo nekoliko situacija:

1. Slučaj kada bludnik uspije sakriti svoj grijeh od ljudi, ali se pokaje pred Allahom, dž.š., zbog toga.
2. Da se bludnik pokaje nakon što ljudi saznaju za njegov grijeh, a prije izvršenja šerijatske kazne.
3. Da se bludnik pokaje nakon što stvar bude iznesena pred predstavnike vlasti.

Pokajanje bludnika pred Allahom, dž.š.

Ako se bludnik iskreno pokaje pred Allahom, dž.š., i ako se njegovo srce ispuni bogobojaznošću nakon ovog gnusnog grijeha koji je počinio, njegovo će pokajanje, inšallah, biti primljeno. Međutim, uvjet je da se u potpunosti iskreno pokaje pred Allahom, dž.š., da nastoji činiti što više dobrih djela i ako se to desi i ne bude se vraćao tom grijehu, njegovo će pokajanje biti prihvaćeno. Učenjaci se slažu o tome da počinilac grijeha ne treba biti kažnjen ako informacija o njegovu prijestupu ne dopre do predstavnika vlasti.[712] Ibn Abidin veli: "Učenjaci se slažu o tome da pokajanje ne biva uzrokom da

[711] Ibid, 8/21, 22.
[712] *Hašijetu reddil-muhtar*, 3/140 i *El-Fikhu alel-mezahibil-erbeati*, 5/129.

počinilac grijeha ostane pošteđen šerijatske kazne ukoliko vijest o njegovu prijestupu dođe do predstavnika vlasti." Hatib eš-Šerbini veli: "Ako za njegov grijeh zna samo Allah, dž.š., pa se on iskreno pokaje, bit će sačuvan izvršenja šerijatske kazne nad njim."[713] Allah, dž.š., obećao je to u Svojoj svetoj Knjizi: "*...ali onima koji se pokaju i uzvjeruju i dobra djela čine, Allah će njihova hrđava djela u dobra promijeniti, a Allah prašta i samilostan je.*" (El-Furkan, 70) U mnogim kur'anskim ajetima Allah, dž.š., obećao je oprost grijeha svima onima koji počine grijeh, ali se nakon toga iskreno pokaju zbog toga: "*Reci: 'O robovi moji koji ste se prema sebi ogriješili, ne gubite nadu u Allahovu milost! Allah će, sigurno, sve grijehe oprostiti. On, doista, mnogo prašta i On je milostiv.*'" (Ez-Zumer, 53) U ovom ajetu, Allah, dž.š., kazuje da će bez izuzetka oprostiti sve grijehe ako se njihovi počinioci pokaju zbog njih. Imam Ibn Džerir et-Taberi veli: "Allah, dž.š., u ovom ajetu nije izuzeo nijednog grješnika u odnosu na drugog."[714]

Postoji veliki broj hadisa koji govore o ovoj temi pa ćemo spomenuti samo neke od njih:

Ebu Hurejra, r.a., prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "U trenutku dok bludnik čini blud on nije vjernik, u trenutku kada kradljivac krade on nije vjernik, u trenutku kada čovjek pije alkohol on nije vjernik. Poslije ovih grijeha pružena im je mogućnost pokajanja."[715] Imam Bedruddin el-Ajni veli: "Ovaj hadis ukazuje na to da su vrata pokajanja uvijek otvorena."[716]

Ebu Zerr, r.a., prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Došao mi je Džibril, a.s., i obradovao me viješću da će svaki moj sljedbenik koji umre ne pripisujući Allahu, dž.š., druga ući u Džennet." Ebu Zerr, r.a., upitao je: "Pa čak i ako

---

[713] *Mugnill-muhtadž ila marifeti meani elfazil-minhadž*, 4/184.

[714] *Džamiul-bejan fi tefsiril-Kur'an*, 24/12.

[715] Hadis je ranije citiran.

[716] *Umdetul-kari šerhu Sahihil-Buhari*, 23/289.

bude činio blud i krao?" Allahov Poslanik, s.a.v.s., odgovorio je: "Pa čak i ako bude činio blud i krao."[717] U drugom predanju stoji da je Ebu Zerr, r.a., začuđeno ovo pitanje postavio četiri puta pa mu je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Da, ući će u Džennet pa makar se tome čudio Ebu Zerr."[718]

Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao je: "Onaj ko se iskreno pokaje zbog svojih grijeha poput je onog ko nije ni činio te grijehe."[719] Ovo je radosna vijest svima onima koji se iskreno pokaju pred Allahom, dž.š.; oni postaju čisti od grijeha kao da ih nisu ni učinili.

Abdullah ibn Omer, r.a., prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Ako neko okrene novi list u životu i okani se grijeha, bit će mu oprošteno."[720] Zatim je proučio ajet: *"I oni koji se mimo Allaha drugom bogu ne klanjaju, i koji, one koje je Allah zabranio, ne ubijaju, osim kad pravda zahtijeva, i koji ne bludniče."* (El-Furkan, 68) U ovom hadisu, Allahov Poslanik, s.a.v.s., obavještava nas da će Allah, dž.š., oprostiti grijehe onima koji se zbog njih pokaju i ne budu se time hvalisali među ljudima. Znači, u tom slučaju nije potrebno izvršavati šerijatsku kaznu nad počiniocem kako bi se očistio od grijeha. Autor djela *Subulus-selam* veli: "U ovom hadisu nalazi se dokaz da je onaj ko učini neki grijeh dužan pokušati sakriti to od ljudi i ne treba sramotiti samoga sebe tako što će to obznaniti među ljudima. Nakon toga treba se iskreno pokajati."[721]

---

[717] Muslim, 2/52.

[718] Ibid, 2/53.

[719] Ibn Madža, *Sunen*, 2/1420. Es-Sindi veli: "Lanac prenosilaca ovog hadisa pouzdan je." Autor djela *Medžmeuz-zevaid ve menbeul-fevaid* veli: "Prenosioci ovog hadisa isti su oni od kojih Buhari prenosi hadise koje je zabilježio u svom *Sahihu*, s tim da Ebu Ubejda nije prenosio hadise od svoga oca." Ebu Seid prenosi od svoga oca, a on prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Kajanje zbog učinjenog grijeha smatra se pokajanjem; onaj ko se pokaje zbog učinjenog grijeha poput je onoga ko taj grijeh nije ni učinio."

[720] Hakim u *Mustedreku*, imam Malik u *Muvettau*, 2/825.

[721] *Subulus-selam*, 4/5.

Iz ovih hadisa možemo zaključiti da ukoliko se bludnik iskreno pokaje nije obavezan prijaviti se predstavnicima vlasti kako bi nad njim izvršili kaznu. Dužan je nastojati sakriti taj grijeh, a to je dužan učiniti i onaj ko ga je slučajno vidio da čini taj grijeh.[722]

Ebu Hurejra, r.a., pripovijeda da je neki čovjek došao kod Allahova Poslanika, s.a.v.s., i zatekao ga u džamiji pa je povikao: "Allahov Poslaniče, učinio sam blud." Allahov Poslanik, s.a.v.s., pokušao je ignorirati ove njegove riječi, međutim nakon što ih je on ponovio četiri puta, upitao ga je: "Je li te zadesilo ludilo?" Čovjek odgovori: "Nije." Allahov Poslanik, s.a.v.s., ponovo ga upita: "Jesi li oženjen?" Čovjek odgovori: "Jesam." Tek nakon toga, Allahov Poslanik, s.a.v.s., naredio je ashabima da kamenuju ovog čovjeka.[723]

Ibn Hadžer[724] veli: "Onome ko učini neki grijeh, poput ovog čovjeka Maiza, preporučljivo je da se pokaje pred Allahom, dž.š., i da nastoji sakriti od ljudi grijeh koji je učinio. Ebu Bekr, r.a., i Omer, r.a., savjetovali su Maizu da to učini. Ako neko slučajno zatekne svoga brata muslimana kako čini grijeh, treba to sakriti i ne treba ga sramotiti pred ljudima niti prijavljivati vlastima, jer je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao Maizu: 'Da si to sakrio bolje bi ti bilo.'"

Ovo mišljenje zastupao je i imam Šafija.[725] On kaže: "Smatramo preporučljivim da grješnik sakrije grijeh koji je učinio. Treba se bojati Allaha, dž.š., i ne ponavljati taj grijeh, treba se pokajati jer Allah, dž.š., prima pokajanje od Svojih robova."[726] Ovo mišljenje zastupali su i učenjaci hanbelijskog mezheba. Autor djela *Gajetul-munteha* veli: "Ako neko uradi

---

[722] *El-Mugnil-muhtadž*, 8/8 i *El-Fikhu alel-mezahibil-erbeati*, 5/131.

[723] Hadis je ranije citiran.

[724] *Fethul-bari šerhu Sahihil-Buhari*, 12/124, 125 i *Hašijetu Ebud-Dija ala nihajetil-muhtadž*, 8/8.

[725] Ebu Davud, 2/223.

[726] *El-Umm*, 6/138.

grijeh, neka ga sakrije jer nije sunnet da se dobrovoljno prijavljuje vlastima."[727]

Dolazak Maiza i Gamidijke kod Allahova Poslanika, s.a.v.s., kako bi sami sebe prijavili da su počinili blud, iako je bolje sakriti počinjeni grijeh, izaziva polemiku kod učenjaka. Neki kažu: "Dozvoljeno je prijaviti se predstavnicima vlasti kako bi se bilo u potpunosti sigurno da se očistilo od grijeha." Ibn Hadžer veli: "Smatram da je preporučeno sakriti grijeh, ali da je bolje od toga prijaviti se vlastima, a Allah, dž.š., najbolje zna!"[728]

Drugi kažu: "Bolje je sakriti učinjeni grijeh, osim ako postoje dokazi koji će kad-tad ukazati na počinjeni blud. U tom slučaju bolje se odmah prijaviti vlastima."

Ibn Hadžer prenosi od svoga šejha da je kod Gamidijke koja je počinila blud počeo rasti stomak, a nije bila udata. U tom je slučaju bilo nemoguće sakriti počinjeni blud i to je razlog zbog kojeg se prijavila. To je razlog zbog kojeg neki učenjaci smatraju da je bolje sakriti počinjeni grijeh ukoliko je sigurno da niko neće saznati za njega. Ako pak ne postoji ta sigurnost, onda je bolje prijaviti se predstavnicima vlasti kako bi bila izvršena šerijatska kazna zbog učinjenog grijeha.[729]

Ne postoji nikakva kontradiktornost između dokaza koje sam spomenula, a koji ukazuju na primanje pokajanja i hadisa koji prenosi Ubada ibn Samit, r.a., a u kojem stoji: "Ako pak uradite jedan od ovih grijeha i zbog toga budete kažnjeni na ovom svijetu, to će biti uzrokom brisanja toga grijeha. A ako neko učini grijeh, pa mu Allah, dž.š., omogući da to sakrije od ljudi, na onom će mu svijetu oprostiti ili će ga kazniti zbog toga."[730] Ne postoji kontradiktornost jer su učenjaci ustvrdili da je bolje sakriti učinjeni grijeh. Dokaz tome jeste činjenica da Allah, dž.š., prima pokajanje zbog

[727] Mera ibn Jusuf el-Hanbeli, 3/314, 315.
[728] *Fethul-bari šerhu Sahihil-Buhari*, 12/125.
[729] Ibid, 12/135.
[730] Hadis je ranije citiran.

grijeha koji je između Njega i Njegova roba. Hadis koji prenosi Ubada, r.a., učenjaci tumače tako da se odnosi na onoga nad kojim je izvršena šerijatska kazna, a nije se pokajao zbog učinjenog grijeha. A Allah, dž.š., najbolje zna!

Moguće je da ovaj hadis znači i to da Allah, dž.š., nije obavezan ništa učiniti, jer na osnovu hadisa koji govore o pokajanju neki mogu razumjeti da je primanje pokajanja obavezno, a to nije tačno. Tačno je to da Allah, dž.š., nije dužan išta učiniti.

Odnos društva prema bludniku za čiji se grijeh saznalo a još nije prijavljen predstavnicima vlasti

Onima koji su saznali da je neko učinio blud preporučljivo je sakriti to i ne širiti vijest o tome među ljudima. To će učiniti u slučaju da ne postoji dokaz na osnovu kojeg će dokazati da se to uistinu desilo. Međutim, ukoliko postoje jasni dokazi na osnovu kojih će biti moguće izvršiti šerijatsku kaznu, onda ga treba prijaviti predstavnicima vlasti, ali, ono što se može razumjeti iz hadisa Allahova Poslanika, s.a.v.s., jeste to da je bolje sakriti bludnikovu sramotu i ne pričati o tome među ljudima. Navest ćemo neke od tih hadisa:

Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao je: "Ko prikrije sramotu brata muslimana, Allah, dž.š., zaštitit će njega na Sudnjem danu od sramote." U ovom hadisu nalazi se podsticaj na prikrivanje grijeha grješnika.

U predanju koje govori o Hezzalu, koji je prijavio bludnika, stoji da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Hezzale, bolje bi ti bilo da si ga pokrio svojim pokrivačem." Bilo bi ti bolje da si to učinio umjesto što si ga prijavio, jer bi u tom slučaju zaradio veliku nagradu. Allahov Poslanik, s.a.v.s., također je rekao: "Klonite se toga da iznosite na vidjelo nečistoću grijeha. Ako je neko uradio grijeh za koji niko ne zna, neka se zbog toga pokaje pred Allahom, dž.š. Onome ko okrene novi list i prestane s griješenjem, Allah, dž.š., oprostit će grijehe."

Smatram da se prikrivanje grijeha preporučuje samo onome ko je prvi put učinio blud pa se pokajao zbog toga, jer nije namjeravao to učiniti. Međutim, ako se radi o čovjeku koji je u nedoumici da li da to ponovo učini pa se to i desi, smatram da takvoga ne treba štititi i sakrivati njegove grijehe. Razlog tome jeste to što je on ustrajan u činjenju grijeha i teško mu je prestati s time. U ovom slučaju nije dozvoljeno prikrivati grješnika, nego ga treba prijaviti vlastima. Ako bude tvrdio da se pokajao, to neće biti prihvaćeno jer su njegove tvrdnje neiskrene zato što time samo nastoji izbjeći kaznu. A Allah, dž.š., najbolje zna!

Među učenjacima koji su zastupali ovo mišljenje je i imam Kurtubi koji je rekao: "Ako se kradljivac ili bludnik ili onaj ko je konzumirao alkohol iskreno pokaju zbog učinjenih grijeha i njihova iskrenost postane očita, a nakon toga budu prijavljeni predstavnicima vlasti, ne treba se nad njima izvršavati šerijatska kazna. Međutim, ako prvo budu prijavljeni i tek nakon toga kažu da se kaju, u tom slučaju neće biti pošteđeni izvršenja šerijatske kazne nad njima. Njihov je primjer kao primjer razbojnika koji izraze kajanje tak nakon što budu uhvaćeni."[731]

Pokajanje bludnika nakon što bude prijavljen vlastima

Dešava se da se neki bludnici pokaju tek nakon što budu prijavljeni predstavnicima vlasti i nakon što se protiv njih iznesu očiti dokazi. Učenjaci se razilaze o posljedicama ovakvog pokajanja. Učenjaci hanbelijskog mezheba[732] smatraju da u ovom slučaju bludnika treba poštedjeti šerijatske kazne, a i

[731] *Džamiu li ahkamil-Kur'an*, 6/158 i *Šerhu Fethil-Kadir*, 5/4.

[732] *Rahmetul-umme fihtilafil-eimme*, 286. Prenosi se da je imam Ahmed u jednom od svojih mišljenja smatrao da u ovom slučaju bludnika treba osloboditi šerijatske kazne. Autor djela *Gajetul-munteha*, 3/246, kaže: "Ako neko izvrši krađu, počini blud ili pije alkohol, pa se pokaje prije nego što protiv njega budu izneseni dokazi, nad njim ne treba izvršavati šerijatsku kaznu." Autor djela *Er-Revdul-murebba* veli: "Ako se kradljivac, bludnik ili onaj ko je pio

prema mišljenju učenjaka šafijskog mezheba ovo je mišljenje ispravno. Neki pak smatraju da ipak u ovom slučaju grješnici neće biti oslobođeni šerijatske kazne i ovo su mišljenje zastupali imam Ebu Hanifa[733], imam Malik[734], učenjaci zahirijskog mezheba[735], a i prema učenjacima šafijskog[736] i hanbelijskog[737] mezheba ovo je mišljenje ispravnije. U nastavku ću izložiti dokaze obiju skupina učenjaka.

Dokazi onih koji smatraju da pokajanje biva uzrokom poštede od šerijatske kazne

U Kur'anu je odmah nakon što je spomenuta kazna za blud[738] spomenuto i pokajanje. Allah, dž.š., kaže: *"A ako dvoje to učine, izgrdite ih; pa ako se pokaju i poprave, onda ih na miru ostavite, jer Allah prima pokajanja i samilostan je."* (En-Nisa, 16)

Kao dokaz oni navode i sljedeće hadise:

Jezid ibn Nuajm prenosi od svoga oca da je Maiz ibn Malik, r.a., došao kod Allahova Poslanika, s.a.v.s., i rekao: "Izvrši nada mnom šerijatsku kaznu." Tek nakon što je ponovio ove riječi četiri puta, Allahov Poslanik, s.a.v.s., naredio je da ga kamenuju. Nakon što ga je pogodio prvi kamen, Maiz

---

alkohol pokaje prije nego što budu objavljeni dokazi protiv njega, šerijatska kazna neće biti izvršena nad njim."

[733] *Bedaius-sanai*, 7/55. Prema Ebu Hanifi, nakon što dokazi o počinjenom grijehu budu izneseni pred predstavnike vlasti, kazna neće biti povučena jer je to Allahovo, dž.š., pravo, a ne pravo ljudi. *El-Mugni*, 8/296; *Rahmetul-umme*, 286 i *El-Džerimetu vel-ukubetu fil-fikhil-islami*, 280.

[734] *El-Mudevvenetul-kubra*, 6/270. Autor djela veli: "Ako vijest o počinjenom grijehu bude saopćena predstavnicima vlasti, grješnik u tom slučaju ne može biti oslobođen šerijatske kazne." *Et-Tadžu vel-iklil ala mevahibil-dželil*, 6/319; *El-Mugni*, 8/296 i *Sahihu Muslim bi šerhin-Nevevi*, 11/203, 204.

[735] *El-Mehalla*, 11/129, 130.

[736] *Rahmetul-umme*, 286 i *Ahkamus-sultanije*, 281. Imam Nevevi, u svom djelu *Šerhu Sahihi Muslim*, 11/203, 204, kaže: "Pokajanje bludnika ne biva uzrokom da bude oslobođen šerijatske kazne. Isti je slučaj i s kradljivcem i onim ko pije alkohol. Ovo je, prema našem mišljenju i mišljenju imama Malika, najispravnije mišljenje."

[737] *Rahmetul-umme*, 286 i *El-Mugni*, 8/296.

[738] *El-Mugni*, 8/296.

se oslobodio poveza i počeo bježati. Međutim, Abdullah ibn Unejs, r.a., krenuo je na konju za njim, stigao ga i pogubio. Poslije su to ispričali Allahovu Poslaniku, s.a.v.s., pa je on rekao: "Zašto ga niste pustili da pobjegne, možda bi Allah, dž.š., primio njegovo pokajanje i bez šerijatske kazne nad njim. Hezzale, da si ga pokrio svojim ogrtačem bolje bi ti bilo."[739]

Semmak prenosi od Alkame ibn Vaila, a on od svoga oca Vaila ibn Hadžera, koji pripovijeda da je neka žena krenula na sabah pa ju je u tmini zore napao neki čovjek u namjeri da je siluje. Ona je zatražila pomoć od nekog prolaznika pa je napasnik pobjegao. Međutim, u tom je času pored njih prošla skupina ljudi koji su čuli njezine vapaje za pomoć pa su pomislili od ovog čovjeka da je napasnik te su ga uhvatili. Odveli su ga pred Allahova Poslanika, s.a.v.s., a žena koja u mraku nije vidjela koga su uhvatili pogrešno je posvjedočila da ju je ovaj čovjek napao. Čovjek reče: "Nisam to bio ja, nego sam pokušavao da je spasim." Međutim, ona reče: "Laže, on me je napao." Tada Allahov Poslanik, s.a.v.s., naredi da ga kamenuju, ali između okupljenih ljudi ustade čovjek koji prizna da je on napasnik. Ispred Allahova Poslanika, s.a.v.s., okupiše se napasnik, žena i onaj koji ju je spasio, pa on reče: "Što se tebe tiče, Allah, dž.š., ti je zbog priznavanja grijeha oprostio," a spasitelju je uputio riječi pohvale, pa Omer, r.a., reče: "Kamenuj onoga ko je priznao blud." Allahov Poslanik, s.a.v.s., reče: "Ne! On se tako iskreno pokajao pred Allahom, dž.š., da bi njegovo pokajanje bilo dovoljno ako bi se podijelilo među svim stanovnicima Medine."[740] Komentirajući ovaj događaj Ibn Kajjim rekao je: "Nema sumnje da je priznavanje grijeha u ovoj situaciji izuzetno vrijedno djelo, jer je rezultat bogobojaznosti. To priznavanje rezultiralo je spasavanjem nedužnog muslimana i žrtvovanje vlastitog života umjesto

---

[739] Ahmed, 5/217; Saati u svom djelu *Fethur-Rabbani*, 16/87, veli da je njegov lanac prenosilaca dobar.

[740] Bejheki, *Sunen*, 8/284, 285.

života brata muslimana. Njegovo predavanje pogibiji veće je od grijeha koji je počinio. To je bio lijek protiv bolesti koju je nosio u svom srcu i koji je bio tako jak da je njegovo srce u potpunosti ozdravilo."[741]

Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao je: "Onaj ko se iskreno pokaje zbog svojih grijeha poput je onoga ko nije ni činio te grijehe."[742] Nad onim ko nema grijeha ne može se izvršavati šerijatska kazna.

Vasil ibn El-Eska, r.a., pripovijeda: "Jednog dana bio sam s Allahovim Poslanikom, s.a.v.s., kada kod njega dođe čovjek i reče: 'Allahov Poslaniče, uradio sam grijeh zbog kojeg se izvršava šerijatska kazna.' Međutim, Allahov Poslanik, s.a.v.s., okrenu se od njega. Došao je i drugi put i izgovorio iste riječi, ali se Allahov Poslanik, s.a.v.s., ponovo okrenu od njega. Došao je i treći put, a Allahov Poslanik, s.a.v.s., postupi na isti način. Nakon toga, obavili smo namaz, a ovaj čovjek i poslije namaza reče: 'Allahov Poslaniče, učinio sam grijeh zbog kojeg njegov počinilac treba biti šerijatski kažnjen. Izvrši šerijatsku kaznu nada mnom.' Allahov Poslanik, s.a.v.s., upita ga: 'Jesi li lijepo uzeo abdest? I nakon toga si zajedno s nama obavio namaz? Idi, to je bilo dovoljno da tvoj grijeh bude izbrisan.'"[743] U drugom predanju, koje prenosi Šeddad ibn Abdullah od Ebu Umame, r.a., stoji: "Bili smo kod Allahova Poslanika, s.a.v.s., pa dođe neki čovjek i reče: 'Allahov Poslaniče, učinio sam grijeh pa me šerijatski kazni.' Nakon toga obavili smo namaz i kada smo završili, ovaj čovjek krenu za Allahovim Poslanikom, s.a.v.s., i ponovo reče: 'Allahov Poslaniče, učinio sam grijeh pa me šerijatski kazni.' Allahov Poslanik, s.a.v.s., upita ga: 'Zar nisi izašao iz svoje kuće uzevši abdest pa si obavio namaz u džematu zajedno s nama?' Čovjek odgovori: 'Jesam', a Allahov Poslanik, s.a.v.s., reče: 'Allah, dž.š., zbog toga

[741] *Ilamul-muvekkiin*, 3/22 i *Fethul-bari šerhu Sahihil-Buhari*, 12/135.

[742] Hadis je ranije citiran.

[743] Ahmed, 3/491. Saati u svom djelu *El-Fethur-Rabbani* veli: "Nisam pronašao da ga bilježi iko drugi osim imama Ahmeda." Ovaj hadis ima potvrdu u predanju koje bilježi Buhari, a prenosi ga Enes ibn Malik, r.a. *Fethul-bari*, 12/133.

ti je oprostio tvoj grijeh.'"[744] Kao dokaz ovi učenjaci navode i ajet: *"Kazna za one koji protiv Allaha i Poslanika Njegova vojuju i koji nered na Zemlji čine jeste: da budu ubijeni, ili razapeti, ili da im unakrst ruke i noge odsijeku ili da se iz zemlje prognaju. To im je poniženje na ovom svijetu, a na onom svijetu čeka ih patnja velika, ali ne i za one koji se pokaju prije nego što ih se domognete!"* (El-Maida, 33, 34). Iz teksta ovih ajeta kao i iz konsenzusa učenjaka saznajemo da ukoliko se razbojnici pokaju prije nego što budu uhvaćeni, njihovo će pokajanje biti prihvaćeno. Na osnovu toga možemo reći da se šerijatske kazne i za ostale grijehe na isti način mogu spriječiti, tj. pokajanjem prije nego što se stvar iznese pred predstavnike vlasti.[745]

Dokazi onih koji tvrde da pokajanje zbog grijeha ne biva uzrokom oslobađanja od šerijatske kazne

Kao dokaz oni navode sljedeći ajet: *"Bludnicu i bludnika izbičujte sa stotinu udaraca bičem..."* (En-Nur, 2) Oni kažu: "U ovom ajetu Allah, dž.š., kaže da bludnika, nakon što protiv njega budu izneseni nepobitni dokazi, treba bičevati sa stotinu udaraca bičem. Ovaj ajet upućen je predstavnicima vlasti ukoliko vijest o počinjenom bludu dođe do njih."

Kao potvrdu svome mišljenju ovi učenjaci navode činjenicu da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., izvršio šerijatsku kaznu nad svima onima koji su došli kod njega priznavajući svoj grijeh i želeći da ih on očisti od toga grijeha.

Primjer za to jeste predanje o Maizu ibn Maliku, r.a. Ebu Hurejra, r.a., pripovijeda: "Jedan musliman došao je kod Allahova Poslanika, s.a.v.s., i zatekao ga u džamiji pa mu je rekao: 'Allahov Poslaniče, učinio sam blud!' Međutim, Allahov Poslanik, s.a.v.s., okrenu glavu od njega. Čovjek ponovo stade pred Allahova Poslanika, s.a.v.s., i reče: 'Počinio sam blud!' Allahov Poslanik, s.a.v.s., ponovo okrenu glavu od njega. Čovjek ponovo reče: 'Počinio sam blud!' Nakon što je ove

[744] Ahmed, 5/251, 252.

[745] *El-Mehalla*, 11/127; *Ahkamus-sultanije*, 281 i *El-Mugni*, 8/296.

riječi ponovio četiri puta, Allahov Poslanik, s.a.v.s., upita ga: 'Jesi li poludio?' Čovjek odgovori: 'Nisam.' Allahov Poslanik, s.a.v.s., upita: 'Jesi li oženjen?' Čovjek odgovori: 'Jesam.' Tek nakon toga, Allahov Poslanik, s.a.v.s., naredi ashabima da ga kamenuju.' Ibn Šihab prenosi da mu je neki čovjek pripovijedao da je čuo Džabira ibn Abdullaha, r.a., kako kaže: 'Bio sam među onima koji su ga kamenovali. Učinili smo to na musali. Kada ga je pogodio prvi kamen, počeo je bježati, ali smo ga sustigli u mjestu El-Hurra i tu smo ga pogubili.'"[746]

Ovo je predanje koje govori o Gamidijki. Imran ibn Husajn, r.a., pripovijeda da je neka žena iz plemena El-Džuhejna došla kod Allahova Poslanika, s.a.v.s., a zatrudnjela je nakon počinjenog bluda, i rekla: "Učinila sam grijeh pa izvrši šerijatsku kaznu nada mnom." Nakon toga Allahov Poslanik, s.a.v.s., pozvao je njezina staratelja i rekao mu: "Lijepo postupaj prema njoj, a kada se porodi dovedi je kod mene." Nakon poroda dovedena je kod Allahova Poslanika, s.a.v.s., i on je naredio da je kamenuju, a nakon toga joj je klanjao dženazu. Omer, r.a., upita: "Allahov Poslaniče, zar klanjaš dženazu ženi koja je počinila blud?" Allahov Poslanik, s.a.v.s., reče: "Ona se pokajala tako iskrenim pokajanjem koje bi bilo dovoljno sedamdeseterici stanovnika Medine ako bi se podijelilo među njima. Zar ima boljeg pokajanja od onoga kada grješnik pokloni svoj život Allahu, dž.š.?"[747] Učenjaci koji zastupaju ovo mišljenje kao dokaz navode analogiju i kažu: "Izvršavanje šerijatske kazne nad grješnikom sredstvo je pomoću kojeg se on čisti od grijeha. Nije dovoljno samo pokajanje da bi se očistilo od takvoga grijeha, naprimjer iskup zbog prekršene zakletve ili zbog ubistva nevine osobe. Za ove je grijehe propisano da se zbog njih izvršava šerijatska kazna tako da samo pokajanje nije dovoljno, naprimjer ako se razbojnik pokaje nakon što bude uhvaćen."

---

[746] Muslim, 2/49.

[747] Muslim, 2/53.

Odabrano mišljenje

Smatram da je ispravno mišljenje ono prema kojem bludnik koji je prijavljen vlastima neće biti oslobođen šerijatske kazne pa makar se i pokajao zbog svoga grijeha. U tom slučaju predstavnik vlasti obavezan je provesti nad njim šerijatsku kaznu, jer njegovo pokajanje u ovom slučaju nema nikakvih posljedica na izvršenje šerijatske kazne. To pokajanje koristit će mu samo kada je u pitanju oslobađanje od ahiretske kazne pod uvjetom da se iskreno pokajao zbog toga.

Ibn Abidin prenosi da o ovom pitanju postoji konsenzus među učenjacima i kaže:[748] "Učenjaci se slažu o tome da pokajanje ne biva uzrokom oslobađanja od šerijatske kazne ukoliko je slučaj već prijavljen predstavnicima vlasti."[749]

El-Maverdi veli: "Ako se bludnik pokaje nakon što bude prijavljen vlastima, neće biti oslobođen šerijatske kazne." Učenjaci ovaj propis izvode iz hadisa Allahova Poslanika, s.a.v.s.:

Abdullah ibn Mesud, r.a., prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Nemojte pomagati šejtana protiv vašeg brata muslimana. Vladar nema pravo osloboditi nekoga šerijatske kazne ukoliko mu je slučaj prijavljen. A Allah, dž.š., mnogo prašta i voli praštanje."[750]

Abdullah ibn Amr ibn el-As, r.a., prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Ako se međusobno ogriješite jedni o druge, pokušajte oprostiti, međutim, ako slučaj bude prijavljen kod mene, ja sam obavezan izvršiti šerijatsku kaznu."[751] Riječi Allahova Poslanika, s.a.v.s.: "Ako se međusobno ogrije-

[748] *Hašijetul-muhtar aled-durril-muhtar*, 4/4; *Gajetul-munteha*, 3/364; *Nihajetul-muhtadž*, 7/427; *Šerhu fethil-kadir*, 5/4 i *El-Džerimetu vel-ukubetu fil-fikhil-islami*, 280.

[749] *Tekariru badil-ulema ala hašijeti Ibn Abidin*, 4/4.

[750] Hakim u *Mustedreku*, 4/382, 383, kaže: "Lanac prenosilaca ovog hadisa pouzdan je, ali ga ni Buhari ni Muslim ne bilježe."

[751] Ebu Davud, 2/223. Hakim u *Mustedreku*, 4/383, veli: "Lanac prenosilaca ovog hadisa pouzdan je, ali ga ni Buhari ni Muslim ne bilježe."

šite jedni o druge, pokušajte oprostiti..." odnose se na grijehe za koje je dovoljan oprost oštećene strane.

Abdullah ibn Omer, r.a., prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Klonite se toga da iznosite na vidjelo nečistoću grijeha. Ako neko uradi grijeh za koji niko ne zna, neka se zbog toga pokaje pred Allahom, dž.š. Onome ko okrene novi list i prestane s griješenjem, Allah, dž.š., oprostit će grijehe."[752] Šerijatska kazna koju je Allahov Poslanik, s.a.v.s., izvršio nad Maizom i Gamidijkom jasan je dokaz da predstavnik vlasti obavezno treba izvršiti šerijatsku kaznu ukoliko je slučaj prijavljen kod njega. Mišljenje prema kojem pokajanje biva uzrokom oslobađanja od šerijatske kazne važi samo u slučaju ako se grješnik uspije sakriti od ljudi pa ga niko drugi osim Allaha, dž.š., ne vidi, ili ga neko vidi ali sakrije njegovu sramotu.

Na dokaze koje navode oni koji smatraju da pokajanje biva uzrokom oslobađanja od grijeha odgovorit ćemo na sljedeće načine:

1. Kur'anski ajet: *"A ako dvoje to učine, izgrdite ih; pa ako se pokaju i poprave, onda ih na miru ostavite, jer Allah prima pokajanja i samilostan je"* (En-Nisa, 16) koji oni navode kao dokaz derogiran je ajetima iz sure En-Nur tako da njegov propis više ne važi.[753]

2. Kad je riječ o hadisu koji navode kao dokaz, tj. predanje koje govori o Maizu, r.a., o tome da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao da su ga trebali pustiti da pobjegne, prenosi Jezid ibn Nuajm ibn Hezzal od svoga oca. Ovo predanje ne može poslužiti kao dokaz jer je prema riječima Ibn Hazma[754] njegov lanac prenosilaca prekinut. Osim toga, ovo je predanje kontradiktorno predanju Džabira, r.a., koji je rekao: "Bio sam među onima koji su ga kamenovali. Kada smo ga počeli kamenovati on je povikao: 'Ljudi, vratite me Allahovu

---

[752] Hadis je ranije citiran.
[753] *Tefsirul-Kurtubi*, 5/86.
[754] *El-Mehalla*, 11/129.

Poslaniku, s.a.v.s. Moji su mi sunarodnjaci rekli da će on lično izvršiti šerijatsku kaznu nada mnom pa sam se zbog toga i prijavio.' Međutim, mi se nismo obazirali na njegove riječi i pogubili smo ga. Nakon što smo se vratili Allahovu Poslaniku, s.a.v.s., obavijestili smo ga o tome pa nam on reče: 'Zašto ga niste pustili na miru i doveli ga kod mene?'" Međutim, razlog zbog kojeg je Allahov Poslanik, s.a.v.s., želio da ga dovedu do njega jeste to da još jednom provjeri da li je uistinu počinio grijeh, a nikako da ga oslobodi šerijatske kazne.[755]

Imam Ševkani veli: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., želio je još jednom preispitati slučaj, a ne osloboditi ga šerijatske kazne kamenovanjem. Ovo su riječi Džabira, r.a., tj. da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., želio provjeriti još jednom da li je Maiz, r.a., uistinu pogriješio. Da je pronašao ikakvu nejasnoću i da se pojavila ikakva sumnja u to, Maiz, r.a., bio bi oslobođen šerijatske kazne. Međutim, ako se ispostavi da je sigurno to uradio, neizbježno bi bio šerijatski kažnjen. Ovo predanje nikako ne znači da su ga trebali pustiti da pobjegne i da bi na taj način bio oslobođen šerijatske kazne."[756]

3. Za predanje koje prenosi Alkama ibn Vail, a u kojem stoji da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., oslobodio kazne čovjeka koji je priznao da je silovao ženu, imam Hazm za njega kaže da nije vjerodostojno jer njegov lanac prenosilaca nije pouzdan. Ibn Hazm veli: "Alkama je prihvatao hadise od prenosilaca koji nisu lično čuli hadis koji prenose."[757] S njim se slaže Šabi.

Ovo predanje bilježi imam Tirmizi putem drugog lanca prenosilaca, a u njemu stoji: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., naredio je da se čovjek koji je silovao ovu ženu kamenuje."[758]

Autor djela *Tuhfetul-ahvezi*, govoreći o razlogu zbog kojeg je Allahov Poslanik, s.a.v.s., naredio kamenovanje

---

[755] Ebu Davud, 2/230.

[756] *Nejlul-evtar fi muntekil-ahbar*, 9/270.

[757] *El-Mehalla*, 11/129.

[758] Bilježi ga Tirmizi, 3/7, i kaže: "Ovo je predanje vjerodostojno."

ovog čovjeka, kaže: "On je priznao da je to uradio, a bio je oženjen."

4. O predanju Vasila ibn el-Eskaa imam Ibn Hazm veli: "U njemu se nalazi Lejs ibn Ebi Sulejm koji nije pouzdan."

5. O predanju El-Bahilija u kojem stoji da je neki čovjek došao kod Allahova Poslanika, s.a.v.s., i rekao mu: "Allahov Poslaniče, počinio sam grijeh pa me kazni", a Allahov Poslanik, s.a.v.s., nije ga kaznio, imam Ibn Hazm veli: "Ovo predanje prenosi se od Ikrime ibn Ammara, a on je veoma nepouzdan."[759]

Iako se ovo predanje zbog slabosti ne može koristiti kako dokaz, ipak su zabilježene njegove druge vjerodostojne verzije, naprimjer Buhari bilježi predanje Enesa, r.a., u poglavlju pod naslovom *Situacija kada čovjek prizna grijeh a ne bude dokaza koji će to potvrditi.* Iz ovog predanja možemo razumjeti da čovjek nije spomenuo o kojoj vrsti grijeha se radi. Da je učinio grijeh zbog kojeg je propisana šerijatska kazna, Allahov Poslanik, s.a.v.s., kaznio bi ga zbog toga. Pravilo je da predstavnik vlasti u ovom slučaju ne pita čovjeka o kakvoj se vrsti grijeha radi, ako on sam to ne spomene.

Ibn Hadžer veli: "Ako neko prizna grijeh ali ne obavijesti o kakvom se grijehu radi, vlasti nisu dužne izvršiti šerijatsku kaznu protiv njega ukoliko se on iskreno pokaje zbog toga."[760]

El-Hattabi kaže: "Čovjek ne treba reći o kakvom se grijehu radi, nego će nastojati, u skladu sa svojim mogućnostima, to sakriti jer se može desiti da je uradio neki manji grijeh koji on smatra velikim te da je za njega propisana šerijatska kazna. Allahov Poslanik, s.a.v.s., nije ga pitao o kakvom se grijehu radi, a šerijatske kazne ne izvršavaju se na osnovu pretpostavki da je neko učinio veliki grijeh."[761]

[759] *El-Mehalla*, 11/129.

[760] *Fethul-bari šerhu Sahihil-Buhari*, 12/134.

[761] Ibid.

Abdullah, r.a., pripovijeda: "Kod Allahova Poslanika, s.a.v.s., došao je neki čovjek i rekao: 'Na periferiji Medine susreo sam ženu čija me je ljepota zadivila pa sam je dodirnuo. Kakva god bude tvoja presuda, ja ću biti zadovoljan njome.' Omer, r.a., reče: 'Allah, dž.š., sakrio je tvoj grijeh pa zašto i ti nisi to učinio?' Allahov Poslanik, s.a.v.s., nije mu odredio nikakvu kaznu i kada je čovjek izašao, poslao je za njim jednog od ashaba da mu prouči ajet: *'I obavljaj molitvu početkom i krajem dana, i u prvim časovima noći! Dobra djela zaista poništavaju hrđava.'* Jedan od pristunih ashaba upita: 'Je li se to odnosi samo na ovog čovjek ili i na ostale ljude?' Allahov Poslanik, s.a.v.s., reče: 'Odnosi se na sve ljude.'"[762]

U predanju koje bilježi Muslim stoji da ovaj čovjek nije učinio grijeh za koji je propisana šerijatska kazna, nego je samo rekao da je učinio grijeh. Iz predanja se može zaključiti da je on smatrao grijeh koji je učinio velikim pa je zbog toga smatrao da treba biti šerijatski kažnjen. Imam Nevevi smatra da se grijeh koji je učinio ovaj čovjek ubraja među male grijehe. On kaže: "Ono što je on učinio ne povlači šerijatsku kaznu jer se radi o malom grijehu koji obavljanje namaza može izbrisati. Da se radilo o velikom grijehu, obavljanje namaza ne bi bilo dovoljno da njegov grijeh bude izbrisan. Ovo je ispravno tumačenje ovog predanja."[763]

6. Što se tiče njihova dokaza koji izvode analogijom, pri čemu porede činjenje bluda s razbojništvom, to nije ispravno jer je za razbojništvo propisana posebna šerijatska kazna i na ovaj se grijeh odnose posebni islamski propisi koji nisu određeni u slučaju činjenja bluda. Razlog tome jeste to što je razbojnik odmetnik kojeg vlasti veoma teško mogu uhvatiti te se zbog toga njegovo pokajanje prihvata ako se dobrovoljno preda. To je dovoljan dokaz iskrenosti njegova pokajanja jer je bacio oružje i sam se predao. Ako se pak pokaje nakon što bude uhvaćen, njegovo pokajanje neće biti uzeto u obzir. Isti

---

[762]Muslim, *Sahih*, 2/498.

[763]*Sahihu Muslim bi šerhin-Nevevi*, 17/81.

je slučaj i s bludnikom; njegovo pokajanje neće biti uzrokom oslobađanja od šerijatske kazne jer ne postoji siguran pokazatelj da se on iskreno pokajao.

Posljedice tevbe nakon kazne za krađu

U kur'anskim ajetima nedvosmisleno stoji da je izvršenje šerijatske kazne zbog krađe[764] obavezno: *"Kradljivcu i kradljivici odsijecite ruke njihove, neka im to bude kazna za ono što su učinili i opomena od Allaha."* (El-Maida, 38) U sljedećem ajetu Allah, dž.š., govori nam o pokajanju kradljivca: *"A onome ko se poslije nedjela svoga pokaje i popravi – Allah će sigurno oprostiti."* (El-Maida, 39) Ajet govori o bilo kakvoj vrsti nedjela i grijeha, a u to se svakako ubraja i krađa. Ovo poglavlje sastojat će se iz tri segmenta:

1. Posljedice pokajanja na šerijatsku kaznu zbog krađe.
2. Obavezuje li pokajanje kradljivca nakon odsijecanja ruke da vrati ukradeni imetak?
3. Posljedice pokajanja kradljivca na ahiretsku kaznu.

Dvije su moguće situacije kada je u pitanju pokajanje kradljivca:

– Pokajanje kradljivca prije nego što bude prijavljen organima vlasti.

– Pokajanje kradljivca nakon što bude prijavljen organima vlasti.

Pokajanje kradljivca prije nego što bude prijavljen organima vlasti

Ako se kradljivac pokaje i ukradeni imetak dobrovoljno vrati njegovu pravom vlasniku prije nego što bude prijavljen vlastima, oštećeni treba da mu oprosti, a ako se to desi kradljivac će biti oslobođen izvršenja šerijatske kazne nad njim.

---

[764] Riječ *es-serikatu* (krađa) označava bespravno uzimanje tuđeg imetka. Radi se o uzimanju određene količine tuđeg imetke s mjesta za koje se zna da pripada nekome drugom. Krađa se uvijek dešava daleko od očiju ljudi i dešava se tajno kako bi se otuđio zaštićeni imetak.

Ibn Rušd veli: "Učenjaci se slažu da vlasnik imetka treba oprostiti kradljivcu ukoliko mu vrati imetak prije nego što bude prijavljen vlastima."[765] Na osnovu ovog mišljenja, pokajanje kradljivca nema nikakva utjecaja na izvršenje šerijatske kazne ali ima posljedicu na oprost vlasnika ukradenog imetka.

Učenjaci hanefijskog mezheba smatraju da ukoliko kradljivac vrati imetak njegovu vlasniku, bit će oslobođen šerijatske kazne.

Es-Sarahsi veli: "Ako kradljivac vrati ukradeni imetak njegovu vlasniku, a nakon toga bude prijavljen organima vlasti, ruka mu neće biti odsječena. Dokaz njegova pokajanja jesto to što je vratio ukradeni imetak. Allah, dž.š., obavijestio nas je da razbojnici bivaju oslobođeni šerijatske kazne ako se pokaju prije nego što budu uhvaćeni. Svakako da je preče da taj propis važi i u slučaju obične krađe. Vlasti ne bi bile u stanju kazniti kradljivca sve dok se ne dokaže da je uzeo tuđi imetak. Odsijecanje ruke dešava se u slučaju otuđivanja imetka, a ako on vrati ukradeni imetak, razlog odsijecanja ruke prestaje."[766]

El-Kasani veli: "Ako se kradljivac pokaje prije nego što bude prijavljen vlastima i ako prije toga vrati imetak njegovu vlasniku, bit će pošteđen odsijecanja ruke. Razlog tome jeste to što je spor oko imetka pred vlastima uzrok odscijecanja ruke i kada je u pitanju razbojništvo i kada je u pitanju krađa. U ovom slučaju radi se o pravima ljudi, a spor oko toga može biti riješen oprostom oštećenog i pokajanjem počinioca. Pokajanje se ogleda u dobrovoljnom vraćanju imetka, a ako se to desi, vlasnik imetka nema nikakva razloga da tuži kradljivca vlastima."[767]

---

[765] *Bidajetu-mudžtehid ve nihajetul-muktesid*, 2/339; *El-Fikhu ale-mezahibil-erbeati*, 5/129 i *El-Džerimetu vel-ukubetu fil-fikhil-islami*, 359.
[766] *El-Mebsut*, 9/176.
[767] *Bedaius-sanai*, 7/96.

Iz prethodno rečenog postaje nam jasno da ukoliko se kradljivac pokaje prije nego što bude prijavljen vlastima, bit će oslobođen šerijatske kazne, a vlasnik imetka treba mu oprostiti. Ako bismo prihvatili mišljenje učenjaka hanefijskog mezheba, prema kojem je dovoljno samo vratiti ukradeni imetak, u tom slučaju vlasnik bi bio oštećen, jer je njegova sigurnost bila povrijeđena. To je razlog zbog kojeg se u obzir uzima i oprost vlasnika ukradenog imetka.

Dokaz za to jeste predanje koje govori o čovjeku koji je ukrao pa je prijavljen Allahovu Poslaniku, s.a.v.s., i on je naredio da mu odsijeku ruku. Prisutni su na licu Allahova Poslanika, s.a.v.s., primijetili izraze žalosti pa rekoše: "Allahov Poslaniče, kao da ti je njegov postupak teško pao?" Allahov Poslanik, s.a.v.s., reče: "A zbog čega da ne bude tako?! Nemojte biti šejtanovi pomagači protiv brata muslimana. Predstavniku vlasti nije dozvoljeno ne izvršiti šerijatsku kaznu nakon što mu slučaj bude prijavljen. A Allah, dž.š., prašta i voli praštanje."[768]

Riječi Allahova Poslanika, s.a.v.s.: "A Allah, dž.š., prašta i voli praštanje" ukazuju na preporučljivost opraštanja kradljivcu ako se pokaje prije nego što bude prijavljen zbog krađe.

Pokajanje kradljivca nakon što bude prijavljen vlastima

Ako kradljivac bude prijavljen vlastima, učenjaci se o tome razilaze na dva mišljenja:

1. Većina učenjak, malikije, hanefije, zahirije, Šafija prema jednom njegovu mišljenju i imam Ahmed ibn Hanbel[769], smatraju da ukoliko kradljivac bude prijavljen predstavnicima

---

[768] Hadis je ranije citiran.

[769] *Rahmetul-umme fihtilafil-eimme*, 286; *Bedaius-sanai*, 7/55; *Et-Tadžul-iklil ala hamišil-dželil li šerhi muhtesaril-halil*, 6/319; *El-Mehalla*, 11/126-129; *Hašijetu Ebil-Bejda eš-Šebramisli ala nihajetil-muhtadž*, 7/434; *El-Mugni*, 8/96 i *Subulus-selam*, 4/12.

vlasti pa se tek nakon toga pokaje, neće biti oslobođen šerijatske kazne. U ovom slučaju nije dozvoljeno zauzimati se za njega, poklanjati mu nešto, trgovati s njim niti na bilo koji drugi način uzimati njegovu imovinu.

Ibn Kudama veli: "Većina učenjaka slaže se u tome da ukoliko kradljivac bude prijavljen predstavnicima vlasti, u tom slučaju i ako se pokaje, neće biti oslobođen šerijatske kazne. Nikome nije dozvoljeno zauzimati se za njega, jer je u suštini to zauzimanje za skrnavljenje prava drugog čovjek, u ovom slučaju onoga od koga je imetak ukraden."[770]

Međutim, Ebu Hanifa smatra da ukoliko kradljivac na bilo koji dozvoljeni način postane vlasnik imetka koji je ukrao, a prije nego što bude prijavljen vlastima, u tom slučaju nad njim neće biti izvršena šerijatska kazna.

El-Kasani veli: "To se može desiti na jedan od sljedećih način: da mu neko taj pokloni imetak prije nego što bude prijavljen vlastima ili da se to desi nakon što bude prijavljen. Ako mu je imetak poklonjen prije nego što je prijavljen vlastima, u tom slučaju njegova ruka neće biti odsječena. Ako mu vlasnik pokloni imetak nakon krađe, a prije nego što bude prijavljen vlastima, i u tom slučaju bit će oslobođen šerijatske kazne."[771]

Dokazi učenjaka koji zastupaju ovo mišljenje:

Allah, dž.š., naredio je vjernicima: "*Kradljivcu i kradljivici odsijecite ruke...*" Ovaj ajet, prema njihovu mišljenju, odnosi se i na one koji su se pokajali i na one koji se nisu pokajali. Oni smatraju da je odsijecanje ruke, ustvari, pokajanje koje se spominje u ajetu: "*A onome ko se poslije nedjela svoga pokaje...*", tj. pokajanje kradljivca bit će potpuno tek nakon odsijecanja njegove ruke. Imam Ebu Džafer et-Taberi prenosi od Ibn Abbasa, r.a., i Mudžahida da su oni ajet: "*A onome ko se poslije nedjela svoga pokaje...*" komentirali na

---

[770] *El-Mugni*, 8/296; *Reddul-muhtar aled-durril-muhtar*, 3/140 i *Nihajetul-muhadž*, 8/8.

[771] *Bedaius-sanai*, 7/88, 89 i *El-Mugni*, 8/269.

sljedeći način: tj. pokaje se tako što će nad njim biti izvršena šerijatska kazna.[772] Njih su dvojica smatrali da je pokajanje, ustvari, izvršenje šerijatske kazne.

Ovi učenjaci kažu: "Postoji razlika između ajeta koji govore o šerijatskoj kazni za razbojnike: *'Ali ne i za one koji se pokaju prije nego što ih se domognete!'* (El-Maida, 34) i ajeta koji govori o kazni za kradljivce: *'A onome ko se poslije nedjela svoga pokaje i popravi – Allah će sigurno oprostiti. Allah doista prašta i samilostan je.'* (El-Maida, 39) Da su određeni isti propisi za razbojništvo i za krađu ne bi postojala ni razlika između ajeta koji govore o tome. Uvjet da bi razbojnici bili oslobođeni šerijatske kazne jeste to da se pokaju prije nego što budu uhvaćeni, a kada je u pitanju krađa, taj se uvjet ne postavlja."[773]

Potvrđeno je da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., nad onima koji su se pokajali zbog krađe i tražili od njega da ih očisti od grijeha izvršavao šerijatsku kaznu. Također je tražio od njih da se pokaju zbog grijeha koji su učinili.

Prenosi se da je pred Allahova Poslanika, s.a.v.s., doveden lopov koji je priznao krađu ali ukradeni imetak nije pronađen kod njega. Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao mu je: "Ne mislim da si ti ukrao!" Čovjek reče: "Jesam!" Nakon toga, naredio je da mu odsijeku ruku. Naredio mu je da kaže: "Molim Allaha, dž.š., da mi oprosti i kajem se zbog učinjenog grijeha." Nakon što je čovjek izgovorio ove riječi, Allahov Poslanik, s.a.v.s., dva puta reče: "Allahu, oprosti mu!"[774]

Predanje Abdullaha ibn Mesuda, r.a., koje govori o čovjeku koji je ukrao pa je Allahov Poslanik, s.a.v.s., naredio da mu odsijeku ruku. Ashabi su na njegovu licu primijetili izraze negodovanja pa rekoše: "Allahov Poslaniče, kao da ti je njegov postupak teško pao?" Allahov Poslanik, s.a.v.s., reče: "A zbog čega da ne bude tako?! Nemojte biti šejtanovi

---

[772] *Džamiul-bejan fi tefsiril-Kur'an*, 6/149.

[773] *Tefsirul-Kurtubi*, 6/174 i *Ahkamul- Kur'an*, 2/614.

[774] Hadis je ranije citiran.

pomagači protiv brata muslimana. Predstavniku vlasti nije dozvoljeno ne izvršiti šerijatsku kaznu nakon što mu slučaj bude prijavljen. A Allah, dž.š., prašta i voli praštanje."[775]

Amr ibn Semura, r.a., pripovijeda o čovjeku koji je došao kod Allahova Poslanika, s.a.v.s., i rekao: "Ukrao sam deve koje pripadaju tim i tim ljudima pa me očisti od grijeha koji sam počinio!" Allahov Poslanik, s.a.v.s., poslao je po vlasnike deva i nakon što su oni potvrdili da su njihove deve nestale, naredio je da se ovom čovjeku odsiječe ruka. Saleba, r.a., jedan od prisutnih, pripovijeda: "Gledao sam u ovog čovjeka kada je njegova ruka pala na zemlju i čuo sam ga kako kaže: 'Hvala Allahu, dž.š., Koji me je očistio od tebe, ruko moja. Htjela si da zbog tebe uđem u Vatru.'"[776] Iz ovog predanja može se zaključiti da se ovaj čovjek pokajao zbog krađe, međutim i pored toga nad njim je izvršena šerijatska kazna, a njezin je cilj bio da ga očisti od grijeha.

Kad je riječ o zauzimanju za kradljivca, u jednom se predanju prenosi da je Usama ibn Zejd, r.a., došao kod Allahova Poslanika, s.a.v.s., da se zauzme za ženu iz plemena El-Mahzum koja je ukrala pa mu je on rekao: "Zar se zauzimaš da se ne izvrši kazna koju je Allah, dž.š., propisao?"[777] Ovo je najbolji dokaz da nije dozvoljeno izbjeći izvršavanje šerijatske kazne nakon što slučaj bude prijavljen vlastima. Abdullah ibn Omer, r.a., prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Ko se bude zauzimao da se ne izvrši šerijatska kazna, suprotstavio se Allahovim, dž.š., naredbama."[778]

Isti je slučaj s ukradenim imetkom koji se pokloni kradljivcu ili ga se njegov vlasnik odrekne. Ako slučaj krađe bude prijavljen vlastima, ruka kradljivca i pored toga bit će odsječena. Safvan ibn Ummejja, r.a., pripovijeda da je neki čovjek ukrao njegov ogrtač i kada ga je prijavio Allahovu Poslaniku,

---

[775] Ibid.
[776] Ibn Madža, 2/863; ne bilježi ga niko drugi osim njega.
[777] Buhari, 8/16.
[778] Hakim, *Mustedrek*, 4/383.

s.a.v.s., on je naredio da mu odsijeku ruku. Tada je Safvan, r.a., rekao: "Allahov Poslaniče, opraštam mu." Međutim, Allahov Poslanik, s.a.v.s., reče: "Zašto mu nisi oprostio prije nego što si ga meni prijavio?" Nakon toga Allahov Poslanik, s.a.v.s., naredio je da se ovom čovjeku odsiječe ruka.[779] Ovo predanje ukazuje na to bi kradljivac bio pošteđen kazne da mu je Safvan, r.a., oprostio prije nego što ga je prijavio Allahovu Poslaniku, s.a.v.s.

Prenesena su brojna predanja od Allahova Poslanika, s.a.v.s., koja govore o zauzimanju kod Allahova Poslanika, s.a.v.s., za neizvršavanje šerijatske kazne te da Allahov Poslanik, s.a.v.s., nije udovoljavao njihovim molbama.

Ibn Kudama je rekao: "Nema smetnje zauzimati se za kradljivca ako nije prijavljen vlastima." Zuber ibn Avam, r.a., govoreći o ovoj temi, rekao je: "To se može učiniti ako slučaj već nije prijavljen vlastima. Ako mu nakon toga ljudi oproste, Allah, dž.š., neće mu oprostiti." Imam Malik je rekao: "Ako se vijest o krađi nije pročula među ljudima i ako slučaj nije prijavljen vlastima, onda nema nikakve smetnje da se neko zauzima za kradljivca kod vlasnika imetka. Ali, ako ljudi saznaju za krađu, onda smatram da je bolje ne zauzimati se za kradljivca i treba nad njim izvršiti šerijatsku kaznu."[780]

Ibn Abdul-Berr je rekao: "Ne znamo da se neko od učenjaka razilazi o tome da je lijepo zauzimati se za grješnika ako već nije prijavljen vlastima. Ako je to već učinjeno, vlasti su obavezne izvršiti šerijatsku kaznu."[781]

2. Imami Ahmed i Šafija, prema jednom od mišljenja koja se od njih prenose, smatrali su da odluka o tome da li će kradljivcu biti odsječena ruka ne pripada isključivo Allahu, dž.š., nego da i ljudi imaju utjecaj na to. Ako je kradljivac vratio imetak njegovu vlasniku, bit će pošteđen odsijecanja

---

[779] Nesai, 8/68; s komentarom Sujutija i Senedija.

[780] *El-Mugni*, 8/281, 282.

[781] *Fethul-bari šerhu Sahihil-Buhari*, 12/95; *El-Fikhu alel-mezahibil-erbeati*, 5/206; *El-Džerimetu vel-ukubetu fil-fikhil-islami*, 274, 275 i *Nejlul-evtar*, 7/121.

ruke. Zastupnici ovog mišljenja to uvjetuju time da se kradljivac uistinu želi popraviti i da znakovi iskrenosti njegova pokajanja budu vidljivi te da mu za to treba dati određeno vrijeme. Neki učenjaci šafijskog mezheba smatraju da je potrebna godina kako bi se to ustanovilo. Međutim, generalni stav učenjaka ovog mezheba jeste da za to ne postoji određeni period.

Kao potvrdu svog mišljenja oni navode sljedeće dokaze:

Allah, dž.š., u Kur'anu veli da će biti pošteđeni oni koji se pokaju zbog krađe: *"A onome ko se poslije nedjela svoga pokaje i popravi – Allah će sigurno oprostiti. Allah doista prašta i samilostan je."* (El-Maida, 39) Komentirajući dio ajeta: "... *poslije nedjela...*" Kurtubi veli: "To jest poslije krađe."[782]

U Kur'anu stoji da će razbojnici biti oslobođeni šerijatske kazne ako se pokaju prije nego što budu uhvaćeni. Razbojništvo je veći grijeh od krađe tako da je preče reći da će i onaj ko se pokaje poslije krađe biti pošteđen.[783]

Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao je: "Onaj ko se pokaje zbog učinjenog grijeha isti je kao onaj ko grijeh uopće nije učinio."[784] Ne može se šerijatski kažnjavati onaj ko nema grijeha.

Vasil ibn El-Eska, r.a., pripovijeda: "Jednog dana bio sam s Allahovim Poslanikom, s.a.v.s., kada kod njega dođe čovjek i reče: 'Allahov Poslaniče, uradio sam grijeh zbog kojeg se izvršava šerijatska kazna.' Međutim, Allahov Poslanik, s.a.v.s., okrenu se od njega. Došao je i drugi put i izgovorio iste riječi, ali se Allahov Poslanik, s.a.v.s., ponovo okrenu od njega. Došao je i treći put, a Allahov Poslanik, s.a.v.s., postupi na isti način. Nakon toga smo obavili namaz, a ovaj čovjek poslije namaza reče: 'Allahov Poslaniče, učinio sam grijeh zbog kojeg njegov počinilac treba biti šerijatski kažnjen. Izvrši šerijatsku kaznu

---

[782] *Džamiu li ahkamil-Kur'an*, 6/174.
[783] *Tefsirul-Kurtubi*, 6/174 i *Ilamul-muvekkiin*, 3/19.
[784] Hadis je ranije citiran.

nada mnom.' Allahov Poslanik, s.a.v.s., upita ga: 'Jesi li lijepo uzeo abdest? I nakon toga si zajedno s nama obavio namaz? Idi, to je bilo dovoljno da tvoj grijeh bude izbrisan.'"[785]

Šeddad ibn Abdullah od Ebu Umame, r.a., prenosi da je rekao: "Bili smo kod Allahova Poslanika, s.a.v.s., pa dođe neki čovjek i reče: 'Allahov Poslaniče, učinio sam grijeh pa me šerijatski kazni.' Nakon toga smo obavili namaz i kada smo završili, ovaj čovjek krenu za Allahovim Poslanikom, s.a.v.s., i ponovo reče: 'Allahov Poslaniče, učinio sam grijeh pa me šerijatski kazni.' Allahov Poslanik, s.a.v.s., upita ga: 'Zar nisi izašao iz svoje kuće uzveši abdest pa si obavio namaz u džematu zajedno s nama?' Čovjek odgovori: 'Jesam', a Allahov Poslanik, s.a.v.s., reče: 'Allah, dž.š., zbog toga ti je oprostio tvoj grijeh.'"[786]

Odabrano mišljenje

Smatram da je najispravnije mišljenje – a Allah, dž.š., najbolje zna – ono prema kojem poklanjanje ukradenog imetka kradljivcu nakon krađe ili bilo koji drugi način promjene vlasništva ne biva uzrokom oslobađanja od šerijatske kazne ukoliko je slučaj prijavljen vlastima. Razlozi na osnovu kojih to možemo zaključiti sljedeći su:

Nakon prijavljivanja slučaja krađe vlastima, o kažnjavanju isključivo odlučuje Allah, dž.š., tako da nikome od ljudi nije dozvoljeno prekršiti Njegovu naredbu. Predstavnici vlasti nemaju pravo promijeniti propis i osloboditi kradljivca kazne. Razlog su tome brojni šerijatski tekstovi koji ukazuju na obaveznost izvršavanja šerijatske kazne. Allah, dž.š., nije izuzeo nikoga od toga, ni one koji se nisu pokajali, ni one koji su to učinili. Nijedno mišljenje niti anlogija ne smiju biti u suprotnosti sa šerijatskim tekstovima.

Jačina dokaza koje navode većina učenjaka upućuje nas na to da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., naređivao odsijecanje ruke kradljivcu i da je nakon toga tražio od njega da se pokaje.

---

[785] Ibid.

[786] Ibid.

Primjer za to jeste slučaj kada je nakon odsijecanja ruke kradljivcu naredio da kaže: "Molim Allaha, dž.š., da mi oprosti i kajem se zbog učinjenog grijeha." Da je išta moglo utjecati na oslobađanje od kazne Allahov Poslanik, s.a.v.s., ne bi izvršavao kaznu nad kradljivcima i ne bi prekorio Usamu ibn Zejda, r.a., kada se zauzimao za kradljivicu: "Zar se zauzimaš da se ne izvrši Allahova, dž.š., naredba?"[787] A Safvanu, r.a., rekao je: "Zašto mu nisi oprostio prije nego što si ga meni prijavio?"[788]

Za dokaze koje spominju učenjaci šafijskog mezheba, prema kojim iskreno pokajanje biva uzrokom oslobađanja od šerijatske kazne, Ibn Hazm kaže da nisu vjerodostojni. On veli: "Predanje Vasila ibn Eskaa, u kojem stoji da je neki čovjek došao kod Allahova Poslanika, s.a.v.s., i tražio od njega da ga očisti od grijeha tako što će ga šerijatski kazniti, pa mu je kasnije oprošteno, nije vjerodostojno jer ga prenosi Lejs ibn Ebi Sulejm, a on nije pouzdan."

Predanje El-Bahilija, u kojem također stoji da Allahov Poslanik, s.a.v.s., nije izvršio šerijatsku kaznu nad čovjekom koji je to tražio od njega, jer je ovaj obavio namaz u džematu zajedno s ostalim muslimanima, prenosi Ikrima ibn Ammar koji je veoma nepouzdan.

Hadis koji oni navode kao dokaz: "Onaj ko se pokaje zbog učinjenog grijeha isti je kao onaj ko uopće taj grijeh nije učinio", općenit je i odnosi se na griješenje općenito. Tu općenitost ograničili su drugi vjerodostojni hadisi u kojima stoji da kradljivca treba šerijatski kazniti. Učenjaci hanefijskog mezheba smatraju da će kradljivac biti oslobođen šerijatske kazne ako mu vlasnik ukradenog imetka pokloni taj imetak prije nego što bude prijavljen vlastima. Međutim, mišljenje koje zastupa većina učenjaka jače je od njihova jer imaju vjerodostojnije dokaze.

---

[787] Ibid.

[788] Ibid.

Obavezuje li pokajanje kradljivca nakon odsijecanja ruke da vrati ukradeni imetak

Svi učenjaci složni su u mišljenju da je kradljivac obavezan vratiti ukradeni imetak ukoliko ga još posjeduje. Autor djela *Rahmetul-umme* kaže: "Među učenjacima postoji konsenzus da kradljivac obavezno mora vratiti ukradeni imetak ako ga još posjeduje."[789]

Autor djela *El-Udde šerhul-umde* veli: "Među učenjacima nema razilaženja o tome da kradljivac mora vratiti ukradeni imetak njegovu vlasniku ako je još kod njega."[790]

Međutim, razilaze se o tome ako je kradljivac potrošio imetak, je li u tom slučaju obavezan nadoknaditi učinjenu štetu. O ovom pitanju među šerijatskim pravnicima postoje tri mišljenja:

Prvo mišljenje: Prema ovom mišljenju kradljivac je obavezan nadoknaditi svu pričinjenu štetu bez obzira na to da li mu je ruka odsječena ili nije i bez obzira na to da li je imućan ili nije. Razlog tome jeste to što je odsijecanje ruke pravo Allaha, dž.š., a povratak imetka pravo je vlasnika imetka. Ovo mišljenje zastupali su imam Šafija i Ahmed ibn Hanbel, Hasan el-Basri, En-Nahi, Ishak i Ebu Sevr.[791]

U djelu *El-Umm* stoji da je Šafija rekao: "Ako se kod kradljivca prije izvršenja šerijatske kazne pronađe ukradeni imetak, bit će vraćen svome pravom vlasniku. Ako bilo šta bude nedostajalo, kradljivac je obavezan to nadoknaditi. Ako se radi o trgovačkoj robi, kradljivac je obavezan platiti njezinu vrijednost koja je važila na dan kada je ukradena. Kradljivac mora garantirati da će ukradeni imetak vratiti."[792]

---

789 Muhammed ibn Abdur-Rahman, učenjak šafijskog mezheba, 280; *El-Mugni*, 8/270, 171.

790 Abdur-Rahman ibn Ibrahim el-Makdisi, 571.

791 *El-Mugni*, 8/270, 271; *Šerhu fethil-kadir*, 5/169; *Fikhu imam Ibn Sevr*, 735; *El-Umm*, 6/151 i *El-Fikhu alel-mezahibil-erbeati*, 5/201.

792 *El-Umm*, 6/151 i *Ahkamul-Kur'an*, 2/612.

Autor djela *Gajetul-munteha* veli: "Kradljivcu će biti odsječena ruka, a osim toga on mora garantirati da će vratiti ukradeni imetak. Ako ga je potrošio, morat će ga nadoknaditi njegovu vlasniku."[793] Kao potvrdu svome mišljenju oni navode sljedeće dokaze:

Kao dokaz oni navode ajet: *"Ne jedite imovinu jedan drugoga na nepošten način..."* (El-Bekara, 188) U ovom ajetu Allah, dž.š., zabranio je vjernicima da jedu imetak koji su stekli na zabranjen način. Kradljivac koji je ukrao stekao je taj imetan na način koji vjerom nije dozvoljen te je zbog toga obavezan vratiti imetak onome kome on uistinu pripada. Čak i ako je potrošio taj imetak, morat će ga nadoknaditi.

Prenosi se da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Čovjek će nadoknaditi svaku štetu koju je nanio drugom čovjeku."[794] U ovom hadisu Allahov Poslanik, s.a.v.s., naredio je kradljivcu da garantira povrat imetka oštećenoj osobi bez obzira na to da li se taj imetak nalazi kod njega ili ga je već potrošio.

Amr ibn Jesribi ed-Dumejri, r.a., pripovijeda: "Bio sam prisutan dok je Allahov Poslanik, s.a.v.s., držao hutbu na Mini, kada je, između ostalog, rekao: 'Čovjeku nije dozvoljeno da koristi imetak drugog čovjeka ako mu on ne dozvoli.'"[795] Ovaj hadis ukazuje na to da je krađa tuđeg imetka strogo zabranjena. Zbog toga pokajanje kradljivca neće biti primljeno sve dok ne vrati ono što je uzeo ili ne plati protuvrijednost onoga što je potrošio.

Odsijecanje ruke kradljivcu Allahova je naredba, te je stoga obavezno treba izvršiti. Povrat imetka pravo je ljudi tako da je obavezno poštivati i njihova prava. Dakle, ovdje se radi o dva potpuno različita prava, koja su u potpunosti nezavisna jedno od drugog, tako da obaveznost izvršavanja jednog ne znači da i drugo pravo ne treba ispoštovati.[796] Autor

[793] El-Merijj ibn Jusuf el-Hanbeli, 3/344 i *Rahmetul-umme*, 281.
[794] Ebu Davud, *Sunen*, 2/111.
[795] Ahmed, *Musned*, 5/113.
[796] *El-Mugni*, 8/270; *El-Udde šerhul-umde*, 571 i *Ahkamul-Kur'an*, 2/612.

djela *Subulus-selam* veli: "Kada je u pitanju krađa, radi se o dvije vrste prava: pravu Allaha, dž.š., i pravu oštećenog čovjeka. Svako od ovih prava treba ispoštovati. Ako je imetak pronađen kod kradljivca, bit će vraćen njegovu vlasniku, a ako imetak nije pronađen, kradljivac će biti obavezan položiti garanciju da će platiti protuvrijednost potrošenog imetka."[797]

Drugo mišljenje: Prema drugom mišljenju, kradljivac nije obavezan vratiti ukradeni imetak ukoliko je nad njim izvršena šerijatska kazna odsijecanja ruke. Ovo mišljenje zastupali su imam Ebu Hanifa[798], Ata, Ibn Sirin, Šabi i Mekhul.[799]

Ibn Kudama je rekao: "Ako se kradljivcu odsiječe ruka, onda on nije dužan vratiti ukradeni imetak. Ako vrati imetak prije prijave vlastima, njegova ruka neće biti odsječena, a ako mu se ruka odsiječe prije nego što vrati imetak, neće biti dužan vraćati taj imetak."[800]

Za potvrdu ovog mišljenja oni navode sljedeće dokaze:

Uzvišeni kaže: *"Kradljivcu i kradljivici odsijecite ruke njihove, neka im to bude kazna za ono što su učinili i opomena od Allaha."* (El-Maida, 38) U ovom nam ajetu Allah, dž.š., govori o tome kako je kazna razmjerna počinjenom grijehu. Sve što u slučaju krađe kradljivac zaslužuje jeste odsijecanje ruke, što govori da je to dovoljna kazna. Poslije toga nije ispravno tvrditi da kradljivac mora garantirati povrat ukradenog imetka.[801]

Abdur-Rahman ibn Avf, r.a., prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Kradljivac koji je kažnjen odsijecanjem ruke nije dužan nadoknaditi ukradeni imetak."[802] Ovaj

---

797 *Subulus-selam*, 4/24; *El-Medžmuu šerhil-muhezzeb*, 103; *Bidajetul-mudžtehid*, 2/584, 585 i *Šerhu fethil-kadir*, 5/169.

798 *El-Mebsut*, 9/157; *El-Mugni*, 8/271; *Šerhu fethil-kadir*, 5/413, 414; *Ahkamus-sultanije*, 283; *Rahmetul-umme fihtilafil-eimme*, 281; *Ahkamul-Kur'an*, 2/431 i *Subulus-selam*, 4/14.

799 *El-Mugni*, 8/271.

800 Ibid.

801 *El-Mebsut*, 9/157 i *Ahkamul-Kur'an*, 2/612.

802 Nesai, 8/93.

hadis ukazuje na to da ukoliko je kradljivac potrošio imetak koji je ukrao i ako je nad njim obavezno izvršenje šerijatske kazne, nije dužan nadoknaditi taj imetak njegovu vlasniku bez obzira na to da li ga je potrošio prije ili poslije odsijecanja ruke.[803]

Oni navode i logički dokaz: garantiranje povrata imetka kontradiktorno je s kaznom odsijecanja ruke, jer garantiranje podrazumijeva mogućnost vlasništva, a vlasništvo nad imetkom odbija mogućnost odsijecanja ruke što je nespojivo.[804]

Treće mišljenje: Prema ovom mišljenju kradljivac treba nadoknaditi ukradeni imetak i nakon odsijecanja ruke, ali pod uvjetom da je imućan. U tom je slučaju obavezan odmah nadoknaditi pričinjenu štetu čovjeku kojega je pokrao. Prema učenjacima malikijskog mezheba, njegova finansijska situacija uzima se u obzir u periodu od vremena krađe do odsijecanja ruke.[805]

Ibn Rušd veli: "Imam Malik i malikijski pravnici prave razliku pa kažu: 'Ako je kradljivac imućan, vratit će sve što je ukrao. A ako je siromašan, ne mora to učiniti sve dok ne stekne dovoljno imetka. Imam Malik uvjetuje da kradljivac sve do odsijecanja ruke bude smatran imućnim.'"[806] Kao potvrdu svome mišljenju ovi učenjaci navode sljedeće dokaze:

Prenosi se da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Kradljivac koji je kažnjen odsijecanjem ruke nije dužan nadoknaditi ukradeni imetak."[807] Ovaj hadis ukazuje na to da kradljivcu treba oduzeti imetak prije odsijecanja ruke, što se može učiniti samo ako posjeduje imetak.

Oni novode i logički dokaz pa kažu: Odsijecanje ruke kradljivcu jeste kazna, a oduzimanje imetka je druga kazna.

---

[803] *Subulus-selam*, 4/24.

[804] *El-Mugni*, 7/271 i *El-Mebsut*, 9/158.

[805] *Bidajetul-mudžtehid*, 2/338; *El-Mudevvenetul-kubra*, 4/346, 347; *Mevahibul-dželil li šerhi muhtesari halil*, 6/313; *Rahmetul-umme*, 281 i *El-Mebsut*, 9/156.

[806] *Bidajetul-mudžtehid*, 2/338.

[807] Hadis je ranije citiran.

Ako je kradljivac siromašan, neće biti materijalno kažnjen, jer ako bismo to uradili, kaznili bismo ga dva puta zbog jednog grijeha, a to nije dozvoljeno.[808] Prema ovom mišljenju, materijalno kažnjavanje može se desiti samo u slučaju ako je kradljivac imućan. Ako je siromašan, nema obavezu nadoknađivanja ukradenog imetka.

Odabrano mišljenje

Smatram da je najispravnije mišljenje ono prema kojem će kradljivac vratiti imetak koji je ukrao njegovu vlasniku, a ako je potrošio taj imetak, onda će iz njegova imetka biti oduzeta protuvrijednost onome što je ukrao. To treba učiniti bez obzira na to da li je njegova ruka odsječena ili nije, ali pod uvjetom da je imućan. Bit će oslobođen od toga samo pod uvjetom da mu oprosti vlasnik imetka. Sljedeći su razlozi za to:

1. Allahov Poslanik, s.a.v.s., vratio je Safvanu, r.a., njegov ogrtač nakon što je naredio da se odsiječe ruka čovjeku koji ga je ukrao.

2. Predanje od Abdur-Rahmana ibn Avfa, r.a., nije vjerodostojno jer ga prenosi El-Musevver ibn Ibrahim, a on nikada nije vidio svoga djeda Abdur-Rahmana ibn Avfa, r.a., jer je umro prije njegova rođenja.[809] Nesai o ovom predanju veli: "Ovo predanje nije vjerodostojno preneseno."[810] Ebu Hatim veli: "Ovo se predanje ne prihvata."[811] Bejheki[812] veli: "Lanac prenosilaca ovog predanja prekinut je."[813]

---

808 *Et-Tadžu vel-iklilu li muhtesaril-halil*, 6/313 i *Ahkamul-Kur'an*, 2/612.

809 *Subulus-selam* 2/24 i Bejheki, *Sunenul-kubra*, 8/277.

810 *Sunenu-Nesai*, 8/93.

811 *Subulus-selam*, 2/24.

812 *Sunenul-kubra*, 8/277.

813 Učenjaci se razilaze o predanju koje prenosi El-Mufeddal. Od njega se prenosi putem ovog lanca prenosilaca: od Junusa, od Zuhrija, od Sada. Prenosi se i putem ovog lanca prenosilaca: od Junusa, od Sada ibn Ibrahima, od njegova brata El-Musevvera. Ako je Sad sin Ibrahima ibn Abdur-Rahmana ibn Avfa, r.a., nije nam poznato da je on imao brata po imenu El-Musevver, a koji je prenosio hadise. El-Musevver, kojem se pripisuje Sad ibn Ibrahim ibn Muhammed ibn Ibrahim, nije nikada slušao hadise od svoga djeda Abdur-Rahmana ibn

3. Kradljivac se ne smatra vlasnikom imetka koji je ukrao jer to nije legalan put za stjecanje imetka. Autor djela *Subulu-selam* veli: "Tvrditi da je pravo Allaha, dž.š., da se Njegova naredba izvrši i pravo oštećenog čovjeka jedno te isto suprotno je temeljnim učenjima islama i ta tvrdnja nije tačna. Radi se o dva različita prava; odsijecanje ruke ima za cilj preventivno djelovanje na ostale ljude, a oduzimanje ukradenog imetka ima za cilj nadoknadu štete pokradenom čovjeku."[814]

Posljedice pokajanja zbog krađe spram oslobađanja od ahiretske kazne

Nakon što je spomenuo da prima pokajanje kradljivca, Allah, dž.š., rekao je za Sebe da mnogo prašta i da je milostiv: "*A onome ko se poslije nedjela svoga pokaje i popravi - Allah će sigurno oprostiti. Allah doista prašta i samilostan je.*" (El-Maida, 39)

Ovaj ajet ukazuje na to da Allah, dž.š., prima pokajanje kradljivca, ukoliko se iskreno pokaje i ukoliko nad njim bude izvršena šerijatska kazna te ukoliko ukradeni imetak vrati njegovu vlasniku. To ukazuje na to da ga Allah, dž.š., na ahiretu neće kazniti zbog počinjenog grijeha.

Avfa, r.a., niti ga je ikada vidio, tako da je ovaj lanac prenosilaca prekinut. Ibrahim ibn Abdur-Rahman nikada nije slušao hadise od Omera ibn Hattaba, r.a., nego neki kažu da ga je samo vidio. Njegov je otac umro u vrijeme hilafeta Osmana, r.a., i susretao se s njegovim sinovima nakon smrti njegova oca Abdur-Rahmana. Nije potvrđeno da su oni ikada sreli Osmana, r.a., tako da je i ovaj lanac prenosilaca prekinut. Ako se radi o nekom drugom El-Musevveru, onda nam nije poznat ni on ni njegov brat. Iz vjerodostojnih hadisa može se zaključiti da nikome nije dozvoljeno koristiti tuđi imetak, osim ako je njegov vlasnik zadovoljan time. Bejheki, *Sunenul-kubra*, 8/277 i *Nasbur-raje*, 3/375, 376.

[814] *Subulus-selam*, 2/24 i *Ahkamul-Kur'an*, 2/612.

Posljedice tevbe nakon kazne za potvoru

Allah, dž.š., kaže: "*One koji okrive poštene žene, a ne dokažu to sa četiri svjedoka, s osamdeset udaraca bičem izbičujte i nikada više svjedočenje njihovo ne primajte; to su nečasni ljudi, osim onih koji se poslije toga pokaju i poprave, jer i Allah prašta i samilostan je.*" (En-Nur, 4, 5) Ovaj ajet govori o kazni za potvoru te o načinu na koji treba da se pokaje onaj ko je učinio ovaj grijeh.

Najprije ćemo dati definiciju potvore te ćemo govoriti o tome da li je kažnjavanje onoga ko je potvorio isključivo pravo Allaha, dž.š., ili na to mogu utjecati i ljudi koji su potvoreni.

Jezičko značenje riječi *el-kazfu* (potvora) jeste bacanje kamena ili odapinjanje strijele s namjerom da se neko povrijedi. Ova riječ također se može upotrijebiti kada želimo nekoga ukoriti i vrijeđati.[815]

Terminološka definicija potvore glasi: Potvora je kada neko optuži[816] nekoga bez ikakva dokaza da je počinio blud ili homoseksualizam[817] ili da negira očinstvo nad djetetom

---

[815] *El-Mufredatu fi garibil-Kur'an*, 397 i *Lisanul-areb*, 9/276, 277.

[816] Prema učenjacima, postoji devet uvjeta da bi se desila potvora; dva uvjeta odnose se na onoga ko potvara, dva uvjeta odnose se na djelo za koje je neko potvoren i pet uvjeta odnose se na osobu koja je potvorena. Uvjet da bi se nečije potvaranje uzelo u obzir jeste da se radi o osobi koja je pri zdravoj pameti i koja je punoljetna. Dva uvjeta koja se odnose na djelo za koje je neko potvoren jesu da ta osoba bude optužena da je učinila blud ili homoseksualizam, i to na način da zbog toga zaslužuje da nad njim bude izvršena šerijatska kazna, a drugi je da negira da je otac djeteta koje je rodila njegova žena. Pet uvjeta koji se odnose na potvorenu osobu: da je pri zdravoj pameti, da je punoljetna, da je musliman, slobodan i da je poznat po svojoj čestitosti. *Ahkamul-Kur'an*, 3/1332, 1333 i *Umdetus-salik ve uddetun-nasik*, 238.

[817] *Rahmetul-umme*, 277; *El-Mizanul-kubra*, 2/160 i *Ahkamus-sultanije*, 270, 271.

koje je rodila njegova supruga bez obzira na to da li je to izrazio nedvosmislenim riječima ili metaforično.[818] Primjer nedvosmislene optužbe jesu riječi: "Bludnice!", "Vidio sam te kako činiš blud!", "Ti si dijete koje se rodilo iz bluda!" i sl. Primjer metaforičnog potvaranja jesu riječi: "Grješnice!", "Razvratnice!" i sl. Potvaranje se može desiti i dvosmislenim riječima, naprimjer: "Nisam ja blud učinio!", "Mene moja majka nije rodila iz bluda!" i bilo koje druge riječi iz kojih se može zaključiti da neko drugi jest to uradio.

Imam Malik i njegovi sljedbenici smatraju da u svim ovim slučajevima treba bičevati onoga ko je potvorio.[819] Prema jednom rivajetu, ovo mišljenje zastupao je i imam Ahmed ibn Hanbel.

Malik prenosi od Amre bint Abdir-Rahman da su se neka dvojica ljudi posvađali u vrijeme hilafeta Omera ibn Hattaba, r.a., pa jedan drugom reče: "Tako mi Allaha, dž.š., moj otac nije bludnik niti je moja majka bludnica." Omer, r.a., zatraži mišljenje ashaba o ovom pitanju pa neko reče: "On je ovim riječima želio pohvaliti svoga oca i majku." Drugi rekoše: "Mogao ih je pohvaliti i na neki drugi način. Mislimo da ga treba kazniti bičevanjem zbog potvore." Omer, r.a., nakon toga naredio je da s osamdeset udaraca bičuju ovog čovjeka.[820]

---

[818] Učenjaci se razilaze o tome da li treba izvršiti šerijatsku kaznu nad onim ko je optužio nekoga da je učinio neki drugi grijeh osim bluda. Jedni smatraju da se šerijatska kazna za potvoru dešava samo u slučaju da se radi o optužbi za blud, a u drugim slučajevima, naprimjer, poricanje očinstva ili krvnog srodstva s djedom, ili za homoseksualizam i sl., ne izvršava se šerijatska kazna. Ovo su mišljenje zastupali: Ata, Katada i Ebu Hanifa. Međutim, Hasan, Šafija, Neha'i, Zuhri, Malik, Ebu Jusuf, Muhammed ibn Hasan i Ebu Sevr smatrali su da i u ovim slučajevima treba izvršiti šerijatsku kaznu nad onim ko je potvorio. *El-Mehalla*, 11/266; *El-Mugni*, 8/220 i *El-Mudevvenetul-kubra*, 6/214.

[819] Imam Malik je rekao: "I u slučaju potvore pomoću dvosmislenih riječi treba bičevati onoga ko je potvorio." *El-Mudevvenetul-kubra*, 16/224; *Ahkamul-Kur'an*, 3/268; *Rahmetul-umme fihtilafil-eimme*, 277; *Bidajetul-mudžtehid*, 2/330; *El-Mugni*, 8/222 i *Gajetul-munteha fil-džemi bejnel-iknai vel-munteha*, 3/323.

[820] Malik, *Šerhuz-Zerkani ala Muvetta*, 4/152.

Odabrano mišljenje

Smatram da je ispravno ono mišljenje prema kojem treba bičevati svakoga ko na bilo koji način pokuša potvoriti nevinu osobu. Jer, i ako neko pokuša dvosmislenim riječima potvoriti nekoga, to je isto kao da ga je direktno optužio.

Kurtubi veli: "Cilj šerijatske kazne zbog potvore jeste da se spere ljaga i sramota s osobe koja je potvorena. I u slučaju kada se to dešava dvosmislenim riječima veličina štete ista je kao i kada se to direktno čini. Allah, dž.š., obavijestio nas je o uvredama koje je Šuajb, a.s., doživio od svoga naroda. Oni su mu rekli: 'E baš si pametan i razuman!', tj. e baš si glup i zalutao si. Iako na prvi pogled riječi koje su mu uputili mogu značiti pohvalu, one su imale za cilj vrijeđanje i potvoru.'"[821] Međutim, ukoliko se iz riječi ne može zaključiti da govornik želi potvoriti nekoga nego samo uvrijediti, u tom se slučaju ne može odrediti kazna bičevanjem.

Je li kažnjavanje onoga ko je potvorio isključivo pravo Allaha, dž.š., ili i ljudi mogu o tome odlučivati

Neki učenjaci smatraju da o kažnjavanju onoga ko je potvorio odlučuje isključivo Allaha, dž.š., a neki smatraju da o tome da li će grješnik biti kažnjen odlučuju oni koji su potvoreni. Postoje i oni učenjaci koji smatraju da se radi o zajedničkom pravu između Allaha, dž.š., i ljudi. Ovisno o mišljenju koje se prihvati, može se odlučivati da li će onome ko je potvorio biti oprošteno ili će biti kažnjen.

Ibn Rušd[822] veli: "Oni koji smatraju da se o kažnjavanju odlučuje isključivo na osnovu Allahovih, dž.š., propisa[823] tvrde

---

[821] *Džamiu li ahkamil-Kur'an*, 12/173.

[822] *Bidajetul-mudžtehid ve nihajetul-muktesid*, 2/331, 332.

[823] *Bedaius-sanai*, 7/52. Većina prava u ovom slučaju pripada Allahu, dž.š., s tim da i potvoreni čovjek ima udjela u tome, jer se radi o njegovoj časti koju šerijatska kazna ima cilj zaštititi. Na 56. strani ovog djela autor veli: "Ukoliko

da onaj ko je potvoren nema pravo oprostiti onome ko ga je potvorio i oni to porede s bludom. Oni koji pak smatraju da je to pravo potvorenog čovjeka tvrde da on ima pravo ako želi oprostiti osobi koja ga je potvorila bez obzira na to da li je slučaj prijavljen organima vlasti ili nije. Prema mišljenju onih koji smatraju da je to pravo i Allaha, dž.š, i potvorenog čovjeka, postoji razlika između toga da li je slučaj prijavljen vlastima ili nije."[824]

Odabrano mišljenje

Smatram da je najispravnije mišljenje ono prema kojem je šerijatska kazna za potvoru propis u kojem se prepliću prava Allaha, dž.š., i prava osobe koja je potvorena. Ako je slučaj prijavljen vlastima, u tom je slučaju kažnjavanje grješnika isključivo pravo Allaha, dž.š., jer je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Opraštajte međusobne zamjerke jedni drugima, a ako jedni druge meni prijavite, onda ja moram obavezno izvršiti šerijatsku kaznu."[825] A Allah, dž.š., najbolje zna!

Kazna za onoga ko je potvorio

Ukoliko onaj ko je potvorio ne dovede četiri svjedoka koji će posvjedočiti da on govori istinu, bit će kažnjen trima vrstama kazne:

---

se na osnovu nepobitnih dokaza utvrdi da je neko potvorio, treba ga obavezno šerijatski kazniti i nije mu dozvoljeno oprostiti. Isti propis važi i u slučaju da potvorena osoba oprosti ili se na neki način dogovori s onim ko ga je potvorio. Taj dogovor neće biti važeći i grješnik će obavezno biti kažnjen."

[824] Malik u djelu *El-Mudevvenetul-kubra*, 15/270, veli: "Ako slučaj potvore bude prijavljen vlastima, onda nema oprosta za onoga ko je potvorio." Zekerija el-Ensari, u svom djelu *Šerhu revdit-talibi min esnel-metalibi*, 4/136, veli: "Potvorena osoba ima najviše prava da odlučuje o tome jer se radi o njegovoj časti i ona ako želi može osloboditi kazne čovjeka koji ju je potvorio." Merijj ibn Jusuf el-Hanbeli u svom djeli *Gajetul-munteha*, 3/323, veli: "Pravo na kažnjavanje osobe koja je potvorila ima isključivo onaj ko je potvoren, međutim, njemu nije dozvoljeno samoinicijativno izvršiti tu kaznu. Ako potvorena osoba oprosti, grješnik će biti oslobođen šerijatske kazne. Ako je potvoreno više osoba, da bi onaj ko je potvorio bio pošteđen kazne, svi potvoreni moraju oprostiti."

[825] Hadis je ranije citiran.

1. Bit će bičevan s osamdeset udaraca bičem.
2. Njegovo svjedočenje nikada više neće biti prihvatano.
3. Bit će nazvan grješnikom te se od tada ni kod Allaha, dž.š., ni kod ljudi neće smatrati čestitim. Ovo su kazne propisane za onoga ko je potvorio nedužnu osobu ukoliko se iskreno ne pokaje zbog toga.[826]

Posljedice pokajanja zbog ovoga grijeha nakon što slučaj bude prijavljen vlastima

Allah, dž.š., kaže: *"Osim onih koji se poslije toga pokaju i poprave..."* (En-Nur, 5) Ako se osoba koja je potvorila iskreno pokaje, kakve su posljedice tog pokajanja?

Učenjaci se slažu o tome da, i ako se onaj ko je potvorio pokaje, neće biti oslobođen šerijatske kazne bičevanjem. Svrha ove kazne jeste da se preventivno djeluje na ljude pa da olahko ne potvaraju jedni druge za ono što nisu učinili. Šerijatska kazna u ovom slučaju jeste i kazna i sredstvo pomoću kojeg će grješnik biti očišćen na Sudnjem danu od grijeha koji je učinio. Zbog toga će ova kazna biti izvršena bez obzira na to da li se grješnik pokajao zbog potvore ili nije jer je Allah, dž.š., rekao: *"Osim onih koji se poslije toga pokaju i poprave, jer i Allah prašta i samilostan je!"*, tj. koji se pokaju zbog potvore nakon što nad njima bude izvršena šerijatska kazna.[827]

Imam Ibn Hazm komentirajući dio ajeta: *"...poslije toga..."* kaže: "Ovaj dio ajeta ukazuje nam na to da se ovo pokajanje uzima u obzir tek nakon izvršenja šerijatske kazne s osamdeset udaraca bičem, te kazne neprihvatanja svjedočenja i nazivanja grješnikom."[828]

Ibn Rušd veli: "Učenjaci se slažu o tome da pokajanje ne biva uzrokom brisanja grijeha."[829]

[826] *El-Mizanu-kubra*, 2/160.
[827] *Tenvirul-mikbas fi tefsiri Ibn Abbas*, 292.
[828] *El-Mehalla*, 11/130.
[829] *Bidajetul-mudžtehid ve nihajetul-muktesid*, 2/332.

Ibn Kudama veli: "Ako se onaj ko je potvorio i pokaje, zbog toga neće biti pošteđen šerijatske kazne. Učenjaci se slažu o tome da se njegov postupak i dalje smatra grijehom."[830]

Učenjaci se razilaze o tome da li se ajet koji govori o pokajanju odnosi i na dio ajeta: *"...i nikada više svjedočenje njihovo ne primajte..."* (En-Nur, 4)

Prva skupina učenjaka smatra da se u slučaju ako se onaj ko je potvorio iskreno pokaje, njegovo svjedočenje ponovo prihvata. Među onima koji su zastupali ovo mišljenje su: Omer, r.a., i Ibn Abbas, r.a., a od tabiina to su bili: Ata, Tavus, Mudžahid, Šabi i Zuhri. Među mezhebskim imamima ovo su mišljenje zastupali: Malik[831], Ebu Hanifa[832] i Ahmed ibn Hanbel.[833]

Druga skupina učenjaka smatra da se ajet koji govori o pokajanju onoga ko je potvorio odnosi samo na dio prethodnog ajeta, u kojem stoji da su oni koji potvaraju nečasni ljudi. Među učenjacima koji su zastupali ovo mišljenje su: Šurejh el-Kadij, Seid ibn Musejjib, Hasan, Ibrahim en-Neha'i, Seid ibn Džubejr i učenjaci hanefijskog mezheba.[834]

Prva skupina učenjaka kao potvrdu za svoje mišljenje navode sljedeće dokaze:

Oni smatraju da se ajet koji govori o pokajanju onoga ko je potvorio odnosi na posljednje dvije rečenice iz prethodnog ajeta: *"...i nikada više svjedočenje njihovo ne primajte; to su nečasni ljudi."* To obrazlažu sljedećim dokazima:

---

[830] *El-Mugni*, 9/198.

[831] U djelu *El-Mudevventul-kubra*, 13/158, 159, stoji da je imam Malik rekao: "Ako se onaj ko je potvorio iskreno pokaje, njegovo će svjedočenje opet biti prihvatano." *Ahkamul-Kur'an*, 3/273.

[832] Šafija, 8/311, kaže: "Prihvata se svjedočenje onoga nad kim je izvršena šer - jatska kazna."

[833] *El-Mugni*, 9/197; *Ahkamul-Kur'an*, 3/271; *Rahmetul-umme*, 323 i *El-Fikhu alel-mezahibil-erbeati*, 5/241.

[834] *Ahkamul-Kur'an*, 3/273; *Tefsirur-Razi*, 23/1161; *Rahmetul-umme*, 323 i *El-Fikhu alel-mezahibil-erbeati*, 5/240.

Kur'anski ajet: *"Osim onih koji se pokaju..."* objavljen je odmah nakon ajeta koji govori o kaznama za potvoru tako da se odnosi na sve njih. Na to ukazuje sljedeće:

a. Ako neko kaže: "Moj je rob slobodan i razvodim se od svoje žene, ako to Allah, dž.š., htjedne!" Ovo izuzimanje odnosi se na obje spomenute stvari, a ne samo na jednu od njih. Svakako da se izuzimanje onih koji se pokaju ne odnosi na bičevanje, jer su svi učenjaci složni u tome da pokajanje ne utječe na oslobađanje od šerijatske kazne.[835]

b. Veznik koji se spominje u ajetu: *"One koji okrive poštene žene, a ne dokažu to s četiri svjedoka, s osamdeset udaraca bičem izbičujte i nikada više svjedočenje njihovo ne primajte"* (En-Nur, 4) ukazuje na to da ove kazne idu zajedno i da se ne odvajaju jedna od druge. Na osnovu toga izuzimanje u sljedećem ajetu ne može se odnositi samo na jednu od njih nego upravo suprotno tome; odnosi se na sve ove kazne.[836]

c. Ovakav način izuzimanja prisutan je i na drugim mjestima u Kur'anu, naprimjer: *"Kazna za one koji protiv Allaha i Poslanika Njegova vojuju i koji nered na Zemlji čine..."* sve do ajeta: *"...ali ne i za one koji se pokaju prije nego što ih se domognete!"* (El-Maida, 33, 34) Među učenjacima nema razilaženja o tome da se mogućnost pokajanja odnosi na sve nabrojane vrste prijestupnika koji se spominju u prvom ajetu.[837]

d. Dio ajeta: *"...to su nečasni ljudi"* govori o uzroku zbog kojeg se njihovo svjedočenje ne prima. Ako prestanu biti nečasni ljudi, u tom će slučaju njihovo svjedočenje ponovo biti prihvatano.[838] Šabi koji ne zastupa ovo mišljenje kaže: "Allah, dž.š., prima njegovo pokajanje, ali ne prima njegovo

---

[835] *Tefsirur-Razi*, 23/161.

[836] Ibid; *Tefsirul-Kurtubi*, 12/181; *Tefsirul-Keššaf*, 3/51 i *El-Fikhu alel-mez - hibil-erbeati*, 5/242.

[837] *Tefsirur-Razi*, 23/161.

[838] Ibid, 23/162.

svjedočenje?!"[839] Oni koji zastupaju ovo mišljenje riječ: "... *nikada*...", koja se u ajetu odnosi na prihvatanje svjedočenja, tumače tako da ona znači – nemojte prihvatati njegovo svjedočenje sve dok se ne pokaje zbog potvore koju je iznio. Isti je slučaj i s nevjernikom; njegovo se svjedočenje neće prihvatati sve dok je nevjernik.[840] Vremenski period neprihvatanja svjedočenja ograničen je vremenom do iskrenog pokajanja zbog učinjenog grijeha. Ako se iskreno pokaje, njegovo svjedočenje bit će važeće.

Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao je: "Onaj ko se pokaje zbog učinjenog grijeha isti je kao onaj ko taj grijeh uopće nije učinio." Hadis ukazuje na to da se svjedočenje onoga ko nema grijeha prihvata. Dakle, isti je slučaj i s onim ko se pokaje zbog učinjenog grijeha.

Oni navode i logočki dokaz; dešava se da i nevjernik nekoga potvori i ako primi islam njegovo svjedočenje postaje važeće, jer se prihvatanjem islama brišu svi grijesi počinjeni prije njegova primanja. Preče je reći da musliman koji se pokaje zbog počinjenog grijeha ima pravo ponovo svjedočiti jer je grijeh koji musliman učini potvorom nekoga manji od toga kada nevjernik isto učini. Osim toga, svi se učenjaci slažu u tome da se čovjek može pokajati zbog nevjerstva, bluda, pijenja alkohola, ubistva i da se svjedočenje takvog čovjeka prihvata. Isto je i s onim ko se pokaje zbog potvore jer se, naprimjer, blud smatra većim grijehom od potvore.[841]

Druga skupina učenjaka kao potvrdu svome mišljenju navodi sljedeće dokaze:

Imam Ebu Hanifa smatra da su dijelovi ajeta koji govori o kaznama za potvoru različiti: "...*s osamdeset udaraca bičem izbičujte*..." – naredba, "...*i nikada više svjedočenje njihovo ne primajte*" – zabrana, "...*to su nečasni ljudi*..." – obavijest o položaju koji zauzimaju kod Allaha, dž.š., oni koji potvaraju

[839] *Ilanul-muvekkiin*, 10/125.
[840] *Tefsirul-Kurtubi*, 12/181 i *El-Fikhu alel-mezahibil-erbeati*, 5/242.
[841] *Tefsiru-Razi*, 23/160, 161.

nevine ljude i ova rečenica nije povezana s prethodnim. Autor djela *El-Keššaf* upućuje na ovo značenje pa kaže: "Ebu Hanifa kaže da je šerijatska kazna za potvoru osamdeset udaraca bičem, a to da nikada više ne treba prihvatati svjedočenje onoga ko je to učinio dokazuje ajetom: '*One koji okrive poštene žene, a ne dokažu to s četiri svjedoka, s osamdeset udaraca bičem izbičujte i nikada više svjedočenje njihovo ne primajte*', a za dio ajeta: '*...to su nečasni ljudi...*' kaže da je to obavijest o stanju ovih grješnika kod Allaha, dž.š."[842]

Općenitost je prisutna u dijelovima ajeta koji govori o kazni za potvoru[843] i nije dovoljno izuzimanje u sljedećem ajetu kako bi ta općenitost prestala važiti, osim kada je u pitanju obavijest koja govori o tome kako su oni koji potvaraju nevine ljude nečasni.

Ako bi se izuzimanje onih koji su se pokajali odnosilo na sve dijelove, onda bi pokajanje bilo uzrokom da onaj ko je potvorio bude oslobođen šerijatske kazne bičevanjem. Poznato je da postoji konsenzus učenjaka o tome da pokajanje ne može biti uzrokom oslobađanja od bičevanja. Na osnovu toga moramo zaključiti da se izuzimanje pokajnika odnosi samo na posljednji dio prethodnog ajeta, u kojem stoji da su oni koji potvaraju nečasni ljudi.[844]

Govoreći o tome kako ne treba prihvatati svjedočenje onih koji potvaraju: "*...i nikada više svjedočenje njihovo ne primajte...*" Allah, dž.š., istakao je da to nikada više ne treba učiniti, a uz to ih je nazvao nečasnim ljudima. To ukazuje na činjenicu da njihovo svjedočenje više ne važi jer će samo u tom slučaju riječ *nikada* biti realizirana.[845] Među onima koji su ovaj stav hanefijskih učenjaka smatrali najispravnijim jeste i Ebu Bekr el-Džessas, koji kaže: "Dokaz da se izuzimanje onih koji su se pokajali odnosi samo na posljednji dio ajeta jeste

---

[842] *Ez-Zamahšeri*, 3/50.
[843] *Tefsirur-Razi*, 23/162 i *El-Fikhu alel-mezahibil-erbeati*, 5/140.
[844] Ibid.
[845] *El-Džerimetu vel-ukubetu fil-fikhil-islami*, 123.

šerijatsko pravilo prema kojem mora postojati dokaz da se izuzimanje odnosi i na prethodne tekstove."[846]

Kada je u pitanju sunnet Allahova Poslanika, s.a.v.s., oni navode sljedeće hadise:

Abbad ibn Mensur prenosi od Ikrime, a on od Ibn Abbasa, r.a., koji pripovijeda da je Hilal ibn Umejja optužio svoje ženu za blud pred Allahovim Poslanikom, s.a.v.s. U ovom predanju stoji da je rečeno: "Sada će Allahov Poslanik, s.a.v.s., narediti bičevanje Hilala ibn Umejja i poništit će njegovo svjedočenje među muslimanima."[847]

Hadžadž ibn Erta prenosi od Amra ibn Šuajba, od njegova oca, a on od njegova djeda da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Muslimani se smatraju časnim i pravednim, osim ako su bičevani zbog potvore."[848] U ovom hadisu Allahov Poslanik, s.a.v.s., obavijestio nas je da su svi muslimani časni i pravedni, osim onih nad kojima je izvršena šerijatska kazna bičevanjem zbog potvore. Također se može zaključiti da pokajanje nije uvjet za to.[849]

Amr ibn Šuajb prenosi od svoga oca, a on od njegova djeda, da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Nije dozvoljeno svjedočenje onoga ko je varao i pronevjerio nešto, niti onoga nad kime je izvršena šerijatska kazna, niti onome ko zavidi svome bratu muslimanu."[850] Ovaj hadis ukazuje na to da se svjedočenje ne prima od onoga nad kime je izvršena šerijatska kazna.[851]

Oni također kao dokaz koriste predanje Ibn Džurejdža, od Ataa el-Horosanija, od Ibn Abbasa, r.a., da je rekao: "Čak

---

[846] *Ahkamul-Kur'an*, 3/238.
[847] Ahmed, 1/238.
[848] *Ahkamul-Kur'an*, 3/280 i *El-Fikhu alel-mezahibil-erbeati*, 5/241.
[849] *Ahkamul-Kur'an*, 3/280.
[850] *Sunen Ibn Madže*, 2/792; Autor djela *Ez-Zevaid* veli: "U njegovu lancu pr - nosilaca je Hadžadž ibn Erta, a on je podmetao hadise."
[851] *Ahkamul-Kur'an*, 3/280.

i ako se pokaje, svjedočenje onoga ko je učinio potvoru ne prihvata se."[852]

Kajs ibn Asim veli: "Kada bi Ebu Bekreti došli ljudi tražeći od njega da svjedoči, on bi im rekao da potraže nekoga drugog, jer je on u očima ljudi grješnik zbog toga što je jednom prilikom nekoga potvorio."[853] Ove njegove riječi dokaz su da se ne prihvata svjedočenje onoga ko je učestvovao u potvori.

Odabrano mišljenje

Smatram da je najispravnije mišljenje ono prema kojem se prihvata pokajanje zbog potvore. Na to ukazuje ajet u kojem se spominje izuzimanje onih koji su se pokajali i to se izuzimanje odnosi na kazne spomenute u prethodnom ajetu, osim bičevanja, jer se učenjaci slažu u tome da i pored pokajanja treba bičevati onoga ko je učestvovao u potvori.

Prenosi se da je Ibn Abbas, r.a., komentirajući ajet: "*...i nikada više svjedočenje njihovo ne primajte; to su nečasni ljudi, osim onih koji se pokaju...*" rekao: "Prema Allahovoj, dž.š., Knjizi, ako se neko pokaje zbog potvore, njegovo će se svjedočenje prihvatati."[854]

Što se tiče dokaza koje navode učenjaci hanefijskog mezheba, postoji nekoliko zamjerki kada je u pitanju i tekst dokaza ali i lanac prenosilaca koji ih prenosi.

Zamjerke kada je u pitanju tekst njihovih dokaza su:

1. Predanja Hilala ibn Umejja, r.a., u kojem stoji da je neko rekao: "Sada će Allahov Poslanik, s.a.v.s., narediti bičevanje Hilala ibn Umejja..." Iz teksta možemo zaključiti da ovo nisu riječi Allahova Poslanika, s.a.v.s., nego nekog ensarije.

U predanju koje bilježi Imam Ahmed stoji da je Ibn Abbas, r.a., rekao: "Nakon što je objavljen ajet: '*One koji okrive poštene žene, a ne dokažu to s četiri svjedoka, s osamdeset*

---

[852] *Ilamul-muvekkiin*, 1/122 i *El-Mehalla*, 9/431.
[853] Ibid.
[854] *Fethul-bari šerhu Sahihil-Buhari*, 5/255.

udaraca bičem izbičujte i nikada više svjedočenje njihovo ne primajte' Sad ibn Ubada, r.a., koji je bio poglavar ensarija, rekao je: 'Allahov Poslaniče, je li baš tako objavljeno?' Allahov Poslanik, s.a.v.s., reče: 'Ensarije, poslušajte kakvo je pitanje postavio vaš poglavar!' Ensarije rekoše: 'Allahov Poslaniče, nemoj ga koriti jer je on izrazito ljubomoran čovjek. Tako nam Allaha, dž.š., nikada se nije oženio, a da mlada nije bila djevica, a nikada se nije ni razveo. A i da se razveo niko od nas ne bi se usudio oženiti se njegovom bivšom ženom zbog njegove ljubomore.' Sad, r.a., reče: 'Allahov Poslaniče, ja dobro znam da je ajet koji ti je objavljen istina, ali sam se začudio zbog toga što ako bih zatekao nekoga na svojoj ženi, ne bih mogao ništa učiniti, osim ako dovedem četvericu svjedoka. Tako mi Allaha, dž.š., dok ja njih dovedem, on može i završiti s njom.' Nije prošlo mnogo vremena kad dođe Hilal ibn Umejja, a on je jedan od trojice kojima je primljeno pokajanje zbog izostanka iz Bitke na Tebuku. Obavijestio je Allahova Poslanika, s.a.v.s., da je pri povratku s puta na svojoj ženi zatekao nekog čovjeka i svojim očima vidio i ušima čuo kako čine blud. Allahovu Poslaniku, s.a.v.s., nimalo se nije svidjelo to što je čuo i ova mu je vijest teško pala. Ensarije rekoše: 'Eto, upravo smo iskušani onim o čemu je Sad, r.a., govorio. Sada će Allahov Poslanik, s.a.v.s., narediti bičevanje Hilala ibn Umejja, r.a., i reći će muslimanima da ne prihvataju njegovo svjedočenje.'"[855]

Imam Ibn Hazm veli: "Ovu posljednju rečenicu nije izgovorio Allahov Poslanik, s.a.v.s., a u obzir se uzimaju samo njegove riječi. To je bila samo njihova pretpostavka koja ne mora biti tačna. Nije preneseno da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., ashabima naredio bičevanje Hilala, r.a., niti da ne prihvataju njegovo svjedočenje."

Kada su u pitanju lanci prenosilaca predanja koja učenjaci hanefijskog mezheba navode kao dokaz, tu postoje sljedeće zamjerke: Učenjaci u hadiskoj nauci kritički govore o

[855] Hadis je ranije citiran.

ovom predanju jer ga prenosi samo Abbad ibn Mensur, a on je imao problema s pamćenjem.[856]

Imam Ibn Hazm veli: "Ovo predanje nije vjerodostojno jer ga prenosi samo Abbad ibn Mensur, a o njemu je Jahja ibn Kattan rekao da nije dobro pamtio i da nije zadovoljan njegovim predanjima."[857]

Ibn Muin kaže: "Da je ovo predanje vjerodostojno ne bi se u njemu nalazili ovakvi komentari. U njemu ne stoji da se ne prihvata svjedočenje onoga ko je učestvovao u potvori."

Oni kao dokaz navode dva predanja koja prenosi Amr ibn Šuajb. U prvom stoji da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Muslimani se smatraju časnim i pravednim, osim ako su bičevani zbog potvore." A u drugom: "Nije dozvoljeno svjedočenje onoga ko je varao i pronevjerio nešto..." Nijedno od ova dva predanja nije vjerodostojno preneseno jer se u lancu njihovih prenosilaca nalazi Hadžadž ibn Erta. Ibn Hadžer kaže: "Učenjaci hanefijskog mezheba kao dokaz navode predanja koja nisu vjerodostojna. Najpoznatije je ono u kojem stoji da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: 'Nije dozvoljeno svjedočenje onoga ko je varao i pronevjerio nešto, niti onoga nad kime je izvršena šerijatska kazna, niti onome ko zavidi svome bratu muslimanu.' Ovo predanje bilježe Ebu Davud, Ibn Madža i Tirmizi od Aiše, r.a. Tirmizi veli da ovo predanje nije vjerodostojno." Ebu Zura veli: "Ovo se predanje ne može prihvatiti."

Oni također navode predanje Ibn Džurejdža, od Ataa el-Horosanija, od Ibn Abbasa, r.a., a u njemu stoji: "Svjedočenje onoga ko je učestvovao u potvori ne prihvata se pa makar se on iskreno pokaje."[858] Ibn Hadžer veli: "Abdur-Rezzak bilježi predanje od Ataa el-Horosanija, od Ibn Abbasa, r.a., među-

---

[856] *Nasbur-raje*, 3/251, 252.
[857] *El-Mehalla*, 9/432.
[858] Hadis je ranije citiran.

tim, njegov je lanac prenosilaca prekinut. Oni koji smatraju da se radi o jakom lancu prenosilaca griješe."[859]

Oni navode i predanje Ebu Bekrete, r.a., u kojem stoji da je rekao: "U očima muslimana ja sam grješnik." Ovo predanje u suprotnosti je s riječima Omera, r.a., koji je nakon što je naredio bičevanje Ebu Bekreta, r.a., Šibla ibn Mabeda, r.a., i Nafia, r.a., zbog toga što su potvorili Mugiru, r.a., tražio od njih da se pokaju. Omer, r.a., tom je prilikom rekao: "Od onih koji se pokaju prihvatat ću svjedočenje."[860]

Imam Ibn Kajjim el-Dževzijj rekao je: "O predanju u kojem stoji da su muslimani označili Ebu Bekreta, r.a., kao grješnika – da nas Allah, dž.š., sačuva toga da nekog plemenitog ashaba opišemo ovim imenom i da ne prihvatamo od njega hadise koji govore o propisima vjere."[861]

Kako se treba pokajati onaj ko je nekoga potvorio

Potvora se može desiti na dva načina: da potvoreni zna za potvoru ili da ne zna za potvoru.

Kako se treba pokajati onaj ko je potvorio a potvoreni zna za potvoru

Kada potvorena osoba sazna za potvoru, može oprostiti onome ko je to izmislio, a može, ako želi, prijaviti slučaj vlastima. Ako oprosti, to je istovremeno i brisanje grijeha onome ko je potvorio. Međutim, ako ne oprosti i prijavi slučaj vlastima, onaj ko je izmislio potvoru treba obavezno biti kažnjen, njegovo se svjedočenje neće prihvatati i bit će nazvan grješnikom.

---

[859] *Fethul-bari šerhu Sahihil-Buhari*, 5/257.

[860] *Sahihul-Buhari*, 3/150 i *Fethul-bari*, 5/256.

[861] *Ilamul-muvekkiin*, 1/122.

Kako se treba pokajati onaj nad kim je izvršena šerijatska kazna zbog potvore ili onaj kome je potvorena osoba oprostila

Učenjaci se razilaze u mišljenju o ovom pitanju. Neki kažu: "Dovoljno je da onaj ko je potvorio osjeti kajanje zbog svog ružnog djela. Treba zamoliti Allaha, dž.š., da mu oprosti i čvrsto odlučiti da se nikada više ne vrati ovom grijehu." Neki pak kažu: "Onaj ko je izmislio neku potvoru, obavezno mora pred ljudima objaviti da je on to izmislio i da se radi o laži." Prvo mišljenje zastupali su imami Malik, Ahmed i Ibn Džurejdž. Drugo mišljenje zastupali su: imam Šafija[862], Seid ibn Musejjib, Ata, Tavus i Šabi. Zuhri prenosi od Seida ibn Musejjiba, od Omera, r.a., koji prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., o ajetu: *"Osim onih koji se poslije toga pokaju i poprave, jer i Allah prašta i samilostan je"* rekao: "Njegovo pokajanje ogleda se u tome što će javno pred ljudima priznati da je slagao."[863] Međutim, učenjaci šafijskog mezheba razilaze se u razumijevanju ovog hadisa. Ebu Ishak smatra da onaj ko je optužio nekoga za grijeh ne mora obavezno reći da je slagao jer možda govori istinu. U tom bi slučaju izrekao laž, što je grijeh, a činjenje grijeha ne može biti način pokajanja zbog prethodno učinjenog grijeha. Prema njegovu mišljenju u ovom slučaju treba reći: "Pokajao sam se zbog onoga što sam rekao. Povlačim svoje riječi i nikada više to neću učiniti."[864]

Odabrano mišljenje

Smatram da prilikom pokajanja zbog učinjene potvore nije dovoljno samo zamoliti Allaha, dž.š., za oprost i priznati laž, nego je potrebno javno ispoljiti stvarnu namjeru da se popravi i iskreno se u srcu pokajati zbog učinjenog grijeha. Sve se to može razumjeti iz ajeta: "*...i poprave se...*" Ova riječ

---

[862] *Fethul-bari šerhu Sahihil-Buhari*, 5/257 i *Džamiul-bejan fi tefsiril-Kur'an*, 18/63.

[863] *El-Mugni*, 9/199, 200 i *Tefsirur-Razi*, 23/163.

[864] *El-Umm*, 5/243.

podrazumijeva činjenje dobrih djela, što se može ostvariti tek nakon prolaska određenog vremena koje će pokazati iskrenost pokajanja i nastojanje da se popravi.

Imam Er-Razi veli: "Kad je riječ o ovome, prema mišljenju naših učenjaka nakon pokajanja obavezno mora proći određeno vrijeme koje će pokajnik provesti u činjenju dobrih djela i tek nakon toga njegovo će svjedočenje biti ponovo prihvaćeno i prestat će biti nazivan grješnikom. Neki smatraju da taj period ne treba biti kraći od godinu, u kojoj će se izmijeniti četiri godišnja doba u kojima se mijenja i ljudska priroda."[865]

Amr ibn Šuajb, r.a., prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Allah, dž.š., odredio je da se ne prima svjedočenje trojice, dvojice ili jednoga koji tvrde da je neko učinio blud. Takvi će biti kažnjeni s osamdeset udaraca bičem, njihovo svjedočenje neće biti prihvatano sve dok muslimanima ne pokažu da su se iskreno pokajali i popravili."[866]

Način pokajanja u slučaju da osoba koja je potvorena nije poznata onome ko ju je potvorio

Učenjaci se o ovom pitanju razilaze na tri mišljenja:[867]

Prvo mišljenje: Onaj ko je potvorio mora upoznati potvorenu osobu i zatražiti oprost od nje. Ovo mišljenje zastupali su imami Šafija, Ebu Hanifa i Malik. Kao potvrdu svome mišljenju oni navode sljedeće dokaze:

Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao je: "Ako neko učini nepravdu svome bratu muslimanu, neka zatraži halala od njega, jer na Sudnjem danu neće biti ni zlatnika ni srebrenjaka koji će se moći oduzimati, nego će biti oduzimana dobra djela. Ako ne bude imao dobrih djela, bit će mu pridodata loša djela onoga kome je učinio nepravdu."[868] Ovaj nam hadis

---

[865] *Tefsirul-kebir*, 23/163.
[866] *Musannef Abdur-Rezzak*, 13571, 7/387.
[867] *Subulus-selam*, 4/28.
[868] Hadis je ranije citiran.

ukazuje na to da čovjek koji je učinio nepravdu mora tražiti oprost od oštećene osobe, a to se ne može desiti osim ako je poznaje.

Potvora je skrnavljenje časti čovjeka i ne može biti oproštena, osim ako se taj čovjek ne zamoli za halal i oprost.

Drugo mišljenje: Ovo se mišljenje podudara s prvim u tome da treba obavijestiti potvorenu osobu i zatražiti oprost od nje, ali pod uvjetom da se navede za koji je grijeh potvorena. Kao potvrdu za svoje mišljenje oni navode sljedeće dokaze:

Hadis koji navodi i prva skupina oni razumijevaju tako da se tražanje oprosta od potvorene osobe ne može desiti sve dok ne bude obaviještena za koji je grijeh optužena.

Potvaranje nevinih zadire u dvije vrste prava: pravo Allaha, dž.š., i pravo čovjeka koji je potvoren. Obaveze ispunjavanja prava prema Allahu, dž.š., bivaju ispoštovane onda kada se grješnik iskreno pokaje. Pravo čovjeka biva zadovoljeno tek nakon što osoba koja ga je potvorila zatraži oprost od njega obavještavajući ga o vrsti grijeha za koji je potvoren.

Oni porede pokajanje zbog potvore s pokajanjem zbog ubistva i kažu: “Pokajanje ubice neće biti upotpunjeno sve dok porodica ubijenog ne bude odlučivala o tome da li će biti kažnjen ili će mu oprostiti. Isti je slučaj i s onim ko je potvorio nedužnu osobu.”

Treće mišljenje: Onaj ko je potvorio nije dužan obavijestiti o tome osobu koju je potvorio. Dovoljno mu je da se iskreno pokaje pred Allahom, dž.š., te da na istom mjestu i pred istim ljudima pred kojima je izrekao potvoru to opovrgne i prizna da je slagao te da potvorenu osobu spomene po čestitosti i čednosti i da zamoli Allaha, dž.š., da toj osobi oprosti grijehe. Kao potvrdu za svoje mišljenje oni navode sljedeće dokaze:

Obavještavanje potvorene osobe o izrečenoj potvori sa sobom nosi štetne posljedice i ne sadrži nikakvu korist. Razlog tome jeste činjenica da će vijest o potvori prouzrokovati

mržnju i netrpeljivost, a prije nego što je čuo za to potvoreni čovjek bio je miran i spokojan. Može se desiti da nije u stanju mirno primiti vijest o tome pa mu to može prouzrokovati emotivne i zdravstvene probleme.

Oni kažu: "Može se desiti da obavještavanje o potvori prouzrokuje veću štetu od koristi, što je u suprotnosti s temeljnim islamskim principima koji govore o obavezama suosjećajnosti i međusobne ljubavi među muslimanima."

Također kažu: "Postoje dvije osnovne razlike između potvore, imovinskih prava i tjelesnih povreda:

– Ukoliko oduzeto bude vraćeno njegovu vlasniku, bit će mu od koristi tako da kradljivcu nije dozvoljeno skrivati ga kod sebe. Suprotno tome jeste potvora; obavještavanje o potvori ne nosi nikakvu konkretnu korist, osim što će se potvorena osoba osjećati povrijeđenom i potištenom. Dakle, poređenje potvore s ukradenim imetkom apsolutno je pogrešno.

– Kada vlasnik imetka bude obaviješten od kradljivca da će mu imetak biti vraćen, to neće probuditi neprijateljstvo u njemu nego će ga ta vijest obradovati. Suprotno tome jeste situacija kada onaj ko je potvorio obavijesti potvorenu osobu da joj je povrijedio čast i da je o njoj iznosio laži. Svakako da će to probuditi negativne osjećaje."

Odabrano mišljenje

Smatram da je najispravnije mišljenje ono prema kojem je onaj ko je potvorio i zbog toga se iskreno pokajao dužan tražiti oprost od potvorene osobe ukoliko je vijest o tome već došla do nje. Međutim, ako vijest o tome nije došla do potvorene osobe, bit će dovoljno pokajanje pred Uzvišenim Gospodarom. To je bolje za očuvanje međuljudskih odnosa i sprečavanje širenja mržnje i neprijateljstva zbog iznesene potvore. Autor djela *Subulus-selam* veli: "Hadis ukazuje na to da je obavezno tražiti oprost od potvorene osobe pa makar vijest o tome i nije doprla do nje, jer se može desiti da jednog dana to sazna."[869]

[869] *Subulus-selam*, 4/28.

Posljedice tevbe nakon kazne za pijenje alkohola

Pijenje alkohola ubraja se među najveće grijehe, jer nanosi veliku štetu zajednici. Alkohol se naziva majkom svakog zla, jer prouzrokuje brojne štetne posljedice na psihu čovjeka, na odnose u društvu, prouzrokuje ekonomske poteškoće, što su sve razlozi zbog kojih je Allah, dž.š., vjernicima strogo zabranio pijenje alkohola. Allah, dž.š., nazvao je vino ogavnim šejtanskim djelom: *"O vjernici, vino, kocka, kumiri i strelice za gatanje odvratne su stvari, šejtanovo djelo; zato se toga klonite da biste postigli što želite."* (El-Maida, 90) U ovom je ajetu Allah, dž.š., upotrijebio glagol koji označava apsolutno odricanje od alkohola i izbjegavanje ikakvog dodira s njim.

Komentirajući ajet: *"Pa hoćete li se okaniti?"* Hazin veli: "Iako je ovaj ajet došao u upitnoj formi, njegovo je značenje naredba da se ljudi u potpunosti okane alkohola. Ovo je najjači način izražavanja zabrane. Allah, dž.š., okarakterizirao je alkohol i strelice za gatanje kao veliko zlo i kao da je rekao – Jasno vam je sada koliko se zlo krije u tome pa hoćete li se više okaniti toga?"[870]

Uspjeh na ahiretu mogu postići samo oni koji zbog toga nisu pili alkohol, a oni koji su činili ovaj grijeh trebaju se što prije pokajati pred Allahom, dž.š. U ovom ćemo poglavlju govoriti o posljedicama koje pokajanje može imati kada je u pitanju oslobađanje od šerijatske kazne zbog pijenja alkohola. Najprije ćemo govoriti o pokajanju zbog ovoga grijeha prije nego što slučaj bude prijavljen vlastima, a zatim i o pokajanju nakon što se to desi.

---

[870] *Lubabu-tevil fi meanit-tenzil*, 1/485.

Pokajanje onoga ko je pio alkohol prije nego što je prijavljen vlastima

Ukoliko se onaj ko je pio alkohol iskreno pokaje pred Allahom, dž.š., njegovo će pokajanje biti prihvaćeno. Na to općenito ukazuju ajeti i hadisi o kojima smo prethodno govorili.

Ibn Tejmijja je rekao: "Ko se iskreno pokaje zbog učinjenog bluda, krađe ili pijenja alkohola prije nego što bude prijavljen vlastima, bit će oslobođen šerijatske kazne kao što je slučaj s razbojnicima ako se pokaju prije nego što budu uhvaćeni."[871]

Pokajanje onoga ko pije alkohol nakon što je prijavljen vlastima

Kada je u pitanju pokajanje nakon prijavljivanja slučaja vlastima, učenjaci o ovom pitanju zastupaju dva mišljenja:

Prvo mišljenje: Ako se onaj ko je pio alkohol pokaje nakon što bude prijavljen vlastima, neće biti pošteđen šerijatske kazne. Ovo su mišljenje zastupali imami Malik, Ebu Hanifa, Šafija i Ahmed ibn Hanbel u jednom od svojih mišljenja.[872] Kao potvrdu svome mišljenju oni navode sljedeće dokaze:

Kubejsa ibn Zuejb, r.a., prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Onoga ko je pio alkohol bičujte."[873] U ovom hadisu Allahov Poslanik, s.a.v.s., nije izuzeo one koji su se pokajali zbog toga.[874]

Oni kažu: "Šerijatski tekstovi koji govore o kaznama propisanim za one koji su krali, pili alkohol, bludničili ili potvarali nevine, ne prave izuzetak kada su u pitanju oni koji su se pokajali zbog ovih grijeha. Nije prenesen nijedan vjerodostojan hadis koji ukazuje na to da onaj ko se pokaje zbog ovih grijeha treba biti oslobođen šerijatske kazne. Ako je to

---

[871] *Fetavel-kubra*, 4/299.
[872] *Rahmetul-umme fihtilafil-eimme*, 286.
[873] Ebu Davud, 2/242.
[874] *El-Mehalla*, 11/130.

tako, onda nije dozvoljeno na osnovu analogije i logike tvrditi da treba poštedjeti šerijatske kazne onoga ko se pokajao."[875]

Drugo mišljenje: Pokajanje biva uzrokom da onaj ko je pio alkohol bude oslobođen šerijatske kazne i nakon što slučaj bude prijavljen vlastima. Ovo su mišljenje zastupali imami Šafija i Ahmed ibn Hanbel, s tim da Šafija uvjetuje vrijeme od godinu dana potrebno da grješnik pokaže iskrenost svoga pokajanja. Međutim, Ahmed ibn Hanbel ne postavlja ovaj uvjet.[876] Oni kao dokaz navode sljedeće: Pokajanje biva uzrokom da grješnik bude pošteđen ahiretske kazne, što je svakako veća kazna od šerijatske kazne na ovom svijetu. Ako je to tako, onda je preče da grješnik zbog pokajanja bude pošteđen i manje kazne propisane na ovom svijetu.[877]

Autor djela *Rahmetul-umme* navodi ova dva mišljenja i kaže: "Ukoliko se oni koji su pili alkohol, činili blud ili krali pokaju, da li će biti pošteđeni šerijatske kazne ili neće? Ebu Hanifa i Malik kažu: 'Njihovo pokajanje ne oslobađa ih šerijatske kazne.' Od Šafije se prenose dva mišljenja o ovom pitanju; jedno se podudara s mišljenjem Ebu Hanife i Malika, a prema drugom njegovu mišljenju, onaj ko se pokaje biva oslobođen šerijatske kazne ukoliko se u roku od godinu dana pokaže da se uistinu iskreno pokajao. Od Ahmeda se o ovom pitanju prenose dva različita mišljenja. Zastupljenije je mišljenje ono prema kojem onaj ko se pokajao biva oslobođen šerijatske kazne bez postavljanja ikakvih rokova.'"

Odabrano mišljenje

Smatram da je najispravnije mišljenje ono prema kojem, ukoliko slučaj pijenja alkohola bude prijavljen vlastima, počinilac ovoga grijeha neće biti oslobođen šerijatske kazne. To potvrđuju hadisi koji se vjerodostojno prenose od Allahova Poslanika, s.a.v.s.: "Opraštajte međusobne zamjerke jedni drugima, a ako jedni druge meni prijavite, onda ja moram

---

[875] Ibid.

[876] *Rahmetul-umme fihtilafil-eimme*, 286.

[877] *El-Mehalla*, 11/130.

obavezno izvršiti šerijatsku kaznu."[878] U brojnim vjerodostojnim predanjima stoji da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., naređivao izvršavanje šerijatske kazne nad onim ko je prijavljen da je pio alkohol.

Buhari bilježi predanje Ebu Hurejre, r.a., koji pripovijeda: "Pred Allahova Poslanika, s.a.v.s., doveden je čovjek koji je pio alkohol pa on naredi da ga udaramo. Neki su ga udarali rukama, neki papučama, neki krajevima odjeće i kada je kažnjenik otišao, neko od prisutnih reče: 'Allah te ponizio!' Allahov Poslanik, s.a.v.s., reče: 'Nemojte tako govoriti! Nemojte pomagati šejtanu protiv svog brata.'"[879]

U većini slučajeva onaj ko je pio alkohol pred predstavnike vlasti bude doveden u pijanom stanju. Čak i ako se tom prilikom pokaje, to nije učinio pri svijesti. Zbog toga se njegovo pokajanje ne uzima u obzir jer je razlog pokajanju izbjegavanje kazne a ne istinsko kajanje zbog učinjenog grijeha.

Zaključci izvučeni iz prethodnog poglavlja

Cilj šerijatskih kazni istovremeno je i preventivno djelovanje ali i prisilno sprečavanje činjenja velikih grijeha. Onome ko dobrovoljno zatraži da se nad njim izvrši šerijatska kazna, bit će oprošten i izbrisan počinjeni grijeh te će na osnovu toga biti pošteđen ahiretske kazne. Međutim, izvršenje šerijatske kazne nad grješnikom koji to ne želi ima cilj prisilno sprečavanje njega da nastavi s griješenjem. Osim toga, njemu je potrebno iskreno pokajanje ukoliko želi biti sačuvan ahiretske kazne.

Ako se razbojnik pokaje prije nego što bude uhvaćen, njegovo će pokajanje biti prihvaćeno kao stimulans da prestane s griješenjem. U ovom slučaju radi se o iskrenom pokajanju jer se desilo bez prisile. Ukoliko je tokom razbojništva počinilac oštetio prava drugih ljudi, morat će tražiti oprost od njih i

---

[878] Hadis je ranije citiran.

[879] *Buhari*, 8/14 i *Fethul-Bari*, 12/66.

obavezan je nadoknaditi prouzrokovanu štetu ukoliko mu ne bude oproštena.

Ako se razbojnik pokaje nakon što bude priveden pred vlasti, neće biti pošteđen šerijatske kazne jer se ogriješio i o prava Allaha, dž.š., i o prava ljudi. U ovom slučaju postoji opravdana sumnja da njegovo pokajanje nije iskreno.

Razbojnik će se smatrati pokajnikom ukoliko preda vlastima svoje oružje ili na drugi način pokaže da se iskreno kaje zbog svojih nedjela.

Allah, dž.š., primit će pokajanje uboce ukoliko se iskreno pokaje, a ubijenom će iz Svoga obilja nadoknaditi tako što će mu povećati stepene u Džennetu. Međutim, kada je u pitanju ovodunjalučka odmazda, nasljednici ubijenog imat će pravo odluke da li da izvrše odmazdu ili da prihvate krvarinu ili da oproste ubici.

Nenamjerno ubistvo može imati dvije posljedice: pokajanje i plaćanje krvarine porodici ubijenog.

Pokajanje odmetnika od islama i nevjernika bit će prihvaćeno ako ne ustraju u nevjerstvu i u njemu ne umru.

Odmetniku od islama obavezno treba pružiti mogućnost pokajanja jer se odmetanje desilo kao rezultat sumnji i nedoumica. Najkraći rok koji se može dati odmetniku jeste tri dana, a može biti produžen onoliko koliko to odluče predstavnici vlasti na osnovu stanja odmetnika. Cilj ovoga jeste nastojanje da se odmetnik vrati na Pravi put. Međutim, nije dozvoljeno produžavati taj rok sve dok on ne umre prirodnom smrću. Njegovo pokajanje ogledat će se u potvrdi onoga što je zanijekao i obavezan je dokazati iskrenost svoga pokajanja.

Učenjaci se slažu o tome da Allah, dž.š., prima pokajanje odmetnika nakon što se pokaje zbog prvog odmetništva. Međutim, razilaze se o tome da li će njegovo pokajanje biti prihvaćeno ako se odmetne drugi, treći ili više puta. Smatram da je najispravnije ono mišljenje prema kojem će i u ovim slučajevima njegovo pokajanje biti prihvaćeno.

Ako se odmetnik pokaje, nije dužan nadoknaditi ibadete koje je učinio prije odmetništva, jer ti ibadeti nisu poništeni. Allah, dž.š., uvjetovao je poništavanje dobrih djela time da odmetnik ustraje u nevjerstvu i umre kao nemusliman.

Učenjaci se slažu o tome da je ispravan brak supružnika koji zajedno, u isto vrijeme, prime islam. Ako muž primi islam prije supruge koja je ehlu-kitabijka, brak će i dalje važiti. Međutim, ako supruga nije ehlu-kitabijka, među njima će nastupiti razvod braka onog momenta kada muž primi islam. Ako supruga primi islam prije muža, među njima nastupa trenutni razvod braka.

Ako se odmetnik od islama pokaje, bit će mu vraćen oduzeti imetak i sve drugo što je posjedovao.

Ako se bludnik pokaje iskreno pred Allahom, dž.š., nije dužan prijaviti se vlastima kako bi nad njim izvršili šerijatsku kaznu. Štaviše, dužan je dati sve od sebe da sakrije svoj grijeh, a to je i obaveza onoga ko ga zatekne u činjenju ovoga grijeha.

Obaveza je sakriti informaciju o počinjenom bludu ako se njegovo dešavanje potvrdi a ne prijavi se vlastima. Ovaj propis odnosi se isključivo na onoga ko nije znao da je blud zabranjen.

Ukoliko se bludnik pokaje nakon što bude prijavljen vlastima, neće biti pošteđen šerijatske kazne. U ovom je slučaju predstavnik vlasti obavezan izvršiti šerijatsku kaznu nad bludnikom. Pokajanje će mu koristiti, ako bude iskreno, samo kada je u pitanju ahiretska kazna.

Ako se kradljivac pokaje prije nego što bude prijavljen vlastima, bit će pošteđen šerijatske kazne. Vlasnik imetka u ovom slučaju treba oprostiti kradljivcu, jer se iskrenost njegova pokajanja ogleda u povratu imetka.

Ako se kradljivac pokaje nakon što bude prijavljen vlastima, neće biti pošteđen izvršavanja šerijatske kazne pa makar mu vlasnik imetka oprosti krađu ili pokloni ukradeni

imetak. U ovom slučaju o kažnjavanju odlučuje samo Allah, dž.š., a na to ukazuju hadisi Allahova Poslanika, s.a.v.s.

Pokajanje kradljivca podrazumijeva povrat ukradenog imetka njegovu vlasniku. Ako je taj imetak već potrošen, njegova protuvrijednost bit će izuzeta iz imetka kradljivca ukoliko posjeduje imetak bez obzira na to da li je njegova ruka odsječena ili nije.

Ako se grješnik iskreno pokaje i popravi svoja djela, Allah, dž.š., poštedjet će ga ahiretske kazne. To nedvosmisleno stoji u ajetu objavljenom poslije ajeta koji govori o krađi.

Šerijatska kazna zbog potvore objedinjuje u sebi pravo Allaha, dž.š., i pravo potvorenog čovjeka. Međutim, ukoliko je slučaj potvore prijavljen vlastima, o šerijatskoj kazni odlučuje se isključivo na osnovu naredbi Allaha, dž.š.

Pokajanje onoga ko je potvorio razlikuje se sukladno njegovu stanju. Ako poznaje osobu koju je potvorio, treba je obavijestiti o tome i tražiti oprost zbog toga. A ako ne poznaje osobu koju je potvorio, priznat će da se radi o potvori i zamolit će Allaha, dž.š., za oprost osobi koja je potvorena. Na ovaj će način pokazati ljudskost i pokušat će ugasiti mržnju i netrpeljivost koja se javlja u ovakvim slučajevima.

Šerijatski tekstovi ukazuju na to da Allah, dž.š., prihvata pokajanje onoga ko je pio alkohol ako se iskreno pokaje zbog toga. Ako slučaj pijenja alkohola bude prijavljen vlastima, neće biti pošteđen šerijatske kazne, jer postoji opravdana sumnja da se u ovom slučaju radi o pokajanju samo da bi se izbjegla kazna, a ne kao rezultat iskrenog kajanja.

Posljedice tevbe od grijeha za koje nije propisana šerijatska kazna

Posljedice tevbe od kršenja imovinskih prava ljudi

Allah, dž.š.. zabranio je vjernicima da na nepošten način koriste imetke drugih ljudi: *"Ne jedite imovinu jedan drugoga na nepošten način..."* (El-Bekara, 188) Komentirajući ovaj ajet Begavi[880] veli: "To jest ne prisvajajte imovinu drugih ljudi na načine koje Allah, dž.š., nije dozvolio. To se može desiti putem otimačine, pljačke, putem kockanja, plaćanja za pjevanje ili putem podmićivanja i varanja."

Vraćanje prisvojenog imetka ukoliko je njegov vlasnik poznat ili se ne može pronaći

Ako onaj ko je na zabranjen način prisvojio određeni imetak želi da se pokaje, obavezan je vratiti ga njegovu zakonitom vlasniku. Ako je u stanju doći do vlasnika, obavezan je tražiti oprost od njega zbog onoga što mu je učinio.

Imam Gazali veli: "Imetak koji je prisvojen na nezakonit način mora biti vraćen njegovu vlasniku ukoliko je poznat, a ukoliko je vlasnik nepoznat, onda će se imetak u njegovo ime podijeliti kao sadaka."[881]

Kurtubi veli: "Onaj ko na nepravedan način uzme nečiji imetak, obavezan je vratiti ga njegovu zakonitom vlasniku."[882]

---

880 *Mealit-tenzil*, 1/165, 166.

881 *Ihjau ulumid-din*, 4/37.

882 *Džamiu li ahkamil-Kur'an*, 3/366.

Ako je nemoguće pronaći pravog vlasnika, naprimjer zato što je otputovao ili je umro, a njegovi su nasljednici nepoznati, o tome učenjaci zastupaju različita mišljenja.[883]

Neki smatraju da pokajanje neće biti ispravno sve dok nepravedno oduzeti imetak ne bude vraćen njegovu zakonitom vlasniku. Ako bude nemoguće pronaći vlasnika imetka, grješnik će činiti što više dobrih djela, jer će na Sudnjem danu ona biti oduzimana i poklanjana onima prema kojima je učinjena nepravda. Oni kažu: "Imetak koji je nepravedno uzet pravo je čovjek koji je oštećen, a to mu pravo nije dostupno. Allah, dž.š., zbog Svoje pravednosti neće dozvoliti da neko od Njegovih robova bude zakinut pa će na Sudnjem danu nadoknaditi prouzrokovanu štetu na ovom svijetu tako što će oduzimati dobra djela od nasilnika i poklanjati ih onima kojima je nasilje učinjeno. Ako nasilnik nikako ne bude u stanju pronaći pravog vlasnika, najbolje što može učiniti u tom slučaju jeste to da čini što više dobrih djela kako bi ih na Sudnjem danu imao dovoljno kada mu budu oduzimana i poklanjana onome kome je on učinio nasilje. Jer, na Sudnjem danu neće biti imetka koji bi se mogao poklanjati i kojim bi se moglo trgovati."

Neki smatraju da u slučaju kada se pravi vlasnik ne može pronaći, imetak treba podijeliti u njegovo ime kao sadaku.

Neki pak smatraju da se ovaj imetak treba predati vlastima koje će ga čuvati sve dok njegov vlasnik ne bude pronađen. Ako se vlasnik imetka ne pojavi, on će biti dodijeljen u državnu kasu.[884]

Postoje i oni koji smatraju da ovakav imetak uopće ne treba dirati te da niko nema pravo raspolagati njime.[885]

Neki kažu: "Ovaj imetak treba udijeliti kao sadaku. Ako se nakon toga pojavi njegov vlasnik, iz imetka onoga ko ga je nepravedno prisvojio bit će oduzeta njegova protuvrijednost,

---

[883] *Medaridžus-salikin*, 1/387.

[884] *Nihajetul-muhtadž ila šerhil-minhadž*, 8/39.

[885] *Medaridžus-salikin*, 1/387.

ukoliko on posjeduje imetak. Ako bude siromašan, sačekat će se dok stekne imetak nakon čega će biti oduzet. Ako umre prije nego što uspije vratiti imetak, neće zbog toga biti kažnjen na Sudnjem danu."[886]

Autor djela *Nihajetul-muhtadž*[887] veli: "Ako bude nemoguće pronaći vasnika imetka, onaj ko ga je nepravedno prisvojio raspolagat će njim ali kao s pozajmicom. Čim pravi vlasnik imetka bude pronađen, protuvrijednost prisvojenog imetka bit će mu vraćena. Ako grješnik bude siromašan, dat će mu se rok dok ne stekne imetak. Ako umre prije nego što je vratio imetak, neće zbog toga biti kažnjen na ahiretu jer se pokajao i želio vratiti taj imetak. A Allah, dž.š., iz Svoga će obilja nadomjestiti čovjeku čiji je imetak nepravedno prisvojen."

Odabrano mišljenje

Smatram da je najispravnije mišljenje ono prema kojem onaj ko se pokajao zbog nepravedno stečenog imetka ne smije ga na bilo koji način koristiti za vlastite potrebe. Ako izgubi svaku nadu da će pronaći vlasnika imetka, tada će ga podijeliti kao sadaku u njegovo ime. Ako se poslije toga zakoniti vlasnik imetka pojavi, onda će njegova protuvrijednost biti oduzeta iz imetka čovjeka koji je na nepravedan način prisvojio njegov imetak.

Pitanje: Ako je vlasnik od kojeg je imetak nepravedno oduzet nepoznat, naprimjer prilikom trgovanja kada trgovac vara mušterije, prikriva mahane trgovačke robe, vara na vagi i sl. U tom je slučaju nemoguće pronaći sve prevarene mušterije. Šta treba učiniti trgovac koji se pokajao?

Imam Gazali veli: "Ako je nasilnik na bilo koji nezakonit način prisvojio imetak, otimanjem, prevarom, varanjem prilikom trgovanja, varanjem na vagi, u tom slučaju treba dobro svesti račune sa sobom od prvog dana kada je počeo varati pa sve do dana kada se pokajao prije nego što njegovi računi budu svođani na Sudnjem danu. Ako ikako bude u

[886] *Nihajetul-muhtadž*, 8/309.

[887] Ibid.

stanju okvirno izračunati koliko je imetka stekao na takav nepošten način, neka to zapiše i neke se pokuša sjetiti imena svih ljudi koje je prevario, a nakon toga neka ih pokuša pronaći bez obzira gdje se oni nalazili i neka od njih traži oprost ili neka im vrati imetak koji im je oduzeo. Ovo je vrlo težak način pokajanja, jer trgovci nisu u stanju pronaći sve osobe koje su prevarili niti njihove nasljednike. Međutim, svaki od njih obavezan je dati sve od sebe kako bi to učinio. Ako posustane i ne mogne više tragati za osobama koje je prevario, neka čini što više dobrih djela kako bi ih na Sudnjem danu mogao podariti onima koje je prevario. Stoga treba učiniti dobrih djela srazmjerno nepravdama koje je nanio ljudima, jer ako ne bude imao dobrih djela, njihova će ružna djela biti prenesena na njegovu vagu loših djela."[888]

Ako je neko koristio imetak koji je stekao putem kamate, pokajat će se zbog toga jer mu je tako naređeno u Kur'anu: *"A ako se pokajete, ostat će vam glavnice imetaka vaših, nećete nikoga oštetiti niti ćete oštećeni biti."* (El-Bekara, 179) U ovom je ajetu dato pojašnjenje šta treba učiniti onaj ko se pokaje zbog korištenja kamate, a to je da zadrži glavnicu svoga imetka a sve što je stekao putem kamate treba vratiti onima od kojih je taj imetak uzeo.

Imam Taberi veli: "Ako se pokajete i vratite kamatu, ostat će vam glavnice vaših imetaka s tim da nećete uzeti ništa više od onoga što ste dali na ime pozajmice."[889]

Kurtubi veli: "Način na koji će se pokajati onaj ko je stjecao imetak putem kamate jeste taj da vrati sav stečeni imetak ljudima od kojih ga je uzeo. Ako ne budu u njegovoj blizini, treba ih potražiti, a ako izgubi nadu da će ih ikada pronaći, onda će taj imetak podijeliti u njihovo ime kao sadaku."[890]

Ovo se mišljenje zasniva na šerijatskom pravilu prema kojem sve što je stečeno na nezakonit način treba biti vra-

---

[888] *Ihjau ulumid-din*, 4/37.

[889] *Džamiul-bejan fi tefsiril-Kur'an*, 3/366.

[890] *Džamiu li ahkamil-Kur'an*, 3/366.

ćeno njegovu vlasniku ako postoji mogućnost da vlasnik bude pronađen.

Pitanje: Ako se pomiješa halal imetak s imetkom koji je stečen na nedozvoljen način pa se ne mogne razlikovati, na koji će se način pokajati onaj ko je griješio?

Kurtubi veli: "Ako se imetak pomiješa pa se ne mogne razlikovati ono što je halal od onoga što je stečeno na nedozvoljen način, u tom će slučaju biti izdvojena protuvrijednost imetka stečenog na nedozvoljen način i bit će vraćen njegovu vlasniku. Ako ga ne bude u stanju pronaći, onda će taj imetak podijeliti kao sadaku u ime oštećene osobe. Ako grješnik na nepravedan način stekne i potroši toliko imetka da više nije u stanju vratiti ga njegovim vlasnicima, u tom će slučaju sve što posjeduje podijeliti kao sadaku siromasima ili u neke druge korisne društvene svrhe. Kod sebe će ostaviti odjeće samo onoliko koliko mu je potrebno da bi mogao obavljati namaz i hrane za njegove dnevne potrebe..."[891]

Postoje međutim učenjaci koji zastupaju ekstremno mišljenje o ovom pitanju i kažu da u slučaju ako se pomiješa halal imetak s imetkom stečenim na nedozvoljen način sav imetak postaje nedozvoljen jer se može desiti da zadržani imetak bude upravo onaj koji je stečen na nedozvoljen način.[892]

Smatram da je ispravnije mišljenje imama Kurtubija.

[891] Ibid, 3/366, 367.
[892] Ibid, 3/366.

Posljedice tevbe od kršenja neimovinskih prava ljudi

Ogovaranje, prenošenje tuđih riječi, vrijeđanje, špijuniranje, varanje, spletkarenje, malverzacije, neispunjavanje ugovora, lažno svjedočenje, činjenje nepravde, laži, neposlušnost roditeljima, prekidanje rodbinskih veza... sve su ovo grijesi koji narušavaju prava drugih ljudi, grijesi koje je Allah, dž.š., strogo zabranio, a Allahov Poslanik, s.a.v.s., osudio u svojim hadisima. Kada neko učini neke od ovih grijeha, pitanje je na koji se način treba pokajati kako bi njegovo pokajanje bilo primljeno i kako bi bio pošteđen kazne na ahiretu?

Pokajanje zbog ogovaranja

Učenjaci se razilaze o načinu na koji se treba pokajati onaj ko je ogovarao. O ovom pitanju postoje tri mišljenja[893]:

Prvo mišljenje: Onaj ko je ogovarao treba o tome obavijestiti osobu kojoj je to učinio i treba tražiti oprost od nje. Kao potvrdu svome mišljenju ovi učenjaci navode sljedeće dokaze:

Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao je: "Ako neko učini nepravdu svome bratu muslimanu, neka zatraži oprost od njega jer na Sudnjem danu neće biti ni zlatnika ni srebrenjaka koji će se moći oduzimati, nego će biti oduzimana dobra djela. Ako ne bude imao dobrih djela, bit će mu pridodata loša djela onoga kome je učinio nepravdu."[894] Naredba upotrijebljena u ovom hadisu ukazuje na obaveznost traženja oprosta zbog ogovaranja, a to se ne može desiti osim ako se pronađe ogovarana osoba.

---

[893] *Medaridžus-salikin*, 1/290, 291.

[894] Hadis je ranije citiran.

Oni kažu: "Ogovaranje je grijeh vezan za prava ljudi i ne može biti oprošten sve dok čovjek koji je ogovaran ne oprosti onome ko ga je ogovarao."

Drugo mišljenje: Oni koji zastupaju ovo mišljenje smatraju da onaj ko je ogovarao obavezno mora pronaći osobu koju je ogovarao te joj treba objasniti šta je sve o njoj govorio jer mu možda neće htjeti oprostiti nešto što mu je nepoznato.

Gazali veli: "Grješnik je u ovom slučaju obavezan pojasniti šta je sve govorio o osobi od koje traži oprost jer tražiti oprost za nešto što je nepoznato nije dovoljno. Može se desiti da onaj ko je ogovaran, kada čuje šta je sve o njemu rečeno, neće htjeti oprostiti te će to ostaviti za Sudnji dan kako bi na taj način stekao dobra djela od osobe koja ga je ogovarala ili joj prenijeti svoja loša djela."[895] Kao potvrdu svome mišljenju oni navode sljedeće dokaze:

Oni navode iste dokaze kao i učenjaci koji zastupaju prvo mišljenje te kažu: "Tražanje oprosta ne može se desiti osim ako se ogovaranoj osobi pojasni šta je sve o njoj rečeno."

Kod ogovaranja se prepliću prava Allaha, dž.š., i prava ljudi. Pokajanje će biti potpuno tek ako se zatraži oprost od ogovarane osobe.

Ovi učenjaci porede pokajanje zbog ogovaranja s pokajanjem zbog ubistva. Oni kažu: "Pokajanje ubice neće biti primljeno sve dok ne bude u milosti nasljednika ubijenog koji će odlučiti da li će nad ubicom izvršiti odmazdu ili će mu oprostiti. Isto je i s ogovaranjem. Onaj ko je ogovaran mora imati pravo odlučiti hoće li oprostiti ili neće."

Treće mišljenje[896]: Prema ovom mišljenju, onaj ko je ogovarao nije dužan o tome obavijestiti osobu koju je ogovarao. Dovoljno je da se samo pokaje pred Allahom, dž.š., i da čovjeka kojeg je ogovarao spomene po dobru na istom mjestu i pred istim ljudima pred kojima je napadao njegovu

---

[895] *Ihjau ulumid-din*, 4/37, 38.

[896] *Medaridžus-salikin*, 1/290, 291 i *Subulus-selam*, 4/20.

čast. Na taj će način zamijeniti ogovaranje hvalom i lijepim spominjanjem. Osim toga, treba moliti Allaha, dž.š., da oprosti grijehe osobi koju je ogovarao. Kao potvrdu svome mišljenju oni navode sljedeće dokaze:

Obavještavanje ogovarane osobe da je bila predmet ogovaranja nosi brojne štetne posljedice i nijednu korist. To će samo povećeti bol i tugu osobe koja je ogovarana, a ako ne čuje za to, bit će mirna i spokojna.

Prema njima, postoje dvije razlike između ogovaranja i narušavanja meterijalnih ili nekih drugih prava čovjeka:

1. Ako oduzeti imetak bude vraćen vlasniku, to će mu koristiti i islamski je propis da se nepravedno oduzeti imetak mora vratiti njegovu vlasniku. Ogovaranje je suprotno tome; obavještavanje osobe da je bila predmet ogovaranja ne nosi nijednu korist tako da je apsolutno neispravno porediti jedno s drugim.

2. Kada naprimjer kradljivac obavijesti vlasnika imetka da će mu vratiti imetak, to neće u njegovoj duši probuditi osjećaj mržnje i neprijateljstva nego će ga najvjerovatnije obradovati. Suprotna je situacija u slučaju ako ogovarana osoba bude obaviještena da je bila predmet ogovaranja te da je njena čast napadnuta. Porediti jedno s drugim u suštini je neispravno.

Odabrano mišljenje

Smatram da je najispravnije mišljenje ono prema kojem je onaj ko je ogovarao dužan tražiti oprost od osobe koju je ogovarao ukoliko je vijest o tome već doprla do nje. Traženje oprosta u ovom slučaju naređeno je u hadisu koji smo prethodno citirali. Međutim, ako osoba koja je ogovarana ne zna za to, u tom će slučaju onaj ko je ogovarao moliti Allaha, dž.š., za oprost i neće o tome obavještavati ogovaranu osobu. Obavještavanje o ogovaranju prouzrokovalo bi neprijateljstvo i mržnju u dušama vjernika i samo bi povećalo uznemirenost među njima.

Ibn Tejmijja je rekao: "Onaj ko je nekoga ogovarao kao iskup treba učiniti što više dobrih djela na ime ogovarane osobe, molit će Allaha, dž.š., za oprost, učiti dove da joj Allah, dž.š., podari svako dobro."[897] Hasan el-Basri je rekao: "Iskup za ogovaranje jeste to da moliš Allaha, dž.š., za oprost osobi koju si ogovarao."

Eš-Šubramilsi veli: "Ako je ogovarana osoba čula za ogovaranje, tada obavezno treba tražiti oprost od nje. Ako pak umre prije toga ili otputuje daleko, u tom će slučaju onaj ko je ogovarao moliti Allaha, dž.š., da toj osobi oprosti grijehe. Traženje oprosta od nasljednika ogovarane osobe nema nikakvo značenje, kao ni traženje oprosta a da se ogovarani ne obavijesti o izgovorenim riječima."[898]

Na vrijeđanje, špijuniranje i sl. odnose se isti propisi kao i na ogovaranje. Kad je riječ o lažnom svjedočenju, uvjet ispravnosti pokajanja jeste to da počinilac čvrsto odluči da to nikada više neće učiniti. Također, dužan je javno obznaniti poricanje lažnog svjedočenja i učiniti sve da popravi štetu nanesenu osobi protiv koje je lažno svjedočio. Isti je slučaj i s prenošenjem tuđih riječi.[899]

Zaključci izvučeni iz prethodnog poglavlja

Uvjet ispravnosti pokajanja onoga ko je na neispravan način koristio tuđi imetak jeste to da taj imetak vrati njegovu vlasniku. Ako vlasnik imetka nije prisutna, uložit će trud i napor da ga pronađe. Ako to ne bude u stanju zbog smrti vlasnika imetka ili zbog nepoznatosti njegova identiteta, taj će imetak biti podijeljen kao sadaka. Osim toga, grješnik će nastojati učiniti što više dobrih djela, a ako se vlasnik imetka ipak pojavi, dat će mu protuvrijednost otuđenog imetka iz svoga imetka.

---

[897] *Fetavel-kubra*, 431, 432 i *Muhtesarul-fetaval-misrije*, 254.
[898] *Hašijetu Ebil-Bejda*, 8/39.
[899] *Nihajetul-muhtadž*, 8/308.

Razlog zbog kojeg se taj imetak udjeljuje kao sadaka jeste to da se učini što više dobrih djela kako na Sudnjem danu ne bi propao zbog oduzimanja dobrih djela koja će biti poklonjena onome čiji je imetak nepravedno prisvojen.

Ako se nepravedno prisvojeni imetak pomiješa s halal imetkom, taj će imetak biti udijeljen kao sadaka, s tim da će onaj ko ga je udijelio za sebe ostaviti onoliko koliko mu je potrebno za odijevanje, jelo i piće.

Da bi pokajanje onoga ko se ogriješio o druge ljude narušivši neka njihova nematerijalna prava bilo ispravno, potrebno je tražiti oprost od osobe o koju se ogriješio, ako je ona već čula za to. Međutim, ako ta osoba nije čula da je neko povrijedio njezino pravo, onaj ko je, naprimjer, ogovarao, molit će Allaha, dž.š., za oprost i iskreno će se pokajati zbog toga. Na taj će način biti spriječeno daljnje širenje mržnje i neprijateljstva među ljudima.

Utjecaj tevbe na brisanje loših djela i opraštanje grijeha

Značenje brisanja i oprosta grijeha

Brisanje i oprost grijeha veoma su često spominjani termini u Kur'anu. Brisanje grijeha spominje se četrnaest, a oprost dvjesto osamdeset puta. U ovom poglavlju govorit ćemo o značenju brisanja i oprosta grijeha i spomenut ćemo mišljenja učenjaka o ovom pitanju. Međutim, prije toga navest ćemo nekoliko ajeta koji govore o ovoj temi: *"O vi koji vjerujete, učinite pokajanje Allahu iskreno, da bi Gospodar vaš preko ružnih postupaka vaših prešao..."* (Et-Tahrim, 8) Iz ajeta možemo zaključiti da je uvjet brisanja grijeha to da se čovjek iskreno pokaje zbog onoga što je učinio. Također, možemo zaključiti da je pokajanje sredstvo pomoću kojeg vjernik čisti svoju dušu. Allah, dž.š., u ovom ajetu pruža veliku nadu vjernicima da će im oprostiti, a Allahu, dž.š., ne priliči da pruža uzaludnu nadu.

"Ja ću sigurno oprostiti onome ko se pokaje i uzvjeruje i dobra djela čini, i koji zatim na Pravom putu istraje." (Ta-Ha, 82)

Ovaj ajet govori o veličini Allahova, dž.š., oprosta i milosti prema iskrenim vjernicima koji se istinski pokaju zbog grijeha koje su počinili, koji budu dobra djela činili i ustrajavali na Pravom putu.

"On prima pokajanje robova Svojih i prašta hrđave postupke i zna šta radite." (Eš-Šura, 25)

Allah, dž.š., u ovom ajetu brisanje grijeha uvjetuje primanjem pokajanja. U arapskom jeziku riječ *el-kefru* (brisanje grijeha) označava pokrivanje. Particip aktivni izveden iz ovog

glagola može značiti – noć ili more, jer pokrivaju sve što se nalazi u njima. Ovom riječju naziva se i zemljoradnik, jer pokriva zemljom sjemenke koje sije. Nevjernik se također naziva ovom riječju, jer svojim nevjerstvom pokriva i negira Allahove, dž.š., blagodati.[900] Brisanje grijeha nazvano je ovim imenom, jer oni budu skriveni pa kao da nisu ni urađeni.[901]

Značenje riječi *el-magfiretu* (oprost) također je pokrivanje i skrivanje. Kada Allah, dž.š., oprosti nekome grijehe, On ih, ustvari, pokrije tako da je njihov status kao da i ne postoje.

Neki učenjaci smatraju da ove dvije riječi imaju isto značenje, a neki smtraju da se *oprost* odnosi na velike, a *brisanje* na male grijehe. Postoje i oni koji smatraju da se brisanje grijeha dešava na ovom svijetu, a oprost na ahiretu. Neki učenjaci pak smatraju da se oprost odnosi na grijehe učinjene prema Allahu, dž.š., a brisanje na grijehe učinjene prema stvorenjima. Imam Ibn Kajjim pojašnjava da se ova mišljenja nadopunjuju. U narednim odlomcima podrobno ćemo pojasniti ova mišljenja.

Brisanje i oprost imaju značenje pokrivanja grijeha

Veliki broj učenjaka smatra da ovi termini imaju isto značenje, a to je pokrivanje grijeha. Kurtubi veli: "Ovi termini imaju isto značenje jer u arapskom jeziku i jedna i druga riječ znače sakriti i pokriti."[902]

Nejsaburi, komentirajući ajet: *"Gospodaru naš, oprosti nam grijehe naše i pređi preko hrđavih postupaka naših, i učini da poslije smrti budemo s onima dobrima."* (Alu Imran,

---

[900] *Lisanul-areb*, 5/146-148; *El-Mufredat*, 435, 436; *El-Kamusul-muhit*, 2/128 i *Muhtarus-sihah*, 3/51.
[901] *El-Mufreda*, 435, 436.
[902] *Džamiu li ahkamil-Kur'an*, 4/317 i *Fethul-mubin fi šerhi-erbein*, 167.

193) veli: "U oba slučaja misli se na pokrivanje i skrivanje grijeha."[903]

Komentirajući ajet: *"Mi ćemo preći preko manjih ispada vaših..."* (En-Nisa, 31) Hazin veli: "To jest, pokrit ćemo vaše grijehe tako da će biti kao da ih nikada niste ni učinili. Jer, osnovno značenje riječi *el-kefru* (brisanje grijeha) jeste pokrivanje."[904]

Oprost se odnosi na velike, a brisanje na male grijehe

Neki mufesiri smatraju da se brisanje odnosi na male grijehe, a oprost na velike. Oni to dokazuju ajetom: *"Gospodaru naš, oprosti nam grijehe naše i pređi preko hrđavih postupaka naših..."* Ibn Abbas, r.a., rekao je: "Riječi *'Oprosti nam grijehe'* odnose se na velike, a *'pređi preko hrđavih postupaka naših'* odnose se na male grijehe."[905]

Imam Taberi, komentirajući ajet: *"Mi ćemo preći preko manjih ispada vaših..."*, veli: "To jest, malih grijeha."[906]

Autor djela *Tefsirul-menar*[907], komentirajući ajet: *"Gospodaru naš, oprosti nam grijehe naše i pređi preko hrđavih postupaka naših..."*, prenosi da su neki mufesiri rekli: "Oprost koji se spominje u ovom ajetu odnosi se na velike, a prelazak preko hrđavih postupaka odnosi se na male grijehe."

Brisanje grijeha je na dunjaluku, a njihov oprost je na ahiretu

Imam Alusi smatra da se brisanje grijeha dešava na ovom svijetu, a njihov oprost na ahiretu. Komentirajući ajet: *"I preko ružnih postupaka vaših će preći..."* (El-Enfal, 29), on

---

[903] *Garaibul-Kur'an ve regaibul-furkan*, 4/168.

[904] *Lubabut-tevil fi meanit-tenzil*, 1/342.

[905] *Tenvirul-mikbas fi tefsiri Ibn Abbas*, 63 i *Tefsirul-Begavi*, 1/515.

[906] *Džamiul-bejan fi tefsiril-Kur'an*, 5/29.

[907] *Tefsirul-Kur'anil-hakim*, 4/302.

veli: "To jest, prikrit će vaše grijehe na ovom svijetu, a oprostit će vam ih na ahiretu."[908] Ovo značenje imam Alusi preuzeo je iz hadisa u kojem stoji da će Allah, dž.š., nakon što vjernik prizna svoje greške na Sudnjem danu, reći: "Prikrio sam tvoje grijehe na dunjaluku, a danas ću ti ih oprostiti."[909] Prema imamu Alusiju, brisanje i oprost grijeha podjednako se odnose i na male i na velike grijehe. Međutim, u ovom njegovu mišljenju nalaze se određene nedoumice:

1. Allah, dž.š., obraćajući se Svome Poslaniku, s.a.v.s., kaže: *"Mi ćemo ti dati sigurnu pobjedu da bi ti Allah ranije i kasnije krivice oprostio."* (El-Feth, 1-2) Iz ovog ajeta razumijevamo da se oprost od grijeha može desiti i na ovom svijetu.

2. U drugom ajetu, Allah, dž.š., obavještava nas da će oprostiti nevjernicima ukoliko prime islam: *"Reci onima koji ne vjeruju: ako se okane, bit će im oprošteno ono što je prije bilo, a ako se ne okane – pa, zna se šta je s drevnim narodima bilo."* (El-Enfal, 38) To jest, oprostit će im njihove grijehe još na ovom svijetu.

Imam Er-Razi rekao je: "Značenje ovog ajeta jeste da će Allah, dž.š., oprostiti nevjernicima ukoliko se okane nevjerstva, prestanu s neprijateljstvom prema Allahovu Poslaniku, s.a.v.s., i prime islam."[910] Učeći ovaj ajet, primjećujemo da je Allah, dž.š., oprost od grijeha u ovom slučaju učinio kao radosnu vijest još na ovom svijetu, želeći time smiriti njihove duše i ispuniti ih spokojem. Allah, dž.š., oprostit će im grijehe koje su uradili kao nevjernici što nam ukazuje na činjenicu da se oprost može desiti još na ovom svijetu.

3. Da se oprost ne dešava na ovom svijetu ne bi Allah, dž.š., rekao: *"...ali onima koji se pokaju i uzvjeruju i dobra djela čine, Allah će njihova hrđava djela u dobra promijeniti."* (El-Furkan, 70)

---

[908] *Ruhul-meani fi tefsiril-Kur'anil-azim*, 9/196.
[909] Buhari, 8/203.
[910] *Et-Tefsirul-kebir*, 15/162.

4. Preneseni su brojni hadisi u kojima stoji da Allah, dž.š., oprašta ljudima grijehe dok su još na ovom svijetu.

Ebu Hurejra, r.a., prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Ko isposti ramazan vjerujući u Allaha, dž.š., i nadajući se Njegovoj nagradi, bit će mu oprošteni grijesi koje je do tada učinio. Ko u ibadetu provede lejletul-kadr, vjerujući u Allaha, dž.š., i nadajući se Njegovoj nagradi, bit će mu oprošteni grijesi koje je do tada učinio."[911]

U nekim hadisima Allahov Poslanik, s.a.v.s., obavijestio nas je da će biti skupina vjernika koji će ući u Džennet bez polaganja računa. Muslim bilježi u svome *Sahihu* predanje Ebu Hurejre, r.a., u kojem stoji da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Sedamdeset hiljada mojih sljedbenika ući će u Džennet bez polaganja računa." Jedan od prisutnih ashaba upita: "Allahov Poslaniče, zamoli Allaha, dž.š., da me učini od njih." Allahov Poslanik, s.a.v.s., tada prouči dovu: "Allahu, učini i ovog vjernika od njih." Tada i drugi ashab predloži da Allahov Poslanik, s.a.v.s., i za njega prouči istu dovu, međutim, Allahov Poslanik, s.a.v.s., reče mu: "Pretekao te u tome Ukaša."[912] Ovaj hadis upućuje na to da Allah, dž.š., neće od njih tražiti da polažu račun na Sudnjem danu pred Njim, a nemoguće je vjerovati da oni nisu u svom životu učinili nijedan grijeh. Činjenica je da je njih obuhvatila Allahova, dž.š., milost i oprost na ovom svijetu i zaštita od kazne na ahiretu.

5. Da se oprost ne dešava još na ovom svijetu, grijesi bi cijelog života pratili svoga počinioca: *"Kakva god vas bijeda zadesi, to je zbog grijeha koje ste zaradili, a On mnoge i oprosti."* (Eš-Šura, 30)

6. Jedan od najvećih dokaza da se oprost dešava još na ovom svijetu jeste hadis: "Prikrio sam tvoje grijehe na dunjaluku, a danas ću ti ih oprostiti."[913] U ovom hadisu stoji da će

[911] Nesai, 4/157.
[912] Muslim, *Sahih*, 1/111.
[913] Hadis je ranije citiran.

Allah, dž.š., oprostiti grijehe na ahiretu. Allah, dž.š., najbolje zna, ali ovaj hadis odnosi se na one koji se nisu pokajali na ovom svijetu. Allah, dž.š., iz Svoje milosti prikrio je grijehe vjernika na ovom svijetu, a onome ko se pokajao zbog njih, oprostio ih je odmah.

Iz prethodno rečenog zaključujemo da se oprost od grijeha neće dešavati samo na ahiretu, nego da se to dešava još na ovom svijetu.

Oprost se odnosi na grijehe učinjene prema Allahu, dž.š., a brisanje na grijehe učinjene prema stvorenjima

Imam Muhammed Abduhu smatra da se termin *oprost* odnosi na grijehe učinjene prema Allahu, dž.š., a da se termin *brisanje* grijeha odnosi na prijestupe učinjene prema stvorenjima. On kaže: "Smatram da se grijesima naziva ono što smo pogriješili kada je u pitanju naš odnos prema Allahu, dž.š., a da se lošim djelima naziva nepravilan odnos prema stvorenjima. Grijehom se naziva ono u čemu smo pogriješili, a lošim djelom naše loše ponašanje prema drugim ljudima."[914] Međutim, mišljenje Muhammeda Abduhua diskutabilno je iz više razloga:

1. U nekim ajetima riječ grijeh upotrijebljena je kako bi se ukazalo na neispravan odnos među ljudima, naprimjer: *"A ima i drugih koji su grijehe svoje priznali, i koji su dobra djela s drugim koja su hrđava izmiješali..."* (Et-Tevba, 102) U ovom ajetu Allah, dž.š., obavještava nas da su neki ljudi dobra djela koja su učinili – a to obuhvata sve vrste dobročinstva – pomiješali s nečim što je suprotno tome, a to su loša djela.[915]

Allah, dž.š., kaže: *"I sve smo prema grijesima njihovim kaznili..."* (El-Ankebut, 40) To jest, zbog grijeha koje su učinili i prema Allahu, dž.š., i prema ljudima.

[914] *Tefsirul-menar*, 4/302, 303.

[915] *Tefsirul-Alusi*, 10/12.

"I kada živa sahranjena djevojčica bude upitana zbog kakve je krivice umorena." (Et-Tekvir, 8, 9) U ovom je ajetu Allah, dž.š., ukorio predislamske Arape, koji su zakopavali žensku djecu koja nisu učinila nikakav grijeh zbog kojeg bi trebala biti pogubljena. Postoje grijesi koji se učine i prema Allahu, dž.š., a i prema ljudima, a zbog kojih njihov počinitelj zaslužuje da bude pogubljen.

Svi ovi ajeti ukazuju na to da se termin *grijeh* odnosi i na greške koje smo napravili prema Allahu, dž.š., kao i na greške koje smo napravili prema ljudima.

2. U nekim hadisima termin *grijeh* upotrijebljen je kako bi se opisao neispravan odnos i prema Allahu, dž.š., i prema ljudima. Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao je: "Postoji mogućnost da će Allah, dž.š., oprostiti sve grijehe osim ako čovjek umre kao mnogobožac ili ako vjernik namjerno ubije drugog vjernika."[916]

3. Riječ *grijeh* upotrijebljena je kako bi se opisalo griješenje, zločin i neposlušnost.[917] U Kur'anu stoji da je Musa, a.s., rekao: *"Ja sam se prema njima ogriješio..."* (Eš-Šuara, 14) Grijeh koji je Musa, a.s., učinio jeste to što je šakom udario nekog čovjeka i na taj ga način usmrtio. Taj je čovjek bio iz faraonove porodice.[918] Iz ovoga možemo zaključiti da je grijeh Musaa, a.s., učinjen prema ljudima.

Ragib el-Asfehani veli: "Riječ *grijeh* upotrebljava se za svako djelo koje nosi negativnu posljedicu ili kaznu."[919] Dakle, tvrditi da se pod lošim djelima podrazumijeva samo loš postupak prema ljudima nije ispravno jer se u Kur'anu ove riječi upotrebljavaju i kada se govori o neispravnom odnosu prema Allahu, dž.š.

Allah, dž.š., kaže: *"Dobra djela zaista poništavaju hrđava."* (Hud, 114) U ovom ajetu stoji da činjenje dobrih

---

[916] Hadis je ranije citiran.

[917] *Lisanul-Areb*, 1/389.

[918] *Tefsirul-Alusi*, 19/66.

[919] *El-Mufredatu fi garibil-Kur'an*, 181 i *Tefsirul-Alusi*, 4/164.

djela biva uzrokom brisanja loših, što znači da se pod lošim djelima ne misli samo na greške učinjene prema ljudima. Ovaj ajet govori upravo o grijesima učinjenim prema Njemu, jer da se radi o greškama prema ljudima, ne bi bilo dovoljno činiti samo dobra djela, kako bi te greške bile oproštene, nego bi uz to trebalo tražiti oprost i od ljudi.

Govoreći o Lutovu, a.s., narodu, Allah, dž.š., kaže: "*I narod njegov pohrli njemu – a prije su radili sramna djela...*" (Hud, 78), to jest bili su ogrezli u homoseksualizmu.

Imam Alusi veli: "Allah, dž.š., je u ovom ajetu nazvao lošim djelom ono što je kršenje njegove zabrane. Iz ovoga postaje jasno da se pod lošim djelima ne smatra samo ono što je učinjeno prema ljudima..."[920]

Allah, dž.š., rekao je: "*Zar misle oni koji zla djela rade da će Nama umaći? – Loše prosuđuju!*" (El-Ankebut, 4)

Imam Taberi prenosi da je Katada protumačio ovaj ajet tako da se pod zlim djelima misli na mnogoboštvo.[921] Na osnovu ovoga mišljenja pod lošim djelima ne misli se samo na prijestupe koje smo učinili prema ljudima, nego i na one koje smo učinili prema Allahu, dž.š. Na to ukazuju i određeni hadisi. Ebu Zerr, r.a., prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Poslije lošeg uradi dobro djelo, jer ćeš ga na taj način obrisati i prema ljudima se lijepo ponašaj."[922]

U semantičkom smislu pod lošim djelom podrazumijeva se djelo koje je u očima njegova počinitelja, ali i u očima drugih ljudi, ružno i koje nosi ružne posljedice trenutno ili nekada poslije.[923]

Autor djela *Tefsirul-menar* veli: "Naš je profesor smatrao da se pod lošim djelima podrazumijeva sve ono što se ne sviđa ljudima. Kao primjer on navodi ajet: '*Nepravda se može uzvratiti istom mjerom, a onoga ko oprosti i izmiri se Allah*

---

920 *Ruhul-meani fi tefsiril-Kur'ani-azim*, 12/15.
921 *Džamiul-bejan fi tefsiril-Kur'an*, 21/84.
922 Tirmizi, 3/229, kaže: "Ovo je predanje vjerodostojno."
923 *El-Mufredat*, 253.

će nagraditi; On, uistinu, ne voli one koji nepravdu čine. Neće odgovarati onaj ko istom mjerom uzvrati na pretrpljenu nepravdu.' (Eš-Šura, 40, 41) Ovaj ajet govori o odnosima među ljudima..."[924]

Mišljenje imama Ibn Kajjima

Imam Ibn Kajjim pomno je proučio sva ova mišljenja i on smatra da u određenim slučajevima brisanje i oprost grijeha imaju isto značenje. Ako se spomenu zajedno, imaju različito značenje, a ako se spomenu odvojeno onda imaju isto značenje. Ako se spomenu odvojeno, onda se oprost odnosi na velike, a brisanje na male grijehe. Ibn Kajjim veli: "Oprost i brisanje grijeha ponekad se u Kur'anu spominju zajedno, a ponekad odvojeno. Zajedno se spominju u sljedećem ajetu: *'Gospodaru naš, oprosti nam grijehe naše i pređi preko hrđavih postupaka naših, i učini da poslije smrti budemo s onima dobrima.'* (Alu Imran, 193) Odvojeno se spominju u sljedećem ajetu: *'A onima koji vjeruju i dobra djela čine i vjeruju u ono što se objavljuje Muhammedu – a to je istina od Gospodara njihova – On će preko hrđavih postupaka njihovih preći i prilike će njihove poboljšati.'* (Muhammed, 2) Oprost se spominje i u sljedećem ajetu: *'I gdje ima voća svakovrsnog i oprosta od Gospodara njihova.'* (Muhammed, 15) U ovoj se temi najčešće spominju sljedeći termini: grijesi, loša djela, oprost i brisanje grijeha. Pod grijesima se misli na velike prijestupe, a pod lošim djelima na male grijehe. Na male grijehe odnosi se termin *brisanje*, jer se uglavnom radi o nenamjernim greškama te se zbog toga brišu. Dokaz da se pod lošim djelima misli na male grijehe jeste ajet: *'Ako se budete klonili velikih grijehova, onih koji su vam zabranjeni, Mi ćemo preći preko manjih ispada vaših...'* (En-Nisa, 31)

Muslim u svom *Sahihu* bilježi predanje Ebu Hurejre, r.a., u kojem stoji da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: 'Pet dnevnih namaza i džuma do džume brišu male grijehe, osim onih

---

[924] *Tefsirul-menar*, 4/303, 304.

velikih.'[925] Riječ oprost ima jače značenje od riječi brisanje grijeha te se zato oprost odnosi na velike, a brisanje na male grijehe. Oprost podrazumijeva zaštitu i čuvanje od kazne, a brisanje grijeha podrazumijeva pokrivanje i skrivanje malih grijeha. Kada se ove riječi spomenu odvojeno, onda imaju ista značenja: *'Mi ćemo preći preko manjih ispada vaših...'* odnosi se i na male i na velike grijeh, na njihovo brisanje i čuvanje od kazne. Kada se brisanje grijeha spomene zasebno, onda se to odnosi na najveće moguće grijehe, jer je Allah, dž.š., rekao: *'Da bi Allah preko ružnih postupaka njihovih prešao...'*" (Ez-Zumer, 35)

Međutim, autor djela *Tefsirul-menar* ne slaže se s mišljenjem Ibn Kajjima i kaže: "Tvrditi da se oprost odnosi na velike grijehe, a brisanje na male diskutabilno je. Riječ *grijeh* u arapskom jeziku izvedena je iz korijena glagola koji označava djelo sa štetnim posljedicama. Dakle, ne mora se isključivo raditi o nepokornosti prema Allahu, dž.š., da bi se nešto smatralo grijehom. To može biti i pogrešna odluka koja ne ostvari željeni cilj. Ova riječ može se spomenuti u kontekstu imena Allahova Poslanika, s.a.v.s., kada je dozvolio nekima da izostanu iz Pohoda na Tebuk jer se radi o pogrešnoj odluci. Međutim, nikada se za Allahova Poslanika, s.a.v.s., ne može reći da je učinio loše djelo.

O Lutovu, a.s., narodu Allah, dž.š., kaže: *'I narod njegov pohrli njemu – a prije su radili sramna djela...'* (Hud, 78)

Uzvišeni kaže: *'Ako se budete klonili velikih grijeha, onih koji su vam zabranjeni, Mi ćemo preći preko manjih ispada vaših...'* (En-Nisa, 31)

Također je rekao: *'One koji se klone velikih grijeha i naročito razvrata, a one bezazlene On će oprostiti...'* (En-Nedžm, 32) U ovom ajetu Allah, dž.š., kaže da će oprostiti male grijehe. Loše djelo svako je djelo koje negativno utječe na čovjekov život i vjeru." Možemo reći da su ove zamjerke na Ibn Kajjimovo mišljenje na mjestu.

---

[925] Tirmizi, *Sunen*, 1/138.

Odabrano mišljenje

Na osnovu iznesenog smatram da brisanje i oprost grijeha imaju ista značenja, s tim da oprost ima dodatno značenje – brisanje posljedica grijeha koji je učinjen. S druge strane, brisanje grijeha znači da su grijesi poništeni, ali se to ne odnosi na posljedice.[926]

[926] *Ebu Hilal el-Askeri*, 196; *Tefsirut-Taberi*, 4/142; *Fethul-mubin li šerhil-e - bein*, 167 i *Tefsirul-Alusi*, 4/169.

Utjecaj tevbe na brisanje velikih grijeha

U prethodnim poglavljima spomenula sam da neki kur'anski ajeti ukazuju na to da će Allah, dž.š., primiti pokajanja onih koji se iskreno pokaju zbog učinjenih grijeha i nakon toga budu činili dobra djela. Također sam spomenula da islam preporučuje skrivanje grijeha ukoliko su već učinjeni i ne hvalisanje njima pred ljudima. Ako neko učini grijeh, a za tu sramotu ne saznaju drugi ljudi, makar se radilo o velikom grijehu, obavezan je to pokušati sakriti od ljudi i prikriti sramotu. Tako će postupiti u slučaju ako vijest o njegovu grijehu nije stigla do predstavnika vlasti i ako ne postoje jasni dokazi koji će potvrditi da je zgriješio. Ako neko učini grijeh za koji je propisana šerijatska kazna, ali to sakrije od ljudi i iskreno se pokaje zbog onoga što je učinio, Allah, dž.š., će mu iz Svoje milosti oprostiti. Ovo je stav većine učenjaka.[927]

Komentirajući hadis: "Ko umre znajući da nema drugog boga osim Allaha, dž.š., ući će u Džennet"[928], imam Nevevi rekao je: "Stav učenjaka ehli-sunneta vel-džemaata jeste da će onaj ko umre vjerujući u jednoću Allaha, dž.š., kad-tad ući u Džennet. Isto je i s onim ko umre nemajući priliku učiniti grijeh, naprimjer djeca, ili oni koji prije punoljetstva obole od ludila i oni koji se iskreno pokaju zbog mnogoboštva, svi će oni ući u Džennet, a da prethodno neće ulaziti u Džehennem."[929]

---

[927] *Sahihu Muslim bi šerhin-Nevevi*, 1/217; *Tefsirur-Razi*, 1/124; *Tefsirun-Nejsaburi*, 24/27; *Tefsirul-Hazin*, 1/432 i *El-Faslu fil-mileli ven-nihal*, 4/45.

[928] Muslim, 1/32.

[929] *Šerhu Sahihi Muslim*, 1/217.

Et-Teftazani veli: "Učenjaci se slažu o tome da će mali grijesi biti općenito oprošteni, a veliki grijesi tek nakon pokajanja."[930]

Eš-Šehrestani veli: "Učenjaci se također slažu da vjernik koji napusti ovaj svijet kajući se zbog grijeha, zaslužuje nagradu od Allaha, dž.š."[931]

Općenitost značenja kur'anskih ajeta kao i hadisa potvrđuje mišljenje većine učenjaka prema kojem svako ko je pogriješio ima pravo da se nada oprostu ukoliko se iskreno pokaje. Spomenut ćemo neke od tih ajeta i hadisa:

Allah, dž.š., kaže: *"On prima pokajanje robova Svojih i prašta hrđave postupke i zna šta radite."* (Eš-Šura, 25) Sejjid Kutb, komentirajući ovaj ajet, rekao je: "Ovaj ajet podstiče sve one koji su učinili grijeh da se što prije pokaju kako se ne bi desilo da umru kao grješnici ili nevjernici. Allah, dž.š., prima pokajanja Svojih robova i briše njihova loša djela. On dobro može prepoznati iskreno pokajanje i kao takvo primiti ga."[932]

"Ja ću sigurno oprostiti onome ko se pokaje i uzvjeruje i dobra djela čini, i koji zatim na Pravom putu istraje." (Ta-Ha, 82) Komentirajući ovaj ajet, Ibn Kesir rekao je: "To jest, svakome ko se preda mnom pokaje Ja ću oprostiti bez obzira na to o kakvom se grijehu radi."[933]

Muaz ibn Džebel, r.a., prenosi da mu je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Muaze, znaš li koje je Allahovo, dž.š., pravo nad ljudima?" Muaz, r.a., odgovori: "Allah, dž.š., i Njegov Poslanik, s.a.v.s., najbolje znaju!" Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao je: "Njegovo je pravo da Ga ljudi obožavaju i da Mu nikoga ravnim ne smatraju. Muaze, znaš li koje je njihovo pravo kod Allaha, dž.š.? Da ih ne kažnjava ako se pokaju."[934]

Džabir, r.a., pripovijeda da je neki čovjek došao kod Allahova Poslanika, s.a.v.s., i pitao: "Koje su naše obaveze

---

[930] *Šerhul-mekasid*, 172; *Tefsirul-Begavi*, 1/544 i *Tefsirul-Hazin*, 1/342.
[931] *El-Milelu ven-nehalu*, 1/133; *Tarikul-hidžretejni*, 380 i *El-Mevakif*, 380.
[932] *Fi zilalil-Kur'an*, 5/3157.
[933] *Tefsirul-Kur'anil-azim*, 3/161.
[934] Buhari, 8/163.

prema Allahu, dž.š.?" Allahov Poslanik, s.a.v.s., reče: "Ko umre ne pripisujući Allahu, dž.š., druga ući će u Džennet, a ko umre pripisujući Allahu, dž.š., druga ući će u Vatru."[935] Imam Nevevi veli: "Na osnovu ovog hadisa potvrđeno je da će onaj ko umre ne smatrajući nikoga ravnim Allahu, dž.š., ući u Džennet, ali pod uvjetom da ne ustraje u činjenju velikih grijeha."[936]

Ubada ibn Samit, r.a., prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Ko posvjedoči da nema drugog boga osim Allaha, dž.š., Jedinog, Koji nema druga, i da je Muhammed Njegov rob i poslanik, i da je Isa, a.s., Allahov rob i riječ koju je On u Merjemu udahnuo i Duh Njegov, i da je Džennet istina i da je Džehennem istina, Allah, dž.š., uvest će ga u Džennet na koja god od osam njegovih vrata poželi."[937] U drugom predanju stoji: "Uvest će ga u Džennet bez obzira na to kakva su njegova djela..."[938]

Predanje Ubade ibn Samita, r.a., u kojem stoji da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Ako pak uradite jedan od ovih grijeha i budete kažnjeni na ovom svijetu zbog toga, to će biti uzrokom brisanja toga grijeha. A ako neko učini grijeh pa mu Allah, dž.š., omogući da to sakrije od ljudi na onom svijetu, oprostit će mu ili će ga kazniti zbog toga", govori o onima koji su učinili loša djela ali se nisu pokajali zbog njih.

Status onih koji su činili loša djela ali se nisu pokajali zbog njih

Većina učenjaka ehli-sunneta vel-džemaata[939] smatra da će situacija onoga ko je učinio veliki grijeh, a nije se pokajao zbog toga, biti prepuštena Allahu, dž.š., na Sudnjem danu;

---

[935] Muslim, 1/52.
[936] *Šerhu Sahihil-Muslim*, 2/97.
[937] Muslim, 1/33.
[938] Ibid.
[939] *El-Faslu fil-mileli ven-nehali*, 4/45; *Tefsirul-Hazin*, 1/397; *Minhadžus-sunnetin-nebevijjeti*, 1/214; *Šerhul-mekasid*, 170; *Umdetul-kari šerhu Sahihil-Buhari*, 1/59 i *Tefsirul-insaf alel-Keššaf*, 1/532.

ako htjedne, kaznit će ga i nakon toga uvesti u Džennet, a ako htjedne, oprostit će mu i odmah ga uvesti u Džennet.[940]

Ibn Ebul-Izz veli: "Veliki grješnici, a koji su bili sljedbenici Allahova Poslanika, s.a.v.s., neće vječnost provesti u Vatri ukoliko umru vjerujući u Allahovo, dž.š., jedinstvo, makar se i ne pokajali zbog tih grijeha. Njima će Allah, dž.š., ili odmah oprostiti, kao što se spominje u ajetu: '*...a oprostit će kome hoće ono što je manje od toga*' (En-Nisa, 116), a ako htjedne, pravedno će kazniti grješnike Vatrom, a nakon toga će ih, iz Svoje milosti i na osnovu zauzimanja onih koji imaju pravo zauzimati se, uvesti u Džennet."

Eš-Šehrestani prenosi da su učenjaci ešarijskog pravca rekli: "Ako veliki grješnik umre prije nego što se pokaje zbog velikih grijeha, s njim se može desiti dvoje; ili će mu Allah, dž.š., iz Svoje milosti oprostiti, ili će se to desiti na osnovu šefaata Allahova Poslanika, s.a.v.s., koji je rekao: 'Ja ću se zauzimati za velike grješnike iz mog ummeta.'[941] Ili će ih kazniti srazmjerno veličini grijeha koje su počinili, a nakon toga će ući u Džennet. Dakle, veliki grješnici u čijim srcima bude imana koliko zrno gorušice i koji su umrli kao muslimani neće vječno biti u Džehennemu."[942] O ovom pitanju ešarije zastupaju isto mišljenje kao i ehli-sunnet, s tim da se razlikuju jedino u stavu da će Allah, dž.š., grješnike kazniti srazmjerno veličini grijeha. Prema učenju ehli-sunneta vel-džemaata, Allah, dž.š., kaznit će ih onoliko koliko to On htjedne.

Imam Nevevi veli: "Stav ehli-sunneta vel-džemaata jeste da će Allah, dž.š., velikim grješnicima ili oprostiti i uvesti ih u Džennet ili će ih kazniti koliko On to bude htio, a nakon

---

[940] Ovaj pravac osnovao je Abdullah ibn Kilab koji je polemizirao o Allahovim, dž.š., imenima i atributima, o kakvoći Allaha, dž.š., i Njegovoj odredbi. Ovaj pravac ustvari je podogranak mu'tezilija. *Mekalatul-islamijjin*, 169/278.

[941] Tirmizi, *Sunen*, 4/45.

[942] *El-Milelu ven-nehalu*, 1/132, 133.

toga će ih uvesti u Džennet. Veliki grješnici koji su umrli kao muslimani neće vječno biti u Džehennemu."[943]

Imam Er-Razi veli: "Mišljenje ehli-sunneta jeste da će Allah, dž.š., nekim grješnicima odmah oprostiti, a neke će kazniti. Ne smije se ni za koga poimenično tvrditi da će biti stanovnik Džehennema." Kao potvrdu svojih mišljenja oni navode sljedeće dokaze:

"Allah neće oprostiti da Mu se neko drugi smatra ravnim, a oprostit će manje grijehe od toga kome On hoće." (En-Nisa, 116) Ibn Omer, r.a., pripovijeda: "Sustezali smo se moliti Allaha, dž.š., za oprost velikim grješnicima sve dok nismo čuli ajet: *'Allah neće oprostiti da Mu se neko drugi smatra ravnim, a oprostit će manje grijehe od toga kome On hoće.'* Također smo čuli Allahova Poslanika, s.a.v.s., kako je rekao: 'Odgodio sam svoj šefaat za Sudnji dan kada ću se zauzimati za velike grješnike.'"[944] Hazin veli: "Značenje ovog ajeta jeste – Allah, dž.š., neće oprostiti mnogoboštvo ukoliko čovjek umre kao mnogobožac. Ostale grijehe koje su vjernici činili oprostit će kome On htjedne. U ovom ajetu nalazi se dokaz da ukoliko veliki grješnik umre prije nego što se pokaje zbog svojih grijeha s njim se može desiti dvoje; ako htjedne, Allah, dž.š., oprostit će mu i odmah ga uvesti u Džennet, a ako htjedne, prvo će ga kazniti u Vatri a tek nakon toga dozvolit će mu ulazak u Džennet. To je zbog toga što je Allah, dž.š., obećao mogućnost oprosta grijeha koji nisu mnogoboštvo i nevjerstvo."[945]

Ibnul-Dževzijj veli: "Ovaj ajet ukazuje na to da Allah, dž.š., nikada neće oprostiti onima koji su umrli kao mnogobošci. U ostavljanju mogućnosti oprosta ostalih grijeha krije se velika blagodat i to iz dva razloga:

---

[943] *Šerhu Sahihil-Muslim*; 1/217-220 i *Savaikul-mursele alel-džehmijjeti velmuattile*, 1/333.

[944] *Kešful-estar an zevaidil-Bezzar*, 4/84.

[945] *Lubabut-tevil fi meanit-tenzil*, 1/360, 361 i *Tefsirur-Razi*, 10/124.

Niko ne smije tvrditi za umrloga da će biti stanovnik Vatre pa čak i ako je ustrajao u činjenju velikih grijeha.

Mogućnost oprosta kod vjernika budi osjećaj straha i nade."[946]

Allah, dž.š., kaže: *"Koji prašta grijehe i prima pokajanje..."* (El-Gafir, 2) Imam Alusi veli: "U ovom ajetu stoji da će Allah, dž.š., oprostiti i primiti pokajanje onima koji su se pokajali. Međutim, ovaj ajet također pruža mogućnost oprosta i onima koji se nisu pokajali."[947]

Ubada ibn Samit, r.a., prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Ako pak uradite jedan od ovih grijeha i budete kažnjeni na ovom svijetu zbog toga, to će biti uzrokom brisanja toga grijeha. A ako neko učini grijeh pa mu Allah, dž.š., omogući da to sakrije od ljudi na onom svijetu, oprostit će mu ili će ga kazniti zbog toga."[948] Autor djela *Umdetul-kari* veli: "Ovaj hadis ukazuje na to da postoji mogućnost oprosta za onoga ko umre prije nego što se pokaje zbog velikih grijeha koje je učinio. Ako Allah, dž.š., htjedne, može mu oprostiti i odmah ga uvesti u Džennet, a ako htjedne, može ga kazniti i tek nakon toga dozvoliti mu ulazak u Džennet. Ovo je stav ehli-sunneta vel-džemaata."[949]

Ebu Hurejra, r.a., prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "U trenutku dok bludnik čini blud on nije vjernik, u trenutku kada kradljivac krade on nije vjernik, u trenutku kada čovjek pije alkohol on nije vjernik. Poslije ovih grijeha pružena im je mogućnost pokajanja."[950] Imam Nevevi veli: "Onaj ko čini blud, krade, ili ubije nedužnu osobu ne postaje zbog toga nevjernikom. Naime, u ovom slučaju radi se o vjernicima čiji je iman nepotpun; ako se pokaju, bit će pošteđeni kazne, a ako umru ustrajavajući u ovim grijesima, s njima se može desiti sljedeće; ako htjedne, Allah, dž.š., oprostit će im

[946] *Zadul-mesir fi ilmit-tefsir*, 2/103, 104.
[947] *Ruhul-meani fi tefsiri-Kur'anil-azim*, 24/42.
[948] Hadis je ranije citiran.
[949] Bedruddin el-Ajni, 1/159.
[950] Muslim, 1/42.

i odmah ih u Džennet uvesti, ili će ih kazniti u Vatri, a zatim im dozvoliti ulazak u Džennet."[951]

Imam Nevevi prenosi konsenzus učenjaka o ovom pitanju. Komentirajući hadis: "Ko umre znajući da nema drugog boga osim Allaha, dž.š., ući će u Džennet"[952], imam Nevevi rekao je: "Ko god umre vjerujući u jedinstvo Allaha, dž.š., neće biti vječno u Džehennemu bez obzira na to koliko je grijeha učinio. Suprotno tome, ko god umre kao nevjernik, nikada neće ući u Džennet bez obzira na to koliko je dobrih djela učinio."

Veliki broj ajeta i hadisa te mišljenja učenjaka koja se uzimaju u obzir potvrđuju ovo mišljenje.[953] Allah, dž.š., kaže: *"On prima pokajanje robova Svojih i prašta hrđave postupke i zna šta radite."* (Eš-Šura, 25) Uzvišeni veli: *"Onima koji vjeruju i dobra djela čine preći ćemo sigurno preko hrđavih postupaka njihovih..."* (El-Ankebut, 7)

---

[951] *Šerhu Sahihil-Muslim*, 2/41, 42.

[952] Hadis je ranije citiran.

[953] *Šerhu Sahihil-Muslim*, 1/217.

Utjecaj tevbe na brisanje malih grijeha

Nema nikakve sumnje da se mali grijesi mogu izbrisati kao rezultat pokajanja. Jer, ako pokajanje može biti uzrokom da se izbrišu veliki, onda isto tako može biti uzrokom da se izbrišu i mali grijesi.

Na to nas upućuje sljedeći ajet: *"O vi koji vjerujete, učinite pokajanje Allahu iskreno, da bi Gospodar vaš preko ružnih postupaka vaših prešao..."* (Et-Tahrim, 8)

Loša djela podrazumijevaju i velike i male grijehe. Imam Alusi veli: "Pokajanje zbog malih grijeha obaveza je, prema mišljenju imama El-Ešarija, a imamul-haremejn prenosi da o ovom pitanju postoji konsenzus među učenjacima."[954]

Međutim, učenjaci se razilaze o tome da li je dovoljno kloniti se velikih grijeha da bi i mali grijesi bili automatski izbrisani, ili je obavezno činiti dobra djela kako bi se to desilo. O ovom pitanju postoje dva mišljenja:

Većina učenjaka ehli-sunneta smatra da se mali grijesi ne brišu kao rezultat klonjenja velikih grijeha, nego kao rezultat činjenja dobrih djela.

Druga skupina učenjaka – a to su mu'tezili – smatra da se mali grijesi brišu onome ko se kloni činjenja velikih grijeha.

Prva skupina učenjaka kao potvrdu svome mišljenju navodi sljedeće dokaze:

Uzvišeni kaže: *"Dobra djela zaista poništavaju hrđava."* (Hud, 114) Sudeći prema povodu objave ovog ajeta pod hrđavim djelima ovdje se misli na male grijehe. Buhari bilježi predanje Ibn Mesuda, r.a., koji pripovijeda da je neki čovjek poljubio ženu koja mu je zabranjena pa je došao kod Allahova

---

[954] *Ruhul-meani fi tefsiril-Kur'anil-kerim*, 12/59 i 28/159; *Fethul-mubin bi šerhil-erbein*, 167.

Poslanika, s.a.v.s., i obavijestio ga o tome te je povodom toga objavljen ajet: *"I obavljaj molitvu početkom i krajem dana, i u prvim časovima noći! Dobra djela zaista poništavaju hrđava. To je pouka za one koji pouku žele."* (Hud, 114) Čovjek upita: "Odnosi li se ovaj ajet samo na mene?" Allahov Poslanik, s.a.v.s., reče: "Odnosi se na sve moje sljedbenike."[955] Imam Alusi veli: "Ovaj ajet znači da činjenje dobrih djela briše male grijehe pa njihov počinitelj neće zbog njih biti kažnjen. Ono što se iz ajeta može razumjeti jeste to da se pod dobrim djelima misli na pet dnevnih namaza, kao i na ostale vjerske obaveze."[956]

Osman, r.a., prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Koji god vjernik prisustvuje obavljanju farz-namaza, a prije toga se lijepo abdesti i taj namaz obavi skrušeno, to će biti uzrokom brisanja njegovih malih grijeha koje je prethodno učinio, osim ako učini neki veliki grijeh."[957] U ovom hadisu nedvosmisleno stoji da propisno obavljen namaz biva uzrokom brisanja malih grijeha, ukoliko se čovjek kloni činjenja velikih grijeha. Kadija Ijad veli: "Ovo što je rečeno u ovom hadisu odnosi se na male grijehe dok je za brisanje velikih grijeha potrebno iskreno pokajanje."[958]

Ebu Hurejra, r.a., prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Ko se u svojoj kući lijepo očisti, a nakon toga ode u džamiju kako bi u džematu obavio farz-namaz, svaki njegov korak bit će uzrokom brisanja jednog malog grijeha, a sljedeći korak bit će uzrokom podizanja njegova stepena."[959] Ovaj hadis ukazuje nam na to da uzimanje abdesta i koračanje ka džamiji s ciljem obavljanja namaza briše male grijehe.

Ebu Hurejra, r.a., prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Šta mislite kada bi ispred kuće nekog od vas tekla rijeka pa se on svaki dan pet puta u njoj kupao, da li bi na

---

[955] *Sahihul-Buhari*, 5/214, 215.
[956] *Ruhul-meani fe tefsiril-Kur'anil-azim*, 12/157 i *Tefsirul-Hazin*, 1/342.
[957] *Sahihul-Muslim*, 1/116.
[958] *Sahihu Muslim šerhun-Nevevi*, 3/112.
[959] Muslim, 1/268.

njegovu tijelu ostalo prljavštine? To vam je primjer pet dnevnih namaza; zbog njihova obavljanja Allah, dž.š., briše male grijehe."[960] Ibn Bettal veli: "Ovaj hadis odnosi se isključivo na male grijehe."[961] Ibnul-Arebi veli: "U ovom hadisu Allahov Poslanik, s.a.v.s., uporedio je nečistoću koja prlja tijelo i koja se otklanja vodom s malim grijesima. Isto tako, obavljanje pet dnevnih namaza biva uzrokom brisanja malih grijeha tako da poslije ovih dobrih djela na duši vjernika ne ostane nikakva prljavština."[962]

Mišljenje mu'tezila o ovom pitanju

Mu'tezile smatraju da se mali grijesi brišu onog časa kada čovjek prestane s činjenjem velikih grijeha i da činjenje dobrih djela nema nikakva utjecaja na to. Kao potvrdu svom mišljenju oni navode sljedeći ajet: *"Ako se budete klonili velikih grijeha, onih koji su vam zabranjeni, Mi ćemo preći preko manjih ispada vaših..."* (En-Nisa, 31) Nejsaburi veli: "Mu'tezile smatraju da se u slučaju klonjenja velikih grijeha mali grijesi obavezno brišu. Neki učenjaci mu'tezilskog pravca smatraju da činjenje dobrih djela biva uzrokom da se vjernik udalji od činjenja malih grijeha i da dobra djela mogu biti uzrokom brisanja nekih malih grijeha."[963]

Odgovor na tvrdnje mu'tezila

Učenjaci na sljedeći način odgovaraju na ove tvrdnje mu'tezila: Brisanje grijeha, koje se spominje u ajetu, ne može se desiti osim nakon činjenja dobrih djela: *"Mi ćemo preći preko manjih ispada vaših"*, to jest zbog činjenja dobrih djela.[964]

Učenjaci kažu: "Iako se na prvi pogled iz ovog ajeta može zaključiti da brisanje malih grijeha biva rezultatom izbjegavanja velikih grijeha, ipak je ovo ajet koji ima općenito značenje,

---

[960] Buhari, 1/134.
[961] *Fethul-bari šerhu Sahihil-Buhari*, 2/12.
[962] Ibid.
[963] *Tefsiru garaibil-Kur'an ve regaibil-furkan*, 5/36.
[964] *Tefsirul-Alusi*, 4/169.

a koji dodatno pojašnjavaju hadisi. U njima stoji da se mali grijesi brišu kao rezultat činjenja dobrih djela."

Imam Kurtubi veli: "Allah, dž.š., neće oprostiti male grijehe zbog klonjenja velikih. Uvjet da bi mali grijesi bili oprošteni jeste izvršavanje farzova."[965]

Hazin veli: "Mali grijesi brišu se zbog učinjenih dobrih djela, a veliki grijesi brišu se samo nakon iskrenog pokajanja i klonjenja tih grijeha u budućnosti."[966]

Učenjaci kažu: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., pojasnio je da post na dan stajanja na Arefatu briše grijehe učinjene u protekle dvije godine, post na dan Ašure briše grijehe učinjene u protekloj godini i sl. O ovoj temi prenose se brojni slični hadisi. Ako se mali grijesi brišu samo na osnovu izbjegavanja velikih grijeha, onda bi ovi hadisi bili suvišni."[967]

Odabrano mišljenje

Smatram da je najispravnije mišljenje ono prema kojem se mali grijesi brišu kao rezultat činjenja dobrih djela, posebno onih djela za koja u hadisima stoji da se zbog njih brišu grijesi. Međutim, uvjet da bi ovi grijesi bili oprošteni jeste to da se ne ustrajava u njima jer ustrajavanje u činjenju grijeha povećava opasnost od njih.

---

[965] *Džamiu li ahkamil-Kur'an*, 5/158.

[966] *Lubabut-tevil fi meanit-tenzil*, 1/342.

[967] *Tefsirul-Alusi*, 4/169, 170.

Utjecaj tevbe na zamjenu loših djela dobrima

Allah, dž.š., u Kur'nu navodi da će onima koji se pokaju promijeniti loša djela u dobra: "*...ali onima koji se pokaju i uzvjeruju i dobra djela čine, Allah će njihova hrđava djela u dobra promijeniti, a Allah prašta i samilostan je.*" (El-Furkan, 68-70) U ovom ću poglavlju govoriti o mijenjanju loših u dobra djela, kao i o vremenu kada se to dešava. Učenjaci se razilaze o tome na koji se način loša djela pretvaraju u dobra, kao i o vremenu kada se to dešava. O ovom pitanju postoje dva mišljenja:

Promjena loših u dobra djela dešava se još na ovom svijetu,

Promjena loših u dobra djela desit će se tek na ahiretu.

Promjena loših u dobra djela dešava se na ovom svijetu

Jedana skupina ashaba kao i kasnijih učenjaka, poput Ibn Abbasa, r.a., Seida, Ibn Džubejra, r.a., Hasana, Mudžahida, Katade, Sudijja, Dahhaka i još neki mufessiri, smatraju da se ova promjena dešava još na ovom svijetu.[968]

Učenjaci se o načinu na koji se ta promjena dešava razilaze na više mišljenja.

Prvo mišljenje: Neki učenjaci smatraju da se pod promjenom dobrih djela misli na to da će umjesto loših početi raditi dobra djela. Imam Begavi veli: "Allah, dž.š., uputit će

---

[968] *Mealimut-tenzil*, 5/109; *Tefsirut-Taberi*, 19/29, 30; *Tefsirul-Keššaf*, 3/101; *Zadul-mesir*, 6/107; *Tefsirur-Razi*, 24/112; *Tefsirul-Kurtubi*, 13/77; *Tefsirul-Bejdavi*, 484; *Tefsirul-Hazin*, 3/356; *Tenvirul-mikbas fi tefsiri Ibn Abbas*, 305; *Tefsiru Ibn Kesir*, 1/328; *Tefsiru Ebi Seud*, 6/230; *Tefsirul-futuhatil-ilahijjeti*, 3/268 i *Tefsirul-Alusi*, 19/50.

grješnike da umjesto loših počnu činiti dobra djela; umjesto mnogoboštvom, njihova će srca biti ispunjena imanom, umjesto ubijanja vjernika, borit će se protiv nevjernika, blud će zamijeniti čednošću."[969]

Drugo mišljenje: Neki učenjaci pak smatraju da se radi o stvarnoj promjeni loših u dobra djela. Imam Alusi veli: "Prema mišljenju nekih učenjaka, Allah, dž.š., će ružna djela pretvoriti u dobra, loša će djela nestati, a pojavit će se dobra."[970]

Treće mišljenje: Neki učenjaci smatraju da se pod promjenom djela misli na to da će grješnici biti nadahnuti da rade dobra djela.

Autor djela *Fethul-kadir* veli: "Prema mišljenju nekih učenjaka, grješnik koji se iskreno pokaje bit će nadahnut da umjesto ružnih čini dobra djela."[971]

Četvrto mišljenje: Postoje učenjaci koji smatraju da se pod promjenom loših u dobra djela misli na njihov oprost. Prema njima, to znači da će Allah, dž.š., oprostiti grijehe onima koji se iskreno pokaju, a ne da će ta djela biti zamijenjena nekim drugim.[972]

Bez obzira na to kakva su mišljenja učenjaka o ovom pitanju i bez obzira na to da li se radi o tome da će grješnici umjesto loših početi činiti dobra djela, ili će loša djela u suštini biti pretvorena u dobra, ili će biti nadahnuti da čine samo dobra djela, ili da se pod promjenom djela misli na njihov oprost, ipak se tu radi o prestanku činjenja loših i ustrajnom činjenju dobrih djela.

Kao potvrdu svojim mišljenjima učenjaci navode sljedeće dokaze:[973]

Oni kažu: "Loše djelo ne može postati dobrim djelom. Jedino što se s njim može desiti jeste to da bude izbrisano

---

[969] Ibid.

[970] *Tefsirul-Alusi*, 19/50; *Tefsirul-Bejdavi*, 484 i *Tefsiru Ebis-Seud*, 6/230.

[971] *Fethul-kadir*, 4/88.

[972] *Tefsirul-Kurtubi*, 13/78 i *Fethul-kadir*, 4/88.

[973] *Tarikul-hidžretejni*, 246.

i oprošteno i da njegove posljedice prestanu nakon iskrenog pokajanja onih koji su ga učinili. Loša su djela uvijek loša i omražena kod Allaha, dž.š., pa kako to da odjednom postanu omiljena i pohvalna? Prestanak posljedica loših djela nastaje onda kada se desi iskreno pokajanje. O tome nam govori sljedeći ajet: *'Gospodaru naš, oprosti nam grijehe naše i pređi preko hrđavih postupaka naših, i učini da poslije smrti budemo s dobrima.'* (Alu Imran, 193); *'On prima pokajanje robova Svojih i prašta hrđave postupke i zna šta radite.'* (Eš-Šura, 25); *'Allah će, sigurno, sve grijehe oprostiti.'* (Ez-Zumer, 53)"

Ovi učenjaci također kažu: "Da je tačno da se loša djela pretvaraju u dobra, onda bi onaj ko se zbog njih pokajao bio bolji od onoga ko uopće nije činio te grijehe, a to nije tačno. Kako to da onaj ko je činio velike grijehe postane boljim od onoga ko te grijehe uopće nije činio?"[974]

Oni također navode i to da je grijeh po svojoj suštini loše djelo i nikada se ne može smatrati dobrim. Imam Ibn Kajjim veli: "Kada čovjek čini dobra djela a nakon toga učini loše djelo koje poništi dobra djela, u tom se slučaju dobra djela ne pretvaraju u loša. U ovom slučaju brišu se sevapi tih dobrih djela tako da on od njih neće imati ni koristi ni štete. Kazna će se u ovom slučaju ogledati u poništavanju dobrih djela. Isto je i s onim ko je činio loša djela pa poslije toga počne činiti dobra – loša se djela neće pretvoriti u dobra."[975] Zudžadž veli: "Grijeh nikada neće postati dobrim djelima, nego će biti izbrisan zbog iskrenog pokajanja a pokajanje će biti uzrokom da vjerniku bude upisano dobro djelo."[976]

---

[974] Ibid.
[975] Ibid.
[976] *Tefsirul-Kurtubi*, 13/78.

Promjena loših u dobra djela desit će se tek na ahiretu

Ovo mišljenje zastupali su Selman, r.a., Seid ibn Musejjib, Mekhul, Alija ibn Husejn i Amr ibn Mejmun. Oni su smatrali da će na Sudnjem danu loša djela biti izbrisana, a umjesto njih bit će upisana dobra djela. Kao potvrdu svome mišljenju oni navode sljedeće dokaze:

Uzvišeni kaže: *"I oni koji se mimo Allaha drugom bogu ne klanjaju, i koji, one koje je Allah zabranio, ne ubijaju, osim kad pravda zahtijeva, i koji ne bludniče; – a ko to radi – iskusit će kaznu, patnja će mu na onom svijetu udvostručena biti, i vječno će u njoj ponižen ostati; ali onima koji se pokaju i uzvjeruju i dobra djela čine, Allah će njihova hrđava djela u dobra promijeniti, a Allah prašta i samilostan je."* (El-Furkan, 68-70) Oni kažu: "Allah, dž.š., u ovom ajetu veli da će udvostručiti kaznu na ahiretu onome ko je činio ove velike grijehe. To znači da će promjena ovih djela biti na ahiretu."

Dio ajeta: *"Allah će njihova hrđava djela u dobra promijeniti..."*, prema mišljenju ovih učenjaka, ukazuje na sljedeće: Loša djela pripisana su njihovim počiniocima jer su grješnici ti koji su ih uradili. Međutim, dobra djela nastala kao rezultat pokajanja zbog loših nisu pripisana pokajnicima jer je to poklon od Allaha, dž.š. Oni također kažu: "Promjena loših u dobra djela nije djelo grješnika nego Allaha, dž.š. On je Taj Koji će njihova ružna djela pretvoriti u dobra iako je povod tome njihovo iskreno pokajanje."[977]

Ebu Zerr, r.a., prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Ja znam ko će posljednji ući u Džennet i posljednji izaći iz Džehennema; to će biti čovjek kojemu će na Sudnjem danu biti predočeni mali grijesi koje je počinio, a njegovi veliki grijesi bit će sakriveni. Dakle, bit će mu predočeni njegovi mali grijesi i bit će mu rečeno: 'Taj i taj dan uradio si to i to, taj i taj dan to i to!' Čovjek će priznati: 'Jesam!' i neće

[977] *Tarikul-hidžretejni*, 247.

biti u stanju to poreći, a istovremeno će se plašiti da mu ne budu predočeni njegovi veliki grijesi. Tada će mu biti rečeno: 'Umjesto svakog ružnog, bit će ti upisano dobro djelo!' Tada će čovjek reći: 'Gospodaru, uradio sam i neke druge grijehe koje sada ne vidim ovdje.'" Ebu Zerr, r.a., pripovijeda: "Tada sam vidio Allahova Poslanika, s.a.v.s., kako se nasmijao tako jako da su mu se kutnjaci vidjeli."[978]

Katada prenosi od Safvana ibn Muharriza koji pripovijeda da je neki čovjek upitao Ibn Omera, r.a.: "Šta si čuo od Allahova Poslanika, s.a.v.s., kada je govorio o razgovoru između Allaha, dž.š., i roba na Sudnjem danu?" Ibn Omer, r.a., obavijesti ga da je čuo Allahova Poslanika, s.a.v.s., kako kaže: "Na Sudnjem danu bit ćete veoma blizu vašega Gospodara pa će On upitati: 'Sjećaš li se robe kada si uradio to i to?' Rob će reći: 'Sjećam.' 'Sjećaš li se kada si uradio to i to?' Rob će reći: 'Sjećam.' Allah, dž.š., tada će reći: 'Sakrio sam tvoje grijehe na dunjaluku a danas ću ti ih oprostiti.'"[979] Iz ovog predanja možemo primijetiti da će rob na Sudnjem danu priznati svoje grijehe i da će oni biti zapisani u listovima njegovih djela. To ukazuje na zaključak da će se promjena loših djela u dobra desiti na ahiretu.

Ebu Hurejra, r.a., prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Neki će ljudi na Sudnjem danu poželjeti da su učinili što više loših djela." Neko upita: "A koji to ljudi?" Allahov Poslanik, s.a.v.s., reče: "To su oni kojima je Allah, dž.š., promijenio loša djela u dobra."[980] Iz ovog predanja možemo zaključiti da će nagrada na Sudnjem danu biti razmjerna učinjenim djelima; grješnici koji su se pokajali zbog svojih grijeha i počeli su činiti samo dobra djela pa im je Allah, dž.š., kao nagradu, njihova loša djela pretvorio u dobra.[981] Allah, dž.š.,

---

[978] Muslim, 1/98, 99.

[979] Buhari, 8/202, 203.

[980] Ibid.

[981] *Tarikul-hidžretejni*, 248.

kaže: *"On prima pokajanje robova Svojih i prašta hrđave postupke i zna šta radite."* (Eš-Šura, 25)

Odabrano mišljenje

Smatram da se promjena loših u dobra djela dešava još na ovom svijetu ali i na ahiretu. Na ovom svijetu dešava se tako što nevjernik postaje vjernikom ili grješnik umjesto loših počne činiti dobra djela, ili tako što Allah, dž.š., one koji su se iskreno pokajali uputi da čine samo dobra djela.

Na ahiretu se ta promjena dešava tako što će u knjigama u kojima se upisuju djela grijesi biti izbrisani, a umjesto njih upisana dobra djela. Dokaz su za to sljedeći ajeti: *"...ali onima koji se pokaju i uzvjeruju i dobra djela čine, Allah će njihova hrđava djela u dobra promijeniti..."* (El-Furkan, 70); *"On prima pokajanje robova Svojih i prašta hrđave postupke i zna šta radite."* (Eš-Šura, 25); *"Onima koji vjeruju i dobra djela čine preći ćemo sigurno preko hrđavih postupaka njihovih..."* (El-Ankebut, 7) Brisanje grijeha znači njihovo poništavanje, a činjenica da je grijeh obrisan znači da je pokajanje zbog njega primljeno. Dakle, promjena loših u dobra djela dešava se tako što umjesto grijeha budu upisana dobra djela. To se dešava još na ovom svijetu, jer, ako bi grijesi i dalje bili upisani u knjigu djela, kakav je onda smisao njihova brisanja i poništavanja na ovom svijetu.

O drugom mišljenju, koje se temelji na ajetu u kojem stoji da će na Sudnjem danu Allah, dž.š., udvostručiti kaznu grješnicima te da će se na osnovu toga i djela mijenjati na Sudnjem danu, smatram da je ajet općenitog značenja i da ne ukazuje na to da li će se to desiti na ovom svijetu ili na ahiretu. Dakle, postoji mogućnost da će se to desiti i na ovom svijetu i na ahiretu.

U vezi s drugim dokazom, u kojem kažu da je promjena djela čin Allaha, dž.š., pitam ih: "Zbog čega se to onda ne može desiti i na ovom svijetu? Jer, ne postoji dokaz na osnovu kojeg možete tvrditi da će Allah, dž.š., u tom smislu djelovati

samo na ahiretu. Ako su grješnici loša djela činili na ovom svijetu, zbog čega se onda i promjena njihovih djela ne bi mogla desiti u tom periodu?"

Kad je riječ o predanju Ebu Zerra, r.a., koje govori o čovjeku pred kojim će biti izloženi mali grijesi, radi se o osobi koja se nije pokajala zbog tih grijeha. Jer, da se zbog njih pokajao na ovom svijetu, na bi ga Allah, dž.š., zbog njih kažnjavao na ahiretu.

U predanju Safvana ibn Muharreza govori se o priznavanju grijeha, a ne o njihovoj promjeni.

Predanje Ebu Hurejre, r.a., Ibn Kajjim ocjenjuje nevjerodostojnim i kaže: "U njegovu se lancu nalazi Ebul-Anbes, a on je nepoznat. Kako da predanje poput ovoga bude vjerodostojno kada je Allahov Poslanik, s.a.v.s., u drugim brojnim hadisima upozoravao na štetne posljedice grijeha kao i na to da se zbog njih smanjuje nagrada za dobra djela. Kako da čovjek priželjkuje da je učinio što više loših djela kada ona imaju štetne posljedice za njega? Preče je priželjkivati činjenje dobrih djela."

Zaključci izvučeni iz prethodnih poglavlja

Iako oprost i brisanje grijeha imaju isto značenje – pokriti i sakriti grijehe, ipak oprost ima dodatno značenje a to je pružanje nagrade zbog pokajanja. S druge strane, brisanje grijeha označava njihovo poništavanje.

Ako neko uradi veliki grijeh zbog kojeg je određena šerijatska kazna, ali to ne bude učinjeno nego se on iskreno pokaje zbog grijeha, Allah, dž.š., primit će njegovo pokajanje i otkloniti štetne posljedice učinjenog grijeha. Na to općenito ukazuju ajeti i hadisi i pružaju nadu svima koji su pogriješili da će im biti oprošteno.

Postoje brojni ajeti i hadisi koji ukazuju na to da će se o sudbini onoga ko je učinio veliki grijeh, ali se nije pokajao zbog toga, odlučivati na ahiretu; postoji mogućnost da im Allah, dž.š., oprosti ali i da ih kazni.

Mali grijesi bivaju izbrisani kao rezultat činjenja dobrih djela, posebno onih djela za koja je u hadisima preneseno da brišu male grijehe.

Iskreno pokajanje utječe na promjenu loših djela u dobra. To se može desiti na jedan od sljedećih načina: tako što će čovjek prestati biti nevjernik i postati vjernik, umjesto loših činit će dobra djela, loše će djelo biti pretvoreno u dobro djelo, oni koji su se iskreno pokajali bit će nadahnuti da čine dobra djela. Sve ovo treba podstaknuti vjernike da se svim srcem okrenu Allahu, dž.š., i prestanu s griješenjem.

Psihološki, moralni i društveni aspekti tevbe

Psihološki aspekti tevbe

Pokajanje nosi mnoge pozitivne posljedice jer štiti čovjeka od raznih duševnih nemira, rastrojenosti i unutarnje boli. Osim toga, iskreno pokajanje u čovjeku budi osjećaj samopoštovanja i vodi ga savršenstvu duše.

Pozitivne posljedice tevbe na čovjekovu ličnost

Iskreno pokajanje pred Allahom, dž.š., zbog učinjenih grijeha i prijestupa u čovjekovoj duši oslobađa nove pozitivne snage koje ga vode dobru. To uzrokuje mnoge pozitivne promjene jer se pokajanje dešava kao rezultat kajanja zbog lošeg ponašanja i loših djela te budi odluku da se to više nikada ne čini, da se čine dobra djela, da se nastoji zaslužiti naklonost Allaha, dž.š., jer Allah, dž.š., kaže: *"Allah zaista voli one koji se često kaju i voli one koji se mnogo čiste."* (El-Bekara, 222)

Pokajnik treba znati da njegovo pokajanje veseli Allaha, dž.š., što svakako u čovjekovoj duši proizvodi osjećaj zadovoljstva koji ga čini sasvim drugim čovjekom u odnosu na njegovu prošlost.

Ebu Hurejra, r.a., prenosi hadisi-kudsi u kojem stoji da je Allah, dž.š., rekao: "Ja ću prema Svome robu postupati onako kakvo je njegovo mišljenje o Meni; bit ću uz njega kad god me spomene. Ja se više obradujem pokajanju svoga roba nego neko od vas kad pronađe odbjeglu jahalicu u pustinji. Ko se Meni približi za podlakticu, Ja se njemu približim za

rukohvat, ko prema Meni krene hodajući, Ja prema Njemu krenem trčeći."[982]

Iskreno pokajanje zbog prošlosti i nedjela te čvrsta odluka da se u budućnost krene u novom svjetlu čineći dobra djela uveliko doprinosi izgradnji stabilne islamske ličnosti, a što je svakako jedan od najvećih ciljeva Šerijata.

Dr. Hasan eš-Šerkavi veli: "Pokajanje znači žaljenje zbog učinjenih loših djela te čvrsta odluka, želja, htijenje i namjera da se čine dobra djela. Ta je odluka mjerilo snage ljudske psihe te čovjekove postojanosti kada je u pitanju njegova budućnost. To je potpuna preobrazba kada je u pitanju ličnost, psiha, ponašanje i razmišljanje. To je osnovna pokretačka snaga u izgradnji savršene ličnosti."[983]

Promjene koje se dešavaju u ljudskoj duši, nastojanje pokajnika da se oslobodi loših djela, lošeg ponašanja i razmišljanja nezaustavljiva je snaga koja će ga povesti dobru. Iskreni pokajnik dobro zna razliku između dobra i zla, istine i laži, a ta je sposobnost proizašla iz stvarne odluke da se popravi u odnosu na njegovu prošlost kada je činio loša djela. Zbog svega ovoga, pokajanje se smatra jednim od temelja na kojima počiva ispravnost ljudske ličnosti i pozitivnost njegovih namjera. Kao što smo prethodno rekli, iskreno pokajanje biva uzrokom nastanka promjena u ljudskoj duši, samim tim i u njegovu ponašanju, jer pokajati se znači suočiti se iskreno sa samim sobom, priznati svoje slabosti i greške i otvoriti novu stranicu u životu.[984] Ako se to desi, čovjekovu će dušu obasjati zrake svjetlosti, sreće i bliskosti s Allahom, dž.š. Bit će nošen snagom volje i čvrste odluke da živi u pokornosti Allahu, dž.š. U njemu će se probuditi istinska namjera da pobijedi svoje strasti i prohtjeve i da počne činiti lijepa i pohvalna djela. To je ono što Allah, dž.š., želi od vjernika – da ima snažnu i postojanu ličnost koja je u stanju ugasiti vatru strasti kada

---

[982] Muslim, 2/489, 490.

[983] *Nahve ilmin-nefsil-islami*, 142-151.

[984] *Et-Tevdžihu vel-iršadun-nefsi*, 332.

god to poželi, ukoliko se radi o zabranjenim strastima koje izlaze izvan Allahovih, dž.š., okvira.

Posljedice pokajanja na psihičko zdravlje čovjeka

Allah, dž.š., stvorio je čovjeka sa zdravom prirodom. To je razlog zbog kojeg čovjek osjeća grižnju savjesti kada učini grijeh. Nagomilavanje grijeha kod čovjeka budi osjećaj nemira, nespokojstva i uznemirenosti, njegova je sreća narušena, a osjećaj nesretnosti sve je jači.

Poznato je da smirenost, spokoj, sreću, optimizam, psihičko zdravlje i sl. može imati samo osoba koja je potražila utočište kod Allaha, dž.š., ponizno stala pred Njega i priznala svoje greške iz prošlosti.

Samoobračunavanje nakon učinjenog grijeha vraća čovjeku osjećaj sreće i štiti ga od psihičkih nemira. Iskreno pokajanje oslobađa čovjeka iz okova grijeha koji ga neprestano sputavaju, u njemu se budi optimizam i nova duševna snaga.[985] Pokajanje štiti čovjeka od potištenosti, slabosti i uznemirenosti.

Pokajanje je, ustvari, poziv Allaha, dž.š., upućen ljudima da se oslobode raznih nemira, duševnih boli i svega što ih vuče očaju i gubljenju nade.

"Reci: 'O robovi moji koji ste se prema sebi ogriješili, ne gubite nadu u Allahovu milost! Allah će, sigurno, sve grijehe oprostiti. On, doista, mnogo prašta i On je milostiv.'" (Ez-Zumer, 53)

Allah, dž.š., poziva svakoga ko je pogriješio da se iskreno pokaje jer su vrata pokajanja i oprosta uvijek otvorena za onoga ko želi sebe usrećiti i odmoriti se od nemira koji u njemu bude grijesi. Allah, dž.š., kaže: *"...ne gubite nadu u Allahovu milost!..."* Ovaj ajet ukazuje na to da vjernik uvijek mora biti u stanju umjerenosti, pa i kada pogriješi ne treba zapadati u očaj i mučiti sebe zbog toga te se smatrati ništavnim i bezvrijednim. Osjećaj očaja nema mjesta u duši vjernika

[985] Ibid.

bez obzira na to koliko je grijeha učinio i koliko briga i boli nosi na svojoj duši.

Iskreno pokajanje jedan je od najboljih pokazatelja psihičkog zdravlja, jer u tom slučaju čovjek ima snage da se suoči sa samim sobom, da bude zadovoljan svojim mogućnostima i da primi u sebe novu snagu koju mu Allah, dž.š., nudi.

Dr. Abdur-Rahman el-Ajsevi veli: "Pokajanje ima neizmjerljivu vrijednost kada je u pitanju očuvanje psihičkog zdravlja i zdravog razuma. Pravi vjernik nikada ne gubi nadu, nikada se ne predaje očaju, jer su vrata napretka za njeg uvijek otvorena."[986]

Pokajanje zbog grijeha svojevrsno je ispuštanje negativne energije, što svakako ima pozitivan utjecaj na psihičko zdravlje. Na taj se način čovjekova unutarnja osjećanja čiste i oslobađaju posljedica grijeha. Nakon toga pokajnika obuzima osjećaj sreće i mira, sigurnosti i stabilnosti.

Dr. Hamid Zehran veli: "Priznavanje grijeha znači da se duša žali na svoje stanje i želi izbavljenje od grijeha tako što će biti oprošten. Priznavanje grijeha oslobađa iz čovjeka negativnu energiju, smanjuje osjećaj krivnje, ublažava unutarnju bol i vraća spokoj i smirenost u njegovu dušu."[987]

Iskreno pokajanje oslobađa čovjeka od straha zbog učinjenog grijeha kao i od osjećaja propasti. Dr. Mustafa Fehmi veli: "Pokajanje budi u čovjeku nadu da će njegova duša biti očišćena i oslobođena straha od grijeha koji je neprestano muči. Grješnik stalno ima osjećaj propalosti, nesretnosti i uznemirenosti, a sve to stoji na njegovu putu do uspjeha."[988]

Osjećaj psihičke stabilnosti i smirenosti budi nadu da je pokajanje primljeno. Allah, dž.š., u brojnim ajetima obavještava nas da prima iskrena pokajanja:

---

[986] *Et-Tevbetu ve sihhatul-muslimil-aklijjetu, Medželletu kullijjeti Halid el-Askerije*, 70, 71.

[987] *Et-Tevdžihu vel-iršadun-nefsi*, 331.

[988] *Es-Sihhatu-nefsijjetu dirasatun fi sikuludžijjetit-tekejjuf*, 278, 279.

"Reci: 'O robovi moji koji ste se prema sebi ogriješili, ne gubite nadu u Allahovu milost! Allah će, sigurno, sve grijehe oprostiti. On, doista, mnogo prašta i On je milostiv.'" (Ez-Zumer, 53)

Ovo su neki pojmovi koje onaj ko se želi pokajati treba imati na umu kako bi vratio samopouzdanje. A veće od toga jeste spoznaja da nakon pokajanja Allah, dž.š., pokajnika neće nagraditi samo tako što će mu oprostiti grijehe, nego će to biti uzrokom njegova ulaska u Džennet i spasa od Vatre: *"Ali oni koji su se pokajali, i vjerovali, i dobro činili, njima se neće nikakva nepravda učiniti, oni će u Džennet ući."* (Merjem, 60); *"O vi koji vjerujete, učinite pokajanje Allahu iskreno, da bi Gospodar vaš preko ružnih postupaka vaših prešao i da bi vas u dženetske bašče, kroz koje će rijeke teći, uveo, na Dan u kojem Allah neće osramotiti Vjerovjesnika i one koji su zajedno s njim vjerovali; svjetlo njihovo ići će ispred njih i njihove desne strane. 'Gospodaru naš' – govorit će oni – 'učini potpunim naše svjetlo i oprosti nam jer Ti, doista, sve možeš.'"* (Et-Tahrim, 8); *"Meleki koji drže prijesto i oni koji su oko njega veličaju i hvale Gospodara svoga i vjeruju u Njega i mole se da budu oprošteni grijesi vjernicima: 'Gospodaru naš, Ti obuhvataš milošću i znanjem; zato oprosti onima koji su se pokajali i koji slijede Tvoj put i sačuvaj ih patnje u vatri!'"* (El-Gafir, 7)

Ovo su neki od pozitivnih efekata iskrenog pokajanja; osim toga što pokajanje štiti od nemira, isto tako liječi one koji su već oboljeli od ove bolesti.

Moralni aspekti tevbe

Moralna ispravnost čovjeka kao i primjerenost njegova ponašanja imaju neizmjernu ulogu u procesu izgradnje zdrave porodice, a samim time i društva. Svakako da iskreno pokajanje zbog grijeha doprinosi postizanju ovog plemenitog cilja.

Holandski autor Florenc Sital veli: "Pokajanje zbog učinjenog nedjela u islamu se smatra jednim od načina izražavanja čovjeka o samome sebi. Pokajanje je glavno oružje koje se koristi u borbi za popravljanje morala, jer u sebi krije kajanje i želju za promjenom na bolje."[989]

Pokajanje učinjeno na ispravan način veoma je djelotvoran lijek za brojne devijacije u ponašanju grješnika. To pokajanje treba biti suštinsko kako bi dalo puni efekt prilikom povratka u okrilje Allahove, dž.š., milosti i kako bi se prestalo s činjenjem grijeha i prijestupa.

Promjena ponašanja grješnika plod je iskrenog pokajanja tako da se poslije pokajanja grješnik trudi učiniti što više dobrih djela i strpljivo podnositi izazove u životu.

Muhammed Osman Nedžati veli: "Iskreno pokajanje daje snagu čovjeku da popravi svoje stanje i stabilizira ponašanje kako ne bi ponovo poklekao i počinio grijeh. Sve to doprinijet će povećanju samopoštovanja kod čovjeka."

Kur'an i sunnet često podstiču čovjeka da požuri s pokajanjem i popravi svoje ponašanje i moral. Rezultat toga jesu dobra djela.

"A ako dvoje to učine, izgrdite ih; pa ako se pokaju i poprave, onda ih na miru ostavite, jer Allah prima pokajanja i samilostan je." (En-Nisa, 16); *"On je poslije i njima oprostio, jer je On prema njima milostiv i blag."* (Et-Tevba, 117)

[989] *Ruhud-dinil-islami*, 189.

Zbog toga se pokajanje smatra jednim od najvećih uzroka popravljanja morala i ponašanja, kao i njegova razmišljanja. Ono ga čini bliskim i Allahu, dž.š., dragim ljudima. Izbjegavanje kajanja znači rušenje i pojedinca i društva, jer moralni ljudi garancija su stabilnosti jednog društva ili naroda, a nepostojanje takvih ljudi vodi u propast.

Društveni aspekti tevbe

Islam od čovjeka ne traži da bude poput meleka, bez ijednog grijeha, ili da u potpunosti ukroti svoju ljudsku prirodu i prohtjeve tijela i duše. Također, od vjernika se ne traži da žive odvojeno od drugih ljudi, da se ne vesele susretu s njima, da ne surađuju s drugima i drugačijima. Islam traži od svojih sljedbenika da se prema svima odnose s ljudskošću i da razumiju njihove potrebe i želje. Svaki čovjek ima određene potrebe i ako one ne budu zadovoljene, osjećat će nemir i tjeskobu zbog toga.

Allah, dž.š., Koji je milostiv prema Svojim robovima, propisao je zakone ponašanja kako bi sačuvao harmoniju među ljudima. Osim toga, omogućio je sredstva koja će biti korištena u zadovoljavanju ljudskih potreba. Međutim, s vremena na vrijeme čovjek opijen svojim strastima poklekne i učini nešto što mu je zabranjeno. Zabranjena djela uglavnom kvare njegovo ponašanje i sreću pa njegov život biva ispunjen tjeskobom i nemirom. Takav postaje omražen i kod ljudi pa ga počinju izbjegavati.

Onaj ko razmišlja o ajetima koji govore o pokajanju primijetit će da se uglavnom radi o pozivima na čišćenje duša od prljavštine grijeha.

Na jednom mjestu čut ćemo poziv da se pokaje zbog bespravnog ubistva, na nekom drugom mjestu zbog razbojništva i činjenja nereda na zemlji, zbog napada na tuđu čast, činjenja bluda i sl. Ti su pozivi upućeni i onima koji su činili velike grijehe kao i onima koji su činili male grijehe. Svi ti pozivi na pokajanje govore ujedno i o plemenitosti Uzvišenog Allaha, dž.š., je On prima isprike i pokajanja grješnika iako to ne mora učiniti. One koji su se pokajali uzdiže na stepene dobrih i čestitih robova. To je istovremeno lekcija svim

muslimanima koja ih uči na koji se način trebaju ophoditi prema grješnicima koji su se pokajali bez obzira na to koliko su grijeha prije toga uradili. Čovjek je stvoren kao društveno biće i ako njegov odnos s drugim ljudima ne bude normalan i prirodan, to će se uveliko odraziti na njegov život. Ako njegov odnos s ljudima bude dobar, to će ga učiniti sretnim i osjećat će se kao dio društvene zajednice.

Ali, kako da ima lijep odnos s drugim ljudima onaj ko je ogrezao u griješenju, ko je uradio brojna sramna djela i nad kime je, naprimjer, izvršena šerijatska kazna. Šta će biti ako se među ljudima pročuje da je neko učinio blud, pio alkohol...? Međutim, usprkos svemu tome, Allah, dž.š., pruža mogućnost pokajanja kako bi grješnik mogao započeti novi život bez griješenja i sramote. Kako bi se ponovo mogao uklopiti među ljude, Allah, dž.š., organizirao je muslimansku zajednicu tako da njezini članovi prihvataju bivše odmetnike i grješnike ukoliko su se iskreno pokajali. To je najbolja pomoć koju mogu dobiti kako ne bi ustrajavali u griješenju i kako bi požurili s pokajanjem jer je to jedini put koji ih može odvesti do uspjeha na ovom i na onom svijetu. Pripovijedajući nam o trojici ashaba koji su izbjegli Pohod na Tebuk, Allah, dž.š., kaže: *"Allah je oprostio Vjerovjesniku i muhadžirima i ensarijama, koji su ga u teškom času slijedili, u vrijeme kada se srca nekih od njih zamalo nisu pokolebala; On je poslije i njima oprostio, jer je On prema njima blag i milostiv. A i onoj trojici koja su bila izostala, i to tek onda kad im je Zemlja, koliko god da je bila prostrana, postala tijesna, i kad im se bilo stisnulo u dušama njihovim i kad su uvidjeli da nema utočišta od Allaha nego samo u Njega. On je poslije i njima oprostio da bi se i ubuduće kajali, jer Allah, uistinu prima pokajanje i milostiv je."* (Et-Tevba, 117, 118) U ovim su nam ajetima opisana stanja ashaba nakon što je svima ostalima bilo naređeno da ih izbjegavaju i da ne komuniciraju s njima. Čak ni supruge, braća i prijatelji nisu smjeli razgovarati s ovom trojicom ashaba. Allah, dž.š., opisao nam je šta se desi

ukoliko pojedinac bude izoliran od društva. Naime, to je njima tako teško palo da im je dunjaluk postao tješnjim od iglenih ušica. Međutim, Milostivi i Plemeniti prema robovima Svojim primio je njihova pokajanja; naredio je muslimanima da prekinu izolaciju. Njihova srca u potpunosti su se ispunila srećom i veseljem. Nijedan od ove trojice nikada više nije slagao niti je bio neiskren prema svojim prijateljima. Njihovi najbolji prijatelji pohitali su da im saopće radosnu vijest o tome kako je njihovo pokajanje primljeno.

Ovo je veoma lijep primjer koji nam slikovito pokazuje na koji način pokajanje biva uzrokom promjene ponašanja i dobijanja boljeg statusa u društvu. U brojnim hadisima možemo pronaći veoma snažne podsticaje na iskreno pokajanje i pokornost Allahu, dž.š. Nakon što je nad Maizom, r.a., izvršena šerijatska kazna, Allahov Poslanik, s.a.v.s., za njega je rekao: "On se tako iskreno pokajao da bi njegovo pokajanje bilo dovoljno kada bi se podijelilo između cijelog jednog naroda." Iste riječi izgovorio je i za Gamidijku koja se pokajala pa je kamenovana zbog bluda.[990] Sve ovo pokazuje nam da se unutarnji duševni život grješnika nakon njegova pokajanja mijenja na bolje, počinje činiti dobra djela a njegovi se odnosi s ljudima poboljšavaju. Grješnik koji se pokajao zna da ga činjenje dobrih djela uvodi u okrilje Allahove, dž.š., ljubavi i milosti pa biva zaštićen od ponovnog padanja u grijeh.

Dr. Afif Abdu-Fettah Tabara veli: "Jedan od najboljih pokazatelja ispravnosti duhovnog života pojedinca jeste spremnost da se drugima pomogne u činjenju dobrih djela, da se doprinese društvenoj zajednici i da se olakšaju muke drugih."[991]

Potpomaganje u dobročinstvu i bogobojaznosti može doći samo od iskrenog i dobrog čovjeka koji se kaje pred Allahom, dž.š., zbog svojih grijeha. On svoju želju za činjenjem dobra prenosi na druge. Nema nikakve sumnje da će zadovoljstvo

---

[990] Hadis je ranije citiran.

[991] *Ilmun-nefsil-muasiri fi davil-islam*, 409.

samim sobom biti razmjerno prihvatanju i poštovanju koje dobija od drugih ljudi zbog međusobnog potpomaganja.[992]

Poznato je da se obaveza lijepog ponašanja u društvu odnosi na sve njegove članove, i djecu i odrasle, siromašne i imućne, muškarce i žene, crnce i bijelce, Arape i nearape, u islamu se ne pravi nikakva razlika po ovim kriterijima.

Zbog svega ovoga pokajnik osjeća neizmjernu sreću jer shvata da je ispunio jednu od svojih obaveza koje će ga približiti Allahu, dž.š. To ga podstiče da i drugima pomogne i probudi u njima nadu da će i njima njihov Gospodar biti zadovoljan. Porodica je mjesto gdje će započeti širenje pozitivnih vrijednosti, jer se tu nalaze ljudi koji ga najviše poštuju i vole. Harmoničan život u porodici jača veze među njezinim članovima, a sreća među supružnicima čini te veze neraskidivim. U ovako uređenim odnosima djeca rastu u lijepoj i zdravoj atmosferi što ih čini stabilnim ličnostima.

Osim toga, pokajanje u duši pojedinca proizvodi neke nove vrijednosti; on se prema drugima odnosi kao i prema sebi, njegova volja jača, postaje odgovornijom osobom i učestvuje u izgradnji zdravog i stabilnog društva.[993]

Ovo su samo neke od brojnih pozitivnosti koje iskreno pokajanje sobom nosi i čini čovjeka uzorom njegovoj porodici, društvu i budućim generacijama.

Zaključci izvučeni iz prethodnog poglavlja

Pokajanje štiti čovjeka od brojnih duševnih nemira koji se javljuju kao posljedica činjenja grijeha.

Pokajanje se smatra jednim od najbitnijih faktora u procesu usavršavanja ljudske ličnosti.

Pokajanje daruje čovjeku novu duhovnu snagu koja mu omogućuje da se suoči sa samim sobom i započne s novim životom uz čvrstu odluku da će od tada činiti samo dobra djela, a kloniti se loših.

---

[992] Ibid.

[993] *Ilmun-nefsil-muasiri fi davil-islam*, 409.

Pokajanje u dušu pokajnika unosi uravnoteženost. To je, ustvari, Allahov, dž.š., poziv upućen ljudima da se spase od propasti, očaja, i gubljenja nade u Njegovu milost.

Pokajanje iz temelja mijenja ponašanje grješnika.

Nakon što se grješnik pokaje i na taj način vrati u okrilje Allahove, dž.š., milosti i prestane s činjenjem grijeha, postat će korisnim članom društva u kojem živi.

Zaključak

Najvažniji zaključci koje možemo izvući iz ovog djela jesu:

Onaj ko je griješio treba se suštinski pokajati zbog svih grijeha koji su mu poznati kao i onih kojih se ne sjeća. Pokajanje treba označavati stvarnu odluku da se prestane s griješenjem.

Allah, dž.š., prima pokajanje onoga ko se kaje pa makar i ustrajavao u griješenju.

Obećanje Uzvišenog i Plemenitog da će primati pokajanja u duši vjernika budi osjećaj smirenosti i spokoja.

Allah, dž.š., praštat će neprestano sve dok se grješnici kaju zbog grijeha pa makar ih uvijek iznova činili, jer je Allah, dž.š., to obećao.

Grijesi imaju veoma štetne posljedice i po pojedinca i po društvo. Ukoliko se ustraje i pretjera u njima, prouzrokovat će Allahovu, dž.š., srdžbu.

Grijesi se dijele na velike i male. Mali grijesi brišu se kao rezultat činjenja dobrih djela, a veliki tek nakon iskrenog pokajanja i činjenja dobrih djela.

Ustrajavanjem u malim grijesima oni postaju veliki.

Allah, dž.š., sačuvao je vjerovjesnike, a.s., od griješenja, tj. i od velikih i od malih grijeha. Sačuvani su od njih i prije i poslije poslanstva, od namjernog ili nenamjernog upadanja u grijeh.

Vjernik koji se želi pokajati treba to učiniti riječima koje su koristili vjerovjesnici, a.s., kada su se skrušeno obraćali Allahu, dž.š., ponizno, sa strahom i nadom u Njegov oprost.

Onaj ko se kaje uvijek treba imati na umu da je primanje pokajanja isključivo rezultat Allahove, dž.š., milosti i dobrote.

Allah, dž.š., primit će pokajanje onoga ko se prema Njemu ogriješio ukoliko time nije oskrnavio pravo nekoga od ljudi. Ako se to desilo, onda je grješnik obavezan uložiti maksimalan napor da povrati oduzeta prava od ljudi ako je u stanju doći do njih. Ako ih je nemoguće platiti, onda će platiti novčanu kaznu.

Onaj ko se kaje treba nastojati učiniti što više dobrih djela kako na Sudnjem danu ne bi propao zbog toga što će njegova dobra djela biti poklanjana onima o koje se ogriješio.

Šerijatske kazne imaju za cilj preventivno djelovanje i prisilno sprečavanje činjenja grijeha. Ako neko traži da se nad njim izvrši šerijatska kazna, to će ga očistiti od grijeha i bit će zbog toga pošteđen na ahiretu. Nad onim ko se ne želi pokajati izvršava se šerijatska kazna kako bi ga se prisililo da prestane s griješenjem. I nakon izvršene kazne u ovom slučaju on kao takav neće biti očišćen od grijeha sve dok se iskreno ne pokaje zbog svojih grijeha.

Ako se razbojnik pokaje prije nego što bude uhvaćen, njegovo će pokajanje biti prihvaćeno kao podsticaj da se popravi. Međutim, ako se pokaje nakon što bude uhvaćen, nad njim će ipak biti izvršena šerijatska kazna jer se sumnja u njegovu iskrenost.

Ako razbojnik dođe pred organe vlasti nenaoružan, to će se smatrati znakom pokajanja. Isto će biti ako na bilo koji drugi način pokaže da se kaje zbog svojih nedjela.

Allah, dž.š., primit će iskreno pokajanje i onoga ko je namjerno ubio vjernika, a ubijenom će nadomjestiti tako što će mu povećati stepene u Džennetu.

Nenamjerno ubistvo povlači za sobom dvije posljedice; pokajanje i plaćanje krvarine porodici ubijenog kako bi se koliko-toliko nadomjestio gubitak člana porodice.

Pokajanja odmetnika i nevjernika prihvataju se ukoliko ne ustraju u nevjerstvu i ne umru kao nevjernici.

Odmetniku treba obavezno pružiti mogućnost pokajanja jer se odmetništvo desilo kao rezultat sumnji i nedoumica. Najkraće vrijeme koje mu se pruža jeste tri dana, a najduži rok odredit će predstavnik vlasti sukladno situaciji odmetnika. Cilj toga jeste da se odmetnik ponovo vrati u islam.

Svi se učenjaci slažu u tome da Allah, dž.š., prima pokajanje odmetnika nakon njegova prvog odmetanja. Međutim, razilaze se o tome da li će njegovo pokajanje biti primljeno ako se odmetne drugi, treći ili više puta od toga. Najispravnije mišljenje – a Allah, dž.š., najbolje zna – jeste ono prema kojem Allah, dž.š., svaki put prima pokajanje ako je iskreno.

Ako se odmetnik pokaje i vrati u islam, nije obavezan nadoknaditi ibadete koje je učinio prije odmetništva, jer ti ibadeti nisu poništeni. Poništeni će biti tek ako odmetnik umre kao nevjernik.

Ako se bludnik iskreno pokaje pred Allahom, dž.š., nije dužan prijaviti se vlastima i obznaniti ljudima da je počinio blud. Suprotno tome, dužan je dati sve od sebe da sakrije grijeh, a i onaj koga je zatekao da to čini treba to sakriti od ljudi.

Ako se bludnik pokaje zbog učinjenog bluda nakon što bude otkriven, njegov grijeh neće biti pošteđen šerijatske kazne.

Ako se kradljivac pokaje prije nego što bude prijavljen vlastima i vrati ukradeni imetak njegovu vlasniku, nad njim se neće izvršiti šerijatska kazna, a vlasnik imetka treba mu oprostiti krađu. Dokaz iskrenosti njegova pokajanja jeste to što je vratio imetak vlasniku.

Ako se kradljivac pokaje nakon što bude prijavljen vlastima, nad njim će usprkos pokajanju biti izvršena šerijatska kazna.

Brisanje i oprost grijeha imaju isto značenje, s tim da oprost ima dodatno značenje a to je nagrada zbog iskrenog

pokajanja. Kad je riječ o brisanju grijeha, radi se samo o njihovu poništavanju.

Ako neko uradi veliki grijeh i nad njim ne bude izvršena šerijatska kazna pa se poslije iskreno pokaje zbog toga, Allah, dž.š., primit će njegovo pokajanje. Na to upućuje općenitost značenja ajeta i hadisa.

Ajeti, hadisi i konsenzus učenjaka potvrđuju da će se o velikom grješniku koji umre kao musliman, a koji se ne pokaje zbog svojih grijeha, odlučivati na Sudnjem danu; postoji mogućnost da će biti kažnjen ali i mogućnost oprosta grijeha.

Mali grijesi brišu se kao rezultat činjenja dobrih djela, a posebno onih djela za koja je u hadisima potvrđeno da brišu male grijehe.

Iskreno pokajanje biva uzrokom promjene loših u dobra djela. To se dešava tako što će loša djela biti pretvorena u dobra.

Pokajanje biva uzrokom pojave uravnoteženosti u duši vjernika. Pokajanje je poziv Allaha, dž.š., da se grješnici spase od očaja, uznemirenosti i gubljenja nade u Allahovu, dž.š., milost.

Pokajanje jača ličnost vjernika. To mu daje snagu da se suoči sam sa sobom i da sebi dā novu priliku nakon što je izgubio samopoštovanje zbog grijeha. Na taj način on okreće novu stranicu u životu, postaje smiren i ispunjen novom snagom koja će mu omogućiti činjenje dobrih djela i klonjenje loših.

Pokajanje biva uzrokom da nastupe znatna poboljšanja u ponašanju i moralu čovjeka.

Društvena zajednica treba na lijep način prihvatiti pokajnika i pomoći mu da se kloni djela iz svoje prošlosti kada je činio brojne greške. Na taj će način on postati korisnim članom društva.

Prijedlozi

Predlažem da se izvrši istraživanje efekata pokajanja sa stanovišta psihologije. Primjetno je da pokajanje liječi brojne psihičke i duševne bolesti koje su danas uveliko raširene među ljudima, jer većina ljudi ne poznaje glavni uzrok pojave tih bolesti, a prema mišljenju brojnih psihologa, te bolesti nastaju kao rezultat osjećanja krivice zbog učinjenih pogreški u životu te vjerovanja da se te greške nikada ne mogu ispraviti.

Iz prethodnog poglavlja saznajemo da Allah, dž.š., prašta grijehe i otklanja njihove štetne posljedice. Kada grješnik postane svjestan mogućnosti pokajanja, on će to i učiniti i zamolit će Allaha, dž.š., da mu oprosti i da bude zadovoljan njime.

Kako bi se svijest o značaju pokajanja proširila među ljudima, daije i islamski misionari trebaju uložiti dodatni napor kako bi u svjetlu Kur'ana i sunneta ljudima predstavili blagodati koje se kriju u iskrenom pokajanju i vraćanju u okrilje Allahove, dž.š., milosti i oprosta. Pri tome trebaju koristiti savremena sredstva informiranja, elektronske i štampane medije, ne bi li na taj način spasili one koji žive u tmini grijeha, sputani njihovim štetnim posljedicama.

Na kraju, zahvaljujem se Allahu, dž.š., na tome što me je uputio da napišem ovo djelo. Skrušeno ga molim da primi ovo dobro djelo i da mi oprosti ono što sam pogriješila prilikom pisanja ove knjige. Molim Ga da u obzir uzme iskrenost moga nijjeta i veličinu truda koji sam uložila.

Neka je salavat i selam na poslanika Muhammeda, na njegovu porodicu i ashabe.

Moja je posljednja dova: Neka je hvala Allahu, Gospodaru svih svjetova, i neka je selam svim poslanicima. Amin!

Tevba, pokajanje ili povratak Stvoritelju, elementarni je pojam islamskog identiteta. Čovjekov život na ovom svijetu prate nemar, pogreške ili grijesi stoga je Uzvišeni Stvoritelj otvorio vrata pokajanja svakome sve dok samrtni hropac ne nastupi. Njegov Poslanik, Muhammed, s.a.v.s., uči nas svojim životnim stilom da se stalno Gospodaru vraćamo, grijehe Njemu priznajemo i kajemo se kako bismo postigli na oba svijeta smiraj i zadovoljstvo. Naređena Kur'anom i sunnetom tevba podrazumijeva niz spoznaja i znanja nužnih kako bismo je živjeli u svojim životima.
Tevba je da vidiš svoj grijeh, odnosno da stalno misliš o veličini Stvoritelja prema Kojem si grijeh počinio, a tevba je i da ne vidiš svoj grijeh, odnosno da čvrsto vjeruješ da je uz pokajanje Gospodar Taj Koji grijehe briše.

(Iz recenzije mr. hfz. Kenana Musića)

Pokajanje je jedna od najvažnijih tema zato što je nasušna ljudska potreba. Uzvišeni Allah stvorio je stvorenja znajući da će ih zadesiti trenuci slabosti nakon kojih će im biti potrebna Njegova pomoć kako bi savladali dušu sklonu zlu, kako bi savladali šejtana, strasti i nahođenja.
Tevba o kojoj govori Kur'an predstavlja put spasa. Tim putem vjernik stupa u novu fazu čistoće i zastire svoju sramnu prošlost. U njoj nalazi odmor za dušu i smiraj srca. Njegovo se ponašanje iz korijena mijenja, tako da se počinje natjecati u činjenju dobra i izbjegavanju lošeg.

(Izvod iz djela)

BOOKLINE